ਸਫਾ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਤੀਸਰਾ ਭਾਗ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਸਬੰਧੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਧੰਨਵਾਦ

25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੂੰ ਹਰ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਇਕ ਉਤਸਾਹੀ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਸਾਸਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੈਨ ਅਜੈਨ ਵਿਦਵਾਨਾ ਦੀ ਰਾਏ ਤੋਂ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਵਿੰਦਰ ਤੇ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਨਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਦੀ ਮੈਂ ਦਿਲੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਮਿਤੀ ਸੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਹੀ ਸੁਰੂ ਸੁਰੂ ਵਿਚ ਜੈਨ ਵਿਭੂਸਨ ਭੰਡਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪੱਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ ਹੇਠ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਰੋਗ੍ਰਾਮ ਬਣਾਇਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਿਤੀ ਜੈਨ ਆਗਮ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨਵਾਦ ਛਪਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਮਿਤੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਕੇਗੀ।

ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੋਣਹਾਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਨੀਆ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਹੈ।

[illegible]
3-2-76

ਭੋਜ ਰਾਜ ਜੈਨ (ਪ੍ਰਧਾਨ)
25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ
ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ

ਅਭਿਨੰਦਨ

ਰਾਸਟਰ ਸੰਤ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਜਿਦ ਜਾਨ ਹੈ। ਮਨੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਉੱਜਲ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ, ਜੇਹਾ ਸਰਲ, ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਸਰਵ ਪੱਖੀ ਵਰਨਣ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰ ਧਿਐਨ ਧੁਤਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਜਿਸਾ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਉਪਦੇਸ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਮੂਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਾਜ ਅੱਜ ਵੀ ਮਨੁਖ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਛੋਹ ਜਾਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਰ, ਅਮਰ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ, ਦੇਸ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆ ਹੱਦਾ ਨੂੰ ਟੱਪਦੀ ਹੋਈ, ਅਨੰਤ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸੂਤਰ ਉਪਰ ਨਿਰਯੁਕਤੀ ਚੂਰਣੀ, ਵ੍ਰਿਤੀ, ਦੀਪੀਕਾ, ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾਵਾ ਲਿਖੀਆ ਗਈਆ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਤਰੀ, ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਆਦਿ ਲੋਕ ਭਾਸਾਵਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਉਪਰ ਅਨੇਕਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆਵਾ ਲਿਖਿਆਂ ਗਈਆ ਹਨ। ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਦੇ 2500 ਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਾਫ਼ੀ ਯਤਨ, ਲੋਕਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਦਿਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ (ਮਾਲੇਰ ਕੋਟਲਾ) ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਬੜੀ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ, ਲੋਕ ਭਾਸਾਵਾ ਵਿਚ

ਆਪਣਾ ਇਕ ਖਾਸ ਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਤੇ ਖੁਸਹਾਲ ਭਾਸਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੇ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਨੇ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਹੇ। ਰਵਿੰਦਰ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਨਜਦੀਕੀ ਸਬੰਧ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਉਤ-ਸਾਹੀ, ਮੇਹਨਤੀ, ਭਾਵਨਾ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਹੇ।

'ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਜੀਵਨ ਸਿਧਾਤ ਤੇ ਉਪਦੇਸ" ਨਾਮਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਿੰਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਇੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਅਤੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦੋ ਐਡੀਸਨ ਛੱਪ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਇਸੇ ਸ੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾ ਪਰਾਤਨ ਟੀਕਾਵਾ, ਟਿਪਨੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਸਾਲ ਅਧਿਐਨ, ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਠਕਾ ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸੇਸ ਛਾਪ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਟਿਪਨੀਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਪੂਰਨ ਸਪਸਟੀਕਰਨਾ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਦ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਨ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਭਾਸਾ ਦਾ ਇਕ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ, ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਸਾਹਿਤਕ ਸੇਵਾ ਚਿਰਾ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰਹੇਗੀ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾ ਕਿ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਬਚਨਾ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਣਕੇ ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਵੇਗੀ।

ਵੀਰਾਇਤਨ, ਰਾਜਗ੍ਰਿਹ, ਨਾਲੰਦਾ (ਬਿਹਾਰ)
25-6 1975

ਉਪਾਧਿਆ ਅਮਰ ਮੁਨੀ

ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ

(ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ)

ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਰੂਪ ਚੋਦਾ ਪੂਰਵ ਮੰਨੇ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰਵ ਨਹੀ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਨਾ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾ ਪੂਰਵਾ ਦਾ ਵਿਸਾ ਤੇ ਸਲੋਕ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੂਰਵ ਮੋਜੂਦ ਸਨ। ਪਰ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰਮਤ 1000 ਦੇ ਕਰੀਵ ਪੂਰਵਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾ ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਅੰਗ, ਉਪਾਂਗ ਮੂਲ ਸੂਤਰ, ਛੇਦ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਨਕਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ।

ਭਗਵਤੀ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਾਧੂਆ ਦਾ ਗਿਆਰ੍ਹਾ ਅੰਗ ਜਾ ਬਾਰ੍ਹਾ ਅੰਗ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਸਰੁਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਤੀਰਥੰਕਰ ਜੋ ਉਪਦੇਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿਸ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਸਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਨ ਆਗਮਾ ਦੀ ਭਾਸਾ ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਜੈਨ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੈਨ ਆਗਮਾ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਹਰ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਸਿਸ ਆਗਮਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ ਸਮੇਂ 84000 ਪ੍ਰਕਿਰਨਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 14000 ਰਹਿ ਗਈ। ਪਰ ਦੇਵਾ ਅਰਧੰਗਨੀ ਸਮਾ ਸ੍ਰਮਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸੰਖਿਆ 84 ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ।

ਪਾਠਕਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਅਸੀਂ 14 ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਨਾ ਤੇ ਸਲੋਕ ਸੰਖਿਆ ਦੱਸਦੇ ਹਾ।

14 ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਨਾ	ਸਲੋਕ ਸੰਖਿਆ
(1) ਉਤਪਾਦ ਪੂਰਵ	1 ਕਰੋੜ
(2) ਅਗਰਨੀਆ	96 ਲੱਖ
(3) ਵਿਰਯ	70 ਲੱਖ
(4) ਆਸਤੀ ਨਾਸਤੀ ਪ੍ਰਵਾਦ	60 ਲੱਖ
(5) ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਵਾਦ ਪੂਰਵ	99 ਲੱਖ 99 ਹਜਾਰ 999
(6) ਸੱਤਿਆ ਪ੍ਰਵਾਦ	1 ਕਰੋੜ
(7) ਆਤਮ ਪ੍ਰਵਾਦ	26 ਕਰੋੜ
(8) ਕਰਮ ਪ੍ਰਵਾਦ	1 ਕਰੋੜ 80 ਹਜਾਰ
(9) ਪ੍ਰਤਿਆਖਿਆਨ ਪੁਰਵ	84 ਲੱਖ
(10) ਵਿਦਿਆਲੁ ਪ੍ਰਵਾਦ	1 ਕਰੋੜ 10 ਲੱਖ
(11) ਕਵਧਅ	26 ਕਰੋੜ
(12) ਪ੍ਰਾਣਆਯੁ	1 ਕਰੋੜ 56 ਲੱਖ
(13) ਕਿਰਿਆਵਿਸਾਲ	9 ਕਰੋੜ
(14) ਲੋਕਬਿੰਦੁਸਾਰ	12½ ਕਰੋੜ

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਰਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੇਖਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਭਗਵਾਨ ਪਾਰਸਵ ਨਾਥ ਤੇ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਵਾਮੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦੀਆ ਰਚਨਾ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਭਾਸਾ ਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਿਸ ਸੁਧਰਮਾ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮੂੰਹ ਜਬਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਸਿਸ ਨੂੰ ਆਗਮ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ । ਇਹੋ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਈ ਸਦੀਆ ਤਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਨਿਰਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਸੰਮਤ 1000 ਤਕ ਸੁਤਰਾ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਗਮਾ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਤਨਾ– ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜੈਨ ਆਗਮਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕੰਮ [illegible] ਪੰਜ ਵਾਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮਹਾਵੀਰ [illegible] ਦੂਜੀ ਸਦੀ (160 B C) ਵਿਚ ਹੋਈ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਚਾਰਿਆ [illegible] ਵਿਚ ਸਨ । ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੋਜਨ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਅਕਾਲ 12 ਸਾਲ ਰਿਹਾ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਮਗਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਾਟਲੀ ਪੁੱਤਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 11 ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ । 12ਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਵਾਦ ਅੰਗ ਸਭ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਭਦਰਬਾਹੂ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਸਿਸ ਸਥੂਲ ਭੱਦਰ ਨੇਪਾਲ 12 ਅੰਗ ਸਿਖਣ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮਹਾਵੀਰ ਸੰਮਤ 170 ਵਿਚ ਭੱਦਰਬਾਹ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜੇਹੜੇ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਸੀ ਉਹ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਆਗਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਭਿਕਸ਼ੂ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸਦੇ ਵਜੋਂ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸੰਪਰਦਾਏ ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਤੇ ਦਿਸੰਬਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ।

ਦੂਸਰੀ ਵਾਚਨਾ—ਈਸਾ ਦੀ 2 ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਖਾਰਵੇਲ ਕਲਿੰਗ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਰਾਟ ਬਣਿਆ । ਉਹ ਇਕ ਜੈਨ ਸਮਰਾਟ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਗਮਾ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸਦਾ ਖੰਡ ਗਿਰੀ ਤੇ ਉਦੇ ਗਿਰੀ ਦੀਆ ਗੁਫਾਵਾ ਵਿੱਚ ਖੁਦੇ ਸਿਲਾ ਲੇਖਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਚਨਾ—ਮਹਾਵੀਰ ਸੰਮਤ 827-840 ਦੇ ਕਰੀਵ ਜੈਨ ਸੰਘ ਮਥੁਰਾ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਅਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਮਰ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਬਾਕੀ ਸਾਧੂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਅਚਾਰਿਆ ਸਕੰਦਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇਕ ਵਾਰ ਆਗਮਾ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਫੇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਥੁਰੀ ਵਾਚਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

ਚੌਥੀ ਵਾਚਨਾ—ਮਹਾਵੀਰ ਸੰਮਤ 827-840 ਸਮੇਂ ਹੀ ਵੱਲਭੀ (ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿਖੇ ਅਚਾਰਿਆ ਨਾਗਾ ਅਰੁਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇਕ ਵਾਚਨਾ ਫੇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਸਾਧੂ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ ।

ਪੰਜਵੀ ਵਾਚਨਾ—980 ਜਾ 993 ਮਹਾਵੀਰ ਸੰਮਤ ਸਮੇਂ ਵੱਲਭੀ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਅਚਾਰਿਆ ਦੇਵਾ ਰਿਧੀਗਣੀ ਸ਼ਮਾ ਸ੍ਰਮਣ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ । ਸਾਰੇ ਆਗਮਾ ਨੂੰ ਤਾੜ ਪੱਤਰ ਤੇ ਲਿੱਖ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਸੇ ਵਾਚਨਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਆਗਮ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਸੰਗੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਨੇਕਾਂ ਅਚਾਰਿਆ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ, ਅਪਭ੍ਰਸ, ਤਾਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ, ਕਨੜ ਰਾਜਸਥਾਨੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਆਗਮ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਟੀਕੇ, ਟੱਬਾ ਨਿਉਕਤੀਆ, ਚੁਰਨੀਆ, ਭਾਸ਼ਯ ਤੇ ਅਵਚੁਰਨੀਆ ਭਾਰੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਜੈਨ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਮਾ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ[1]

ਸ੍ਰੀ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਮਾ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ —

ਆਵਸਕ 6 ਹਨ

(1) ਸਮਾਇਕ (2) ਚਤੁਰਵਿਸਤਵ (3) ਬੰਦਨ (4) ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਮਨ (5) ਕਾਯੋਤਸਰਗ (6) ਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ।

ਉਤਰਕਾਲਿਕ 29 ਹਨ

(1) ਦਸਵੈਕਾਲਿਕ (2) ਕਲਪਾਕਲਪ (3) ਚਲਕਕਲਪ (4) ਮਹਾਕਲਪ (5) ਔਪਪਾਤਿਕ (6) ਰਾਜਪ੍ਰਸਨੀਆ (7) ਜੀਵਾਭਿਗਮ (8) ਪ੍ਰਗਿਆਪਨਾ (9) ਮਹਾਪ੍ਰਗਿਆਪਨਾ (10) (11) ਨੰਦੀ (12) ਅਨੁਯੋਗਦਵਾਰ (13) ਦੇਵੇਂਦਰਸਤਵ (14) ਤਦੁਲਵੈਚਾਰਿਕ (15) ਚੰਦਰ ਵੇਦਯਕ (16) ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਗਆਪਤੀ (17) ਪੋਰਸੀ ਮੰਡਲ (18) ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਵੇਸ (19) ਵਿਦਿਆਚਰਨ ਵਿਨਿਸਚੋ (20) ਗਣੀ ਵਿਦਿਆ (21) ਧਿਆਨ ਵਿਭਕਤੀ (22) ਮਰਨ ਵਿਭੱਕਤੀ (23) ਆਤਮ ਵਿਸੁਧੀ (24) ਵੀਤਰਾਗ ਸਰੁਤ (25) ਸਲੇਖਨਾ ਸਰੁਤ (26) ਵਿਹਾਰ ਕਲਪ (27) ਚਰਨਵਿਧੀ (28) ਆਤਰ ਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ (29) ਮਹਾਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ।

---

[1] [illegible] ਆਗਮਾ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(1) [illegible] (ਕਾਲਿਕ ਸੂਤ੍ਰ) (2) ਧਰਮਾਨੁਯੋਗ (ਰਿਸੀ ਭਾਸਤਿ [illegible]) (3) ਗਣਿਤ ਅਨੁਯੋਗ (ਸੂਰਜ ਪਹਿਆਗਪਤੀ) (4) [illegible] (ਦ੍ਰਿਸਟੀਵਾਦ ਜਾ ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ)।

ਕਾਲਿਕ 35 ਹਨ

(1) ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ (2) ਦਸ ਸਰੁਤ ਸਕੰਧ (3) ਬ੍ਰਹਤ ਕਲਪ (4) ਵਿਵਹਾਰ (5) ਨਸਿਥ (6) ਮਹਾਨਸਿਥ (7) ਰਿਸੀ ਭਾਸੀਤ (8) ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (9) ਦੀਪਸਾਗਰ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (10) ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (11) ਲਘੂਵਿਮਾਨ ਪ੍ਰਵਿਭੱਕਤੀ (12) ਮਹਾਵਿਮਾਨ (13) ਅੰਗ ਚੂਲਿਕਾ (14) ਵਰਗ ਚੂਲਿਕਾ (15) ਵਿਆਖਿਆ ਚੂਲਿਕਾ (16) ਅਰੁਣੋਪਪਾਤ (17) ਵਰੁਣੋਪਪਾਤ (18) ਗਰੁੜੋ-ਪਪਾਤ (19) ਧਰਨੋਪਤਾਤ (20) ਵੈਸ਼ਰਮਨਪਪਾਤ (21) ਵਲਧੰਰ-ਪਪਾਤ (22) ਦੇਵਦਰਪਪਾਤ (23) ਉਥਾਨ ਸ਼ਰੁਤ (24) ਸਮੁਥਾਨ ਸਰੁਤ (25) ਨਾਗ ਪ੍ਰਿਅ ਪਨਿਕਾ (26) ਨਿਰਯਾਵਲਿਕਾ (27) ਕਲਪਾਵਤਸਿਕਾ (28) ਪੁਸ਼ਪਿਤਾ (29) ਪੁਸ਼ਪ ਚੂਲਿਕਾ (30) ਵਿਸਨੀ ਦਸਾ (31) ਆਸੀਵਿਸ ਭਾਵਨਾ (32) ਦਰਿਸਟੀਵਿਸ ਭਾਵਨਾ (33) ਸੁਪਨ ਭਾਵਨਾ (34) ਮਹਾਸੁਪਨ ਭਾਵਨਾ (35) ਤੇਜੋਨਿਸਰਗ ।

ਅੰਗ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟ 12 ਹਨ ।

(1) ਅਚਾਰੰਗ (2) ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤਾਂਗ (3) ਸਥਾਨੰਗ (4) ਸਮਵਾਯਾਂਗ (5) ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (6) ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਕਥਾਂਗ (7) (7) ਉਪਾਸ਼ਕ ਦਸ਼ਾਂਗ (8) ਅੰਤਕ੍ਰਿਤਦਸਾਂਗ (9) ਅਨੁਤਰ ਔਪ-ਪਾਤਿਕ (10) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਆਕਰਨ (11) ਵਿਪਾਕ (12) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਵਾਦ :

ਦਿਗੰਵਰ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਗਮਾ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਸ਼੍ਰੀ ਤੱਤਵਾਰਥ ਸੂਤਰ (1—20) ਸਰੁਤ ਸਾਗਰ ਵਿਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ,—

ਨੂੰ ਲਿਖਾਇਆ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਬੰਧ ਨਾਉਂ ਦੇ ਵਿਸਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਬੰਧ ਸਟਖੰਡ ਆਗਮ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਦਿਗੰਵਰ ਫਿਰਕੇ ਵਾਲੇ ਤਤਵਾਰਥ ਸੂਤਰ, ਕਸਾਏ ਪਾਹੁੜ, ਗੋਮਟਸਾਰ, ਪ੍ਰਵਚਨਸਾਰ, ਨਿਅਮਸਾਰ, ਵਸੂਨੰਦੀ ਮੁਰਾਵਕਾਚਾਰ, ਤਿਲੋਯ ਪ੍ਰਣਤੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾ ਨੂੰ ਆਗਮਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾ ਗ੍ਰੰਥਾ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸਾ ਤੇ ਟੀਕਾਵਾ ਲਿਖੀਆ ਗਈਆ ਹਨ। ਤਤਵਾਰਥ ਸੂਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁਖ ਟੀਕਾ ਤਤਵਾਰਥ ਰਾਜਵਾਰਤਿਕ ਹੈ। ਦਿਗੰਵਰ ਫਿਰਕਿਆ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਨਯ ਦੇ ਵਿਸੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦਿਗੰਵਰ ਸੰਪਰਦਾਏ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਅਪਭ੍ਰਸ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦਿਗੰਵਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਅਚਾਰਿਆ ਉਮਾਸਵਾਤੀ, ਅੰਕਲਕ, ਵਿਦਿਆਨੰਦੀ ਕੁ ਦਕੁੰਦ, ਸਮੱਤਭਦਰ, ਵਸੁਨੰਦੀ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ।

ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਪਰੰਪਰਾ

ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੂ ਸਵਾਮੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਅਚਾਰਿਆ ਸਥੁਲਭਦਰ (ਮਹਾਂਵੀਰ ਸੰਮਤ 170-205) ਤਕ 14 ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਨ, ਵਿਜੈ ਸੂਰੀ ਤਕ 10 ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਨ। ਆਰੀਆ ਰਕਸਿਤ (ਮਹਾਵੀਰ ਸੰਮਤ 597) $9\frac{1}{2}$ ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਸਿਸ ਪੁਸਯਮਿਤਰ 9 ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਨ। 8—7—6 ਪੂਰਵਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰਾਂ ਵਾਰੇ ਕੋਈ ਵਰਨਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਮਹਾਪ੍ਰਗਿਆ ਨਾਮਕ ਅਧਿਐਨ ਨਸਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਆਕਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਸਾ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਕਥਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੀਆ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਸਟ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਾਅਰਧਗਣੀ ਸਮਾ ਸ੍ਰਮਣ ਵੀ ਪੂਰਵਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜਾਨਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਹੀ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਹੇਠ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਲਿਪਿਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿ[illegible]। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਨਿਰਵਾਨ ਤੋਂ 1000 ਸਾਲ ਵਾਅਦ [illegible] ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕਾਫੀ ਹਿੱਸਾ ਵੀ

ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੱਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ।

(1) 84 ਆਗਮ

(2) 45 ਆਗਮ

(3) 32 ਆਗਮ

84 ਆਗਮ

ਉਤਕਾਲਿਕ—(1) ਦਸ਼ਵੇਕਾਲਿਕ (2) ਕਲਪਿਕਾਕਲਪਿਕ (3) ਸੂਲ-ਕਕਲਪ (4) ਮਹਾਕਲਪ (5) ਔਪਪਾਤਿਕ (6) ਰਾਜਪ੍ਰਸ਼ਨਿਆ (7) ਜੀਭਾਵਿਗਮ (8) ਪ੍ਰਗਿਆਪਨਾ (9) ਮਹਾਪ੍ਰਗਿਆਪਨਾ (10) ਨੰਦੀ (11) ਅਨੁਯੋਗਦਵਾਰ (12) ਅਨੁਯੋਗਦਵਾਰ (13) ਦੇਵੇਂਦਰਸਤਵ (14) ਤੰਦਲ ਵਿਚਾਰਕ (15) ਚੰਦਰ ਵੇਦਯਕ (16) ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (17) ਪੋਰਸੀ ਮੰਡਲ (18) ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (19) ਵਿਦਿਆ-ਚਰਨ ਵਿਨਿਸਚੇ (20) ਗਣੀ ਵਿਦਿਆ (21) ਧਿਆਨ ਵਿਭਕਤੀ (22) ਮਰਨ ਵਿਭਕਤੀ (23) ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੋਧੀ (24) ਵੀਤਰਾਗ ਸ਼ਰੁਤ (25) ਸੰਲੇਖਨਾ ਸਰੁਤ (26) ਵਿਹਾਰ ਕਲਪ (27) ਚਰਣਾ ਵਿਧਿ (28) ਆਤੁਰ ਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ (2) ਮਹਾਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ।

ਕਾਲਿਕ—(1) ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ (2) ਦਸਾ ਸਰੁਤ ਸਕੰਧ (3) ਬ੍ਰਹਤ ਕਲਪ (4) ਵਿਵਹਾਰ (5) ਨਸਿਥ (6) ਮਹਾਨਸਿਥ (7) ਰਿਸ਼ੀ ਭਾਸੀਤ (8) ਜੰਬੂਦੀਪ (9) ਦੀਪ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (10) ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (11) ਸੁਲਿਕਾ ਵਿਮਾਨ ਵਿਭਕਤੀ (12) ਮਹਤੀ ਵਿਮਾਨ ਵਿਭਕਤੀ (13) ਅੰਗ ਚੁਲਿਕਾ (14) ਬੰਗ ਚੂਲਿਕਾ (15) ਵਿਵਾਹ ਚੁਲਿਕਾ (16) ਅਰੁਣੋਪਪਾਤ (17) ਵਰੁਣੋਪਪਾਤ (18) ਗਰੁੜ-ਪਪਾਤ (19) ਧਰਣੋਪਪਾਤ (20) ਵੇਸ਼ਰਮਣਪਪਾਤ (21) ਵੇਲਧਰੋਪਪਾਤ (22) (23) ਉਥਾਨ ਸ਼ਰੁਤ (24) ਸਮੁਥਾਨ ਸ਼ਰੁਤ (25) ਨਾਗਪਰਿਤਾਪਨਿਕਾ (26) ਕਲਪਿਕਾ (27) ਕਲਪੇਬਤਾਸਿਕਾ (28) ਪੁਸ਼ਪਿਕਾ (29) ਪੁਸ਼ਪਚੁਲਿਕਾ (30) ਬਿਸ਼ਨੀਦਸ਼ਾ।

ਅੰਗ—(1) ਅਚਾਰ (2) ਸੂਤਰ ਕ੍ਰਿਤ (3) ਸਥਾਨ (4) ਸਮਵਾਯ (5) ਭਗਵਤੀ (6) ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਕਥਾ (7) ਉਪਾਸਕਾ ਦਸਾ (8) ਅੰਤਕ੍ਰਿਤ ਦਸ਼ਾ (9) ਅਨੁਤਰੋਪਾਤਿਕ ਦਸ਼ਾ (10) ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਿਆਕਰਨ (11) ਵਿਪਾਕ (12) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਵਾਦ (29+30+12=71)[1] (72) ਆਵਸ਼ਕ (73) ਅੰਤਕ੍ਰਿਤ ਦਸਾ

---

(1) ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ (2) 73 ਤੋਂ 78 ਸੂਤਰਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸਥਾਨੰਗ ਸੂਤਰ (3) 72 ਤੋਂ 83 ਸੂਤਰਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਿਵਹਾਰ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਹਨ।

(74) ਪ੍ਰਸਨਵਿਆਕਰਨ (75) ਅਨੁਤਰੋਪਾਤਿਕ ਦਸਾ (76) ਬੰਧ ਦਸਾ (77) ਦਿਵੀਗ੍ਰਿਧਿ ਦਸਾ (78) ਦੀਰਘ ਦਸਾ (79) ਸੁਪਨ ਭਾਵਨਾ (80) ਚਾਰਨ ਭਾਵਨਾ (81) ਤੇਜੋਨਿਗਰਗ (82) ਆਸੀਵਿਸ ਭਾਵਨਾ (83) ਦਰਿਸਟੀਵਿਸ ਭਾਵਨਾ (84) 55 ਅਧਿਐਨ ਕਲਿਆਨ ਫਲ ਵਿਪਾਕ ਤੇ 55 ਅਧਿਐਨ ਪਾਪ ਫਲ ਵਿਪਾਕ ।

ਅੱਜ ਕਲ ਜੋ 45 ਆਗਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

(1) 11 ਅੰਗ—(1) ਆਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ (2) ਸੂਤਰਕ੍ਰਿਤਾਗ ਸੂਤਰ (3) ਸਥਾਨੰਗ ਸੂਤਰ (4 ਸਮਵਿਆਯਾਗ ਸੂਤਰ (5) ਭਗਵਤੀ ਜਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਗਪਤੀ ਸੂਤਰ (6) ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਕਥਾਗ ਸੂਤਰ (7) ਉਪਾਸਕ ਦਸਾ ਸੂਤਰ (8) ਅੰਤਕ੍ਰਦਸਾ ਸੂਤਰ (9) ਉਨਉਤਰੋਪਾਤਿਕ ਸੂਤਰ (10) ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਆਕਰਣ ਸੂਤਰ (11) ਵਿਪਾਕ ਸੂਤਰ ।

(2) 12 ਉਪਾਗ— ਔਪਪਾਤਿਕ ਸੂਤਰ (2) ਰਾਜਪ੍ਰਸਨੀਯ (3) ਜੀਵਾ-ਭਿਗਮ (4) ਪਰਿਗਿਆਪਨਾ (5) ਜੰਬੂਦੀਪ ਪਰਿਗਿਆਪਤੀ (6) ਚੰਦਰ ਪਰਿਗਿਆ-ਪਤੀ (7) ਸੂਰਿਆ ਪਰਗਿਆਪਤੀ (8) ਨਿਰਿਆਬਲਿਆ (9) ਕਲਪਾਵਤਸਿਕਾ (10) ਪੁਸਪਿਕਾ (11) ਪੁਸਪਚੁਲਾ (12) ਵਰਿਸਨੀ ਦਸਾ ।

(3) 6 ਛੇਦ ਸੂਤਰ—(1) ਨਿਸਿਥ (2) ਮਹਾਨਿਸਿਥ (3) ਵਿਵਿਹਾਰ (4) ਦਸਾਸਰੁਤ ਸਕੰਧ (5) ਬ੍ਰਹਤਕਲਪ (6) ਪੰਚਕਲਪ ।

(4) 6 ਮੂਲ ਸੂਤਰ—(1) ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ (2) ਆਵਸਕ (3) ਦਸਵੇ-ਕਾਲਿਕ (4) ਪਿੰਡਨਿਯੁਕਤੀ (5) ਨੰਦੀ (6) ਅਨੁਯੋਗ ਦਵਾਰ ।

(5) 10 ਪਰਿਕਿਰਨਿਕ—(1) ਚਤੁਸਰਨ (2) ਆਤੁਰ ਪ੍ਰਤਿਆਖਿਆਨ (3) ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਿਆਖਿਆਨ (4) ਸੰਸਤਾਰਕ (5) ਭਕਤ ਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ (6) ਚੰਦਰ ਵਵਿੰਦਾਕ (7) ਦਵੇਂਦਰਸਤਵ (8) ਗਨੀਵਿਦਿਆ (9) ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਿਆਖਿਆਨ (10) ਵੀਰਸਤਵ ।

ਪਰ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਸਵੇਤਾਂਬਰ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਤੇ ਤੇਰਾਪੰਥੀ ਫਿਰਕੇ 32 ਆਗਮਾਂ ਨੂੰ [illegible] ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

11 ਅੰਗ –(1) ਅਚਾਰੰਗ (2) ਸੂਤਰਕ੍ਰਿਤਾਂਗ (3) ਸਥਾਨਗ (4) ਸਮਵਾਯਾਂਗ (5) ਭਗਵਤੀ (6) ਗਿਆਤਾ ਧਰਮ ਕਥਾਂਗ (7) ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ (8) ਅੰਤਕ੍ਰਿਤਾਂਗ (10) ਪ੍ਰਸਨ ਵਿਆਕਰਨ (11) ਵਿਪਾਕ ।

12 ਉਪਾਂਗ—(1) ਔਪਪਾਤਿਕ (2) ਰਾਜਪ੍ਰਸ਼ਨੀਆ (3) ਜੀਵਾਭਿਗਮ (4) ਪ੍ਰਗਿਆਪਨਾ (5) ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (6) ਜੰਬੂਦੀਪ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (7) ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ (8) ਨਿਰਯਾਵਲਿਕ (9) ਕਲਪਾਵੰਤਸੀਕ (10) ਪੁਸਪਿਕ (11) ਪੁਸਪਚਲਿਕਾ (12) ਵਰਿਸ਼ਨੀ ਦਸਾ ।

4 ਮੂਲਸੂਤਰ—(1) ਦਸਵੈਕਾਲਿਕ (2) ਉਤਰਾਧਿਐਨ (3) ਨੰਦੀ (4) ਅਨੁਯੋਗਦਵਾਰ ।

5 ਛੇਦ ਸੂਤਰ—(1) ਨਸਿਥ (2) ਵਿਵਹਾਰ (3) ਬ੍ਰਹਤ ਕਲਪ (4) ਦਸ਼ਾਸਰੁਤ ਸਕੰਧ (5) ਆਵਸਕ ।

ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਵਾਰੇ —

ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਵਾਰੇ ਮੈਂ ਕੀ ਲਿਖਾ ? ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਮੇਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਨ ਭਾਗ ਹਨ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹਰ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਨਕਾਰੀ, ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸਬਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਹਾਣੀਆ ਦਿੱਤੀਆ ਗਈਆ ਹਨ ।

ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ । ਹਰ ਗਾਥਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਟਿਪਣੀ, ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਟਿਪਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਾਥਾ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾ ਕਿ ਪਾਠਕਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਥਾ ਹੈ ? ਮੂਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਪਾਠ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਲਿਪਿਅੰਤਰ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵਧਾਉਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ । ਪਰ ਹਰ ਗਾਥਾ

ਦਾ ਨੰਬਰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸਤਰ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਕੁਝ ਅਨੁਵਾਦਕ ਵਾਰੇ —

ਹਰ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਵਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੇਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਨਦਾ ਹਾ ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਸਾਦਗੀ, ਤਿਆਗ ਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅਨਜਾਨ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਜੈਨ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸਨ, ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਪਰਾਤੱਤਵ ਵਾਰੇ ਵਿਸਾਲ ਅਧਿਐਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਭਾਗੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੇਹੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਬਨਣ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਅੱਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਮੇਰੀ ਧਰਮ ਤੇ ਸੰਘ ਪ੍ਰਤਿ ਸਰਧਾ ਤੇ ਲਗਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਉਸਦਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਯਤਨ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਨ ਕਲਾ ਦਾ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੂਪ ਦੇਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੜਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਫ਼ੀ ਤਰੁਟੀਆ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਮੂਲ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਨ ਦੀ ਕੋਸਿਸ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆ ਪ੍ਰਤਿ ਅਨੁਵਾਦਕ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦਕ, ਪ੍ਰਕਾਸਕ, ਜੈਨ ਅਚਾਰੀਆਂ, ਉਪਾਧਿਆ, ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀਆ ਤੇ ਹੋਰ ਜੈਨ ਵਿਦਵਾਨਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਆਸੀਰਵਾਦ ਦਾ [illegible] ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾ।

ਅੱਜ ਕਲ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ 25ਵੀ ਨਿਰਵਾਣ ਸਤਾਬਦੀ ਤੇ ਕਾਫੀ [illegible] ਸਾਹਿਤ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ

ਬਾਣੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਕਮੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਗਰੰਥ ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚਾ, ਅਮਰ ਤੇ ਅਮਿੱਟ ਸਮਾਰਕ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਯੁਗਾਂ ਯੁਗਾਂ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ

ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਮਣਾ ਲਈ ਕੇਧੀ ਸਬਦਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੇਸੀ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸਵਦੇਵ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਨਾ ਹੈ। ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਕੇਸੀ ਤੇ ਰਿਸਵਦੇਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।[1]

ਅਥਰਵਵੇਦ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਵਰਾਤਿਆ' (व्रात्य) ਕਾਂਡ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਉਸਦੀ ਤੁਲਨਾ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸਵਦੇਵ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਰਾਤਿਆ ਵਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵੇਦਾ ਦੇ ਟੀਕਾਰਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਯਨ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ "ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਮਹਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ, ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ, ਸੰਸਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਦਿਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ"।

"ਜੇ ਕੋਈ 'ਵਰਾਤਿਆ' ਤਪੱਸਵੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਜਰੂਰ ਪਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਸ ਨਾਲ ਗੁੱਸਾ ਹੀ ਰੱਖਣ।"[2]

ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸਵਦੇਵ ਦਾ ਕਾਫੀ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।[3] ਕਈ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬਦਾ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਮਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਸਬਦ 'ਅਰਹਨ' ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਰਹਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਰਵੱਗ ਬਨਣ ਵਾਲਾ। ਇਹ ਸਬਦ ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[4]

---

(1) ਰਿਗਵੇਦ 10/9/102/6।

(2) i) ਅਥਰਵੇਦ ਸਾਯਨ ਭਾਸਯ 15/1/1/1।
कन्चिद विद्वत्तम
महाधिकार पुण्यशील विश्वसमान्य ब्रह्माणविशिष्टे व्रात्य
मनुनक्ष्य वचनमिति मन्तव्यम्।
ii) 15/1/1/1।

(3) ਰਿਗਵੇਦ 1/24/140/1-2/4/33/15-5/2/28-4 6/1/1/8,—6 2/19/11,- -10/12/166/1।

(4) ਰਿਗਵੇਦ 2/4/33/10।

ਵੈਦਿਕ ਲੋਕ ਵੀ 'ਅਰਹਨ' ਸਬਦ ਜੈਨ ਧਰਮ ਲਈ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ' ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਅਰ੍ਹੰਨਿਯਥ ਜੈਨਸ਼ਾਸਣਰਤਾ।

ਆਰੀਆ ਦੇ ਭਾਰਤ ਅ ਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਜੋ ਜਾਤੀਆ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗ, ਦਰਾਵਿੜ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਦਾਸ ਲੋਕ ਇੰਨੇ ਵਿਕਾਸ ਸੀਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਆਰੀਆ ਦੇ ਕਈ ਯੁੱਧ ਹੋਏ।

ਪੁਰਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੁਰ ਲੋਕ ਅਰਿਹੰਤਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਸਨ।

ਵਿਸਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਨਾ ਦੇ ਜੈਨ ਭਿਕਸੂ ਨੇ ਅਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਿਹੰਤ ਧਰਮ ਦੀ ਦੀਖਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਨੇਕਾਤ ਵਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।[2]

ਉਪਨਿਸਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਨਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਖਤਰੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਤਰੀਆ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦਾ ਨਾ ਹੀ ਰਿਸਵਦੇਵ ਸੀ[3] ਜੋ ਨਾਭੀ ਤੇ ਮਰੂਦੇਵੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇਹ ਆਤਮ ਵਿੱਦਿਆ ਯੱਗ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ।

ਵੇਦ ਤੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸਵਦੇਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।[4]

---

(1) ਵਿਸਨੂੰ ਪੁਰਾਣ 3/17/18।
ਪਦਮ ਪੁਰਾਨ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਖੰਡ ਅਧਿਆਏ 13/170-410।
ਮਤਸਯ ਪੁਰਾਨ 24/43-49।
ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ 4/13/54-57।

(2) ਵਿਸਨੂੰ ਪੁਰਾਨ 3/18/12—13-14—3/18/27
3/18/25—3/18/28-29—3/18/8-11।

(3) ੳ) ਵਾਯੂ ਪੁਰਾਣ ਪੂਰਵ ਅਰਧ 33/50।
ਅ) ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਪੁਰਾਣ ਪੂਰਵ ਅਰਧ ਅਨੁਸ਼ਪਾਦ 14/60।

(4) ऋषभादीना महायोगिनामाचारे
दृष्यव अरंतादयो मोहिता
ਮਹਾਭਾਰਤ ਸਾਤੀ ਪੂਰਵ ਮੋਕਸ ਧਰਮ ਅਧਿਆਏ 263/20।

ਖੁਦਾਏ ਸਿਲਾਲੇਖ, ਮੰਦਰ ਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆ ਹਨ। ਜੈਨ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸ਼ੋਕ ਵੀ ਪਹਿਲਾ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਬਣ ਗਿਆ।

ਜੈਨ ਕਲਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਧਿਆਨ ਤੇ ਤਪ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਕਲਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਕੇਂਦਰ ਮਥੁਰਾ ਪਾਲੀਤਾਨਾ, ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ, ਰਾਣਕਪੁਰ, ਆਬੂ ਰਾਜਗਿਰੀ, ਖੁਜਰਾਹੋ, ਰੇਵਤਗਿਰੀ ਤੇ ਸ੍ਰਮਣ ਬੇਲਗੋਲਾ ਹਨ। ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ

ਜੈਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਉਪਰ ਸਾਹਿਤ ਨਾ ਰਚਿਆ ਹੋਵੇ। ਆਗਮਾਂ ਤੇ ਰਚੇ ਟੀਕਾ, ਟੱਬਾ, ਅਵਚੂਰਨੀ, ਨਿਯੁਕਤੀਆ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜੋਤਸ, ਭੁਗੋਲ, ਖੰਗੋਲ, ਵਿਆਕਰਨ, ਨਿਆਏ, ਯੋਗ, ਮੰਤਰ, ਜੰਤਰ, ਗਣਿਤ, ਇਤਹਾਸ, ਆਯੁਰਵੇਦ, ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਤੇ ਹਜਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਸਾਹਿਤ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਇਕ ਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਭੇਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੀ ਉਹ ਹੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵੈਦਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਗੀਤਾ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਧੱਮਪੱਦ ਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਮੂਲ ਸੂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਆਖਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤੋਂ 2500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਪਾਵਾ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਤ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹਨ। [illegible] ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਅਨੁਵਾਦਿਕਾ ਸਾਧਵੀ ਚੰਦਨਾ ਜੀ ਮ) ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ [illegible]।

"ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਭੋਜਨ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਬਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੁਖਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਗਰੰਥ ਜੀਵਨ ਦਰਸਨ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੂਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਾਸਤਰ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਗਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੈ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪੁਣਾ ਹੈ, ਵੈਰਾਗ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਪੁਰਾਣ ਹੈ, ਕਥਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨੂੰ। ਇਹ ਗੂੜ ਵੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਖਾਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਰੂਪ ਰਖਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਤ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਪਭ੍ਰੰਸ ਤੇ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਟੀਕਾ, ਉਪਟੀਕਾਵਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਨੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗਰੰਥ ਦੇ ਨਹੀਂ"। (ਸਫ਼ਾ 9-10)।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨਿਉਕਤੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗਮਾਂ ਤੇ ਨਿਉਕਤੀ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਭੱਦਰਵਾਹੂ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਲਿਖੀਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਉਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ 400ਈ ਤੋਂ ਲੈਕੇ 600 ਈ ਤਕ ਦਾ ਹੈ। ਨਿਉਕਤੀਆਂ ਦਾ ਠੀਕ ਸਮਾਂ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਉਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਉਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸ਼ਰਾਵਕ, ਸਥੂਲਭੱਦਰ, ਕਾਲਕ ਸਕੰਦ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਕਰਕੰਡੂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਯ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਸ਼ਯ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਯਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਘਦਾਸ ਗਣੀ ਤੇ ਜਿਨਭਦਰ ਖਿਮਾ-ਖਮਨ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਿਕਰਮ ਦੀ 7 ਸਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਸਾਤਾਂ ਆਚਾਰਿਆ ਨੇ ਵਿਸਾਲ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਚੂਰਨੀ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਤੇ ਚੂਰਨੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਚੂਰਨੀਕਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ 7-8 ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਸਿਧਸੇਨ ਸੂਰੀ, ਤਰਿਲੰਬ ਸੂਰੀ ਅਤੇ ਅਗਸਤਿਆ ਸੇਨ ਸੂਰੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਚੂਰਨੀ ਜਿਨਦਾਸ ਮਹਿਤਰ ਦਵਾਰਾ ਰਚਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ। ਚੂਰਨੀਆ ਦੀ ਦੀ ਭਾਸਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਹੈ।

ਟੀਕਾ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਕਾਫੀ ਤੀਕਾਵਾ ਲਿਖੀਆ ਗਈਆ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਟੀਕਾਵਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁਖ ਭਾਸਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜੈਨ ਆਗਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਟੀਕਾਕਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅਚਾਰਿਆ ਹਰੀਭੱਦਰ, ਅਚਾਰਿਆ ਸੀਲਾਕਾਚਾਰਿਆ, ਅਚਾਰਿਆ ਮਲਯਗਿਰੀ, ਅਚਾਰਿਆ ਸਾਤੀ ਸੂਰੀ, ਅਚਾਰਿਆ ਹੇਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਅਚਾਰਿਆ ਅਭੈਦੇਵ ਸੂਰੀ ਨੇ 9 ਆਗਮਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀਆ ਵਿਸਾਲ ਟੀਕਾਵਾ ਲਿਖੀਆ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾਵਾ ਅੱਜ ਕਲ ਮਿਲਦੀਆ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਵਾਦਿਵੇਤਾਲ, ਸਾਤੀ ਸੂਰੀ, ਨੇਮੀ ਚੰਦ, ਕੀਰਤੀਵਲਭ, ਲਵਲੇਸ, ਪਦਮ ਸਾਗਰ, ਕਮਲ ਸੰਯਮ, ਲਕਸਮ ਵਿਲੱਭ, ਭਾਵ ਵਿਜੈ, ਹਰੀਭਦਰ ਮਲਯਗਿਰੀ, ਤਿਲਕ ਅਚਾਰਿਆ, ਕੋਟੀ ਅਚਾਰਿਆ, ਨੇਮੀ ਸਾਧੂ, ਗਿਆਨ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਮਨੀ ਸੇਖਰ ਦੇ ਨਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਟੱਬਾ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਟੱਬੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਗਰ ਚੰਦ ਨਾਹਟਾ' ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾ ਟੱਬਾ ਦਾ ਸਮਾ 13ਵੀਂ ਵਿਕਰਮੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਹੈ। ਟੱਬਾਕਾਰਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁਖ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਸ ਚੰਦ ਸੂਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸਾਧਵੀ ਚੰਦਨਾ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਦਾਰਸਨਿਕ ਵਿਦਵਾਨਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦਕਾਰਾ ਵਿੱਚ ਡਾ ਹੇਰਮਨ ਜੈਕੋਬੀ (1894) ਤੇ ਡਾ ਸਰਪੇਂਟੀਅਰ (1922) ਦੇ ਨਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਦਾਰਸਨਿਕਾ ਨੇ ਜੈਨ ਦਰਸਨ ਤੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ । ਇਨ੍ਹਾ ਅਨੁਵਾਦਾ ਦੇ ਕਈ ਅਡੀਸ਼ਨ ਛੱਪ ਚੁਕੇ ਹਨ ।

ਅੰਗਰੇਜੀ ਹਿੰਦੀ ਤੋ ਛੁਟ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦਾ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਵੀਰਾਯਤਨ ਵਲੋ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਇਸਦਾ ਸਿੰਘਲੀ, ਨੇਪਾਲੀ ਅਤੇ ਥਾਈ ਲਿਪੀਆ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਵ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ

ਇਸੇ ਅਨੁਵਾਦਾ ਦੀ ਕੜੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮੈ ਇਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਗਰੰਥ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ । ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਤਾ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕਾ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮੈ ਆਪਣੇ ਵਲੋ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਭਾਸਾ ਸੁਖਾਲੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਿਧਾਤਾ ਦੀ ਠੀਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋ ਸਕੇ, ਪਰ ਅਨੁਵਾਦ ਆਖਰ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ । ਮੈਂ ਜੈਨ ਧਰਮ ਤੇ ਦਰਸਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਾ । ਤਰੁਟੀਆ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾ ਤਰੁਟੀਆ ਲਈ ਮੈ ਪਾਠਕਾ ਤੋ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ਅਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾ ਕਿ ਪਾਠਕ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਗੇ ।

ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨਾਈਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਸਭ ਤੋ ਪਹਿਲਾ ਕਠਿਨਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸਾ ਦੇ ਕਈ ਅਜੇਹੇ ਸਬਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀ ਜਿਵੇ ਗੁਪਤੀ, ਸਮਿਤੀ, ਧਰਮਸ਼ਾਤੀ ਕਾਈਆ, ਪੁਦਗਲ, ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਵਰਗਨਾ ਲੇਸਿਆ, ਗੁਣ, ਸਥਾਨ, ਪਛਖਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਹਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਸਬਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਵਾਦ ਸੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋ ਪਹਿਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾ ਸਬਦਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਉਦੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਤਿਕ ਸਬਦਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਨ ਸਕਣ ਜਿਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ

ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਾਨਕਾਰੀ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਅਰਥ ਠੀਕ ਸਮਝ ਆਵੇਗਾ ।

ਕੁਝ ਸੰਪਾਦਕ ਵਾਰੇ

ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਗਰੰਥ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਭਾਰ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾ ਰੁਝੇਵਿਆ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ । ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਕੰਮ ਉਂਞ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਵਾ ਇਸ ਖਾਮੋਸ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਵਦੀ ਦਾ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਜਾਨਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਇਕ ਆਦਰਸ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਅੱਜ ਜੋ ਵੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਬਦ ਲਿਖ ਸਕਿਆ ਹਾ, ਸਭ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਸਦਾ ਆਸੀਰਵਾਦ ਤੇ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਹਰ ਸਬਦ ਪੁਰਸੋਂਤਮ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਧੰਨਵਾਦ

ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਵਤਕ ਸ੍ਰੀ ਫੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਰਿਸਟੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੇ ਪੁਰਸੋਂਤਮ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾ। ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਛਪੇ ਗਰੰਥਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਰਤ ਸ੍ਰੀ ਫੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਭੰਡਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਪਰਮ ਸਰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਰਤਨ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਕਵਿ ਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਨ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਜੈਨ ਭੂਸਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਅਚਾਰਿਆ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਿਸ ਜੇ ਚੰਦ, ਸਾਧਵੀ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰੀ ਜੀ, ਸਾਧਵੀ ਸੰਤੋਸ ਕੁਮਾਰੀ ਜੀ, ਸਾਧਵੀ ਰਾਜੇਸਵਰੀ ਦੇਵੀ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਧਵੀ ਸਵਰਨ ਕਾਤਾ ਜੀ, ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ ਜੀ, ਡਾ. ਐਲ. ਐਮ ਜੋਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਏ. ਐਨ ਸਿਨਹਾ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਸਲਾਹ ਲਈ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਬੇਹੱਦ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾ ।

ਮੈਂ ਰਾਸਟਰ ਸੰਤ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਹਾ, ਸੂਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਗਰ ਚਦ ਨਾਹਟਾ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ

ਅੰਦਾਜਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਮੈ ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਇਸ ਆਸੀਰਵਾਦ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਸਾਨ ਮੰਦ ਹਾ ।

ਇਸ ਸੂਤਰ ਵਾਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਰਾਏ ਤੇ ਆਸੀਰਵਾਦ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਮੈ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾ ਲੇਖਕਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸਕਾ ਦਾ ਵੀ ਮੈ ਬੇਹੱਦ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਗਰੰਥਾ ਦੀ ਮੈ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਹੈ ।

ਇਸ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਇਹ ਖੂਬਸੂਰਤ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮੈ ਤਿਲਕਧਾਰ ਸਾਸਤਰੀ ਸੰਪਾਦਕ ਆਤਮ ਰਸਮੀ ਦਾ ਬੇਹਦ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾ । ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪਰੈਸ ਕਾਪੀ ਲਈ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਵੀਨਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਪੀ ਕੀਤੀ । ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾ । ਮੈਂ ਤੇ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਇਹ ਗਰੰਥ ਪਰਮਸ਼ਰੇਧ ਸ੍ਰੀ ਰਤਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਜੈਨ ਵਿਭੂਸ਼ਨ ਭੰਡਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲਾ ਵਿਚ ਸਮਰਪਣ ਕਰਦਾ ਹਾ ।

रविन्द्र कुमार जैन

ਵਿੱਚ 1 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 33 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ 32ਵੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਦ (ਅਨਗਹਿਲੀ) ਸਥਾਨਾ ਅਤੇ ਅਸੰਜਮ ਦੇ ਭੇੜੇ ਸਿੱਟਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ, 33ਵੇਂ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕਰਮਾ ਦੇ ਭੇਦ, ਉਪਭੇਦ, 34ਵੇਂ ਵਿੱਚ 6 ਲੇਸਿਆ ਦਾ, 35ਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਅਨਗਾਰ ਦਾ ਅਤੇ 36ਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾ ਦਾ ਜੀਵ ਤੇ ਅਜੀਵ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਵਰਨਣ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਸੂਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੂਚਨਾਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਇੱਛਕ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਜਾਗਰਿਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਧਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਧਿਐਨਾ ਦੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਬੜੀਆ ਹੀ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆ ਹਨ।

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸੂਤਰ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਟੀਕਾ ਮਿਲਦੀਆ ਹਨ। ਕੁਝ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਾਲੀਆ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆ ਹਨ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟੀਕਾਵਾਂ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਨਾਮਪੁਸਤਕ	ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾ	ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ	ਸਲੋਕ ਸਖਿਆ	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ ਜਾ ਅਣਛਪੀ
(1) ਨਿਯੁਕਤੀ	ਭੱਦਰਵਾਹੁ ਸਵਾਮੀ (ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸਾਂ)		607	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(2) ਚੂਰਨੀ	ਜਿੰਨ ਦਾਸ ਗਨੀ ਮਹਿਤਰ		5450	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(3) ਸਿਸ ਹਿਤਾ ਟੀਕਾ	ਸਾਂਤਾ ਅਚਾਰਿਆ ਵਾਦਿਤੇਵਾਲ		16000	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(4) ਸੁਖਬੋਧਾ ਟੀਕਾ	ਨੇਮੀ ਚੰਦਰ ਅਚਾਰਿਆ	1129	14000	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(5) ਅਵਚੂਰੀ	ਗਿਆਨ ਸਾਗਰ ਸੂਰੀ	1541		

ਨਾਮ ਪੁਸਤਕ	ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾ	ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ	ਸਲੋਕ ਸੰਖਿਆ	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ ਜਾ ਅਣਛਪੀ
(6) ਵਿਰਤੀ	ਵਿਨੈ ਹੰਸ (ਅਚੰਲ ਗੱਛ)	1567-81		
(7) ਟੀਕਾ	ਕਿਰਤੀ ਬੱਲਭ (ਅੰਚਲ ਗੱਛ)	1552		
(8) ਵਿਰਤੀ	ਕਮਲ ਸਜਮ (ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ)	1554		ਜੈਸਲਮੇਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(9) ਲਘੂ ਵਿਰਤੀ	ਤਪੋਂ ਰਤਨ ਵਾਚਕ (ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ)	1550		
(10) ਟੀਰਾ ਦੀਪਕਾ	ਮਨੀ ਸੇਖਰ ਸੂਰੀ (ਅੰਚਲ ਗੱਛ)			ਇਹ ਟੀਕਾ ਗੁਮ ਹੈ ।
(11) ਟੀਕਾ	ਅਜੀਤ ਦੇਵ ਸੂਰੀ (ਪਲੀਵਾਲ ਗੱਛ)	1629		
(12) ਚੂਰਨੀ	ਗੁਣ ਸੇਖਰ			ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(13) ਦੀਪਕਾ	ਲਕਸਮੀ ਬੱਲਭ	18ਵੀਂ ਸਤਾਬਦੀ		ਰੋਹਨੀ ਧੁਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(14) ਵਿਰਤੀ	ਭਾਵ ਵਿਜੈ ਗਣੀ	1689	16255	
(15) ਟੀਕਾ	ਹਰਸਨੰਦਨ ਗਣੀ (ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ)	1711		ਬੀਕਾਨੇਰ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚ ਹੈ ।
(16) ਟੀਕਾ	ਮਕਰੰਦ (ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ)	1750		ਲੀਬੜੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚ ਹੈ ।
(17) ਟੀਕਾ	ਉਦੈ ਸਾਗਰ (ਅੰਚਲ ਗੱਛ)	1546	8500	
(18) ਦੀਪਿਕਾ	—	1637	10707	
(19) ਦੀਪਿਕਾ	ਹਰਸ਼ ਕੁਲ			ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨੰਬਰ ਚਾਰ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੋਵੇ
(20) ਟੀਕਾ	ਅਮਰਦੇਵ ਸੂਰੀ (ਚੰਦਰ ਗੱਛ)			

ਨਾਮ ਪੁਸਤਕ	ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾ	ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ	ਸਲੋਕ ਸੰਖਿਆ	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ ਜਾ ਅਣਛਪੀ
(21) ਵਿਰਤੀ	ਸਾਤਾ ਅਚਾਰਿਆ		18295	
(22) ਵਿਰਤੀ ਦੀਪਕਾ			11000	
(23) ਵਿਰਤੀ	ਅਗਿਆਤ		16070	
(24) ਦੀਪਿਕਾ		1443		
(25) ਟੀਕਾ	ਚੰਦਰ ਸੂਰੀ		14'00	
(26) ਅਵਚੂਰੀ	ਗਿਆਨਸੀਲ ਗਣੀ		3600	
(27) ਵਿਰਹਦ ਵ੍ਰਿਤੀ				ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ ਹੀ ਹੋਵੇ।
(28) ਅਖਸੇ ਅਰਥ ਲਵਲੇਸ		1621		
(2) ਅਵਚੂਰੀ		1491		
(30) ਅਵਚੂਰੀਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆ 16ਵੀਂ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆ ਮਿਲਦੀਆ ਹਨ।				
(31) ਟੱਬਾ	ਮੇਘ ਨਾਥ ਵਾਚਕ (ਪਾਏ ਚੰਦ ਗੱਛ)			
(32) ਵਾਲਾਬਬੋਧ	ਸਮਰ ਚੰਦ (ਪਾਏ ਚੰਦ ਗੱਛ)			
(33) ਵਾਲਾਵਬੋਧ	ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ	1674-99		
(34) ਵਾਲਾਵਬੋਧ	ਮਾਨ ਵਿਜੇ	1741		
(35) ਵਾਲਾਵਬੋਧ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾ ਹਨ (ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਨਿਕ ਵਾਸੀ [illegible] ਨੇ ਬਣਾਏ ਹਨ)।				
(35) ਟੱਬਾ	ਆਦਿ ਚੰਦ ਜਾਂ ਟਾਏ ਚੰਦ			ਇਹ ਮੇਰੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਹੈ।

ਨਾਮ ਪੁਸਤਕ	ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾ	ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ	ਸਲੋਕ ਸੰਖਿਆ	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ ਜਾ ਅਣਛਪੀ
(37) ਵਿਰਤੀ	ਖਰਤਰਮਤੀ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।			ਇਹ ਅਧੂਰੀ ਰਚਨਾ ਮੇਰੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਹੈ
(38) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਕਥਾ	ਪੱਦ ਸਾਗਰ ਰਾਹੀ	1657		ਪਿਪਾੜ ਨਾਮੀ ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ।
(39) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਕਥਾ	ਪੁੰਨਿਆ ਨੰਦ (ਤਪਾਗੱਛ)			
(40) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਕਥਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ	ਮੁਨੀ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸੁਭਸੀਲ ਰਾਹੀਂ ਕਥਿਤ			
(41) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਗੀਤ	ਮਹਿਮਾ ਸਿੰਘ	1675		
(42) ਸਵਾਧੀਐ	ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਸੀ	1599	6700	
(43) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰ- ਧਿਐਨ ਛੱਤੀਸ	ਪਾਰਸ਼ਦ ਚੰਦ ਸੂਰੀ			
(44) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਛੱਤੀਸ ਸੰਗੀਤ	ਉਦੇ ਸਿੰਘ	18ਵੀਂ ਸਦੀ		ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(45) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਗੀਤ ਛੱਤੀਸ	ਰਾਜ ਸੀਲ (ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ)	16ਵੀਂ ਸਦੀ	416	ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ
(46) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ- ਧਿਐਨ ਗੀਤ ਛੱਤੀਸ	ਰਾਜ ਲਾਭ (ਖਰੱਤਰ ਗੱਛ)	18ਵੀਂ ਸਦੀ		ਇਹ ਅਧੂਰੀ

ਹੈ। ਇਸਦੇ 36 ਅਧਿਐਨ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 36 ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸੂਤਰ ਉੱਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆਵਾ ਮਿਲਦੀਆ ਹਨ। "ਆਮ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ"। ਇਸੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੈਂ ਨੌਜਵਾਨ, ਚਮਕਦੇ ਸਿਤਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਉਤਸਾਹੀ ਅਤੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰਕ ਭਰਾ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਹੀ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੰਪਾਦਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਾਠਕਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਜੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਲੋਕਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਆਤਮਾਵਾ ਲਈ ਇਹ ਸਾਸਤਰ ਰਤਨ, ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਲਝਾ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ, ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਸਮੁਦਰ ਵਿਜੇ ਜੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹਾਸਿਲ ਹੈ।

ਪ੍ਰਵਤਕ ਮੁਨੀ ਫੂਲ ਚੰਦ 'ਸ੍ਰਮਣ'

ਸ੍ਰਮਣ ਸੰਘ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪੱਟਧਰ
ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਿਵਾਕਰ
ਅਚਾਰਿਆ ਸਮਰਾਟ ਪੂਜਯ
ਸ੍ਰੀ ੧੦੦੮ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ
ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ

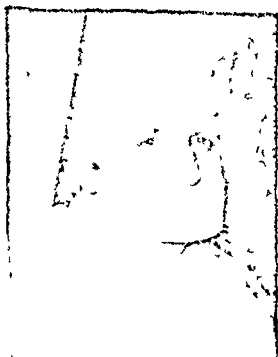
ਸ਼ੁਭ ਸੰਦੇਸ਼

"ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ ਦਾ ਸਾਰ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ, ਬੁੱਧ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਧਮਪੱਦ ਵਿੱਚ, ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਸਾਰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ, ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਸਾਰ ਬਾਈਵਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਇਹ ਸੂਤਰ ਵਿਵਹਾਰਿਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਸਫਲ ਹੋਵੇ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਘੋੜ ਨਦੀ
7-1-1976

ਅਚਾਰਿਆ ਸਮਰਾਟ ਪੂਜਯ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ
(ਪੰ: ਵਿਦਿਆ ਭੂਸ਼ਨ ਮੁਨੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ)

ਅਣੁਵਰਤ ਅਨੁਸਾਸਤਾ ਜੈਨ ਅਚਾਰਿਆ

ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਦੀ

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨੇ ਲੋਕਾ ਦੀ ਆਮ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੇ ਮੁਤਾਵਿਕ, ਲੋਕਾ ਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੀ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮੈਂ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹਾ।

ਅਚਾਰਿਆ ਤੁਲਸੀ

ਹਰੀਨ ਹਾਊਸ,
C-ਸਕੀਮ ਜੈਪੁਰ।
6-10-75

ੴ ਅਰ੍ਹੰ ਨਮ

वन्दे श्री वीरमानन्द
वल्लभ सदगुरु सदा

ਜੈਨ ਸਾਸਨ ਦੇ ਰਤਨ, ਗੁਣਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ

ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਵਿਜੈ ਸਮੁਦਰ ਜੀ ਸੂਰੀ

ਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰ 2500 ਵਿਕਰਮੀ ਸੰ. 2031 ਆਤਮ ਸੰ. 78, ਬੱਲਭ ਸੰ 20।

ਸਦਗੁਰੂਦੇਵ ਪੂਜ ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਬੱਲਭ ਸੂਰੀਸਵਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਵਿਜੈ ਸਮੁਦਰ ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਵਗੁਰੂ ਭਗਤ ਸ਼ਰਾਵਕ (ਉਪਾਸਕ) ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੂੰ ਧਰਮ ਲਾਭ ਸੂਚਿਤ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇਵਗੁਰੂ-ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੁੱਖਸਾਤਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਧਿਆਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਸ੍ਰੀ ਸੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮ ਲਾਭ ਆਖਣਾ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਅਮਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਯਤਨ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ।

ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੈ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਇਹ ਗਰੰਥ ਲੋਕਾ ਦੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ। ਇਹੋ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਮੇਰਾ ਆਪ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ।

ਮਹਾਵੀਰ ਭਵਨ,
ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਅਚਾਰਿਆ ਸਮੁਦਰ ਵਿਜੈ
ਮਿਤੀ 3-8-1975

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਮਹਾਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਭਰਾ ਰਵਿੰਦਰ ਕਮਾਰ ਜੈਨ ਬਹੁਤ ਉਤਸਾਹੀ, ਮੇਹਨਤੀ ਨੌਜਵਾਨ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਹੌਸਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮਹਾਵੀਰ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼' ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁਆਗਤ ਹੋਇਆ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸਤਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਨੋਖੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਰਲ ਹੈ। [illegible] ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ .

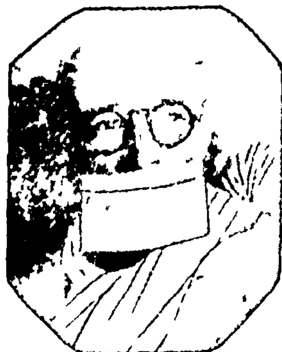
ਸਾਧਵੀ ਸਵਰਨ ਕਾਤਾ
ਹਨੂੰਮਾਨਗੜ੍ਹ ਟਾਊਨ

ਟੀਕਾਕਾਰ ਮੁਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨੱਥ ਮੱਲ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਪੰਜਾਬੀ) ਵਾਰੇ ਵਿਚਾਰ

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ, ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਸੱਚਮੁਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਕੰਮ ਹੈ।

ਵਰੀਨ ਹਾਊਸ,
ਜੈਪੁਰ।
6-10-75

ਮੁਨੀ ਨੱਥ ਮੱਲ

ਸ਼ੁਭ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ

(ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਪੂਜ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਵਿਰਤਨ
ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ)

ਉਂਝ ਤਾ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਆਖਰੀ ਤੀਰਥੰਕਰ ਵਿਸਵ ਦੇ ਲਈ ਨਮਸਕਾਰ ਯੋਗ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਿਸ ਗਰੰਥ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾ ਭਾਸਾਵਾ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਟੀਕਾਵਾ ਮਿਲਦੀਆ ਹਨ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਉਨ੍ਹਾ ਦਾ ਆਖਰੀ ਉਪਦੇਸ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਰਮੁਖੀ (ਪੰਜਾਬੀ) ਭਾਸਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਲਾਭ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਵੇਖ ਕੇ 25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਵਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਬੀ ਏ. ਦਾ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕਦਮ, ਅਨਥਕ ਮੇਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ, ਸਾਰ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਅਨੁਵਾਦ ਨੇ ਇਸ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ, ਸਰਾਹੁਣ ਯੋਗ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਜਨਤਾ ਜਿਥੇ ਹਮੇਸਾ ਉਸਦੀ ਰਿਣੀ ਰਹੇਗੀ ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ। ਜਿਸਦੀ ਸੁਲਝੀ ਹੋਈ ਕਲਮ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਰਸ ਸੰਪਾਦਨ ਨੇ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਚਾਰਚੰਦ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ।

ਸਾਡੀਆ ਦਿਲੀ ਇਛਾਵਾ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੋਣਹਾਰਾ ਯੁਵਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਭਾਸਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸਸਾਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗਰੰਥ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ, ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾ ਹਨ।

ਚੰਦਨ ਮੁਨੀ ਪੰਜਾਬੀ

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਮਹਾਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਗਰੰਥ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਜੈਨ ਦਰਸਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੀ ਥਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਗੀਤਾ ਤੇ ਬੁੱਧ ਦਰਸਨ ਵਿੱਚ ਧੱਮਪਦ ਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗਰੰਥ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ।

ਇਹ ਗਰੰਥ ਵਾਰੇ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਦੋ ਸਬਦ ਇਸ ਅਨੁ-ਵਾਦ ਵਾਰੇ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾ। ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਅੱਜ ਤੋਂ 2-3 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਟਿਪਣੀਆ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈਆ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਚੋਮਾਸੇ ਵਿਖੇ ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਸੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤਕ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਤਰੁਟੀ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਪਰੈਸ ਕਾਪੀ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਲਈ।

ਮੇਰੀ ਉਦੋਂ ਦੀ ਹੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਗਰੰਥ ਜਲਦੀ ਛਪ ਜਾਵੇ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੇ ਇਸਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਉਤਾਵਲੀ ਸਾ। ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਇੰਨੀ ਮੇਹਨਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਜੈਨ ਵਿਭੂਸ਼ਨ ਭੰਡਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਤਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਛਪਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਜਦ ਇਹ ਗਰੰਥ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਬਟਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਗਰੰਥ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਵਿੰਦਰ ਦੀ ਇਸ ਮੇਹਨਤ ਦੀ ਦਿਲੋਂ ਕਦਰ ਕਰਦੀ ਹਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨਦੇਵ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹਾ ਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸੰਘ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਸਾਹਿਤ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇ।

ਸੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਘ ਲਈ ਮੇਹਨਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਰਵਿੰਦਰ ਦਾ 2500ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਬਦੀ ਤੇ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਲੁਕਿਆ ਛਿਪਿਆ ਨਹੀਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਇਸ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰਨਗੇ।

ਵੀਰ ਨਗਰ
ਦਿੱਲੀ।

ਸਾਧਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਡਾ ਐਲ ਐਮ ਜੋਸ਼ੀ, ਐਮ ਏ. ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ.

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ ਹੈ। ਚਾਰ ਮੂਲ ਸੂਤਰਾ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸੂਤਰ ਹੈ। 36 ਅਧਿਐਨਾ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਇਸ ਗਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਨੌਜਵਾਨ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਮਣ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਗਰੰਥ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਪਾਲੀ ਗਰੰਥ ਸੁਤਨਿਪਾਤ ਤੇ ਧੱਮਪਦ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸਨ ਕਲਕੱਤਾ ਤੋਂ ਸੰਨ 1879 ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਜਰਮਨ ਵਿਦਵਾਨ ਯਾਰਲ ਸਾਰਪੇਟੀਅਰ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਇਕ ਐਡੀਸਨ ਸੰਨ 1922 ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਅਤਿ ਉਤਮ (uppsala) ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੈ। ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਜੈਅੰਤ ਵਿਜੈ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਇਕ ਐਡੀਸ਼ਨ ਆਗਰਾ ਤੋਂ ਸੰਨ 1923-27 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਪਾਠ ਅਤੇ ਨਾਲ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਸੰਜਮ ਰਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਟੀਕਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 'ਸੇਕਰੀਡ ਬੁਕ ਆਫ ਈਸਟ' ਨਾਮਕ ਗਰੰਥਮਾਲਾ ਦੇ 45ਵੇਂ ਗਰੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸਨ ਡਾ ਹਰਮਨ ਜੈਕੋਬੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਟੀਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾ-ਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਇਕ ਉਪਯੋਗੀ ਐਡੀਸਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਪੂਨਾ ਤੋਂ ਵੀ 1959 ਵਿੱਚ ਐਨ. ਵੀ ਵੈਦ ਨੇ ਆਰ. ਡੀ. ਬਡੇਕਰ ਨੇ ਜੋ ਮੂਲ ਗਰੰਥ ਦਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਾਥਾਵਾ ਦਾ ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਵਿਸੇਸਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਹੈ। 1972

ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਭੰਡਾਰੀ ਨੂੰ ਪਰੇਰਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ ਦੀ ਇਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਕਮੀ ਵੱਲ ਜੈਨ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂ ਵੀ ਪਾਲੀ ਭਾਸਾ ਦੇ ਧਮਪਦ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਹੀਂ ਛਪਵਾਇਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਧੱਮਪਦ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਾਫੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਸਰੁਤ ਗਰੰਥ ਦਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭੰਡਾਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਜੈਨ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜੈਨ ਕਹਾਣੀਆ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਛਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 5 ਛੋਟੀਆ ਪਸਤਕਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਛੱਪ ਚੁਕੀਆ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਰੇਮੀ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਹਮੇਸਾ ਰਿਣੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭੰਡਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਉਪਾਸਕਾ ਤੇ ਸੇਵਕਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਇਕ ਵਿਸੇਸ ਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। 1972-73 ਤੋਂ ਰਵਿੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਲੇਰ-ਕੋਟਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ "ਜੈਨ ਕਾਰਜਸਾਲਾ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੁਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਵਾਰਥ ਰਹਿਤ ਸੰਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਜੈਨ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜਸ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤਾ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾ ਪੁੰਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਔਖਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਨਿਰਵਾਨ ਦੇ 2500 ਸਾਲ 1975 ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਨਵੰਬਰ 1974 ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ 1975 ਤਕ ਦਾ ਸਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 25ਵੀਂ ਸਤਾਬਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ ਨਿਰਵਾਣ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸਿਸ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧਰਮ

ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਬਹੁਮੁਲੇ ਗਰੰਥਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭੰਡਾਰੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਛੁਟ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਿਤ ਗਰੰਥ ਵੀ ਸਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਸਥਾਈ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸੀਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੱਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਜੈਨ ਗਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣਗੇ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਲ ਐਮ. ਜੋਸ਼ੀ

ਧਰਮ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਪਟਿਆਲਾ।

ਜੈਨ ਵਿਭੂਸ਼ਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼

ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ ਵਾਸੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਸਾਸਤਰਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 32 ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਵੇਦ, ਬੁਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਤਰਿਪਟਕ, ਇਸਲਾਮੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਕੁਰਾਣ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਾਈਵਲ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਗਣੀਪਿਟਕ (ਅੰਗ ਸੂਤਰ) ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾ ਸਾਸਤਰਾ ਨੂੰ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਗਨਧਰ ਰਚਨੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਅੰਗ ਸੂਤਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅੰਗ ਸੂਤਰਾ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾ ਤੱਤਵਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨਾ ਹੋਰ ਸਪਸਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਅਚਾਰਿਆ ਉਪਾਗਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੂਲਗਣਾ (ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਸਤਰ ਮੂਲ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਆਤਮ ਸੁਧੀ ਲਈ ਦੰਡ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਸਤਰ ਛੇਦ ਸੂਤਰ ਮੰਨੇ ਜਾਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਮੂਲ ਸੂਤਰਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਨੇ ਸਰੁਤ ਆਦਿ 36 ਉੱਤਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਅਧਿਐਨ ਹਨ। ਸਾਧੂਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ ਤੋਂ ਵਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਤਰ ਕਾਲਿਕ ਸੂਤਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਿਨ ਜਾ ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਕਾਲਿਕ ਅਤੇ ਉਤਕਾਲਿਕ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਸ ਸਤਰ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਮਾ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਤਕਾਲਿਕ ਸੂਤਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾ-ਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਉਪਦੇਸ ਭਰਪੂਰ ਸੈਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਭੱਦਰਵਾਹੂ ਸਵਾਮੀ ਰਚਿਤ ਕਲਪ ਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਅੱਜ ਤੋਂ 2500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐ[illegible] ਸੂਤਰ ਪਾਵਾ ਨਗਰੀ ਵਿਖ ਮੱਲ ਆਦਿ 18 ਦੇਸਾ ਦੇ ਮਹਾ-ਟ ਜਿਨਾ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਾਧੂ। ਇਸ ਦਿਨ ਇਸ [illegible] ਸੂਤਰ ਦਾ ਸਵਾਧਿਆਏ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੇ ਅਨੇਕਾ ਭਾਸਾਵਾ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ [illegible] ਹਨ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਪਰਮ ਸਰਧੇ ਅਚਾਰਿਆ ਸਮਰਾਟ ਸ੍ਰੀ

ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਸਾਸਤਰ ਤੇ ਰਾਸਟਰ ਭਾਸਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਵਿਸਾਲ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਸਾਲ ਹਿੱਸਿਆ ਵਿੱਚ ਛਪਾਉਣਾ ਪਿਆ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਤੇ ਅਪਭ੍ਰੰਸ ਵਿੱਚ ਟੀਕਾ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆਵਾ ਲਿਖੀਆ ਗਈਆ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਰਦੂ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜਾ ਸਮੇਂ ਅੰਗਰੇਜੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨਮਾਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜਾ ਸਮੇਂ ਸਨਮਾਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਅੱਜ ਕੱਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਫਲ ਫੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਭਾਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਜੇਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਸਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਛੱਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਛਪਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਜੈਨ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 25ਵੀ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਾਡੇ ਰਵਿੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਸਹਿਯੋਗ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵੱਲ ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸੁਰੂ ਤੋਂ ਰੁਚੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੀ ਜੈਨ, ਧੂਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋਹਾ ਯੁਵਕਾ ਦੀ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਸੇਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਅਜੇਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾ।

ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ
ਪਟਿਆਲਾ।
21-3-75

ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ੨੫੦੦ਵਾਂ ਨਿਰਵਾਨ ਮਹੋਤਸਵ ਮਹਾਸਮਿਤੀ

210 ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਉਪਾਧਿਆ ਰੋਡ
ਨਵੀ ਦਿੱਲੀ-110001
ਟੈਲੀਫੋਨ 268117
26 ਅਗਸਤ 1975

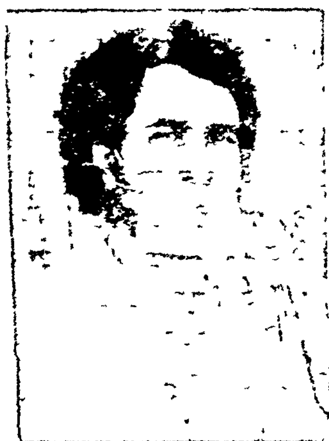
ਵੀ ਐਮ. ਐਨ. ਐਮ/75/1436
ਪਿਆਰੇ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੀ,

ਤੁਹਾਡਾ 14 ਅਗਸਤ 1975 ਦਾ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ 25ਵੀ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸਿਤ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਗਰੰਥ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਇਕ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ ਨਾਲ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰ ਵਲੋਂ ਵਧਾਈ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਰੰਥ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰਾ ਨੂੰ ਜੈਨ ਦਰਸਨ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

ਤੁਹਾਡਾ
ਅਕਸ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ
(ਸੰਪਾਦਕ ਨਵ ਭਾਰਤ ਟਾਈਮਜ਼ ਰੋਜ਼ ਨਾ
ਦਿੱਲੀ—ਬੰਬਈ)

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਪ੍ਰਵਚਨ ਭੂਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਅਪਣਾ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਉਸੇ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਤਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੋਣ ਕਾਰਣ 25ਵੀਂ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੇ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਮਰ ਮੁਨੀ

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਤੇਲੂ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਸ ਐਸ ਜੈਨ ਮਹਾ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ

ਮੈ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਤੇ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਨ ਸਤਾਬਦੀ ਦੇ ਉਤਸਾਹੀ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਨਦਾ ਹਾ। ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਨਿਰਵਾਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਅੰਤਿਮ ਉਪਦੇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਨਵਾਂ ਤੇ ਉਤਸਾਹ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਐਸ. ਐਸ ਜੈਨ ਮਹਾ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਕਦਮ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾ।

ਤੇਲੂ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਕਸਤੂਰੀ ਜੈਨ ਸਰਾਫ

(ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਸ. ਅਸ ਜੈਨ ਮਹਾਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਫਰੀਦਕੋਟ)

ਮੇਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਕਿ ਆਮ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਪਨਾ ਸਕਣ। ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਅੱਜ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਵਿੰਦਰ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਪਰੋਗ੍ਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਨਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਅਪਣੀ ਇਕ ਖਾਸ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

ਕਸਤੂਰੀ ਲਾਲ ਜੈਨ ਸਰਾਫ
ਫਰੀਦਕੋਟ

ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਤਿਲਕਧਰ ਸਾਸਤਰੀ ਜੀ

(ਸੰਪਾਦਕ ਆਤਮ ਰਸਮੀ ਮਾਸਿਕ)

ਮੇਰੀ ਨੇਜਰ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤਿਆਗ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਸੁਧ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸਮੁਦਰ ਇਸ ਦੇ ਆਗਮ ਗਰੰਥ ਹਨ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮੁਦਰ ਦਾ ਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਇਸ ਨਾਲ ਸਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਮੁਦਰ ਦਾ ਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਹੈ। ਸਨਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਉਪਨਿਸਧ ਰੂਪੀ ਗਾ ਦਾ ਦੁਧ ਗੀਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੁਧ ਦੋਹਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਬੱਛਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਖੋਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾ ਤਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਗਮ ਗਾਵਾ ਹਨ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਉਸਦਾ ਦੁੱਧ ਹੈ। ਮਹਾਵੀਰ ਦੋਹਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋਤਮ ਬੱਛਾ ਹੈ।

ਜਦ ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਦੁੱਧ ਦੀ ਇਕ ਅਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਦੁੱਧ ਸਭ ਦੇ ਲਈ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਉਸਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਅਜੇਹੀ ਭਾਸਾ ਭਾਸਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਜਾਨਦੇ ਹੋਣ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਸਭ ਲੋਕ ਅੱਜ ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦੇ ਸਾਝੇ ਯਤਨਾ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸਾ ਵਿਚ ਇਸ ਗਿਆਨ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਨ ਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ, ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਦੇਸ ਦੀ ਉਨਤੀ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ। ਅਪਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਹੋਰ ਆਗਮਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਗੇ।

ਤਿਲਕਧਰ ਸਾਸਤਰੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗੀ

ਗੁਰੁਦੇਵ ਮਹਾਮੁਨੀਸਵਰ ਪੂਜਯ
ਸ੍ਰੀ ਸਾਲੀਗਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਲਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰਿਆ ਮੱਲ ਜੈਨ

ਆਚਾਰਿਆ ਸਮ੍ਰਾਟ ਪੂਜਯ
ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਚਿੱਤਰ II

ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਲਾਜਵੰਤੀ ਦੇਵੀ ਜੈਨ

ਧਰਮਪਤਨੀ ਸਵਰਗੀਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੀਆ ਮਲ ਜੀ ਜੈਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਪੂਜਨੀਯ ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਸਮਿਤਿ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾੱਧਿਐਨ ਸੂਤਰ

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

25 ਵੀ ਮਹਾਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ (ਪੰਜਾਬ)

नमोऽत्थुण समणस्स भगवओ महावीरस्स

ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਐਨ

ਜੋ ਸੰਸਾਰਿਕ (ਦਨਿਆਵੀ) ਸੰਜੋਗ (ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ) ਦੀਆ ਪਾਬੰਦੀਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅਨਗਾਰ ਹਨ, ਭਿਕਸ਼ੂ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਵਿਨੈ-ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇ-ਵਾਰ ਆਖਾਗਾ, ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਸਥਾਰ-ਪੂਰਵਕ ਸੁਣੋ। 1।

ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਇੰਗਤ (ਇਸਾਰੇ) ਅਤੇ ਆਕਾਰ (ਮੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ) ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਨੀਤ ਹੈ। 2।

ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਹੈ ਉਹ ਅਵਿਨੀਤ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। 3।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲੀ ਕੁੱਤੀ, ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਾਲ ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਤਕਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਰਿੱਤਰ-

---

ਗਾਥਾ 1 ਸੰਜੋਗ ਦਾ ਅਰਥ ਬਾਹਰਲਾ (ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਭੌਤਿਕ ਸਾਮੱਗਰੀ ਸਬੰਧੀ) ਅਤੇ ਅੰਦਰਲਾ (ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਕਸਾਏ) ਆਦਿ ਹੈ।
ਵਿਨੈ ਦਾ ਅਰਥ ਆਚਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਿਮਰਤਾ ਹੈ।
"विनय साधुजनासेवित, समाचारस्तु विनमन वा विनयम"
[ਸਾਂਤਾ ਆਚਾਰਿਆ ਕ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਹਦ ਵਿਰਤੀ]

ਗਾਥਾ 2 'ਆਗਿਆ' ਤੇ 'ਨਿਰਦੇਸ' ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹਨ ਪਰ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਚੂਰਨੀ ਅੰਦਰ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਗਮਾ (ਸਾਸਤਰ) ਦਾ ਉਪਦੇਸ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਗਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂਆ ਦੇ ਵਚਨ।

ਗਾਥਾ 3 'ਕਣ-ਕੁਣਗ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ
੧ ਚੋਲਾ ਦੀ ਫੂਸੀ।
੨ ਚੋਲ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾ ਦੀ ਫੂਸੀ।

ਹੀਨ, ਬਹੁਤੀਆ ਗੱਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਫਟਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਿਤ (ਬੇਇੱਜ਼ਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 4 ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰ ਚਾਵਲਾ ਦੀ ਫੱਕੀ ਛੱਡ ਕੇ ਗੰਦ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਸੂ-ਬੁੱਧੀ ਅਗਿਆਨੀ ਚੇਲਾ ਸੀਲ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੁਸੀਲ (ਦੁਰਾਚਾਰ) ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ । । 5 ।

ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਭਿਕਸ਼ੂ, ਸੜੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲੀ ਕੁੱਤੀ ਅਤੇ ਗੰਦ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਨੈ ਧਰਮ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ । 6 ।

ਇਸ ਲਈ ਵਿਨੈ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀ ਸੀਲ (ਸਦਾਚਾਰ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ । ਜੋ ਬੁੱਧ (ਗਿਆਨੀ) ਪੁੱਤਰ (ਚੇਲਾ) ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੁਤਕਾਰਿਆ ਜਾਂ ਅਪਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । 7 ।

ਚੇਲਾ ਬੁੱਧ (ਗੁਰੂਆਂ) ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਮੇਸਾ ਸਾਂਤ-ਸੁਭਾ ਰਹੇ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ । ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਪੱਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖੇ, ਬੇਅਰਥ ਗਲਾਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । 8 ।

ਗੁਰੂ ਰਾਹੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ (ਸਖਤ) ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰ ਚੇਲਾ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਖਿਮਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰੇ ਭੈੜੇ ਆਦਮੀਆ ਦੇ ਸਾਥ (ਸੰਗ) ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਰਖੇ । 9 ।

ਚੇਲਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਬੋਲੇ । ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਕਰੇ । 10 ।

ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਚੇਲਾ, ਬੁਰਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰ ਵੀ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਛੁਪਾਵੇ । "ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਆਖੇ ਅਤੇ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਆਖੇ" । 11 ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੜੀਅਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚਾਬੁਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਖੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰੇ । ਜਿਵੇਂ ਉੱਤਮ ਸਿੱਖਿਅਤ ਘੋੜਾ ਚਾਬੁਕ ਦੇਖ ਦੇ ਹੀ ਗਲਤ ਰਾਹ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । 12 ।

ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਕੁਝ-ਨਾ-ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਦੁਸ਼ਟ ਚੇਲਾ, ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਨ

ਗਾਥਾ 12 'ਆਕੀਰਣ' ਵਿਨੀਤ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬੈਲ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਜੋ ਕੰਮ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹੀ ਕਰੇ। 31।

ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਗਿਆ ਭਿਕਸ਼ੂ, ਭਿਕਸ਼ਾ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਨਾ ਖੜੇ। ਮੁਨੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ (ਨਿਯਮਾਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਏਸ਼ਨਾ (ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਲ) ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਭੋਜਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਸਮੇਂ, ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਜਨ ਕਰੇ। 32।

ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਅਤੇ ਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ। ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹੇ ਪਰ ਇਕੱਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਹੋਏ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਲਈ ਨਾ ਜਾਵੇ। 33।

ਸੰਜਮੀ-ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਾਸ਼ਕ (ਅਜੀਵ, ਜੀਵ ਰਹਿਤ, ਜਾਂ ਅਚਿੱਤ) ਅਤੇ ਪਰਕ੍ਰਿਤ (ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦਾ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਣਾਇਆ) ਭੋਜਨ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਦਿੱਤਾ ਭੋਜਨ ਨਾ ਲਵੇ। 34।

ਸੰਜਮੀ-ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਾਣੀ (ਜੀਵਾਂ) ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਢੱਕੇ ਅਤੇ ਦੀਵਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਢਕੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਸਹਿ-ਧਰਮੀ (ਸਮਾਨ ਧਰਮ ਵਾਲੇ) ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਉੱਤੇ ਨਾ ਡੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ ਲਵੇ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ-ਪੂਰਵਕ (ਅਣਗਹਿਲੀ ਜਾਂ ਅਸਾਵਧਾਨੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਖਾਵੇ। 35।

ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਨੀ, ਖਾਣ-ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਬੋਲੇ, "ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਪਕਾਇਆ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕਟਿਆ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਕਰੇਲੇ ਆਦਿ ਦਾ ਕੌੜਾਪਨ (ਕੁੜੱਤਣ) ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।" 'ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਾਸ਼ਕ' ਅਜੀਵ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਸੂਪ ਆਦਿ ਵਿਚ ਘੀ ਚੰਗਾ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਰਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ', ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ (ਪਾਪਕਾਰੀ) ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਬੋਲੇ। 36।

ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਚਾਰੀਆ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਘੋੜੇ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨੀ [illegible] ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵੇਲੇ, ਗੁਰੂ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦੁਸ਼ਟ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਹਕਣ [illegible] ਮਾਲਕ। 37।

[illegible] ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪਾਪ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ (ਠੋਕਰ ਅਤੇ

ਚੋਟਾ ਮਾਰਨਾ, ਗਾਲ੍ਹਾ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਮਾਰਨਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਹੀ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । 38 ।

'ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤਰ, ਭਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ', ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਵਿਨੈ-ਵਾਨ ਚੇਲਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਸਨ (ਹਕੂਮਤ) ਨੂੰ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਪ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲਾ ਬੁਰਾ ਚੇਲਾ, ਭਲੇ ਲਈ ਆਖੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਗੁਲਾਮੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । 39 ।

ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਤਾ ਆਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਕਠੋਰ ਹੁਕਮ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੇ । ਅਚਾਰੀਆ ਦਾ ਉਪਾਘਾਤ (ਹੁਕਮ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਨਾ ਬਣੇ । 40 ।

ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਬੁਰੇ ਵਰਤਾਉ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇ ਤਾ ਵਿਨੀਤ ਚੇਲਾ ਪਿਆਰ-ਭਰੇ ਬਚਨਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂ ਖੁਸ਼ ਕਰੇ, ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖੇ ਕਿ "ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਗਾ" । 41 ।

ਜੋ ਵਿਵਹਾਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਆਚਾਰੀਆ ਨੇ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਨੀ ਕਦੇ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀ ਕਰਦਾ । 42 ।

ਚੇਲਾ ਆਚਾਰੀਆ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਬਚਨ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਰਾਹੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕੰਮ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਵੇ । 43 ।

ਵਿਨੈ-ਵਾਨ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਦੇ 'ਨਾਹ' ਕਹੇ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰੇਰਣਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । 44 ।

ਵਿਨੈ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਜੋ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਚੇਲਾ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਇਹ ਧਰਤੀ ਆਸਰਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾ ਹੀ ਯੋਗ ਚੇਲਾ, ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ । 45 ।

ਪੜਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਵਿਨੈ-ਭਾਵ ਜਾਣਕਾਰ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ (ਡੂੰਘੇ ਅਰਥਾ) ਵਿਪੁਲ (ਮਹਾਨ) ਸਰੂਤ-ਗਿਆਨ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ) ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । 46 ।

ਦੂਸਰਾ ਅਧਿਐਨ

"ਸ੍ਰਮਣ (ਸਾਧੂ) ਜੀਵਨ ਵਿਚ 22 ਪਰਿਸ਼ੇ (ਕਸ਼ਟ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਸ਼ਯਪ-ਗੋਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ, ਜਾਣ ਕੇ, ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਵਾਕਫੀ ਕਰ ਕੇ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹਰਾ ਕੇ, ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਨੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।"

"ਉਹ 22 ਪਰਿਸ਼ੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਜੋ ਕਸ਼ਯਪ-ਗੋਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ, ਜਾਣ ਕੇ, ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਵਾਕਫੀ ਕਰਕੇ, ਹਰਾ ਕੇ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਨੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ?"

"ਇਹ 22 ਪਰਿਸ਼ੇ ਇਹ ਹਨ ਜੋ ਕਸ਼ਯਪ-ਗੋਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ, ਜਾਣ ਕੇ, ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਵਾਕਫੀ ਕਰਕੇ ਹਰਾ ਕੇ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਨੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।"

ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ —

ਹੇ ਜੰਬੂ! ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ:— ਜੈਨ-ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਸ਼ਯਪ-ਗੋਤਰੀ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ 22 ਪਰਿਸ਼ੇ ਆਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ। ਪਰਿਸ਼ੇ (ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ) ਆਉਣ ਤੇ ਸਾਧੂ-ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜੰਬੂ ਸਵਾਮੀ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਰਿਸ਼ੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਆਚਾਰਿਆ ਸੁਧਰਮਾ ਸਵਾਮੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਜੰਬੂ! ਇਹ ਪਰਿਸ਼ੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

1 ਭੁੱਖ ਪਰਿਸ਼ਾ
2 ਪਿਆਸ ਪਰਿਸ਼ਾ
3 ਠੰਢ ਪਰਿਸ਼ਾ
4 ਗਰਮੀ ਪਰਿਸ਼ਾ
5 ਡੰਸ ਮਸ਼ਕ (ਮੱਛਰਾਂ ਆਦਿ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਡੰਗਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।
6 ਅਚੇਲ (ਕੱਪੜੇ ਫਟ ਜਾਣਾ, ਨਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਘਟ ਜਾਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

7. ਅਰਤਿ (ਸੰਜਮ ਜਾਂ ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਲਚਸਪੀ ਘੱਟ ਜਾਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

8 ਇਸਤਰੀ-ਪਰਿਸਾ।

9 ਚਰਿਆ (ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਕਸ਼ਟ ਆਉਣ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ।

10 ਨਿਸਧਾ (ਇਕੱਲਾ-ਪਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ।

11. ਸਇਆ (ਸੌਣ ਲਈ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਜਾਂ ਉਚਿੱਤ ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

12. ਅਕਰੋਸ਼ (ਭਾਵ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਕਠੋਰ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

13 ਬੱਧ (ਕਤਲ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ।

14 ਯਾਚਨਾ (ਮੰਗਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

15 ਅਲਾਭ (ਹਾਨੀ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

16 ਰੋਗ ਦਾ ਪਰਿਸਾ।

17 ਘਾਹ ਫੂਸ ਚੁੱਭਣ ਦਾ ਪਰਿਸਾ।

18 ਜੱਲ (ਮੈਲ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

19 ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਰਿਸ਼ਾ।

20 ਪ੍ਰਗਿਆ (ਸਮਝ ਬੁੱਧੀ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ।

21. ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪਰਿਸ਼ਾ।

22 ਦਰਸਨ (ਸੱਚੇ ਵਿਸਵਾਸ ਦੇ ਘਟ ਜਾਣ ਦਾ) ਪਰਿਸ਼ਾ।

ਹੇ ਜੰਬੂ! ਕਸਯਪ-ਗੋਤਰੀ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪਰਿਸੇ ਦੇ ਜੋ ਭੇਦ ਦੱਸੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇ-ਵਾਰ ਸੁਣ। 1।

ਭੁੱਖ-ਪਰਿਸ਼ਾ :—

ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਜਮੀ, ਤਪੱਸਵੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਲ ਨਾ ਆਪ ਤੋੜੇ ਨਾ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਤੁੜਵਾਏ, ਨਾ ਛੇਕ ਕਰੇ ਨਾ ਆਪ ਪਕਾਵੇ ਨਾ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਪਕਵਾਵੇ। 2।

ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਸੁੱਕ ਕੇ ਸਰੀਰ ਕਾਉਂ ਦੀ ਟੰਗ ਵਰਗਾ ਕੰਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਨਾੜਾਂ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਣ, ਸਰੀਰ ਬੇ-ਦੰਗਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਆਹਾਰ (ਭੋਜਨ) ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਗੋਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰੇ। 3।

ਗਾਥਾ 1 ਆਯੂਸਮਾਨ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਜੈਨ-ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ ਆਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਾਲੀ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ ਆਵੁਸ (ਆਵੁਸ) ਤੇ 'ਜੈਨ-ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿੱਤ' ਵਿਚ ਆਉਸ (ਆਉਸ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ 'ਤੇਰੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਹੋਵੇ।'

ਪਿਆਸ-ਪਰਿਸਾ :—

ਅਸੰਜਮ-ਰਹਿਤ, ਮਰਿਆਦਾ ਵਾਲਾ, ਸਰਮ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਸਚਿੱਤ (ਕੱਚਾ) ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਅੱਗ ਰਾਹੀਂ ਪਕਾਏ ਪ੍ਰਾਸਕ (ਜੀਵ-ਰਹਿਤ) ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ । 4 ।

ਜੰਗਲ, ਉਜਾੜ ਵਿਚ, ਇਕਾਤ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਜੇ ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਮੂੰਹ ਸੁੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਹਿਨ-ਸੀਲ ਹੋ ਕੇ ਕਸਟ ਸਹਿਨ ਕਰੇ । 5 ।

ਠੰਡ-ਪਰਿਸਾ :

ਵਿਰੱਕਤ ਅਤੇ ਲਗਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਠੰਡ ਕਾਰਣ ਕਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਵੀ ਆਤਮ-ਜੇਤੂ, ਜੈਨ-ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਿਆਦਾ ਜਾਂ ਸਵਾਧੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰੇ । 6 ।

ਠੰਡ ਲੱਗਣ ਤੇ ਸਾਧੂ ਇੰਝ ਨਾ ਸੋਚੇ ਕਿ 'ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਠੰਢ ਦੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੰਡ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੰਬਲ ਆਦਿ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੱਗ ਸੇਕ ਲਵਾਂ' ?

ਠੰਡ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਕਾਨ, ਕੰਬਲ ਆਦਿ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅੱਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਲਵਾਂ ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਵੇ । 7 ।

ਗਰਮੀ ਦਾ ਪਰਿਸਾ

ਗਰਮ-ਭੂਮੀ, ਸਿਲਾ ਤੇ ਲੂ ਆਦਿ ਦੇ ਕਸਟ , ਪਿਆਸ ਤੇ ਗਰਮ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਕਾਰਣ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਠੰਡ ਆਦਿ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੇ । 8 ।

ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਾਧੂ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੇ । ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਿੱਲਾ ਕਰੇ, ਨਾ ਹੀ ਪੱਖੇ ਦੀ ਹਵਾ ਕਰੇ । 9 ।

ਮੱਛਰਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਿਸਾ :

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ, ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ

ਟ ਪ 3 ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ :—

ਥੇਰ ਗਾਥਾ	246/686
ਧੰਮ-ਪਦ	26/16
ਮਹਾਭਾਰਤ ਸਾਂਤੀ-ਪਰਵ	334/11.
ਭਾਗਵਤ	11/189.

ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਧੀਰਜ-ਪੂਰਵਕ ਸਹਿਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ । 10 ।

ਆਪਣੇ ਮਾਸ ਤੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਚੂਸਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਨਾ ਹੀ ਸਤਾਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਰੋਕੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਸਮਭਾਵ ਰੱਖੇ । 11 ।

ਕਪੜੇ ਫਟ ਜਾਣ ਦਾ ਪਰਿਸ਼ਾ

'ਕੱਪੜੇ ਫਟ ਜਾਣ ਤੇ ਮੈਂ ਕਪੜੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਮਿਲਣ ਤੇ ਕੱਪੜੇ-ਸਹਿਤ ਰਹਾਂਗਾ ।' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੇ । 12 ।

ਸਾਧੂ ਕਦੇ (ਜਿਨ-ਕਲਪ) ਵਸਤਰ-ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਦੇ (ਸਥਿਰ-ਕਲਪੀ) ਵਸਤਰ-ਸਹਿਤ, ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਹਿਤਕਾਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । 13 ।

ਅਰੁਚਿ ਪਰਿਸ਼ਾ :

ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡ ਫਿਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਰਿ-ਗ੍ਰਹੀ (ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ) ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜੇ ਕਦੇ ਸੰਜਮ-ਪ੍ਰਤੀ ਰੁੱਚੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸਹਿਣ ਕਰੇ । 14 ।

ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਧਰਮ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ,

ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਤਿਆਗੀ, ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ (ਕਸਾਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਆਤਮ-ਰਖਿਅੱਕ ਮੁਨੀ ਸੰਜਮ ਪ੍ਰਤੀ ਅਰੁੱਚੀ ਹਟਾ ਕੇ ਧਰਮ-ਰੂਪੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਘੁੰਮੇ । 15 ।

ਇਸਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਾ :

"ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵਾਸਨਾ ਜਾਂ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ ।" ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸਾਧੂ-ਪੁਣਾ ਸਫਲ ਹੈ । 16 ।

ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਾਧੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਨੂੰ ਚਿੱਕੜ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੇ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰੇ । 17 ।

ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ :—

ਗਾਥਾ 10 ਥੇਰ ਗਾਥਾ 34, 147, 627.

ਗਾਥਾ 12 ਚੂਰਨੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜਿਨ-ਕਲਪੀ' ਸਾਧੂ ਨੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸਥਵਿਰ-ਕਲਪੀ ਠੰਡ, ਬਰਸਾਤ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ । ਸ਼ਾਂਤ-ਆਚਾਰੀਆ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸਥਵਿਰ-ਕਲਪੀ' ਵੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਤੰਗੀ ਤੋਂ ਨੰਗੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਗਾਥਾ 18 ਮਨੂ-ਸਮ੍ਰਿਤੀ 6/42

ਚਰਿਆ (ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਸਟ ਆਉਣ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ :

ਸੰਜਮੀ-ਸਾਧੂ ਪਰਿਸੇ (ਮੁਸੀਬਤਾ) ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਿੰਡ, ਸਹਿਰ, ਮੰਡੀ ਜਾ ਰਾਜ-ਧਾਨੀ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਘੁੰਮੇ । 18 ।

ਸਾਧੂ ਬਿਨਾ ਸਹਾਰੇ ਘੁੰਮੇ, ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ (ਸਪਤੀ ਇਕੱਠੀ) ਨਾ ਕਰੇ, ਗ੍ਰਹਿਸਥੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ-ਸਬੰਧ ਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਘਰੇਲੂ-ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਘੁੰਮੇ । 19 ॥

ਨਿਸਧਾ (ਇਕਲੇਪਣ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ :

ਸਾਧੂ ਸਮਸਾਨ ਵਿਚ, ਉਜਾੜਾ ਵਿਚ ਜਾ ਦਰਖਤਾ ਦੇ ਹੇਠ, ਸਾਤੀ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਵੇ । 20 ।

ਸਮਸਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਸਟ ਆਵੇ ਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਸਹਿਨ ਕਰੇ । ਡਰ ਕੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਨਾ ਭੱਜੇ । 21 ।

ਸੇਇਆ-ਪਰਿਸਾ :

ਸਮਰੱਥ ਤਪੱਸਵੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ-ਨੀਵਾ ਸੌਣ ਵਾਲਾ ਥਾ ਮਿਲੇ ਤਾ ਖੁਸੀ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਸੰਜਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਪ-ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਸੰਜਮ ਭੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 22 ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ ਹਿਜੜੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੁੰਨਸਾਨ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਮੁਨੀ ਇਹ ਸੋਚੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਕ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ । 23 ।

ਅਕਰੋਸ (ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਦਾ) ਪਰਿਸਾ :

ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਲ੍ਹ ਦੇਵੇ, ਅਪਮਾਨ ਕਰੇ ਤਾ ਉਸ ਤੇ ਕਰੋਧ ਨਾ ਕਰੇ । ਕਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਆਪ ਅਗਿਆਨੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 24 ।

ਸਾਧੂ ਕੰਨਾ ਵਿਚ ਕਾਂਟੇ ਸਮਾਨ ਚੁੱਭਣ ਵਾਲੀ ਕਠੋਰ ਭਾਸਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਵੇ ਤੇ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾ ਨਾ ਦੇਵੇ । 25 ।

ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ --

ਗਾਥਾ 19 [illegible] 18/10

ਗਾਥਾ 20 [illegible] 9/13

ਗਾਥਾ 21 [illegible] 814/8

ਬੱਧ (ਕਤਲ) ਪਰਿਸ਼ਾ :

ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਉਸ ਤੇ ਕਰੋਧ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾਰਣ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰੇ। 'ਖਿਮਾ ਸਰਬ-ਉੱਚ ਧਰਮ ਹੈ।' ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇ। 26।

"ਸੰਜਮੀ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਰੇ" ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚੇ ਕਿ "ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਦਾ ਕਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਤਾ-ਭਾਵ ਰੱਖੇ। 27।

ਯਾਚਨਾ-ਪਰਿਸ਼ਾ :

ਅਨਗਾਰ ਸਾਧੂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਬਿਨਾ ਮੰਗੇ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। 28।

ਭੋਜਨ ਦੇ ਲਈ ਗਏ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਅੱਗੇ ਹਥ ਫੈਲਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਾਧੂ ਭੋਜਨ ਲਈ ਗਿਆ ਸੰਕੋਚ-ਵਸ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੇ ਕਿ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਆਸ਼ਰਮ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। 29।

ਅਲਾਭ-ਪਰਿਸ਼ਾ .

ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਹਿਸਥੀ ਦੇ ਘਰ ਮੰਗਣ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਭੋਜਨ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। 30।

ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਅਲਾਭ-ਪਰਿਸ਼ਾ' ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। 31।

ਰੋਗ-ਪਰਿਸ਼ਾ :

ਰੋਗ ਉਤਪਨ ਹੋਣ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ, ਹੀਨਤਾ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਰੋਗ ਨੂੰ, ਸਮਭਾਵ (ਸਬਰ) ਨਾਲ ਸਹਿਨ ਕਰੇ। 32।

ਆਤਮ-ਸੋਧਕ ਮੁਨੀ, ਇਲਾਜ ਉਪਚਾਰ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਸਗੋਂ ਰੋਗ ਨੂੰ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਨ ਕਰੇ। ਇਹੋ ਉਸ ਦਾ ਸਾਧੂ-ਪੁਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਲਾਜ ਨਾ ਆਪ ਕਰੇ ਤੇ ਨਾ ਕਰਾਵੇ। 33।

ਗਾਥਾ 33 ਬ੍ਰਿਹਦ-ਵ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ-ਕਲਪੀ ਸਾਧੂ ਲਈ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਮਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਥਵਿਰ ਕਲਪੀ ਸਾਧੂ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਲਾਜ ਪਾਪ-ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ। ਚੂਰਨੀਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ।

ਤਰਿਨ-ਪਰਿਸਾ :

ਕੱਪੜਿਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਰੁੱਖੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਸੰਜਮੀ-ਤਪੱਸਵੀ ਨੂੰ ਘਾਹ ਤੇ ਸੌਣ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 34।

ਗਰਮੀ ਪੈਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਘਾਹ ਤੇ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਚੇਲਕ (ਨੰਗਾ) ਮੁਨੀ ਕੱਪੜਾ ਆਦਿ ਸੇਵਨ ਨਾ ਕਰੇ। 35।

ਮਲ-ਪਰਿਸਾ :

ਗਰਮੀ ਆਦਿ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ, ਮੈਲ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਧੂੜ ਨਾਲ, ਜੇ ਸਰੀਰ ਲਿੱਬੜ ਵੀ ਜਾਵੇ, ਤਾ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਖ ਦੇ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀਣ-ਭਾਵ ਨਾ ਲਿਆਵੇ। 36।

ਕਰਮਾ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਸਰਬ-ਉੱਤਮ ਆਰੀਆ-ਧਰਮ (ਜੈਨ-ਧਰਮ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਮੈਲ ਪਰਿਸੈ ਨੂੰ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਨ ਕਰੇ। 37।

ਸਤਿਕਾਰ, ਪੁਰਸਕਾਰ ਪਰਿਸਾ :

ਜੇ ਕੋਈ ਸਵੈ-ਧਰਮੀ ਜਾਂ ਪਰ-ਧਰਮੀ ਸਾਧੂ ਰਾਜਾ ਆਦਿ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਨਮਸਕਾਰ ਜਾ ਬੁਲਾਵਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾ ਸੱਚਾ ਸਾਧੂ ਇਸ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰੇ। 38।

ਨਿਰਹੰਕਾਰ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ, ਅਗਿਆਤ (ਅਨਜਾਨ) ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਵਾਦ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਾਧੂ, ਰਸ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। 39।

ਪ੍ਰਗਿਆ-ਪਰਿਸਾ :

ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਚੇ "ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। 40।

[illegible] 39 ਚੂਰਨੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਅਣੁਕਸਾਈ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ :

1 ਅੱਲਪ (ਥੋੜੇ), ਕਸਾਏ (ਕਰੋਧ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ ਵਾਲਾ)

2 ਸਤਿਕਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

"ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗਿਆਨ-ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ-ਫਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਲਾਵੇ । 41 ।

ਅਗਿਆਨ ਪਰਿਸ਼ਾ :

'ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਸੋਚੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਧਰਮ ਤੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਬੇ-ਅਰਥ ਹੈ" । 42 ।

"ਮੈਂ ਤਪ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਿਤਮਾ (ਸਾਧੂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਤਪੱਸਿਆਵਾਂ)" ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਅਗਿਆਨ (ਭਰਮ) ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਸੋਚੇ । 43 ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਿਸ਼ਾ :

'ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ (ਨਰਕ, ਸਵਰਗ) ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਰਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਬਣ ਕੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹਾਂ ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਵੇ । 44 ।

"ਪਹਿਲਾ ਜਿਨ (ਤੀਰਥੰਕਰ) ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਅਜਿਹਾ ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਝੂਠ ਹੈ" ਸਾਧੂ ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰੇ । 45 ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਰਿਸ਼ੈ (ਕਸ਼ਟ) ਕਸ਼ਯਪ-ਗੋਤਰ ਵਾਲੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਏ ਹਨ । ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਸ਼ੈ ਦੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਨਾ ਡਿੱਗੇ । 46 । ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

●

ਗਾਥਾ 43 ਪ੍ਰਿਤਮਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਕਾਯੋਤਸਰਗ' (ਦੇਹ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡਣਾ) ਧਿਆਨ ਆਦਿ ਲਾਉਣਾ ।

□ ੩ □

ਚਾਤੁਰੰਗੀਆ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਚਾਰ ਚੀਜਾਂ ਹਰ ਜੀਵ ਲਈ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਚੀਜਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ

੧ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ।
੨ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੁਨਣਾ।
੩ ਸਰਧਾ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਅਤੇ।
੪. ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ (ਉਸ ਧਰਮ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ-ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣਾ।)

ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਨੱਖ ਜਨਮ, ਧਰਮ-ਉਪਦੇਸ਼, ਧਰਮ ਸਰਧਾ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਸਕਤੀ ਲਗਾਉਣਾ—ਇਨ੍ਹਾ ਚਾਰ ਧਰਮ-ਅੰਗਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸਕਿਲ ਹੈ । 1 ।

ਇਹ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਗੋਤਾ ਵਾਲੀਆ ਜਾਤਾ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । 2 ।

ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਜੀਵ ਕਦੇ ਦੇਵ-ਲੋਕ (ਸਵਰਗ) ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਤੇ ਕਦੇ ਅਸੁਰ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 3 ।

ਇਹ ਜੀਵ ਕਦੇ ਖੱਤਰੀ, ਕਦੇ ਚੰਡਾਲ, ਕਦੇ ਵਰਣ ਸੰਕਰ ਅਤੇ ਕੀੜੇ, ਪਤੰਗੇ, ਚਿੜੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 4 ।

ਗਾਥਾ 4 ਚੂਰਨੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਦਵਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਤਰੀ ਸਬਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਬਾਣੀਆ ਆਦਿ ਉੱਚ-ਜਾਤਾ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਚੰਡਾਲ ਸਬਦ ਤੋਂ ਨਿਸਾਧ ਸਬਪੰਚ ਆਦਿ ਨੀਚ-ਜਾਤਾ ਤੇ ਬੁਕਸ ਸਬਦ ਤੋਂ ਸੂਦ ਵਿਦੇਹ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੈ । ਸਬਪੰਚ ਦੇ ਕੰਮ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਮਨੂਸਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ

੧ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣਾ ।

੨ ਟੁੱਟੇ ਫੁੱਟੇ ਭਾਂਡਿਆ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ।

੩ ਮਰੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ।

੪ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਣਾ ।

ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਗਧੇ ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹਨ । —10-51, 52

ਧਾਰਮਿਕ-ਯੋਗਾ ਤੇ ਜਲਸਿਆ ਸਮੇ ਇਨ੍ਹਾ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਮਨ੍ਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਖੱਪਰ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤੇ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ । (53, 54)

ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕੈਦੀਆ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣਾ ਤੇ ਲਾਸਾ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਆਦਿ ਉਤਾਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ।

ਸੂਦ ਦਾ ਕੰਮ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਰਥੀ ਹੋਣਾ, ਵਿਦੇਹਾ ਦਾ ਕੰਮ ਮਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਮਛੀ ਮਾਰਨਾ ਹੈ । (47, 48)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿੱਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੱਤਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦੇ । 5 ।

ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿਚ (ਕਾਰਣ) ਮੂਰਖ ਬਣੇ ਹੋਏ ਦੁਖੀ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਰਕ-ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗਦੇ ਹਨ । 6 ।

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਅਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵ ਕਦੇ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । 7 ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੁਣਨਾ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਵ ਤੱਪ, ਖਿਮਾ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । 8 ।

ਜੇ ਧਰਮ ਸੁਣ ਵੀ ਲਵੇ ਤਾਂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ (ਸ਼ਰਧਾ) ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । 9 ।

ਧਰਮ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਉੱਦਮੀ ਹੋਣਾ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ । ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਚਰਣ (ਅਮਲ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । 10 ।

ਜੋ ਜੀਵ ਮਨੁੱਖ-ਜਨਮ ਪਾ ਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਉੱਦਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਤਪੱਸਵੀ ਪਾਪ-ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । 11 ।

ਅਜਿਹੇ ਸਰਲ-ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹੀ ਧਰਮ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਘੀ ਵਿਚ ਸਿੰਝੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਰਵਾਣ (ਮੁਕਤੀ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । 12 ।

ਉਪਰੋਕਤ ਧਰਮ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ । [illegible] ਆਦਿ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਜਮ-ਰੂਪੀ ਜਸ ਨੂੰ ਵਧਾਵੇ । ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉੱਚੀ ਦਿਸ਼ਾ (ਸਵਰਗ ਜਾਂ ਮੁਕਤੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । 13 ।

ਉੱਚੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਵੱਧਦੇ ਹੋਏ ਦੇਵਤੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀ ਸਵਰਗ ਵਿਚ [illegible] । 14 ।

ਦੇਵਤਿਆ ਸਬੰਧੀ ਕਾਮ-ਭੋਗਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆ ਨੂੰ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦੇਵਤੇ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਅਸੰਖ ਪੂਰਵ ਸਮੇਂ ਦੇਵ ਵਿਮਾਨਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। 15।

ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਜੂਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਅੰਗਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 16।

ਖੇਤ, ਬਗੀਚਾ, ਮਹਿਲ, ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ, ਦਾਸ-ਦਾਸੀ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਇਹ ਚਾਰ ਕਾਮ ਸੰਕਧ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕਾਮ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ, ਉਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 17।

ਗਾਥਾ 15 ਪੂਰਵ ਸ਼ਬਦ ਜੈਨ-ਪਰੰਮਪਰਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। 84 ਲੱਖ ਸਾਲ ਨੂੰ 84 ਲਖ ਸਾਲ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋ ਸੰਖਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਪੂਰਵ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ $8400000 \times 8400000 = 70, 56000, 000\,0000$

(ਬ੍ਰਹਦ ਵਿਰਤੀ)

पुर्वाणि—वर्षं सप्ततिकोटिलक्ष—षट् पञ्चाशत्कोटिसहस्रपरिमितानि

ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ—

ਗਾਥਾ 17 ਸੂਤ੍ਰ ਵਰਗ ੧/੪

ਕਾਮ ਸੰਕਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ—ਕਾਮ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ, ਰੂਪ ਆਦਿ ਪੁਦਗਲਾ ਦਾ ਸਮੂਹ। ਭਾਵ ਭੋਗ-ਵਿਲਾਸ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲ ਸਾਧਨ। [ਆਚਾਰੀਆ ਨੇਮੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁਖ ਬੋਧ ਟੀਕਾ]

ਦਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਜਿਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਛੁੱਟੀ। ਦਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ

1 ਖਾਨਦਾਨੀ।
2 ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ।
3 ਕਰਜਾ ਆਦਿ ਨਾ ਮੋੜਨ ਕਾਰਨ, ਦਾਸਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
4 ਅਕਾਲ ਸਮੇਂ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਲਈ ਬਣੇ ਦਾਸ।
5 ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਕਾਰਣ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਬਣੇ ਦਾਸ।
6 ਕੈਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਾਸਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

[ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਵਦਾਸ ਕੋਟੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ '[illegible]' [illegible] ਪੰਨਾ–263, [illegible] 3673] [[illegible] 22 [illegible]

ਉਹ ਮਿੱਤਰਾ ਵਾਲੇ, ਉੱਚ-ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ, ਉੱਚੇ ਗੋਤ ਵਾਲੇ, ਸੋਹਣੇ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਵਾਲੇ, ਰੋਗ ਰਹਿਤ, ਗਿਆਨਵਾਨ, ਚੰਗੇ ਕੁਲ ਵਾਲੇ, ਮਹਾਨ ਯਸ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 18।

ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਨੁੱਖੀ ਭੋਗਾ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਸੁਧ ਕਰਮ ਦੇ ਅਰਾਧਕ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਿਰਮਲ ਬੋਧੀ (ਗਿਆਨ) ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। 19।

ਉਪਰਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗਾ ਨੂੰ ਦੁਰਲਭ ਜਾਣਕੇ, ਸਾਧੂ ਸੰਜਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਤਪਸਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਸਵਤ ਸਿਧ-ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। 20।

"ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।"

ਮਨੂ-ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਦਾਸ 7 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ

1 ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਹੋਏ।
2 ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹੋਏ।
3 ਘਰ ਦੀ ਦਾਸੀ ਦੇ ਬੱਚੇ।
4 ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ।
5 ਤੋਹਫੇ ਜਾਂ ਦਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ।
6 ਖਾਨਦਾਨੀ।
7 [illegible] ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹੋਏ। [ਮਨੂ-ਸਮ੍ਰਿਤੀ 8/415]

[ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਐਨ

- ੪ -

ਅਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਧਿਐਨ

ਵਿਵੇਕੀ ਸਾਧੂ, ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੈ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨ ਦੇਵੇ, ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰੇ, ਮਾਨ (ਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ ਹਟਾਵੇ ਮਾਇਆ (ਧੋਖੇ) ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਤੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ । 12 ।

ਜੋ ਆਦਮੀ ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਜੋ ਤੱਛ ਹਨ, ਸਾਰ ਰਹਿਤ ਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਰਾਗ-ਦਵੇਸ਼ ਕਾਰਣ ਗੁਲਾਮ ਹਨ, ਵਾਸਨਾਵਾ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ, ਅਤੇ ਧਰਮ ਰਹਿਤ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਣਾ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਤਕ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਨ ਹੈ । 13 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾ ।

○ ੫ ○

ਅਕਾਮਮਰਨੀਆ ਅਧਿਐਨ

ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਉੱਨਾ ਹੀ ਮੌਤ ਦਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ।

ਇਹ ਜੀਵ ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੈ? ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ, ਜੀਵ ਦਾ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

੧ ਅਕਾਮ-ਮਰਨ (ਅਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮੌਤ)।
੨ ਸਕਾਮ-ਮਰਨ (ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮੌਤ)।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਪੰਜਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਮਹਾ-ਪ੍ਰਭਾਵਸਾਲੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਮਹਾ ਪੁਰਸ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਵਾਰੇ ਹੀ ਇਕ ਮਹਾ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ। 1।

ਮੌਤ ਦੇ ਇਹ ਦੋ ਸਥਾਨ (ਪ੍ਰਕਾਰ) ਹਨ —

1. ਅਕਾਮ-ਮਰਨ।
2. ਸਕਾਮ-ਮਰਨ। 2।

ਅਗਿਆਨੀਆ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਕਾਮ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੰਡਤਾ ਦਾ ਸਕਾਮ ਮਰਨ, ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਹਦਾ ਹੈ। 3।

ਪਹਿਲੇ ਅਕਾਮ ਮਰਨ ਵਾਰੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ, ਵਿਸ਼ੈ-ਵਿਕਾਰਾ ਵਿਹ ਫਸ ਕੇ, ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। 4।

ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰਾ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਕੂਟ (ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਝੂਠ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਪਰਲੋਕ ਤਾ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁੱਖਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਆਸ ਕਿਉਂ ਕਰਾ"? । 5।

"ਇਹ ਵਿਸ਼ੈ ਤੇ ਸੁੱਖ ਤਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਨ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੁੱਖ ਤਾ ਗੁਪਤ ਹਨ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਲੋਕ (ਨਰਕ-ਸਵਰਗ) ਹੈ ਜਾ ਨਹੀਂ" ? । 6।

"ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਫਿਕਰ ਕਰਾ? ਜਿਹੜੀ ਦੂਸਰਿਆ ਨਾਲ ਗੁਜਰੇਗੀ, ਸੋ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਜਰੇਗੀ।" ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਕਾਮ-ਭੋਗੀ ਪੁਰਸ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 7।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਤਰੱਸ (ਹਿਲਣ ਚੱਲਨ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ ਸਥਾਵਰ (ਸਥਿਰ ਜੀਵ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ, ਬਨਾਸਪਤੀ, ਜਮੀਨ, ਹਵਾ ਆਦਿ ਦੇ ਜੀਵ) ਜੀਵਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਾ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਲਈ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ'। 8।

[illegible] 1 ਸ੍ਰੀ ਸਥਾਨਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਮਰਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ।
(1) ਬਾਲ ਮਰਨ (2) ਪੰਡਤ ਮਰਨ (3) ਬਾਲ ਪੰਡਤ ਮਰਨ।
(ਠਾਣਾ 3 ਸੂਤਰ 222)

ਉਹ ਹਿੰਸਕ, ਅਗਿਆਨੀ, ਝੂਠਾ ਕਪਟੀ, ਚੁਗਲਖੋਰ, ਠੱਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਾਬ ਤੇ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਚਿੱਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । 9 ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਡੋਆ (ਕੇਚੂਆ) ਮਿਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਵੀ ਲਗਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਮੀ ਤੇ ਭੋਗੀ ਜੀਵ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀ ਪੈਸੇ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗ-ਦਵੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਸ਼ੁੱਭ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । 10 ।

ਫਿਰ ਉਹ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ, ਕਠਿਨ ਰੋਗਾਂ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਡਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਭੈੜੇ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 11 ।

ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ "ਮੈਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਵੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਨਰਕ ਵਿਚ ਭੈੜੇ ਕਰਮਾ ਵਾਲੇ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ" । 12 ।

"ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਕ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਜੀਵ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ" । 13 ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸੜਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਡੀ ਵਾਲਾ ਮਾੜੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਗੱਡੀ ਦੀ ਧੁਰੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ । 14 ।

ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਧਰਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਗਿਆਨੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਡੀ ਦੀ ਧੁਰੀ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਤੇ ਗੱਡੀ ਵਾਲਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 15 ।

ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਗਿਆਨੀ ਨਰਕ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਕੰਬਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਹੀ

ਨੋਟ ਧਾ 13 ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਥਾਂ ਹਨ

੧ ਗਰਭਜ (ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖ)

੨ ਸਮੂਰਛਨ (ਬਿਨਾ ਗਰਭ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਦਾ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਜੀਵ)

੩ ਉਪਪਾਤ -(ਨਾਰਕੀ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਬਿਨਾ ਗਰਭ ਤੋਂ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜੀਵ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਰੰਤ ਨਰ ਜਨਮ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)

ਬੰਧ (ਕਰਮਾ ਦਾ ਬੰਧਨ) ਅਤੇ ਮੋਕਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਵਾਦ (ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਸੰਜਮ ਦਾ ਆਚਰਣ ਨਹੀ ਕਰਦੇ, ਕੇਵਲ ਗੱਲਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । 10 ।

ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਭਾਸਾਵਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆ ਵਿਦਿਆਵਾ ਕਿਥੇ ਰਖਿਆ ਕਰਦੀਆ ਹਨ ? ਜੋ ਇਨ੍ਹਾ (ਭਾਸਾਵਾ ਤੇ ਵਿਦਿਆਵਾ) ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਖਿਅਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਡਤ (ਵਿਦਵਾਨ) ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਗਿਆਨ ਜੀਵ, ਪਾਪ-ਕਰਮਾ ਵਿਚ ਡੁਬੇ ਹੋਏ ਹਨ । 11 ।

ਕਈ ਅਗਿਆਨੀ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੰਗ, ਰੂਪ ਵਿਚ, ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਚੱਕਰਾ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । 12 ।

ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੇਂ ਤਕ, ਅਣਗਿਣਤ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੀ ਸਥਿੱਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗਫਲਤ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੋਇਆ, ਚੰਚਲਤਾ ਰਹਿਤ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰੇ । 13 ।

ਸਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ, ਆਪਣਾ ਉੱਦੇਸ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਭੋਗਾ ਦੀ ਕਦੇ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੇ । ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਮਝੇ । 14 ।

ਮਿੱਥਿਆਤਵ (ਅਗਿਆਨ ਆਦਿ) ਕਰਮਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੰਜਮ ਤੇ ਤਪ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰੇ । ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਈ, ਬਣਾਏ ਭੋਜਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ, ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ । 15 ।

ਸਾਧੂ ਤਿਣਕੇ ਦਾ ਵੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾ ਕਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਪਰਾ ਨਾਲ ਉੱਡਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਸਾਧੂ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰੇ । 16 ।

ਏਸ਼ਨਾ ਸਮਿਤੀ (ਸ਼ੁਧ ਭੋਜਨ ਦੀ ਭਾਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਰਮ ਧਰਮ ਵਾਲਾ [illegible] ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਨਿਸਚਿਤ ਥਾਵਾ ਤੇ ਘੁੰਮੇ । ਗਫਲਤ ਰਹਿਤ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾ ਦੇ [illegible] ਇੱਥੇ [illegible] ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੇ । 17 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] (ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ) ਸਰਵਦਰਸੀ (ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ) [illegible] ਗਿਆਨ ਤੇ [illegible] ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਅਰਿਹੰਤ ਗਿਆਤ

[ਛੇਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਪੁੱਤਰ, ਵੈਸਾਲੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ।18।

"ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।"

ਗਾਥਾ 18. ਨਾਯਪੁਤ ਦਾ ਅਰਥ ਗਿਆਤ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਨਾਂ ਹੈ। ਉੱਤਰਾਧਿਅਨ ਚੂਰਨੀ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ :-

णात कुलप्पसुते सिद्धत्थ खत्तियपुत्ते . — ...

ਗਿਆਤ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਜਾਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕਸਯਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਤ ਸੀ। ਵੱਜੀ ਦੇਸ ਵਿਚ ਲਿੱਛਵੀਆਂ ਦੀਆਂ 9 ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗਿਆਤ ਸੀ ਅੱਜ ਕਲ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਜਥਰੀਆ ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜਪੂਤ ਆਖਦੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਤ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਰੂਪ ਜਥਰੀਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਵੈਸ਼ਾਲਿਆ (ਵੈਸ਼ਾਲਿਕ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਵੈਸ਼ਾਲੀ (ਅੱਜ ਕਲ ਦਾ ਬਸਾੜ ਜਿਲਾ ਮੁਜ਼ੱਫਰਪੁਰ ਤੋਂ ਹੈ) ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਵੈਸ਼ਾਲੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ [illegible] ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ [illegible] ਵੀ [illegible] ਹੈ [illegible] ਜਿਸ ਨੂੰ [illegible] ਆਖਦੇ ਸਨ।

ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਰੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਾਰੇ ਕਰਮਾ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ, ਆਸਨ, ਬਿਸਤਰਾ ਮਕਾਨ, ਗੱਡੀ, ਧਨ, ਕਾਮ-ਭੋਗ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਧਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦ ਮਰਨ ਦੇ ਨੇੜ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾ ਦੀ ਮੈਲ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਉਹ ਮੇਮਨਾ ਮਹਿਮਾਨ ਆਉਣ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 8-9 ;

ਉਸ ਤੇ ਬਾਅਦ ਉਮਰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਹਿੰਸਕ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਰਮ-ਵਸ ਪੈ ਕੇ ਹਨੇਰ-ਪੂਰਨ ਨਰਕ-ਗਤੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਦਾ ਹੈ। 10।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਇਕ ਕਾਕਨੀ (ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਸਿਕਾ) ਲਈ ਹਜਾਰਾ ਮੁਦਰਾਵਾ (ਸਭ ਤੋਂ ਬੜਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ) ਖੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਅੰਬ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਅੰਬ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਦਾ ਹੈ। 11।

ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੇ ਕਾਮ ਭੋਗਾ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇ ਭਾਗ ਭੋਗ ਤੁੱਛ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਮਾਮੂਲੀ ਹਨ। ਦੇਵਤਿਆ ਦੇ ਕਾਮ ਭੋਗ ਤੇ ਉਮਰ ਮਨਖਾ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਹਜਾਰਾ ਗੁਣਾ ਜਿਆਦਾ ਹਨ। 12।

ਸਮਝਦਾਰ ਦੀ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾ ਨਯੁਤ-ਕਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬੇਅਕਲ ਮਨੁੱਖ 100 ਸਾਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ

ਗਾਥਾ 10 ਆਸੁਰੀਆ ਦਿਸਾ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਟੀਕਾਕਾਰਾ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ :—

੧ ਜਿਥੇ ਸੂਰਜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਿਸਾ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

੨. ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੋਹਾ ਦਾ ਭਾਵ ਨਰਕ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ।

ਈਸਾਵਾਸਯ ਉਪਨਿਸਧ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਹਨੇਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਅਸੁਰ ਲੋਕ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

असुया नाम तेलोका, अन्धेन तमसावृता

ਗਾਥਾ 11 ਕਾਕਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਰੁਪੈ ਦਾ ਅੱਸੀਵਾ (੮0) ਹਿਸਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਦ-ਵਿਰਤੀ ਕਾਰ ਸਾਤਾ ਅਚਾਰੀਆ ਨੇ ਬੀਹ ਕੌਡੀਆ ਦੀ ਇਕ ਕਾਕਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਓਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋ ਤੋਂ ਹਜਾਰ ਤਕ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 16 ਮਾਸੇ ਸੋਨਾ, 32 ਰੱਤੀ ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ 80 ਰੱਤੀ ਤਾਂਬੇ ਜਿੰਨੇ ਭਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

[ਸੱਤਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਸੁੱਖਾ ਨੂੰ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 13।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿੰਨ ਵਿਉਪਾਰੀ ਕੁਝ ਧੰਨ ਲੈ ਕੇ ਵਿਓਪਾਰ ਕਰਨ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਲਾਭ ਖੱਟਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਆਪਣੀ ਮੂਲ ਪੂੰਜੀ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਿਆ। 14।

ਉਨ੍ਹਾ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰਾ ਮੂਲ ਧੰਨ ਵੀ ਖੋ ਆਇਆ, ਇਹ ਇਕ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 15।

ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ ਮੂਲ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਜਨਮ ਲਾਭ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਮੂਲ (ਦੁਨਿਆਵੀ) (ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ) ਦਾ ਬੇ-ਅਰਥ ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਮੂਲ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ ਨੂੰ ਬੇ-ਅਰਥ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਨਰਕ ਦੀ ਗਤੀ (ਯੋਨੀ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਨਮ-ਰੂਪੀ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਅਰਥ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 16।

ਅਗਿਆਨੀ ਦੀ ਦੋ ਕਿਸਮਾ ਦੀ ਦੁਰਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਰਕ ਜਾ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਜਨਮ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਸੁਆਦਾ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 17।

ਉਹ ਅਸਫਲ ਜੀਵ, ਨਰਕ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਗਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। 18।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਅਗਿਆਨੀ ਦੀ, ਜੋ ਕੁ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਯੋਨੀ (ਜਨਮ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੂਲ ਪੂੰਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। 19।

ਗਾਥਾ 13. ਇਕ ਨਯੁੱਤ
49,796 136,000,(00,(00 000,00,000,(00 00 ।
ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1 ਪੂਰਵਾਂਗ =8,400 000 ਸਾਲ
1 ਪੂਰਵ =8,400,000 ਪੂਰਵਾਂਗ
1 ਨਯੁੱਤਾਂਗ =8 4(0,000 ਪੂਰਵਾਂਗ
1 ਨਯੁਤ =8,400,000 ਨਯੁਤਾਂਗ।

ਗਾਥਾ 14-15-16 ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਦੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, [illegible] ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। (ਬਾਈਬਲ Math XXV 14) (Luke XXII)

ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਅਤੇ ਵਿਸਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਚੰਗੇ ਚਾਲ-ਚੱਲਣ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਗੁਣਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਦੀਨ (ਮਜਬੂਤ) ਪੁਰਸ ਮੂਲ ਧਨ ਰੂਪੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 20।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਸਦਾਚਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ, ਮੂਲ ਧੰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਦੇਵ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। 21।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਵ ਲੋਕ ਰੂਪੀ ਲਾਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੀਨਤਾ ਰਹਿਤ ਸਾਧੂ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ, ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਆਪ ਹਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। 22।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘਾਹ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਪਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛਿੱਟ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁੱਛ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਤੁੱਛ ਹਨ। 23।

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਛੋਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਸਟਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਵੀ ਘਾਹ ਤੇ ਪਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛਿੱਟ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਫੇਰ ਕਿਸ ਲਈ ਇਹ ਜੀਵ (ਮਨੁੱਖ) ਯੋਗ ਤੇ ਸੱਚੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ? 24।

ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਾਮ-ਭੋਗਾ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਉੱਦੇਸ ਨਸਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ (ਧਰਮ) ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 25।

ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਉੱਦੇਸ ਨਸਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਅਪਵਿੱਤਰ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਵਤਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ (ਸੁਧਰਮਾ ਸਵਾਮੀ ਨੇ) ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। 26।

ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ, ਉਹ ਆਤਮਾ, ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਉੱਥੇ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੇਅੰਤ ਧਨ, ਸੋਭਾ, ਮਾਨ, ਚੰਗਾ ਵਰਨ (ਜਾਤ), ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸੁਖ ਹੋਵੇ। 27।

ਅਗਿਆਨੀ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਤਾਂ ਵੇਖੋ, ਕਿ ਉਹ ਅਧਰਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਣ ਉਹ ਅਧਰਮ ਪਾਲਣ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 28।

[ਸੱਤਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਖਿਮਾ ਆਦਿ 10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧਰਮਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਤਾ ਵਧੇ ਕਿ ਉਹ ਅਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 29 ।

ਵਿਦਵਾਨ (ਪੰਡਿਤ) ਮੁਨੀ, ਮਿੱਥਿਆਤਵ (ਝੂਠ) ਤੇ ਸਮਿਅਕਤਵ (ਸੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ ਮਿਥਿਆਤਵ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸੱਚੇ (ਸਮਿਅਕ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ । 30 ।

"ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।"

ਗਾਥਾ 29 ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

[illegible]

(ਤਤਵਾਰਥ ਸੂਤਰ)

(1) ਖਿਮਾ (2) ਮਾਰਦਵ (3) ਆਰਜਵ (4) ਸੌਚ (5) ਸਚ (6) ਸੰਜਮ (7) ਤਪ (8) ਤਿਆਗ (9) ਅਕਿੰਚਨ (10) ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ

੮

ਕਾਪਲੀਆ ਅਧਿਐਨ

ਕੋਸ਼ਾਂਬੀ ਨਾਉਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕਪਿਲ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਧਵਾ ਨੇ ਕਪਿਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਇੰਦਰਦੱਤ ਪਾਸ ਸਰਾਵਸਤੀ ਨਗਰੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਾਵਸਤੀ [illegible] ਸ਼ਾਲੀ ਭਦਰ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸੇਠ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਪਿਲ ਇਸ ਦੇ ਘਰ [illegible] ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸੇਠ ਨੇ ਇਕ ਦਾਸੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਪਿਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ।

ਉਹ ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ (ਕਪਿਲ ਮੁਨੀ) ਇਕ ਵਾਰ ਸਰਾਵਸਤੀ ਤੇ ਰਾਜ-ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚਕਾਰ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ 500 ਚੋਰ ਮਿਲੇ। ਚੋਰਾ ਨੇ ਕਪਿਲ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਕਪਿਲ ਮੁਨੀ ਨੇ ਚੋਰਾ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ "ਵਿਰਕਤੀ, (ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤਿ ਲਗਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਸੰਜਮ ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਹੀ, ਦੁਰਗਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭੋਗਾ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨਾ ਅਤੇ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੀ ਕਰਮਾ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ"। ਚੋਰ ਸਮਝ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਏ।

ਚੋਰਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ ਹੀ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਅੱਠਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਇਸ ਸਾਰ ਰਹਿਤ, ਅਸਥਿਰ, ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਦੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਕਰਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੁਰਗਤੀ (ਨਰਕ) ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਾਂ ? । 1 ।

ਜੋ ਸਾਧੂ ਪਿਛਲੇ ਮਮਤਾ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਵੀ ਮਮਤਾ ਨਾ ਰੱਖੇ, ਨਾ ਹੀ ਮਮਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖੇ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਧੂ ਮਮਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 2 ।

ਫੇਰ ਪੂਰੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਵਾਲੇ, ਵੀਤਰਾਗੀ (ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ) ਮਹਾਮੁਨੀ ਕਪਿਲ ਜੀ, ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੋਕਸ਼ (ਮੁਕਤੀ) ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਣ ਲੱਗੇ । 3 ।

"ਸਾਧੂ 'ਕਰਮ ਬੰਧ' ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਰਿਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਰੱਖਿਅਕ, ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਧਨ (ਗੁਲਾਮੀ) ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਬੇੜਦਾ ਹੈ" । 4 ।

"ਭੋਗਾਂ-ਰੂਪੀ ਮਾਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ, ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਆਲਸੀ, ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਬਲਗਮ (ਥੁੱਕ) ਵਿਚ ਫਸੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ" । 5 ।

"ਕਾਇਰ ਪੁਰਸ਼ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤੀ (ਵ੍ਰਤ ਵਾਲੇ) ਸਾਧੂ ਹਨ । ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਵਿਉਪਾਰੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ" । 6 ।

"ਅਸੀਂ ਸਾਧੂ ਹਾਂ" । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਦੇ ਹੋਏ, ਕਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ [illegible] ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ । ਕਈ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ, ਆਪਣੀ ਪਾਪ ਬਿਰਤੀ ਦੇ

੯

ਨੇਮੀ ਪਰਵੱਜੀਆ ਅਧਿਐਨ

ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨੇਮੀ, ਇਕ ਵਾਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ [illegible] ਕਈ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਸਭ ਬੇਕਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਕਿਸੇ ਵੈਦ ਨੇ [illegible] ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਚੰਦਨ ਰਗੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨੀਂਦ [illegible] ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਿਆ। ਕਾਰਣ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਚੂੜੀਆਂ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। [illegible] ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਚੂੜੀ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ ਰਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਚੂੜੀਆਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼ੋਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਰ ਇਹ ਘਟਨਾ [illegible] ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ [illegible] ਬਣ ਗਈ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ — "ਜਿਥੇ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਉਥੇ [illegible] ਹੈ, ਸ਼ੋਰ ਹੈ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਇਕ ਹੀ ਉਥੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ। [illegible] [illegible] ਹੈ, [illegible] ਦੁੱਖ ਹੈ। [illegible] [illegible] ਹੈ। [illegible]

' ਜੋ ਮਨੁਖ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦਸ ਲਖ ਗਊਆਂ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਮੁਨੀ ਦੀ ਬਰਾਵਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਜਮ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਤਮ-ਜੇਤੂ ਮੁਨੀ ਆਰਥਿਕ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾਨੀ ਤੋਂ ਸਰੇਸ਼ਠ ਹੈ" । 40 ।

ਇੰਦਰ [ਅਰਥ ਗਾਥਾ 11 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । 41 ।]

"ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਘੋਰ ਗ੍ਰਹਿਸਥ-ਆਸ਼ਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੰਨਿਆਸ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੌਸਧ ਆਦਿ 'ਸਰਾਵਕ' ਦੇ ਵਰਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" । 42 ।

ਨੇਮ [ਅਰਥ ਗਾਥਾ 8 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । 43 ।]

"ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਮਹੀਨੇ-ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਰਣੇ ਦੇ ਦਿਨ ਘਾਹ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਭੋਜਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉੱਨੇ ਆਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਕਲਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ" । 44 ।

ਇੰਦਰ [ਅਰਥ ਗਾਥਾ 11 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । 45 ।]

"ਹੇ ਖੱਤਰੀ ! ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਪੰਨੇ, ਮੋਤੀ, ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ, ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਸੰਨਿਆਸ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ" । 46 ।

ਨੇਮੀ [ਅਰਥ ਗਾਥਾ 8 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । 47 ।]

ਗਾਥਾ 42. 'ਪੋਸਹ' (ਪੋਸਹ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪੌਸਧ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਗੰਬਰ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਖਧ ਅਤੇ ਬੋਧ ਸਹਿਤ ਵਿਚ ਉਪੋਸਥ (ਤਪੋਸਥ) ਆਖਦੇ ਹਨ । ਸਾਤਾਂ ਆਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ :

ਪੋਧ ਧਰਮਪੁਸ਼ਟਿ ਧਿਧਤੇ (ਬ੍ਰਹਦ ਵਿਰਤੀ)

ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਰਤ ਹੀ ਪੌਸਧ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੋਜਨ, ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਥਾਨਾਂਗ ਸੂਤਰ (4/3/314) ਪੌਸਧ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਚੌਦਸ, ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ ।

(1) ਪੌਸਧ ਉਪਵਾਸ—ਪੌਸਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੌਸਧ ਉਪਵਾਸ ਹੈ ।

[ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ

"ਜੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਅਸੰਖ ਪਰਬਤ ਵੀ ਇਕ ਲੋਭੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਛਾਵਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ" ।48।

ਜ਼ਮੀਨ, ਚੌਲ, ਜੌਂ, ਸੋਨਾ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਭਰਪੂਰ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਜੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਤਪ ਦਾ ਆਚਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ।49।

ਇੰਦਰ [ਅਰਧ ਗਾਥਾ 11 ਦੇ ਦੋ ਅਨੁਸਾਰ । 50 ।]

---

(2) ਪਰਿਪੂਰਨ ਪੋਸ਼ਧ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਤਕ ਭੋਜਨ, ਸਰੀਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦਾ ਪਾਲਨ ਪਰਿਪੂਰਨ ਪੋਸ਼ਧ ਹੈ।
(ਸਥਾਨਾਂਗ 3/1/150
4/3/314

ਦਿਗੰਬਰ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ ਤੇ ਛੋਟੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੋਸ਼ਧ (ਪਰੋਸਦ) ਹੈ। ਵਸੂਨੰਦੀ ਸ਼ਰਾਵਕਾ ਆਚਾਰ (280-294)

(1) ਉੱਤਮ—ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੀ ਉੱਤਮ ਪੋਸ਼ਧ ਹੈ।

(2) ਮੱਧਮ—ਸਿਰਫ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਣਾ ਮਧਮ ਹੈ।

(3) ਛੋਟੀ—ਰਸ ਰਹਿਤ ਭੋਜਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਛੋਟੀ ਪੋਸ਼ਧ ਹੈ।

ਸ਼ੇਤ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਅਭਿਧਾਨ ਨਿਕਾਏ (ਭਾਗ 1 ਸਫਾ 212) ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਪੱਖ ਦੀ 8, 14, 15 ਨੂੰ ਉਪੋਸਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ [illegible] [illegible] ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। [illegible] ਦੀ ਇਕ [illegible] ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਰ, ਧੂਪ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ [illegible] ਪੋਸ਼ਧ ਦੀ [illegible] [illegible] ਹੈ, [illegible]

"ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹੋ ਅਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਇਸ ਨਾਲ ਆਪ ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਵਿਕਲੱਪ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਉਲੱਝ ਜਾਵੋਗੇ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਣਾ ਪਵੇਗਾ" । 51 ।

ਨੇਮੀ [ਅਰਥ ਗਾਥਾ 8 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । 52 ।]

"ਕਾਮ ਭੋਗ, ਸੂਲ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਹਿਰ ਰੂਪੀ ਹਨ ਤੇ ਆਸੀਵਿਸ ਸੱਪ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨ ਹਨ । ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਦੁਰਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ" । 53 ।

"ਕਰੋਧ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨਰਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਾਨ ਨਾਲ ਨੀਚ ਗੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮਾਇਆ (ਧੋਖਾ) ਨਾਲ ਸੁਭ ਗਤੀ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਭ ਨਾਲ ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਡਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" । 54 ।

"ਦੇਵਿੰਦਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵੈਕਰੀਆ (ਰੂਪ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇਕ ਸਕਤੀ) ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਬਣਾਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਨੇਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ । ਉਸਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਤੁਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ" ।55।

'ਹੇ ਨੇਮੀ ਰਾਜ ! ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮਾਨ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ" । 56 ।

'ਮੁਨੀ ਜੀ ! ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਲਤਾ ਉੱਚੀ ਹੈ । ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਰਅਭਿਮਾਨਤਾ ਸਰੇਸਟ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਖਿਮਾ ਅਤੇ ਨਿਰਲੋਭਤਾ ਉੱਤਮ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ" । 57 ।

"ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉੱਚੇ ਹੋ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹਾਨ ਹੋਵੋਗੇ । ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਧੂੜ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਗੇ" । 58 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉੱਤਮ ਸਰਧਾ, ਭਗਤੀ ਪੂਰਵਕ, ਰਾਜ-ਰਿਸੀ ਨੇਮੀ-ਰਾਜ ਦੀ ਸਤੁਤੀ ਤੇ ਪਰਦੱਖਣਾ (ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜੈਨ-ਵਿਧੀ) ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇੰਦਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ । 59 ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਕੁੰਡਲ ਤੇ ਮੁਕਟ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਨੇਮੀ ਰਾਜ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੇ ਅੰਕਸ (ਇਕ ਮਹਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰਕ ਚਿੰਨ੍ਹ) ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼-ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ । 60 ।

[illegible] (60) [illegible] 360 ਵਿਚ ਤਿਨ ਸਿਖਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁਕਟ ਤੇ 84 [illegible] ਵਾਲਾ ਕਿਰਿਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੁਕਟ ਤੇ ਕਿਰਿਟ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਕਟ ਹੀ ਹੈ ।

[[illegible]

ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰੱਮਣ ਬਣੇ ਹੋਏ ਵਿਦੇਹਪਤੀ ਨੇਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਇੰਦਰ ਨੇ ਪਰੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ । ਪਰ ਉਹ ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ । 61 ।

ਜੋ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ, ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਹ ਨੇਮੀ ਰਾਜ-ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਸੰਜਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । 62 ।

"ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।"

"ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਸਿੱਧ ਪਦ (ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਦੀ ਸਰੇਣੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਂਤੀ ਪੂਰਵਕ ਉਸ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸਰਬ ਉੱਤਮ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੀ ਗਫਲਤ ਨਾ ਕਰ" । 35 ।

ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੂੰ ਪਿੰਡ, ਸਹਿਰ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਗਿਆਨ-ਵਾਨ, ਸਾਤ ਤੇ ਸੰਜਮੀ ਹੋ ਕੇ, ਮੁਨੀ ਧਰਮ ਪਾਲਣ ਤੇ ਮੁਕਤੀ-ਮਾਰਗ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ ਗਫਲਤ ਨਾ ਕਰ" । 36 ।

ਸਰਵੱਗ (ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਰਥ ਤੇ ਪਦਾ ਨਾਲ ਸੁਸੋਭਿਤ ਭਾਸਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੌਤਮ ਰਾਗ-ਦਵੇਸ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਪਦ (ਮੁਕਤੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ । 36 ।

"ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ" ।

ਗਾਥਾ 35 ਕਲੇਵਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸਰੀਰ ਹੈ । ਮੁਕਤ ਆਤਮਾ ਅਕਲੇਵਰ (ਸਰੀਰਰਹਿਤ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।
ਅਕਲੇਵਰ ਸਰੇਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਖਪਕ ਸਰੇਣੀ (ਕਸ਼ਪਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ) ਆਖਦੇ ਹਨ । ਖਪਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਰਮ ਦੀ ਜੜ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਤਮਿਕ ਸਿਧੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ-ਧਾਰਾ । (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਣਨ 29ਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੇਠ ਵੇਖੋ)

ਗਿਆਰਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਹੇ ਸ਼ਿੱਸ਼ ! ਜੋ ਸੰਜੋਗ (ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ) ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਨਗਾਰ ਭਿਕਸ਼ੂ ਦੇ ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਤੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਸੁਣ । 1 ।

ਜੋ ਵਿਦਿਆ-ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜਾ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੈ, ਪਰ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੈ-ਵਿਕਾਰਾ ਸਹਿਤ, ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦਾ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਇੰਦਰੀਆ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਵਿਨੈ (ਕਰੋਧੀ) ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਅਬਹ-ਸਰੁਤ -(ਅਗਿਆਨੀ) ਹੈ । 2 ।

ਪੰਜ ਕਾਰਨਾ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ— (1) ਮਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (2) ਕਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (3) ਗਫਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (4) ਰੋਗੀ (5) ਆਲਸੀ । 3 ।

ਅੱਠ ਕਾਰਣਾ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਯੋਗ ਆਖਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ— (1) ਜਿਆਦਾ ਨਾ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ (2) ਇੰਦਰੀਆ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ (3) ਭੈੜੇ ਤੇ ਦਿਲ ਦਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ (4) ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ (5) ਚੰਗੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਲਾ (6) ਭੋਜਨ ਦੇ ਲੋਭ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (7) ਕਰੋਧ ਰਹਿਤ (8) ਸੱਚ ਦਾ ਪਰੇਮੀ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ । 4-5 ।

ਇਹਨਾ 14 ਕਾਰਣਾ ਕਰਕੇ ਸੰਜਮੀ ਸਾਧੂ ਅਵਿਨੀਤ (ਨਿਮਰਤਾ, ਅਨਸਾਸਨ ਤੇ ਚਰਿਤਰ-ਰਹਿਤ) ਆਖਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮੁਕਤੀ (ਨਿਰਵਾਨ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । 6 ।

(1) ਮੁੜ-ਮੁੜ ਗੁਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (2) ਕਰੋਧ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (3) ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ (4) ਸਾਸਤਰਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 7 ।

(5 ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਿਰ ਵਟ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛਡਣ ਵਾਲਾ (6) ਦੋਸਤਾ ਤੇ ਦਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (7) ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਤਰ ਦੀ ਪਿੱਠ-ਪਿੱਛੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 8 ।

(8) ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਭੈੜੇ ਵਾਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ (9) ਧਰੋਹੀ (10) ਅਭਿ-ਮਾਨੀ (11) ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਦਸਾ ਵਿਚ ਟੁੱਬੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ (12) ਇੰਦਰੀਆ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ

ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (13) ਅਸੰਵਿਭਾਗੀ (ਵੰਡਕੇ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲਾ) (4) ਵੈਰ ਭਾਵ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਅਵਿਨੀਤ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ।9।

ਇਹਨਾ ਪੰਦਰਾ ਗੁਣਾ ਵਾਲਾ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । (1) ਨਿਮਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ (2) ਉਤਾਵਲਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ (3) ਜੋ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਧੋਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ (4) ਸ਼ੋਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ।10।

(5) ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (6) ਕਰੋਧ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ (7) ਦੋਸਤੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ (8) ਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਹਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।11।

(9) ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (10) ਦੋਸਤਾ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (11) ਰੋੜੇ ਮਿੱਤਰਾ ਦਾ ਉਹਨਾ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (12) ਇੰਦਰੀਆ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (13) ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ (14) ਚੰਗੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਾਲਾ (5) ਲਿੰਪਟ [illegible] ਬੇਅਰਥ ਗਲਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।13।

ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਵਾਲਾ, ਉਪਧਾਨ ਤੱਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪਿਆਰੀ [illegible] ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ।14।

ਜਿਵੇਂ ਸੰਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਦੁੱਧ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਾਧੂ ਵਿਚ ਧਰਮ, ਕੀਰਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ [illegible] ਹੈ ।15।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿੱਖੇ ਸੀਗਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਪਿੱਠ ਵਾਲਾ ਬੈਲ ਆਪਣੇ ਝੁੰਡ ਦਾ ਮੁਖਿਆ ਹੋਕੇ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਸਤਰਾ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । 19 ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿੱਖੀ ਦਾੜਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਜਬਰਦਸਤ ਸੇਰ, ਮਿਰਗਾ ਵਿਚੋਂ ਸਰੇਸਟ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਸਤਰਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਾਧੂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । 20 ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਖ, ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਗੱਦਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਸਦੇਵ (ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ,) ਬਲਵਾਨ ਯੋਧਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਸਤਰਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । 21 ।

ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਨ ਰਿਧੀਆ ਵਾਲਾ, ਚਤੁਰਤਾ ਵਾਲਾ ਚੱਕਰਵਰਤੀ 14 ਰਤਨਾ ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਆਨੀ 14 ਪੂਰਬ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਧਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 22 ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਜਾਰਾ ਅੱਖਾ ਵਾਲਾ ਬਜਰਪਾਣੀ ਪੁਰੰਦਰ ਸਕਰਦੇਵ (ਇੰਦਰਪੁਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ) ਦੇਵਤਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਇੰਦਰ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਸਤਰਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । 23 ।

ਗਾਥਾ 21. ਬ੍ਰਹਦਵਿਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਸਦੇਵ ਦੇ ਸੰਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਾਂਚਜਨੀਆਂ, ਚੱਕਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਦਰਸਨ ਅਤੇ ਗੱਦਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਮਦੱਕੀ ਹੈ ।

ਗਾਥਾ 22. ਜਿਸ ਰਾਜ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਚਾਤੁਰੰਤ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਦੇ 14 ਰਤਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਸੈਨਾਪਤੀ (2) ਗਾਥਾਪਤੀ (3) ਪਰੋਹੀਤ (4) ਹਾਥੀ (5) ਘੋੜਾ (6) ਤਰਖਾਨ (7) ਇਸਤਰੀ (8) ਚੱਕਰ (9) ਛਤਰ (10) ਚਰਮ (11) ਮਨੀ (12) ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਬਤ ਤੇ ਲੇਖ ਖੋਦਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਉਹ ਕਾਕਨੀ (13) ਤਲਵਾਰ (14) ਡੰਡ

ਗਾਥਾ 23 ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਹਜਾਰਾ ਅੱਖਾ ਵਾਲਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦਰ ਦੇ 500 ਦੇਵਤੇ ਮੰਤਰੀ ਹੋਂਦੇ ਹਨ । ਰਾਜਾ ਹਮੇਸਾ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆ ਅੱਖਾ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਹਜਾਰਾ ਅੱਖਾ ਵਾਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ । (ਚੂਰਨੀ)

ਚੂਰਨੀ ਵਿਚ ਸਹੱਸਤਰ ਅਖਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੈ । ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਆਪਣੀਆ ਦੋ ਅੱਖਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰਾ ਅੱਖਾ ਨਾਲ ਦਿਖਦਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਰਜ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। 24।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਛੱਤਰ (ਤਾਰਿਆਂ) ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਚੰਦਰਮਾ, ਨਛੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। 25।

ਜਿਵੇਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਕੋਠੇ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸਾਧੂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। 26।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨਾਦਰਿਤ ਦੇਵਤੇ ਨਾਲ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਨਾਮਕ ਜੰਬੂ (ਜਾਮਣ) ਦਾ ਦਰਖਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਸਾਧੂ ਵੀ ਸਰਵ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। 27।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੀਲਵੰਤ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀਤਾ ਨਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। 28।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਅਤੇ [illegible] ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਸੁਮੇਰੂ ਪਰਬਤ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਸਾਧੂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। 29।

ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਯਕਸ਼ ਦੇ ਸਰਾਪ ਕਾਰਣ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਲੱਖ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਰਾਜੀ ਨਾ ਹੋਈ।

ਇਕ ਰਾਤ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਯਕਸ਼ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ "ਤੇਰੀ ਪੁੱਤਰੀ ਤੱਦ ਹੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਇਸਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮੁਨੀ ਹਰੀਕੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦੇਵੇਂ।"

ਰਾਜਾ ਸਾਦੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਹਰੀਕੇਸੀ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਮੁਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆ ਇਛਾਵਾ ਸਾਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਦੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵੀ ਤਾ ਮੁਨੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦੀ ਸਾਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰੁਦਰਦੇਵ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਇਸ ਸਾਦੀ ਦੀ ਖੁਸੀ ਵਿਚ ਯੱਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਰੀ ਕੇਸੀ ਮੁਨੀ ਭੋਜਨ ਲਈ ਉਥੇ ਆਏ ਤਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਸ ਕਰੂਪ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਤਾ ਭਦਰਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਭੱਦਰਾ ਮੁਨੀ ਦਾ ਤੱਪ ਤੇਜ ਵੇਖ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਫੱਲ ਵੇਖ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਮੁਨੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਯਕਸ਼ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਨੂੰ ਕੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਨੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗ ਲਈ। ਹਰੀਕੇਸ਼ੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਯੱਗ ਦਾ ਭੇਦ ਦਸਿਆ। ਇਸ ਅਧਿਐਣ ਵਿਚ ਹਰੀਕੇਸ਼ੀ ਦੇ ਯੱਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ।

●

ਬਾਰਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਚੰਡਾਲ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਉੱਤਮ ਗੁਣਾ ਦੇ ਧਾਰਕ ਅਤੇ [illegible] ਹਰੀਕੇਸ਼ੀਬਲ ਮੁਨੀ ਸਨ । 1 ।

ਇਹ ਈਰਿਆ (ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਕੇ ਚਲਨ ਵਾਲੇ) ਭਾਸਾ (ਵਿ[illegible]) ਏਸ਼ਨਾ (ਦੇਖਭਾਲ ਕੇ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਖਾਣਾ, ਕਪੜੇ ਤੇ [illegible]) ਆਦਾਨ-ਭਾਂਡ-ਮਾਤਰ-ਨਿਕਸ਼ੇਪਣਾ (ਆਪਣੇ ਨਿੱਤ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵਸਤ [illegible]) ਪਰਿਸਠਾਪਨਿਕਾ (ਮਲ ਮੂਤਰ ਆਦਿ [illegible] ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ) ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਜਿਤੇਂਦਰੀ ਸੰਜਮੀ [illegible] ਧਾਰੀ ਸਨ । 2 ।

ਫਟੇ ਕਪੜਿਆ ਵਾਲਾ, ਰਾਖਸ (ਪਿਸਾਚ) ਰੂਪੀ ਭੇੜਾ ਅਜੇਹਾ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ। ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈ ? ਨਿਕਲ ਜਾ ਇਥੋਂ। 7।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਿੰਦੁਕ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਇਆ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਯਕਸ (ਦੇਵਤਾ) ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮੁਨੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ। 8।

"ਮੈਂ ਸਰਮਣ, ਸੰਜਮੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹਾ, ਧਨ ਦੇ ਰੱਖਣ ਤੇ ਰਖਾਉਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਾ। ਇਸ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਦੂਸਰਿਆ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗਣ ਆਇਆ ਹਾ"। 9।

"ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅੰਨ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਾਇਆ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਭਿਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਤਪਸਵੀ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੇ ਕੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ"। 10।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰੁਦਰ ਦੇਵ—"ਉਤਮ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਅੰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਦੇ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਨ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਤੂੰ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਖੜਾ ਹੈਂ ?"। 11।

ਯਕਸ— "ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫਸਲ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਲੋਕ ਉੱਚੀ ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦੇਵੋ, ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਪੁੰਨ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹਾ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰੋ।"। 12।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ—'ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਪੁੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਅਸੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾ। ਜੋ ਜਾਤੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਨ ਉਹ ਹੀ ਉੱਤਮ ਖੇਤਰ ਹਨ। 13।

ਯੱਕਸ —'ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ, ਹਿੰਸਾ, ਝੂਠ, ਚੋਰੀ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਰਤੀ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਹੀਨ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਪਾਪਕਾਰੀ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਦੋਸ਼ੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾਨ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ।' 14।

ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਤੁਸੀਂ ਸਬਦਾ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦੱਬ ਗਏ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹ

ਵਾ. 11 ਜੋ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਲਈ ਪਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਭੋਜਨ (ਧਰਮ ਖਾਤਰ) ਹੈ।

ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਦਬ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਜੋ ਮੁਨੀ ਉੱਚ, ਨੀਚ ਕੁਲਾਂ ਤੋਂ [illegible]
ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੀ ਦਾਨ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਖੇਤਰ ਹਨ। 15।

ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਦੇ ਬੋਲੇ—ਹੇ "ਜਸ ਦੇ ਅਧਿਅ ਪਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ [illegible]
[illegible] (ਜੋਨ ਸਭੂ) ਜਿਹ ਅਹਾਰ ਪਾਣੀ ਦੇ [illegible] ਪਰ [illegible]
[illegible] ਫਿਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੱਕਸ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ। 16।

ਬੱਕਪ—"ਹੇ ਅਤਿਥਿ! ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਸਭ ਹੀ ਜਾਣੇ [illegible]
[illegible] ਫਿਰ ਸੁਧ ਅਹਾਰ ਨਹੀਂ [illegible], [illegible]
[illegible] 17।

ਅਪਣੇ ਤੱਪ, ਤੇਜ ਨਾਲ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਭਸਮ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ । 23 ।

ਉਸ ਪਰੋਹਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਤਨੀ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮੁਨੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਯਕਸ ਕੁਮਾਰਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲੱਗਾ । 24 ।

ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ, ਅਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਯੱਕਸ, ਰਾਜਕੁਮਾਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ । ਰਾਜਕੁਮਾਰਾ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀਆ ਉਲਟੀਆ (ਕੈਆਂ) ਕਰਦੇ ਵੇਖਕੇ ਭਦਰਾ ਨੇ ਮੁੜ ਆਖਿਆ । 25 ।

"ਤੁਸੀ ਜੋ ਮਨੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਨੌਹਾ ਨਾਲ ਖੋਦਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ, ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਦੰਦਾ ਨਾਲ ਚਬਾਉਣ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਪੈਰਾ ਨਾਲ ਬਝਾਉਣ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ" । 26 ।

ਇਹ ਮਹਾਰਿਸੀ ਆਸੀਵਿਸ ਸਿੱਧਿਆ ਵਾਲੇ, ਘੋਰ ਤੱਪ ਵਾਲੇ, ਕਠੋਰ ਵਰਤਾ ਵਾਲੇ ਤੇ ਘੋਰ ਪਰਾਕਰਮਾ (ਸਕਤੀ) ਵਾਲੇ ਹਨ । ਤੁਸੀ ਭਿਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇ ਭਿਕਸ਼ੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੋ । ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਨਾਸ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਜਿਵੇ ਪੱਤਗਾ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਗਿਰਕੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ" । 27 ।

"ਜੇ ਤੁਸੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਧੰਨ ਦੀ ਰਖਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾ ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਮੱਥਾ ਝੁਕਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੋ । ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਿਸੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । 28 ।"

ਯਕਸ ਦੇ ਸਰਾਪ ਤੇ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਾਰਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੀਠ ਦੀ ਵੱਲ ਝੁਕ ਗਿਆ । ਬਾਹਾ ਫੈਲ ਗਈਆਂ । ਅੱਖਾ ਰੁੱਕ ਗਈਆ ਤੇ ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ ਵਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਜੀਭ ਤੇ ਅੱਖਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਉਲਟੀਆ (ਕੈਆ) ਕਰਦਿਆ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਲਕੜੀ ਦ ਪਿੰਜਰ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਗੁਰੂ) ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਸੀ ਨੂੰ ਖੁਸ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਣ ਲੱਗਾ । ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਸੀ ਆਪ ਦੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰੋ । 19-20 ।

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਬਾਲਕਾ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ

ਗਾਥਾ 27 ਆਸੀਵਿਸ ਇਕ ਯੋਗੀਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਇਸ ਸਕਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੀ ਜਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਵੈਸੇ ਆਸੀਵਿਸ ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਛੇੜਨਾ ਆਸੀਵਿਸ ਸੱਪ ਨੂੰ ਛੇੜਨਾ ਹੈ ।

ਨਹੀ ਕੀਤ । ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਖਿਮਾ ਕਰੋ । ਕਿਸੀ ਤਾ ਮੇਰਾ [illegible] ਹੋਵੇ ਹਾ ।
ਉਹ ਦਾਨ ਨਹੀ ਹੁੰਦੇ ।31।

ਮਨੀ—"ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾ ਪਹਿਲਾ ਵਰਗਾ ਜੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਨਾ [illegible] ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ । ਪਰ ਇਹ ਲੜਕਾ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ [illegible] [illegible] ।32।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ—"ਧਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ [illegible] [illegible] ਇਹੋ ਮੇਰਾ ਪੁਤਰ ਕਰੋ ਕੁੱਝ ਨਹੀ ਹੋਣੇ । ਇਸ ਲਈ ਆਪੀ [illegible] [illegible] ।33।

ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਯੱਗ ਦਾ ਢੰਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ । 40 ।

ਹਰੀਕੇਸੀ-ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਜੇਤੂ, ਛੇ ਕਾਈਆ ਦਾ ਰਖਿਅਕ, ਝੂਠ ਤੇ ਚੋਰੀ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ, ਇਸਤਰੀਆ, ਮਾਨ, ਮਾਇਆ, ਲੋਭ, ਕਰੋਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । 41 ।

ਪੰਜ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਰਸਤਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ, ਚੰਗੀ ਵਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਰਮਲ ਵਰਤਾਂ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਮਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਸਿਆ ਨੂੰ ਜਿੱਤਨ ਵਾਲਾ, ਜੇਤੂ ਮੁਨੀ ਹੀ ਸੱਚਾ ਯੱਗ ਰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । 42 ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ—"ਹੇ ਭਿਕਸ਼ੂ ! ਆਪ ਦੀ ਜੋਤ ਕਿਹੜੀ ਹੈ, ਅਗਨੀਕੁੰਡ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸ ਅੱਗ ਰਾਹੀ ਹਵਨ ਕਰਦੇ ਹੋ । 43 ।

ਹਰੀਕੇਸੀ —ਤੱਪ ਰੂਪੀ ਜੋਤ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਜੋਤੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਮਨ ਬਚਨ ਕਾਇਆ ਦੀ ਸੁਧੀ, ਕੜਛੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਕੰਡਾ (ਪਾਥੀ) ਹੈ ਤੇ ਅੱਠ ਕਰਮ-ਲਕੜੀ ਰੂਪ ਹਨ । ਸੰਜਮ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਠ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜੋ ਰਿਸੀਆ ਰਾਹੀਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । 44 ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ—'ਹੇ ਯਕਸ਼ ਰਾਹੀ ਪੂਜੇ ਗਏ ਮੁਨੀ ! ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੋਵਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੀਰਥ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਗੰਦਗੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਕਿਥੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਇਹ ਅਸੀਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ । 45 ।

ਰਿਸੀ—ਕਾਲੱਖ ਰਹਿਤ, ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਧਰਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ । ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੀਰਥ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਮੈਲਰਹਿਤ, ਸੁਧ ਤੇ ਸੀਤਲ ਹੋ ਕੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । 46 ।

ਤੱਤ ਗਿਆਨੀਆ ਨੇ ਇਹ ਇਸਨਾਨ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਇਹੋ ਇਹ ਮੇਰਾ ਇਸਨਾਨ ਹੈ । ਜਿਸਦੀ ਰਿਸੀਆ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਇਸਨਾਨ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਂਰਿਸੀ ਲੋਕ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸੁਧ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ ਸਥਾਨ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

ਗਾਥਾ 42 ਸੰਵਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਹ ਤੱਪ ਸਾਧਨਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਕਰਮਾ ਦਾ ਆਉਣਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੰਵਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । (1) ਸਮਿਅਕਤਵ (2) ਪ੍ਰਤਿਖਿਆਨ (3) ਅਪ੍ਰਮਾਦ (4) ਅਕਸਾਏ (5) ਸ਼ੁਭ ਯੋਗ

ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੰਖ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਨਮੁਚੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਸੂਰ ਕਾਰਣ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਇਹ ਕੰਮ ਭੂਤ ਦੱਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ। ਭੂਤ ਦੱਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਲੁਕਾ ਕੇ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚਿੱਤ ਤੇ ਸੰਭੂਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਅਧਿਅਨ ਕਰਾਵੇਗਾ। ਨਮੁਚੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਮਨ ਲਈ। ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਾਸ ਪੜਨ ਲਗੇ।

ਨਮੁਚੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲਗਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੀਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਨਮੁਚੀ ਨੇ ਭੂਤ ਦੱਤ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਗਲਤ-ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਭੂਤ ਦੱਤ ਨੇ ਨਮੁਚੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਨਮੁਚੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਮੁਚੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਸੰਨਤ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਵਾਰ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਿਖੇ ਇਕ ਮੇਲਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਇੰਨਾ ਵਧਿਆ ਨੱਚੇ ਕਿ ਲੋਕ ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੇ ਛੂਆਛੂਤ ਭੁਲ ਗਏ। ਪਰ ਇਹ ਜਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਛੁਪ ਸਕਿਆ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਡਾਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਉਹ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਫੇਰ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਛਾਣ ਲਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਾਰਨ ਬੇਹੱਦ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਕ ਮੁਨੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਦੋਵੇਂ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਵਾਰ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਦੋਂ ਸੰਭੂਤ ਭੋਜਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਉਸਨੂੰ ਨਮੁਚੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਪ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ। ਸੰਭੂਤ ਮੁਨੀ ਨੂੰ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ [illegible] (ਮੰਤਰ [illegible] ਦੀ [illegible])
[illegible] ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ [illegible] ਗਿਆ। [illegible] ਹੋਏ। [illegible]
ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਆਦੀ ਮੰਨੀ। ਚਕਰਵਰਤੀ [illegible] ਭਗਵਾਨ [illegible]
[illegible] ਖੁਸ਼ੀ [illegible] ਹੋਇਆ। [illegible]
ਕੇ ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ [illegible] ਨਾਲ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਸਮਰਾਟ ਬਣੇਗਾ। [illegible]
ਲਗੇ ਰਹੇ।

ਜੀਵ ਰਹਿਤ ਉਸ ਇਕਲੇ; ਤੁੱਛ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਿਤਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਾ ਕੇ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਜਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਵਾਲੇ, ਕੋਈ ਨਵਾ ਸਹਾਰਾ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।25।

"ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਜੀਵਨ ਮੌਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬੁਢਾਪਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੇ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ! ਸੁਣੋ ਤੁਸੀਂ ਮਹਾਨ ਆਰੰਭ (ਪਾਪ) ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਾ ਬਣੋ । 26 ।

ਹੇ ਸਾਧੂ ! ਜੋ ਆਪ ਆਖਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾ । ਪਰ ਹੇ ਆਰਿਆ (ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ) ਇਹ ਭੋਗ ਬੰਧਨ (ਜੰਜੀਰ) ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ । 27 ।

ਹੇ ਚਿਤ ! ਮੈਂ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਰਿਧੀ ਸਾਲੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ, ਕਾਮ ਭੋਗ ਵਿਚ ਫਸਕੇ ਅਸ਼ੁੱਭ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ । 28 ।

ਉਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਮਣ ਨਾ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਕਿ ਮੈਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹਾ ਅਤੇ ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਚੁੱਕਾ ਹਾ । 29 ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਰੇ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹਾਥੀ ਸਾਫ ਥਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । 30 ।

ਮੁਨੀ – "ਸਮਾ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਾਤਾਂ ਜਾ ਰਹੀਆ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭੋਗ ਹਮੇਸਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਇਹ ਭੋਗ ਘੱਟ ਪੁੰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਲ ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਪੰਛੀ । 31 ।

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮ-ਭੋਗਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹੋ ਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਦਇਆ ਭਾਵ ਰਖਕੇ ਆਰਿਆ (ਸ਼ੁਭ) ਕਰਮ ਕਰੋ । ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਵੈਕਰਿਆ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਜਾਵੋਗੇ । 32 ।

ਗਾਥਾ 25 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ
ਮਹਾਭਾਰਤ ਉਦਯੋਗ ਪਰਬ ਸਾਤੀ ਪਰਬ 40/17
321/64

ਗਾਥਾ 31 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਥੇਰ ਗਾਥਾ /48

'ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੁਹਾਡੀ ਏਹਾ ਨੂੰ ਲੱਛਣ ਦੀ ਬੁਧੀ ਹਰੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅਵੈਰ (ਪਾਪਾਂ) ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਦਰੂਨ ਮੌਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। 33।

ਸਾਧੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਅਤੇ ਉਤਮ ਕਾਮਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕੇ ਉਹ ਪੰਚਾਲ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ, ਸੱਤਵੀਂ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। 34।

ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਚਿਤ, ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉੱਤੇ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਚਾਰਿਤਰ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਕੇ ਸਿਧ (ਮੁਕਤ) ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ। 35।

॥ ੧੪ ॥

ਈਸ਼ੁਕਾਰੀਯਾ ਅਧਿਐਨ

ਹੋਏ। ਉਹ ਦਰਖਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।

ਦੋਹੇ ਵਰਾਵਾਂ ਨੇ ਸਾਧੂ ਬਨਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਸਚੈ ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀ ਸੰਜਮ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਭਰਿਗੂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਕ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਧੂ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਦੀ ਰਾਣੀ ਕਮਲਾਵਤੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਉਸ (ਰਾਣੀ) ਨੇ ਕਿਹਾ "ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਹ ਜੀਵਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਵੀ ਅਪਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਰਾਜਪਾਟ, ਪਰਿਵਾਰ, ਧੰਨ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰੀਏ ? ਅਤੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਰਾਹੀਂ ਛੱਡੀ ਸੰਪਤੀ ਕਿਉਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ ? ਥੁੱਕੇ ਨੂੰ ਚਟਨਾ ਬੇਵਕੂਫੀ ਹੈ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ।"

ਰਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਈਸ਼ੁਕਾਰ ਵੀ ਸਾਧੂ ਬਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਜਾ ਈਸ਼ੁਕਾਰ, ਰਾਣੀ ਕਮਲਾ-ਵਤੀ, ਚਿਤ, ਸੰਭੂਤ, ਭਰਿਗੂ ਪੁਰੋਹਿਤ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਸੰਜਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਬਨਣ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।

●

ਚੌਧਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਏਦਨੋਂਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ, ਪਹਾੜੀ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਧੰਨ [illegible] ਖ਼ੁਸ਼ [illegible] ਨਾਉਂ ਦੀ ਨਗਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ [illegible] ਵਿਮਾਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਛੇ ਜੀਵ, ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ [illegible] ਪੈਦਾ ਹੋ[illegible]।

ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੋਰ ਆਪਣੇ [illegible] ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਦਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਸੀ। 2।

ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਣ ਲਗਾ, "ਵੇਦਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਰਹਿਤ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਗਤੀ (ਜੂਨੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । 8 ।

"ਹੇ ਪੁਤਰੋ ! ਤੁਸੀਂ ਵੇਦ ਪੜਕੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾਕੇ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਭੋਗ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਬਨਣਾ । 9 ।

ਪੁਰੋਹਿਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸਦੀ ਆਤਮਾ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਰੂਪੀ ਲਕੜੀ ਵਿਚ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਉੱਠੀ । ਉਹ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਿਨਤਾਂ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਧੰਨ ਤੇ ਕਾਮਭੋਗ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦੇਣ ਲਗਾ । ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਣ ਲਗ । 10-11 ।

ਪੁੱਤਰ—"ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਖਾਲੀ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ । ਭੋਜਨ ਖਿਲਾਏ ਹੋਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਹਨੇਰੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਆਪਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇ । 12 ।

"ਇਹ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੁੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਥੋੜੇ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਵਾਲੇ ਕਾਮਭੋਗ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਰੂਪ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਕਾਮ ਭੋਗ ਸੰਸਾਰ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੁਕਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਅੱਨਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਹਨ । 13 ।

ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰਸ਼ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੁੱਖੀ ਹੋਇਆ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਗਲਤ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 14 ।

ਗਾਥਾ 8-9 ਮਨੂਸਿਮ੍ਰਤੀ (6/37) ਆਖਦੀ ਹੈ :—

ਅਨਧੀਤ੍ਯ ਦ੍ਵਿਜੋ ਵੇਦਾਨਨੁਤ੍ਪਾਦ੍ਯ ਤਥਾ ਸੁਤਾਨ੍ ।

ਅਨਿਸ੍ਟ੍ਵਾ ਚੈਵ ਯਗ੍ਯੈਸ਼੍ਚ ਮੋਕ੍ਸ਼ਮਿਚ੍ਛਨ੍ਵ੍ਰਜਤ੍ਯਧਃ ॥

ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ, ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ, ਅਤੇ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੋਕਸ਼ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਰਕ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗਾਥਾ 9 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ

ਮਹਾ ਸਾਂਤਿ ਪਰਵ 175/6, 277/6

ਗਾਥਾ 12 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ

ਜਾਤਕ 509/6

"ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਹ [illegible] ਅਤੇ ਇਹ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ [illegible] [illegible]।" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੁਖੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪਾਸਾ ਨੂੰ, ਕਾਲ [illegible] ਲੈ ਜਾਂਦਾ [illegible]। ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗਫਲਤ 'ਪ੍ਰਮਾਦ' ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਜਾਵੇ? ।15।

ਪਿਤਾ—"ਪੁਤਰੋ! ਜਿਸ ਪੰਥ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਤੁਰ [illegible] —ਕੇ [illegible] ਜਿਥੇ ਸ਼ਰੂਤ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤੇ ਕਾਇਦਾ ਦੇ [illegible] [illegible] ਕਿਉਂ [illegible] ਬਣਦੇ ਹੋ? 16।

ਪੁਤਰ—"ਪਿਤਾ ਜੀ! ਧਰਮ ਆਚਰਣ [illegible] ਕੋਈ ਭੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ? ਅਸੀ ਗਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ [illegible] [illegible] ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।"।17।

ਜਿਵੇਂ ਕਰੌਂਚ (ਕੂੰਝ) ਪੰਛੀ ਅਕਾਸ ਵਿਚ ਉਡ ਜਾਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਲਾ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਹੰਸ ਉੱਡ ਜਾਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਕਲੀ ਕਿਉਂ ਰਹਾ ? ਇਨ੍ਹਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਵਾ। 36।

ਪਰੋਹਿਤ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਪੁਤਰਾ ਨਾਲ ਕਾਮ ਭੋਗਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੀਖਿਅਤ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੀ ਸੰਪਤੀ ਰਾਜਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਆਖਣ ਲਗੀ ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੀ। 37।

ਰਾਣੀ ਕਮਲਾਵਤੀ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਥੁੱਕੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥਾ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਆਪ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਧਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਬੁਰੀ ਗਲ ਹੈ। 38।

'ਇਹ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਵੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਜਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਧੰਨ ਤੁਹਾਡੀ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। 39।

"ਨਰੇਸ ? ਜਦ ਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਮਰੋਗੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਾਮ ਭੋਗ ਜ਼ਰੂਰ ਛੱਡਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਤਦ ਧਰਮ ਹੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਧਰਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ"। 40।

'ਰਾਜਨ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਪੰਛੀ ਖੁਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਵੀ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਮੋਹ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ, ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਰਹਿਤ, ਸਰਲ ਸੰਜਮ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗੀ"। 41।

ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਦੂਸਰੇ ਜੀਵ ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਕਾਰਨ ਖੁਸੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਮ ਭੋਗਾ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਰੂਪੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। 42-43।

ਜੋ ਵਿਵੇਕੀ ਹੈ ਉਹ ਭੋਗੇ ਹੋਏ ਭੋਗਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਖੁਸੀ ਨਾਲ ਸਾਧੂਪੁਣਾ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਹਲਕੇ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਖੁਸੀ ਤੇ ਆਜਾਦੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। 44।

ਗਾਥਾ 38 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ

ਜਾਤਕ 509/18

[illegible] ਅਸੀ [illegible] ।

[illegible] ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ । [illegible]

[illegible] ਅਸੀ [illegible] । 45 ।

[illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਦੇ [illegible]

[illegible]

[illegible] ਹਨ, ਪਰ [illegible] ([illegible])

[illegible] । 46 ।

[illegible]

[illegible]

[illegible] । 47 ।

ਪੰਦਰਵਾ ਅਧਿਐਨ

'ਮੈਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਾਂਗਾ।" ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਜੋ ਗਿਆਨ ਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਗੁਣਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਯਮਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਵਾਕਫ਼ੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਮਨਾਵਾ (ਇਛਾਵਾ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਆਦਿ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ।'। 1।

ਜੋ ਰਾਗ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਸਰਵ (ਪਾਪਾ ਤੋਂ ਦੂਰ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਸਤਰਾ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਾਪਾ ਤੋਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ ਪ੍ਰਤਿ ਲਗਾਵ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ। 2।

ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੁਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾ ਦਾ ਫਲ ਸਮਝ ਕੇ ਜੋ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਮੁਨੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਸਰਵ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਸਰਵ ਅਰਥਾਤ ਪਾਪਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਘਬਰਾਹਟ ਅਤੇ ਹਾਸੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਸੱਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਿਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ। 3।

ਗਾਥਾ। ਸੰਸਤਵ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ।
(1) ਸਤੁਤੀ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) (2) ਵਾਕਫ਼ੀ ਜਾ ਜਾਣਕਾਰੀ)। ਚੂਰਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਤਵ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। (1) ਸੰਵਾਸ ਸੰਸਤਵ—(ਅਸਾਧੂਆ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ (2) ਬਚਨ ਸੰਸਤਵ—(ਅਸਾਧੂਆ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਕਰਨਾ। ਸਾਧੂ ਲਈ ਦੋਹਾ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਸਤਵ ਮਨਾ ਹੈ।
ਬ੍ਰਹਦਵਿਰਤੀ ਦੇ 21ਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਗਾਥਾ 21 ਵਿਚ ਸੰਸਤਵ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

(1) ਪੂਰਵ ਸੰਸਤਵ—ਪਿਤਾ ਪੱਖੀ ਸਬੰਧ।

(2) ਪਸ਼ਚਾਤ ਸੰਸਤਵ—ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਪੱਖੀ ਸਬੰਧ।

ਜੋ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਆਸਨ ਅਤੇ ਭੋਜਨ [illegible] [illegible] ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ [illegible] ਅਤੇ [illegible] [illegible] ਵਿਚ ਹੀ [illegible] ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ [illegible] [illegible] ਹੋਣਾ ਉਹ ਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ।4।

ਜੋ ਮਿਤ੍ਰ ਸਹਿਚਾਰ, ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ [illegible] ਭਾਵ ਨੂੰ [illegible] [illegible] ਜੋ [illegible] ਦੀ ਇੱਛਾ [illegible] ਹੋਵੇਗਾ ? ਜੋ [illegible] [illegible] ਹੈ, [illegible] ਹੁੰਦੀ ਹੈ [illegible] [illegible] [illegible] ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ।5।

[illegible] [illegible] ਦਾ [illegible], [illegible] [illegible] ਸਮਝੀ [illegible] [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਨਹੀਂ [illegible], ਉਹ ਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ।6।

(1) [illegible] (2) [illegible] ਵਿਦਿਆ, (3) [illegible] ਵਿਦਿਆ, (4) [illegible], (5) [illegible] ਵਿਦਿਆ, (6) [illegible] (7) [illegible], (8) [illegible] ਵਿਦਿਆ, (9) [illegible], (10) [illegible] [illegible] ਵਿਦਿਆ ਦਾ [illegible] [illegible] ਉਹ ਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ।7।

ਪਾਣੀ ਜਿਹੀ ਰਸ ਰਹਿਤ, ਭਿਕਸ਼ਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਲਈ ਸਾਧਾਰਣ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ । 13 ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੇਵਤਾ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਜੋ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਬੜੇ ਭਿਅੰਕਰ ਤੇ ਅਦਭੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ । 14 ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਭਿਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਵੀ ਜੋ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਰੂਪੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਥਿੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਜਾਨ ਲਏ ਹਨ ਜੋ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੈ । ਜੋ ਪਰੀਸ਼ੈ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਇਕ ਹੀ ਨਿਗਾਹ ਰਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਇਜਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ । 15 ।

ਜੋ ਸ਼ਿਲਪਜੀਵੀ (ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਹੁਨੱਰ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਨਹੀਂ 'ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਮੁਕੱਤ ਹੈ, ਜੋ ਅਣੂਕਸ਼ਾਏ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸਦੇ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਕਸ਼ਾਏ ਘਟ ਹਨ, ਜੋ ਰਸ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਘਰ ਵਾਰ ਛੱਡਕੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਹੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ । 16 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

ਗਾਥਾ 14 ਭੈ ਭਰਵ ਦਾ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਸ਼ਾਤਾ-ਅਚਾਰਿਆ)
ਜੰਬੂਦੀਪ ਪਰਗਯਪਤੀ ਸੂੱਤਰ ਦੀ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਭੈ ਨੂੰ ਭੈ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਡਰ "ਭੈਰਵ" ਹੈ ।

ਗਾਥਾ 15 ਖੇਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਜਮ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਦਾਨੁਗਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਜਮੀ ਹੈ । ਅਹਿਹੇਟਕ ਦਾ ਅਰਥ ਝਗੜਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਸੋਲਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਸੂਤਰ-1 ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਸਿਸ ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਰਮਾ ਸਵਾਮੀ ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਜੰਬੂ ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਹੇ ਜੰਬੂ ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹਾ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਥਵਿਰ (ਬਜੁਰਗ) ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸਮਾਧੀ ਦੇ 10 ਥਾ ਦਸੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਧੂ ਸੰਜਮ, ਸੰਬਰ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਕੇ ਮਨ, ਬਚਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਗੁਪਤ ਇੰਦਰੀਆ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖੇ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮੇ, ਫਿਰੇ।

ਸੂਤਰ—2 ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਉਹ 10 ਥਾ ਕਿਹੜੇ ਦਸੇ ਹਨ? ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸੰਜਮ, ਸੰਬਰ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਇੰਦਰੀਆ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖੇ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮੇ?

ਸੂਤਰ—3 ਸਥਵਿਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਦਸ ਥਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਸੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸੰਜਮ, ਸੰਬਰ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ, ਇੰਦਰੀਆ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਕੇ, ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਗੁਪਤ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮੇ।

ਜੋ ਏਕਾਤ ਵਿਚ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਗਰੰਥ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਹਿਜੜੇ ਵਾਲੀ ਥਾ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਿਰਗਰੰਥ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਇਹ ਪੱਕੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰੀ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਹਿਜੜੇ ਦਾ ਮੰਜਾ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੀ ਸੰਕਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਭੋਗ ਇਛਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੇ ਫਲ ਬਾਰੇ ਸਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾ ਅਸੰਜਮ, ਭੋਗ ਅਤੇ ਪਾਗਲਪਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲੀ (ਸਰਵਗ)

ਟਪਣਾ 3 ਸੰਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕ ਹੈ। ਭੋਗ ਦੀ ਇਛਾ ਕਾਂਕਸਾ ਹੈ। ਅਭਿਲਾਸਾ ਦੇ ਤੇਜ ਹੋਣ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਦਰੋਹ ਹੋਣਾ ਵਿਚਿਕਤਸਾ ਹੈ। ਵਿਚਿਕਤਸਾ ਦੇ ਤੇਜ ਹੋਣ ਨਾਲ ਚਰਿਤਰ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਸੁਧਰਮਾ ਸਵਾਮੀ ਹੋਰ ਸਲੋਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਸਾਧੂ ਅਜੇਹੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ ਜੋ ਏਕਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ । 1 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਵਿਚ ਲਗਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਅਜੇਹੀ ਇਸਤਰੀ ਕਥਾ ਨਾ ਕਰੇ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਬੇਹਦਾ ਆਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਮ-ਭੋਗ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ । 2 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਧਾਉਣਾ ਤੇ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗਲਬਾਤ ਕਰਨਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । 3 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਵਿਚ ਲਗਾ ਸਾਧੂ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸਜਾਵਟ ਵਾਲੇ ਅੰਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਕਾਮ-ਵਾਸਨਾ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ । 4 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਾਧੂ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰੇਮ, ਰੋਣਾ, ਗਾਣਾ, ਹਾਸਾ, ਮਜ਼ਾਕ, ਸਿਸਕੀਆਂ, ਵਿਲਾਪ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ।। 5 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਾਸੇ, ਮਜ਼ਾਕ, ਖੇਡ, ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਭੋਗ ਆਦਿ ਦਾ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕਰੇ । 6 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਛੇਤੀ ਸੇਹਤ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਿਕਨੇ ਚੋਪੜੇ ਸਵਾਦੀ ਭੋਜਨ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਵੇ । 7 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪਾਲਕ ਸਾਧੂ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਧ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ, ਸ਼ੁਧ ਮਨ ਨਾਲ, ਸੰਜਮ ਰੂਪੀ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ, ਥੋੜੀ ਮਿਕਦਾਰ ਨਾਲ ਲਵੇ । ਮਿਕਦਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੋਜਨ ਨਾ ਲਵੇ । 8 ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਵਿਚ ਲਗਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਸੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣਾ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ । 9 ।

ਸ਼ਬਦ, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ 5 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਮ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ । 10 ।

ਸਤਾਰਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਜੋ ਕੋਈ ਨਿਰਗਰੰਥ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਤੇ ਵਿਨੈਵਾਨ ਹੋਕੇ ਮੁਸਕਿਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਨਮਰਜੀ ਨਾਲ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਦੇ ਹਨ । 1 ।

ਉਹ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ ? ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਕਪੜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਭੋਜਨ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ । 2 ।

ਜੋ ਦੀਖੀਅਤ ਹੋਕੇ ਨੀਂਦਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਸੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹਨ । 3 ।

ਜਿਸ ਅਚਾਰਿਆ (ਮੁਖੀ) ਉਪਾਧਿਆ (ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ) ਸਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਨੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ । 4 ।

ਜੋ ਅਚਾਰਿਆ, ਉਪਾਧਿਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵਾਣ ਪੁਰਸਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਪਾਪ ਸ੍ਰਮਣ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । 5 ।

ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਬੀਜਾਂ ਤੇ ਹਰੀ ਘਾਹ ਦੀ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਸੰਜਤੀ (ਸਾਧੂ ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਹੋਕੇ ਵੀ ਸੰਜਤੀ (ਸਾਧੂ) ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ । 6 ।

ਜੋ ਘਾਹ ਫੂਸ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ, ਫੱਟੇ, ਆਸਣ, ਸਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜਾਈ ਪੈਰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਪੜਾ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਸਾਫ ਕੀਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ । 7 ।

ਗਾਥਾ 7 ਪਾਦਕੰਬਲ ਦਾ ਅਰਥ ਰਜੋਹਰਨ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਢਕੱਣ ਵਾਲਾ ਕਪੜਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
(Dr Herman Jacabi Page 78 The Sacred books of the east Val XLV)

[illegible] 2 [illegible] — [illegible], ਉਹ ਪਾਪੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ।੪।

[illegible] (ਰਪਤ, [illegible]) [illegible] ([illegible]) [illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

ਜੋ ਸਚਿਤ (ਗਿਲੀ) ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੰਜੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬਿਸਤਰੇ ਬਾਰੇ ਬੇਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ। 14।

ਜੋ ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ ਅਤੇ ਵਿਗੈ (ਚਿਕਨੇ) ਪਦਾਰਥਾ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਤੱਪ ਕਰਮ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ। 15।

ਜੋ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਛਿੱਪਣ ਤਕ ਵਾਰ 2 ਭੋਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੇ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਪਾਪੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ। 16।

ਅਚਾਰਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਪਾਖੰਡੀ ਮੱਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਟੋਲੇ ਬਦਲਨ ਵਾਲਾ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ ਹੀ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ। 17।

ਜੋ ਆਪਣਾ ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣਿਆ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਘਰ ਵਾਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਦੱਸਕੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਪਾਪੀ ਸ੍ਰਮਣ (ਭਿਕਸ਼ੂ) ਹੈ। 18।

ਜੋ ਆਪਣੇ ਹੀ ਜਾਤ ਵਾਲਿਆ ਦਾ ਭੋਜਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਕਤਰਾਂਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਪੀ

ਗਾਥਾ 17 ਗਾਨਗਨੀਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਕ ਗਣ (ਗਰੁਪ) ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ, ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਨਵਾ ਗਰੁਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਗਾਨਗਨੀਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇਹਾ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਜਾ ਆਚਾਰਿਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਨਵਾ 'ਗੁਣ' ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾ ਜਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਰਮ ਸੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕੇ।

गणाद गणषमासाभ्यन्तर एव सक्रामतीति गाणगणिक इत्यभिधिकी परिभाषा (ਬ੍ਰਹਦ ਵਿਰਤੀ)

ਪਾਸੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਵਰਤ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਸੰਡੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਸੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਬੁੱਧ ਆਦਿ ਧਰਮਾ ਤੋਂ ਵੀ ਹੈ।

[illegible] ([illegible]) ਹੈ 19 ।

[illegible]

[illegible]

[illegible] ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ । [illegible]

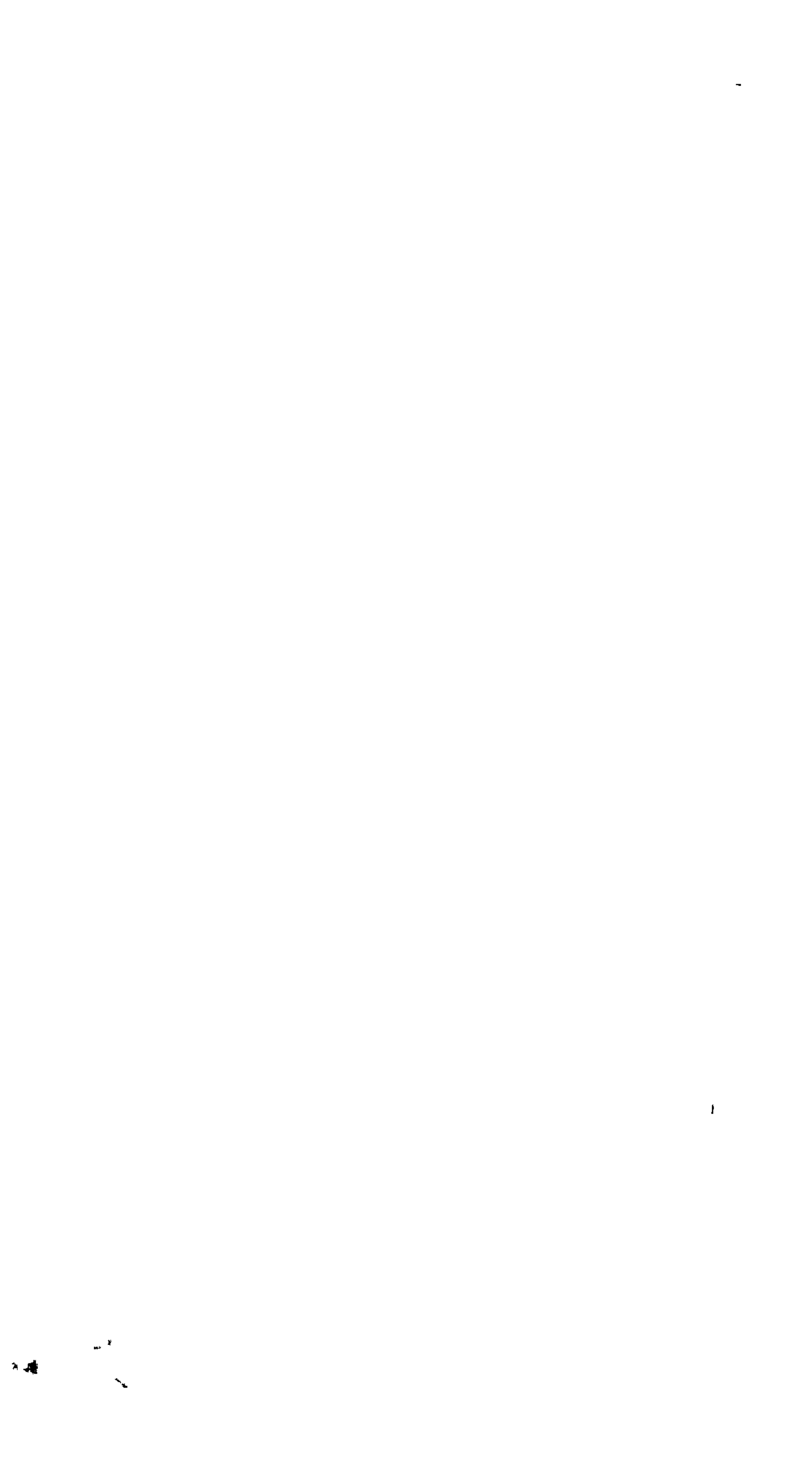
[illegible] । 20 ।

[illegible]

[illegible]

[illegible] ਹੈ । 21 ।

[illegible]

ਅਠਾਰਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਕਪੀਲ ਪੁਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੰਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਤੇ ਸਵਾਰ (ਰੱਥ ਤੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ) ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਜਕੇ ਮਿਰਗ ਦੇ ਸਿਕਾਰ ਲਈ ਸਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। 1।

ਉਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਰਥਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ, ਕੰਪਲਪੁਰ ਦੇ ਕੇਸਰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਰਸਾਂ (ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾਂ) ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਉਹ ਰਾਜਾ ਡਰੇ ਹੋਏ ਥਕੇ ਹੋਏ ਹਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। 2-3।

ਉਹ ਕੇਸਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਅਨਗਾਰ ਤੱਪ ਦੇ ਧਨੀ, ਅਨਗਾਰ ਸਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਧਰਮ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। 4।

ਉਹ ਅਨਗਾਰ ਆਸਰਵ (ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ) ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਦਰਖਤ ਦੀ ਬੇਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਧਿਆਨ ਲਾਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ ਮਿਰਗ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। 5।

ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਰਾਜਾ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਥੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਿਰਗ ਅਤੇ ਅਨਗਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। 6।

ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਾ ਡਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮੰਦਭਾਗੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਕਸੂਰ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ। 7।

ਰਾਜਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਉਤਰਿਆ ਅਤੇ ਅਨਗਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਣ ਲਗਾ "ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਮੇਰਾ ਕਸੂਰ ਖਿਮਾਂ ਕਰੋ। 8।

ਉਹ ਅਨਗਾਰ ਮੁਨੀ ਰਾਜ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹ

ਨੋਟ 5 ਅੱਧ ਨਵੇਂ ਮੰਡਲ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਇਕਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ [illegible]

ਸੰਜੇ ਰਾਜਾ, ਰਾਜਪਾਟ ਛੱਡ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਗਰਦਭਾਲੀ ਅਨਗਾਰ ਕੋਲ ਜੈਨਧਰਮ ਵਿਚ ਦੀਖਿਅਤ ਹੋ ਗਿਆ । 19 ।

ਦੇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੀਖਿਅਤ ਹੋਏ ਇਕ ਖੱਤਰੀ ਨੇ ਮਹਾਰਿਸੀ ਨੂੰ ਸੰਜੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ" । 20 ।

ਖੱਤਰੀ—"ਮੁਨੀ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾ ਕੀ ਹੈ ? ਤੁਹਾਡਾ ਗੋਤਰ ਕੀ ਹੈ । ਕਿਉਂ (ਮੁਨੀ ਬਣੇ ਹੋ) ? ਆਪ ਗੁਰੂਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲੇ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹੋ" । 21 ।

ਸੰਜੇ ਆਖਣ ਲਗਾ "ਸੰਜੇ ਮੇਰਾ ਨਾ ਹੈ ।" ਗੋਤਮ ਮੇਰਾ ਗੋਤਰ ਹੈ । ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਦੇ ਧਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗਰਦਭਾਲੀ ਮੁਨੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਹਨ" । 22 ।

ਖੱਤਰੀ ਮੁਨੀ, "ਹੇ ਮਹਾਮੁਨੀ: ਕਿਰਿਆਵਾਦ, ਅਕ੍ਰਿਆਵਾਦ, ਵਿਨੈਵਾਦ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਵਾਦ, ਇਨ੍ਹਾ ਚਾਰ ਸਿਧਾਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰਕ ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ" । 23 ।

ਗਾਥਾ 20 ਖੱਤਰੀ ਮੁਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਸੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਾਥਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ।

ਗਾਥਾ 23. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦਾਰਸਨੀਕ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਦੇ 4 ਭੇਦ ਸਨ ।

(1) ਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ - ਆਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਜਾ ਅਵਿਆਪਕ ਕਰਤਾ ਜਾ ਅਕਰਤਾ ਮੂਰਤ ਜਾ ਅਮੂਰਤ ਆਦਿ ਵਾਰੇ ਸਕ ਰਖਦੇ ਸਨ ।

(2) ਅਕ੍ਰਿਆਵਾਦੀ - ਆਤਮਾ, ਪੁੰਨ, ਪਾਪ, ਲੋਕ, ਪਰਲੋਕ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ।

(3) ਅਗਿਆਨਵਾਦੀ ਹਰ ਕੰਮ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਆਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ । ਗਿਆਨ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

(4) ਵਿਨੈਵਾਦੀ - ਇਕ ਵਿਨੈ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ, ਰਾਖਸ, ਰਾਜਾ, ਗਰੀਬ, ਤਪਸਵੀ, ਬੁੱਢਾ, ਦਾਸੀ,

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 125)

ਮਹਾਵਲ ਨਾਮਕ ਰਾਜ ਰਿਸੀ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਕਠੋਰ ਤੱਪ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪੀ ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । 51 ।

ਜੋ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੈ ਉਹ ਪਾਗਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਫਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਪਰੋਕਤ ਭਰਤ ਆਦਿ ਮਹਾਪੁਰਸ ਨੇ ਸੂਰਵੀਰਤਾ ਰਾਹੀਂ ਮੇਹਨਤ ਨਾਲ ਸੰਜਮ ਗਹਿਣ ਕੀਤਾ । 52 ।

ਮੁਨੀ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬੁਧੀ ਆਖੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਮ ਮੱਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮੱਰਥ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਅਨੇਕਾ ਤਿਰ ਗਏ । ਹੁਣ ਤਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੁਵਿਖ ਵਿਚ ਤਰਨਗੇ । 53 ।

ਅਜਿਹਾ ਧੀਰਜ ਵਾਨ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਬੁਰਾ ਕਰੇਗਾ ? ਬੁਧੀਮਾਨ ਕਰਮਾ ਦੀ ਮੈਲ ਹਟਾ ਕੇ ਹਰ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਸੰਗ ਸਾਥ ਤੋਂ ਮਕਤ ਹੋਕੇ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ । 54 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾ ।

ਗਾਥਾ 51 'ਸਿਰਸਾ ਸਿਰ' ਦਾ ਅਰਧ ਹੈ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਸਿਰ ਲੈਂਣਾ । ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਛਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ । ਸਿਰ ਦੇ ਥਾਂ ਤੇ ਸਿਰੀ ਪਾਠ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਅਰਾਤ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ-ਸੰਜਮ-ਸਿੱਧੀ ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਿਰਗ ਨੀਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭੋਜਨ ਲਈ ਬੇਲਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਤਲਾਂ ਵਲ ਆਪੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 81 ।

ਫੇਰ ਜੰਗਲੀ ਘਾਹ ਖਾਕੇ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 82 ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਮਿਰਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 83 ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਰਗ, ਇਕਲਾ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੋਚਰੀ (ਗਊ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾ ਫੂਸ ਖਾਣਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੋਚਰੀ (ਭਿਕਸ਼ਾ) ਲਈ ਗਿਆ ਮੁਨੀ, ਖਾਣਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਜਾਂ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰੇ । 84 ।

ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਂ ਮਿਰਗ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਾਂਗਾ," ਮਾਂ ਪਿਉ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਸੁੱਖ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਕਰੋ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਂ, ਪਿਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਉਹ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ । 85 ।

ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—"ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਮੈਂ ਸਭ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਮਿਰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਭਾਵ ਸਾਧੂ ਵਿਰਤੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗਾ । ਮਾਂ, ਪਿਉ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ, ' ਪੁੱਤਰ ਜਾਉ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੋ । 86 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਾਂ, ਪਿਉ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈਕੇ ਉਹ ਮਮਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਲੱਗਾ । ਜਿਵੇਂ ਅਸ (ਸੱਪ) ਕੰਜ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ । 87 ।

ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਕਪੜੇ ਤੇ ਲਗੀ ਧੂਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਧੀ ਸੰਪਤੀ, ਮਿੱਤਰ, ਪੁੱਤਰ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਨਿਕਲ ਗਏ । 88 ।

ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤ (ਅਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਪੰਜ ਸਮਿਤਿਆਂ) ਤੇ 5 ਗੁਪਤੀਆਂ ਦਾ ਧਾਰੀ ਬਣਕੇ ਬਾਹਰਲਾ ਤੇ ਅੰਦਰਲਾ ਤਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਗਾ । 89 ।

ਉਹ ਮਮਤਾ, ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਮੇਲਜੋਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ, ਅਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ,

ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮਮਤਾ ਦਾ [illegible]।90।

ਉਹ ਲਾਭ, ਹਾਨੀ ਸੁਖ ਦੁਖ, ਜੀਵਨ, ਮੌਤ, ਨਿੰਦਾ, ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਇੱਜਤ ਤੇ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਤਾ (ਇਕ ਸਮਾਨ [illegible]) ਰਖਣ ਲਗਾ।91।

ਉਹ ਹੰਕਾਰ, ਕਸਾਏ, ਦੰਡ, ਸਲਯ, ਡਰ ਤੇ ਹਾਸ ਤੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਦੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ।92।

ਉਹ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਇਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਨ। ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਇਕ ਵਿਵਹਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜੇ ਕੋਈ ਆਰੀ ਨਾਲ ਕਟੇ ਜਾਂ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਸਭ ਨਾਲ ਇਕੋ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਮੁਨੀ ਸਨ।93।

ਉਹ ਮਿਰਗਾਪੁਤਰ ਮਨ, ਵਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ।94।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਚਾਰਿਤਰ ਤੱਪ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਤਕ ਸਾਧੂ ਵਿਰਤੀ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਰਤ ਕਰਕੇ ਸਿਧਗਤੀ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ।95।

ਉਹ ਮਨੁਖ ਬੁਧੀਮਾਨ, ਤੱਤਵ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।96।

ਸ੍ਰੀ ਮਿਰਗਾਪੁੱਤਰ ਮਹਾਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਯਸ਼ ਕੀਰਤੀ ਦੇ ਧਨੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਤੇ ਗਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।97।

ਗਾਥਾ 92. ਹੰਕਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। (1) ਰਿਧੀ ਹੰਕਾਰ (2) ਰਸ ਹੰਕਾਰ (3) ਸਾਤਾ ਹੰਕਾਰ। ਕਸਾਏ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। (1) ਕਰੋਧ (2) ਮਾਨ (3) ਮਾਇਆ (4) ਲੋਭ। ਦੰਡ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। (1) ਮਨ (2) ਬਚਨ (3) ਸਰੀਰ। ਸੱਲਯ (ਸੂਲਾ) ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। (1) ਮਾਇਆ (2) ਦਾਨ (3) ਮਿਥਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਡਰ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਮਨੁਖੋ ! ਧਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਬੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇ ਬੜੇ ਡਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਾਣਕੇ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੁਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਜੋ ਸੁੱਖਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨਿਰਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਹਾਰਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੀ ਚੀਜ ਹੈ । 98 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

□ ੨੦ □

ਮਹਾਨਿਰਗਰੰਥੀਯਾ ਅਧਿਐਨ

ਇਕ ਵਾਰ ਮਗਧ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੇਣੀ ਰਾਜਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਮੰਡੀ ਕਖਸੀ ਨਾਮਕ ਬਾਗ ਵਿਚ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ। ਉਥੇ ਉਸਨੇ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਸ਼ਰੇਣਿਕ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਸ਼ਾਇਦ ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੇਣਿਕ ਨੇ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, "ਹੇ ਮੁਨੀ ਤੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਥ (ਸਹਾਰਾ) ਬਣਾਗਾ।

ਮੁਨੀ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਾ ਸਮਝੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਉਸਨੇ ਉਸਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਤਾ ਆਪ ਹੀ ਅਨਾਥ (ਬੇ-ਸਹਾਰਾ) ਹੈਂ, ਤੂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਥ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗਾ ?"

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ; ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੈਦਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਮੁਲੀਆ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਕਸਟਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਅਨਾਥਤਾ ਹੈ। 24।

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮੇਰੀ ਮਾ ਨੇ ਵੀ ਅਨੇਕ ਉਪਾ ਕੀਤੇ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਸਟਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕੀ ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਅਨਾਥਤਾ ਹੈ। 25।

ਹੇ ਨਰੇਂਦਰ! ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ, ਬੜੇ, ਸੱਕੇ ਭਰਾਵਾ ਨੇ ਅਨੇਕਾ ਕੋਸਿਸ਼ਾ ਕੀਤੀਆ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਸਟ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਅਨਾਥਤਾ ਹੈ। 26।

ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਛੋਟੀਆ, ਵੱਡੀਆ, ਸਕੀਆ ਭੈਣਾ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਸਟ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਆ। ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਅਨਾਥਤਾ ਹੈ। 27।

ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੇਰੀ ਪਤੀ ਵਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਆਪਣੀਆ ਅੱਖਾ ਦੇ ਹੰਝੂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਭਿਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਜਾਣਦੇ ਜਾ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਕਾਰਨ ਅੰਨ, ਪਾਣੀ, ਇਸਨਾਨ, ਖੁਸਬੂ, ਲੇਪ ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਪੱਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਅਨਾਥਤਾ ਹੈ। । 28-29-30 ।

ਫੇਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਅਨੰਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਜੇਹੀ ਪੀੜਾ ਸਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹੁਣ ਜੇ ਮੈਂ ਇਕਵਾਰ ਇਸ ਘੋਰ ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵਾ ਤਾ ਖਿਮਾਵਾਨ, ਇੰਦਰੀਆ ਜੇਤੂ, ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਭਿਕਸ਼ੂ ਬਣ ਜਾਵਾਗਾ। 31-32।

ਹੇ ਨਰੇਂਦਰ! ਅਜਿਹਾ ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਸੋ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਰਾਤ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਦੀ ਪੀੜਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। 33।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਘਰ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਪੁਛਕੇ ਮੈਂ ਖਿਮਾਵਾਨ, ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਜੇਤੂ ਅਤੇ ਪਾਪਰਹਿਤ ਭਿਕਸ਼ੂ ਬਣ ਗਿਆ। 34।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦੂਸਰਿਆ ਦਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਤਰੱਸ (ਹਿਲਣ ਚੁਲਣ ਵਾਲੇ) ਸਥਾਵਰ (ਸਥਿਰ) ਜੀਵਾ ਦਾ ਨਾਥ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾ। 35।

ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਵੈਤਰਨੀ ਨਦੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਹੀ ਕੁਟਸਾਲਮਲੀ ਦਰਖਤ ਹੈ ਆਤਮਾ ਹੀ ਕਾਮਧੇਨੂ ਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਤਮਾ ਨੰਦਨ ਬੰਨ ਹੈ। 36।

ਗਾਥਾ 36 ਵੈਤਰਨੀ ਨਦੀ ਨਰਕ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁਟਸਾਮਾਲੀ ਨਾ ਦਾ ਦਰਖਤ ਵੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਨਾਰਕੀਆ ਦੇ ਦੁਖਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮਧੇਨੂੰ ਗਾ ਸਵਰਗ ਦੀ ਗਾ ਹੈ। ਵੈਦਿਕ ਵਿਸਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ 33 ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ। ਨੰਦਨਬਨ ਸਵਰਗ ਦਾ ਬਾਗ ਹੈ।

ਆਤਮਾ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਭੋਗਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਅਚਾਰ (ਚਰਿਤਰ) ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਮਿਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ (ਭੈੜੀ) ਆਤਮਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। 37।

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਅਨਾਥ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਨ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣੋ। ਨਿਰਗਰੰਥ ਧਰਮ (ਜੈਨ ਧਰਮ) ਪਾਕੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਚਾਰਿੱਤਰ ਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 38।

ਜੋ ਸਾਧੂ ਬਣਕੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਮਹਾਵਰਤਾਂ (ਅਹਿੰਸਾ, ਸੱਚ, ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੇ ਅਪ੍ਰਿਗ੍ਰਹਿ) ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈਕੇ ਰਸ (ਸਵਾਦਾਂ) ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜੜ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦਾ। 39।

ਜਿਸਦਾ ਈਰੀਆ ਭਾਸਾ, ਏਸਨਾ, ਅਦਾਨ, ਨਿਸੇਪ, ਓਚਾਰ, ਪ੍ਰਸ੍ਰਵਣਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਨਹੀ ਚਲ ਸਕਦਾ। ।40।

ਜੋ ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਕੇ ਵੀ ਵਰਤਾਂ (ਪ੍ਰਤਿਗਿਆਵਾਂ) ਵਿਚ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਪ ਨੇਮ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। 41।

ਜਿਵੇਂ ਖਾਲੀ ਮੁਠੀ ਤੇ ਖੋਟਾ ਪੈਸਾ ਸਾਰ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਚ ਵੈਡੂਰੀਆ ਮਨੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਲਈ ਥੋੜੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਚੀਜ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਰਹਿਤ ਸਾਧੂ ਵੀ ਅਨਾਥ ਹੈ। 42।

ਕੁਸੀਲ (ਚਰਿੱਤਰ ਰਹਿਤ) ਭੇਸ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਧਵੱਜ (ਮੂਹਪੱਟੀ ਤੇ ਰਜੋਹਰਨ, ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਰਤਾਂ ਵਿਚ ਅਸਥਿਰ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਸਥਿਰ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। 43।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਲਕੂਟ, ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਫੜਿਆ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਬਸ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤੇ ਪਿਸ਼ਾਚ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਿਨਾਸ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। 44।

ਜੋ ਪੁਰਸ (ਸਾਧੂ) ਲੱਖਣ ਸਾਸਤਰ (ਤਿਲ ਭੌਰੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੋਤਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ) ਸੁਪਣ ਸਾਸਤਰ (ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ ਫੱਲ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ) ਅਤੇ ਨਮਿੱਤ (ਭੂਚਾਲ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਭਵਿਖਬਾਣੀ) ਦੇ ਫਲ ਦਸਣ ਵਿਚ

ਗਾਥਾ 37 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਧੱਮਪੱਦ 12/4-5-9 ਗੀਤਾ 6/5-6

ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਸਰਵ (ਪਾਪ) ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਜਾਦੂਗਰੀ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਮਨੂੰ ਕਰਮ ਭੋਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। 45।

ਉਹ ਦਰਵ ਲਿੰਗੀ (ਭੇਸਧ ਰੀ) ਕਸੀਲ (ਚਰਿੱਤਰ ਰਹਿਤ) ਆਪਣੇ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰਾ ਕਾਰਨ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਰਕ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਜਨਮ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਹਮੇਸਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 46।

ਜੋ ਸਾਧੂ ਉਦੇਸਿਕ ਕਰਿੱਤਕਰਿਤ, ਨਿਤਪਿਡ ਅਤੇ ਦੋਸ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਸਗੋਂ ਅੱਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਮਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾ ਕਾਰਣ ਦੁਰਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਦਾ ਹੈ। 47।

ਦੁਰਾਚਾਰ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਆਤਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਆਪਣਾ ਬੁਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾ ਬਿਨਾ ਕਾਰਨ ਗਲਾ ਕਟਣ ਵਾਲਾ ਦੁਸਮਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਅਜੇਹਾ ਬੇਰਹਿਮ ਮਨੁੱਖ, ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾਦੇ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਦੁਰਾਚਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣੇਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਹੀ ਪਸਚਤਾਪ ਕਰੇਗਾ। 48।

ਅਜੇਹੇ ਦਰਵ ਲਿੰਗੀ (ਭੇਸਧਾਰੀ) ਦੀ ਸੰਜਮ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵੀ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਜੋ ਉੱਤਮ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਆਤਮਾ ਲਈ ਦੋਹਾ ਲੋਕਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾ ਨਹੀ। ਉਹ ਦੋਵੇ ਜਹਾਨਾ (ਲੋਕ, ਪ੍ਰਲੋਕ) ਤੋਂ ਭਰਿਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 49।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੁਸੀਲ, ਭਗਵਾਨ ਜਿਨੇਂਦਰ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਦਸੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਕੇ ਭੋਗਾਂ ਤੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਕੇ ਵਿਅਰਥ ਵਿਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। 50।

ਇਸ ਗਿਆਨ ਵਰੇ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਭਰਪੂਰ ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬੁਧੀਮਾਨ, ਸਾਧੂ ਕੁਸੀਲ (ਭੈੜੇ) ਰਾਹ ਨੂੰ ਹਮੇਸਾ ਲਈ ਛਡਕੇ ਮਹਾਨਿਰਗਰੰਥ (ਜੈਨਧਰਮ) ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲੇ। 51।

ਚਰਿਤਰ ਤੇ ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਗੁਣਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਉੱਤਮ ਸੰਜਮ ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂ ਆਸਰਵ (ਪਾਪਾ) ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਰਮਾ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਸਾਸਵਤ (ਸਚੇ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 52।

ਗਾਥਾ 48. ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਧਮਪੱਦ 3/10

ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿੜ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯਸ਼ (ਕੀਰਤੀ ਵਾਲੇ) ਉਸ ਮਹਾਨਿਰਗਰੰਥੀ ਨੇ ਉੱਚੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ । 53 ।

ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਸ਼੍ਰੇਣਿਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ' ਅੱਜ ਅਨਾਥਤਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਰੂਪ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ । 54 ।

ਰਾਜਾ ਸ਼੍ਰੇਣਿਕ – "ਹੇ ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਆਪ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੈ । ਆਪ ਨੇ ਦਿਸਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ । ਆਪ ਹੀ ਸੱਚੇ ਨਾਥ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ । ਕਿਉਂ ਕਿ ਆਪ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਰਵਉੱਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋ । 55 ।

ਹੇ ਮਹਾਂਭਾਗ (ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੇ) ਆਪ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਹੋ । ਹੇ ਵਰਤਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ! ਆਪ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਥ ਹੋ । ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇੱਛਕ ਹਾਂ । 56 ।

ਮੇਰੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਣ ਕਾਰਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਿਘਣ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੈਂ, ਆਪ ਨੂੰ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰੋ । 57 ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸ਼੍ਰੇਣਿਕ, ਉਸ ਸਰ ਦਿਲ ਮੁਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਰਥਾਨਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਧ ਮਨ ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਵਲ ਆਇਆ । 58 ।

ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਦਖਣਾ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ । 59 ।

ਅਨਾਥੀ ਮੁਨੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਤਿੰਨ ਗੁਪਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦੰਡ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਮੋਹ ਰਹਿਤ ਸਨ । ਉਹ ਪੰਛੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਰੋਕਟੋਕ ਧਰਤੀ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ । 60 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

○ ੨੧ ○

ਸਮੁੰਦਰਪਾਲੀਆ ਅਧਿਐਨ

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਚੰਪਾ ਨਿਵਾਸੀ ਪਾਲਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਜਹਾਜ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪਿਹੁੜ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਸੇਠ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਹਾਜ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਇਕ ਸਮੁੰਦਰਪਾਲ ਨਾ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਉਹ ਲੜਕਾ ਬੜਾ ਹੋਣ ਲਗਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕਿਸੇ ਖਤਰਨਾਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਫਾਸੀ ਚੜਾਉਣ ਲਈ ਲਾਲ ਕਪੜੇ ਪੁਆਕੇ ਗੱਧੇ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਕਨੇਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾ ਦਾ ਹਾਰ ਪੁਆ ਕੇ ਕਤਲਗਾਹ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸਮੁੰਦਰਪਾਲ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਕੀਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਚੰਪਾ ਨਾਮਕ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਪਾਲਿਤ' ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਬਾਣੀਆ ਸਰਾਵਕ (ਉਪਾਸਕ) ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ, ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। 1।

ਉਹ ਸਰਾਵਕ 'ਨਿਰਗਰੰਥ ਪ੍ਰਵਚਨ' (ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼) ਦਾ ਜਾਨਕਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਜਹਾਜ ਰਾਹੀ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਿਹੁੜ ਨਗਰ ਆਇਆ। 2।

ਪਿਹੁੜ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀਏ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕੁਝ ਸਮਾ ਬੀਤਣ ਤੇ ਉਹ ਅਪਣੀ ਗਰਭਵਤੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। 3।

ਪਾਲੀਤ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਲ ਰਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। 4।

ਉਹ ਬਾਣੀਆ ਸਰਾਵਕ ਕੁਸਲਤਾ (ਰਾਜੀ ਖੁਸੀ) ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਸੁਖਸਾਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਧਣ ਫੁਲਣ ਲਗਾ। 5।

ਉਸਨੇ (ਪੁੱਤਰ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਲ) 72 ਕਲਾਂ ਸਿਖੀਆ ਅਤੇ ਨੀਤੀਵਾਨ ਬਣਿਆ ਉਹ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਲਗਣ ਲਗਾ। 6।

ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਉਸ ਲਈ 'ਰੁਪਨੀ' ਨਾਮਕ ਸੁੰਦਰ ਪਤਨੀ ਲੈ ਆਇਆ, ਉਹ ਦੋ ਗੁੰਦਕ ਦੇਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਮਹਿਲਾ ਵਿਚ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਕਰਨ ਲਗਾ। 7।

ਗਾਥਾ 2 ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੀ ਉਪਾਸਕ ਸਮੁੰਦਰਪਾਰ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸੀ ਕੁੜੀਆ ਨਾਲ ਸਾਦੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਾਲਿਤ ਦਾ ਨਿਰਗਰੰਥ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਖਾਸ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ।

ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਮਹਿਲ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਕਤਲ ਵਾਲੇ ਚਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਚੋਰ ਨੂੰ ਕਤਲ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਲੈਜਾਂਦੇ ਵੇਖਿਆ । 8 ।

ਉਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਭਿਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਣ ਲਗਾ, "ਖੇਦ ਹੈ । ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਆਖਰੀ ਫਲ ਪਾਪ ਅਰਥਾਤ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ । 9 ।

ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਲ ਨੇ ਪਰਮ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪੁਛਕੇ ਸਾਧੂ ਬਨ ਗਿਆ । 10 ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਆਖਦੇ ਹਨ "ਸਾਧੂ" ਮਹਾਨ ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਮੋਹ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਿਆਨਕ ਸੰਗ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਵਰਤ, ਸੀਲ (ਚਰਿੱਤਰ) ਅਤੇ ਪਰਿਸਹ (ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ) ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਲਵੇ । 11 ।

ਅਹਿੰਸਾ, ਸੱਚ, ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਅਤੇ ਅਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਨੀ ਵੀਤਰਾਗ (ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ) ਰਾਹੀਂ ਦਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਚਲੇ । 12 ।

ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਰਹਿਮ ਰਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖਿਮਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੁਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੰਜਮੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸਮਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਵਿਉਪਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸੁਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ । 13 ।

ਸਾਧੂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰੇ ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੇ ਗਏ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਡਰੇ । ਉਹ ਭੈੜੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸਭਿਅਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਸਾ ਨਾ ਬੋਲੇ । 14 ।

ਸੰਜਮੀ ਸਾਧੂ ਬੁਰੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਘੁੰਮੇ ਫਿਰੇ । ਪਿਆਰ ਤੇ ਨਫਰਤ ਸਭ ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਕਰੇ । ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਵੇਖੇ ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਇਛਾ ਨਾ ਕਰੇ । ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਵੀ ਇਛਾ ਨਾ ਕਰੇ । 15 ।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸਾਧੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਚੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ । ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਵਿਚ ਦੇਵਤੇ,

ਮਨੁੱਖਾ ਤੇ ਪਸੂਆ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਸਟਾ ਨੂੰ ਸਮਤਾ ਪੂਰਵਕ ਸਹਿਣ ਕਰੇ । 16 ।

ਜਿਥੇ ਅਨੇਕਾ ਅਸਹਿ ਪਰਿਸਹ (ਕਸਟ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਇਰ (ਬੁਜਦਿਲ) ਲੋਕ ਲੜਖੜਾ ਜਾਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਧੂ ਇਨ੍ਹਾ ਕਸਟਾ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਨਾਗਰਾਜ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਦਾ । 17 ।

ਸਰਦੀ, ਗਰਮੀ, ਡੰਗ, ਮੱਛਰ ਕੰਢੇ ਵਾਲੇ ਘਾਹ ਆਦਿ ਜਦ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਤਾ ਮੁਨੀ ਸਾਤ ਭਾਵ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰੇ । 18 ।

ਸਮਝਦਾਰ ਸਾਧੂ ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਡੋਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮੇਰੂ ਪਰਬਤ ਤੂਫਾਨ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦਾ । ਮੁਨੀ ਵੀ ਆਤਮ ਗੁਪਤੀ (ਮਨ, ਬਚਨ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ) ਰਾਹੀਂ ਕਸਟਾ ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਕਰੇ । 19 ।

ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਖੁਸ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਾਰਨ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ, ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਸੰਜਮੀ ਜੀਵਨ ਸਾਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਆਖਿਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਨਿਰਵਾਨ ਪਦ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ । 20 ।

ਜੋ ਅਰਤਿ (ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਤੋਂ ਦੂਰ) ਤੇ ਰਤਿ (ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ) ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਕੱਰਤਵ (ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ) ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਆਤਮ ਹਿੱਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਜਮ ਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਅਸੋਕ ਬਿਨਾ ਦੁਖ ਤੋਂ ਦੂਰ ਅਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਅਕਿੰਚਨ (ਤਿਆਗੀ) ਹੋਕੇ ਉਤਮ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਪੱਦ (ਪਦਵੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 21 ।

6 ਕਾਈਆ ਦਾ ਰਖਿਅਕ ਸਾਧੂ ਮਹਾਨ ਰਿਸੀਆ ਰਾਹੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਤਾਜੇ ਲਿਪੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਬੀਜਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਕਲੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ ਤੇ ਪਰਿਸਹ ਸਹਿਣ ਕਰੇ । 22 ।

ਗਾਥਾ 16 ਆਮ ਲੋਕਾ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤਿ ਗਲਤ ਖਿਆਲ ਭਿਕਸ਼ੂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਸਾਧੂ ਉਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਾਚ ਕਰੇ ।

(ਸਰਵਾਰਥ ਸਿਧੀ ਵਿਰਤੀ)

ਸਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਰਿਸੀ
ਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਰਣ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨਧਾਰੀ ਤੇ ਯਸਵਾਨ ਹੋਕੇ ਧਰਮ ਸੰਘ
ਦੇ ਆਕ ਸ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। 23।

ਸਮੁੰਦਰ ਪ ਲ ਸਜਮ ਵਿਚ ਨਿਸਚਲ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ
ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵਿਸਾਲ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਰ ਕੇ ਮੋਕਸ
ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। 24।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਗਾਥਾ 24. ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ
ਮੁੰਡਕੋਪਨਿਸਦ 3|1|3

ਸਮੁੰਦਰਪਾਲੀਆ ਅਧਿਐਨ]

੨੨

ਰਖਨੇਮਿਆ ਅਧਿਐਨ

ਇਹ ਅਧਿਐਨ 22ਵੇਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇਮੀਨਾਥ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨੇਮੀਨਾਥ ਦੇ ਦੀਖੀਅਤ ਹੋਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਰਥਨੇਮੀ ਦੇ ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਤੋਂ ਭਟਕ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਨੇਮੀਨਾਥ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜੈਨ ਤੇ ਵੈਦਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਰਤਾਂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਆਗਮ ਸ੍ਰੀ ਦਸਵੈਕਾਲਿਕ ਸੂਤਰ ਤੇ ਅੰਤਗੜਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨੇਮੀਨਾਥ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਮਗੱਰੀ ਹੈ। ਯਜੁਰਵੇਦ ਪ੍ਰਭਾਸਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁਢਲੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਅੱਪਭਰਮ, ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇਮੀਨਾਥ ਯਾਦਵਵੰਸ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਸਨ।

ਬਾਈਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਸੋਰੀਆਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਾਜ ਲਛਣਾ ਵਾਲਾ ਵਾਸੁਦੇਵ ਨਾਮ। ਮਹਾਨ ਸੰਪਤੀ ਤੇ ਰਿਧੀ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। 1।

ਉਸਦੇ ਰੋਹਣੀ ਤੇ ਦੇਵਕੀ ਨਾਮਕ ਦੋ ਇਸਤਰੀਆ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਦੋਹਾ ਦੇ ਤਰ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਮ ਰਾਮ ਤੇ ਕੇਸਵ ਸਨ। 2।

ਉਸੇ ਸੋਰੀਆਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਜੈ ਨਾਮਕ ਰਾਜਾ, ਰਾਜ ਲੱਛਣਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਰਿਧੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। 3।

ਉਸਦੇ "ਸਿਵਾ ਦੇਵੀ ਨਾਮਕ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਅਰਿਸਟਨੇਮੀ (ਨੇਮੀਨਾਥ) ਨਾਮਕ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।" ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਜੇਤੂ ਸੀ। 4।

ਉਹ ਅਰਿਸਟ ਨੇਮੀ ਸੁਭਲਕਸਣਾ (ਜੋਤਸ ਪਖੋਂ) ਵਾਲਾ, ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਠ ਲਖਣਾ ਦਾ ਧਾਰਕ, ਗੌਤਮ ਗੋਤਰ ਅਤੇ ਸਿਆਮ (ਕਾਲੇ ਰੰਗ) ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। 5।

ਗਾਥਾ 1 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ਮਥੁਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦਾ ਬਾਬਾ ਸੀ।

ਗਾਥਾ 2 ਕੇਸਵ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉ ਹੈ।

ਗਾਥਾ 3. ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਜੈ ਅੰਧਕ ਕੁਲ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਸਿਵਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। (1) ਅਰਿਸਟਨੇਮੀ (2) ਰਥਨੇਮੀ (3) ਸਤਨੇਮੀ (4) ਦ੍ਰਿੜ ਨੇਮੀ, ਅਰਿਸਟਨੇਮੀ 22ਵੇਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਬਣੇ। ਰਥਨੇਮੀ ਤੇ ਸਤਨੇਮੀ ਪ੍ਰਤੇਗ ਬੁਧ ਬਣੇ।

ਗਾਥਾ 5 ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਰ ਦਵਾਰ ਵਿਰਤੀ ਪੰਨਾ (410-11) ਅਨੁਸਾਰ "ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਛਤਰ, ਚੱਕਰ, ਅਕੁੰਸ ਆਦਿ ਰੇਖਾਵਾ ਹੀ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਆਮ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇ 32, ਬਲਦੇਵ-ਵਾਸਦੇਵ ਦੇ 108, ਚਕਰਵਰਤੀ ਅਤੇ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ 1008 ਹੁੰਦੇ।

ਕਪੜਿਆ ਨੂੰ ਸੁਖਾਉਣ ਲਗਿਆ ਉਸ ਰਾਜਮਤੀ ਨੂੰ ਰਥਨੇਮੀ (ਅਰਿਸ਼ਨੇਮੀ ਦੇ ਭਰਾ) ਨੇ ਨੰਗੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰਾਜਮਤੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ। 34।

ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਉਸ ਵਰਤਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਜਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਉਹ ਡਰ ਗਈ ਉਸਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। 35।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਜੈ ਦੇ ਰਾਜਪੁੱਤਰ ਰਥਨੇਮੀ ਨੇ ਰਾਜਮਤੀ ਨੂੰ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕੰਬਦਿਆ ਵੇਖਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਿਆ। 36।

'ਹੇ ਭਦਰੇ! ਮੈਂ ਰਥਨੇਮੀ ਹਾਂ! ਸੁੰਦਰੀ। ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ। ਰਾਜਮਤੀ ਮੈਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈ। ਸੋਹਣੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ'। 37।

'ਆ ਆਪਾਂ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰੀਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੁਰਲਭ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕੇ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਸਾਧੂਪੁਣਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ'। 38।

ਰਥਨੇਮੀ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹ ਰਹਿਤ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਰ ਚੁੱਕਾ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਮਤੀ ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਵਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕ ਲਿਆ। 39।

ਨੇਮ ਤੇ ਵਰਤ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਉਸ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਜਾਤ, ਕੁਲ ਤੇ ਸੀਲ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਰਥਨੇਮੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਿਆ। 40।

''ਜੇ ਤੂੰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੈਸਰਮਣ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਲਕੁਬਰ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਮੂਰਤੀ ਹੋਵੇਂ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੀ ਚਾਹੇ ਤੂੰ ਇੰਦਰ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਅਧੰਕ ਕੁਲ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੱਪ ਧੂਮਸਿਖਾ (ਬਲਦੀ ਅੱਗ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਲਟੇ ਹੋਏ ਜਹਿਰ ਨੂੰ ਦੋਵਾਰਾ ਪੀਨ ਦੀ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। 41-42।

ਹੇ ਯਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤੂੰ ਭੋਗੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਈ ਥੁਕੀ ਗਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੀਣ ਦੀ ਇਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। 43।

ਗਾਥਾ 42 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਵਿਸਕੰਤ ਜਾਤਕ 69

ਗਾਥਾ 43 ਹਰੀਵੰਸ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਯਦੂਵੰਸ ਹਰੀਵੰਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਯਦੂਵੰਸ ਦਾ ਨਰਪਤੀ ਨਾਮਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ। (1) ਸੂਰ (2) ਸੌਰਿਰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 163 ਤੇ)

ਮੈਂ ਭੋਜ ਕ ਜ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਅੰਧਕ ਵ੍ਰਿਸ਼ਨੀ ਦਾ ਪੋਤਰਾ। ਅਸੀਂ ਕੱਲ ਤੋਂ ਗੰਧਨ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਹੋਈਏ। ਤੂੰ ਭਰਮ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਦਿੜ ਚਿੱਤ ਹੋ ਤੇ ਸੰਜਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰ। 44।

ਜੇ ਤੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਾਗ ਭਾਵ ਰਖ ਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹਵਾ ਨਾਲ ਹਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦਰਖਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਿਥਰ ਆਤਮਾ ਵਾਲਾ ਬਣੇਗਾ। 45।

ਜਿਵੇਂ ਗਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭਾਰ ਢੋਣ ਵਾਲੇ ਗਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ ਹਦੇ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂੰ ਵੀ ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਦਾ ਸਵਾਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ 46।

ਸੰਜਮ ਵਾਲੀ ਰਾਜਮਤੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਰਥਨੇਮੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਥਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪਾਗਲ ਹਾਥੀ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 48।

ਉਹ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਜੇਤੂ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਦਾ ਧਾਰਕ ਬਣਿਆ। ਉਸਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਚਲ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸਾਧੂਪੁਣੇ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ। 49।

ਕਠੋਰ ਤੱਪ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਪਾਕੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ "ਅਨੁੱਤਰ ਸਿਧਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। 50।

ਗਿਆਨੀ, ਬੁਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਉਚੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। 51।

ਤੂੰ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ, ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ। 47।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਸੁਵੀਰ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਰ ਸੋਰਿਆਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। ਅੰਧਕਵਰਿਸ਼ਨੀ ਸੁਰ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸੀ ਤੇ ਭੋਜਕ ਵਰਿਸ਼ਨੀ ਸੁਵੀਰ ਦਾ। ਭੋਜਕਵਰਿਸ਼ਨੀ ਦਾ ਪਤਨੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰ ਉੱਗਰਸੇਨ, ਮਹਾਸੇਨ ਤੇ ਦੇਵਸੇਨ ਸਨ। ਗੰਧਾਰੀ ਨਾ ਦੀ ਇਕ ਪੁਤਰੀ ਸੀ।

ਹੇ ਮੇਧਾਵੀ (ਬੁੱਧੀਮਾਨ) ਇਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਦੋਹੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਹ ਭੇਦ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਇਕ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? 24 ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਗੌਤਮ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਇੰਜ ਆਖਿਆ, "ਜੀਵ ਆਦਿ ਤੱਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਣਾ ਸੱਚੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 25 ।

ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਮੁਨੀ ਰਿਜੂ ਜੜ (ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ) ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਮੁਨੀ ਬਕਰ ਜੜ (ਜਾਨ ਬੁਝ ਕੇ ਤਰੱਕ, ਵਿਤੱਰਕ ਰਾਹੀਂ ਸਿਧਾਂਤਾ ਦੀ ਉਲਘੰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਵਿਚਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਦੇ ਮੁਨੀ ਰਿਜੂਪ੍ਰਗ (ਸਰਲ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਾਰਨ ਧਰਮ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ । 26 ।

ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਦੇ ਮੁਨੀਆ ਰਾਹੀਂ ਕਲਪ ਨਿਯਮਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ । ਆਖਰੀ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਦੇ ਮੁਨੀਆ ਰਾਹੀਂ ਕਲਪ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ । ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਦੇ ਮੁਨੀਆ ਦਾ ਕਲਪ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਸਰਲ ਹੈ । 27 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ । ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ । 28 ।

ਇਹ ਅਚੇਲਕ (ਵਸੱਤਰਰਹਿਤ) ਧਰਮ ਵਰਧਮਾਨ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਮੁਨੀ ਪਾਰਸਵਨਾਥ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਸਚੇਲਕ (ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ) ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ । 29 ।

ਇਕ ਹੀ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਗੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਭੇਦ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ? ਹੇ ਮੇਧਾਵੀ (ਬੁੱਧੀਮਾਨ) ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ) ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੇਦਾ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਦਾ । 30 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ, "ਵਿਗਿਆਨ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ) ਨੂੰ ਜਾਨਕੇ ਹੀ ਧਰਮ ਪਾਲਨ ਦੇ ਉਪਕਰਨਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ । 31 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ :—"ਭਿੰਨ ਭਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਹੈ ।" ਸੰਜਮ-ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ ਅਤੇ 'ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਹਾਂ" ਇਹ

ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ) ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ । 32 ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਅਸਲ ਸਾਧਨ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਅਤੇ ਚਾਰਿਤਰ ਹੀ ਹੈ । 33 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ । ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ । 34 ।

ਗੌਤਮ ! ਅਨੇਕਾਂ (ਹਜਾਰਾਂ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋ । ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਿਤਿਆ । 35 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ:—"ਇਕ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਤੇ ਦਸ ਜਿੱਤ ਲਏ, ਦਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ । 36 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ ਸ਼੍ਰਮਣ —ਗੌਤਮ ! ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? ਕੇਸ਼ੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ । ਕੇਸ਼ੀ ਦੇ ਇਹ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ । 37 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ — "ਹੇ ਮੁਨੀ ! ਨਾ ਜਿਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ । ਕਸ਼ਾਏ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਮੈਂ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹਾਂ । 38 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ । ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ । 39 ।

"ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਮੋਹ ਵਿਚ ਬਨ੍ਹੇ ਹਨ ਮੁਨੀ ! ਤੁਸੀਂ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹਲਕੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋ ? । 40 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ —"ਹੇ ਮੁਨੀ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾ ਨੂੰ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟਕੇ, ਉਪਾ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਹਲਕਾ ਹੋਕੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹਾਂ" । 41 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ ਸ਼੍ਰਮਣ — ਗੌਤਮ ! ਉਹ ਬੰਧਨ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ? ਕੇਸ਼ੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ । ਕੇਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ । 42 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ ! "ਤੇਜ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲਗਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਭਿਅੰਕਰ ਬੰਧਨ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਟਕੇ ਧਰਮ-ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਘੁੰਮਦਾ ਹਾਂ" । 43 ।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ । ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ । 44 ।

ਹੇ ਗੌਤਮ:— ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਉੱਗੀ ਹੋਈ ਬੇਲ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਤੁਸਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੁਟਿਆ। 45।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ—"ਉਸ ਬੇਲ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਕਟਕੇ ਅਤੇ ਜੜੋਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਘੁੰਮਦਾ ਹਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਜਹਿਰੀਲੇ ਫਲ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾ"। 46।

ਕੇਸੀ ਕਮਾਰ—ਉਹ ਬੇਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ? ਕੇਸੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੇਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ?। 47।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ—"ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਾਵ (ਜਨਮ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ (ਇੱਛਾ) ਰੂਪੀ ਬੇਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬੜੀ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਫਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਜੋੜ ਪੁੱਟਕੇ ਮੈਂ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹਾ। 48।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। 49।

ਘੋਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਾ ਬੋਲ ਰਹੀਆ ਹਨ। ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲਾਕੇ ਰਾਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਤ ਕੀਤਾ ਅਰਥਾਤ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੁਝਾ ਲਿਆ ? 50।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ ! "ਮਹਾਮੇਘ (ਅਰਥਾਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬਦਲ) ਦੇ ਝਰਨਿਆ ਦੇ ਤੇ ਉਤਮ ਅਤੇ ਪਵਿਤਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾ ਅੱਗਾ ਨੂੰ ਸਾਤ ਕਰਦਾ ਹਾ। ਅਤੇ ਠੰਡੀ ਅੱਗ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਲਾਉਂਦੀ"। 51।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ :—ਉਹ ਕਿਹੜੀਆ ਅੱਗਾ ਹਨ ? "ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਕੇਸੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ"। 52।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ — "ਕਸਾਏ, (ਕਾਮ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ, ਮਾਇਆ, ਲੋਭ) ਅੱਗਾ ਹਨ ਸ਼ਰੁਤ (ਗਿਆਨ) ਸੀਲ ਅਤੇ ਤੱਪ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਸਰੁਤ (ਗਿਆਨ) ਸੀਲ ਅਤੇ ਤੱਪ ਰੂਪੀ ਝਰਨੇ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਬੁਝੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੋਈ ਅੱਗ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਾੜ ਸਕਦੀ। 53।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ :—ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। 54।

"ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ—ਇਹ ਹਿੰਮਤੀ, ਖਤਰਨਾਕ, ਦੁਸਟ ਘੋੜਾ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੌਤਮ! ਤੁਸੀਂ ਉਸਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ? । 55।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ — ਭਜਦੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਰੁਤ (ਗਿਆਨ) ਰੂਪੀ ਲਗਾਮ ਨਾਲ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋਦਿਆਂ ਇਹ ਘੋੜਾ ਗਲਤ ਰਸਤਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। 56।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —"ਘੋੜਾ ਕਿਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕੇਸ਼ੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ'। ਕੇਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ। 57।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ —ਮਨ ਹੀ ਹਿੰਮਤੀ, ਖਤਰਨਾਕ, ਦੁਸ਼ਟ ਘੋੜਾ ਹੈ ਜੋ ਚਹੁੰ ਪਾਸੇ ਭਜਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਥਕ (ਉਤਮ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘੋੜਾ) ਹੋ ਗਿਆ। 58।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। 59।

ਗੌਤਮ! ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੁਮਾਰਗ (ਗਲਤ ਰਸਤੇ) ਬਹੁਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਲੋਕ ਭਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਦੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੇ। 60।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ.—ਜੋ ਚੰਗੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਲਤ ਰਾਹ (ਉਨਮਾਰਗ) ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮੁਨੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ। 61।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ·—"ਮਾਰਗ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ? ਕੇਸ਼ੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਕੇਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ। 62।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ:—"ਮਿਥਿਆ (ਝੂਠੇ) ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਮਨਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਪਾਖੰਡੀ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੀ ਉਤਮ ਮਾਰਗ ਹੈ। 63।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ :—ਹੇ ਗੌਤਮ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। 64।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —"ਮੁਨੀ! ਮਹਾਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾ ਵਿੱਚ ਡੁਬਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਨ (ਪਨਾਹ) ਗਤੀ (ਜੂਨ) ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ (ਇਜ਼ਤ) ਅਤੇ ਦੀਪ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ"। 65।

ਗਨਧਰ ਗੌਤਮ —"ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਸਾਲ ਮਹਾਦੀਪ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਉਤੇ ਮਹਾਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੈ" । 66 ।

ਉਹ ਦੀਪ ਕਿਹੜਾ ਹੈ। ਕੇਸੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਕੇਸੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਕਿਹਾ। 67 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ—ਬੀਮਾਰੀ, ਬੁਢਾਪਾ ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਵਹਾ ਵਿਚ ਡੁਬਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾ ਲਈ ਧਰਮ ਹੀ ਦੀਪ ਪ੍ਰਤਿਸਟਾ (ਇਜਤ) ਗਤੀ (ਚਾਲ) ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸ਼ਰਨ (ਪਨਾਹਗਾਹ) ਹੈ। 68 ।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। 69।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ — 'ਗੌਤਮ ! ਤੇਜ ਚਾਲ (ਲਹਿਰਾਂ) ਵਾਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਕਿਸਤੀ ਡਗਮਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਰ ਉਤਰੋਗੇ" । 70 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ—'ਜੋ ਕਿਸਤੀ ਸੁਰਾਖ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਸੁਰਾਖ ਰਹਿਤ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸਤੀ ਹੀ ਪਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ" । 71 ।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ —"ਉਹ ਕਿਸਤੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?" ਕੇਸੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਕੇਸੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ" । 72 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ -"ਸਰੀਰ ਕਿਸਤੀ ਹੈ, ਜੀਵ (ਸਰੀਰ) ਮਲਾਹ ਹੈ ਅਤੇ ਸਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਰਿਸੀ ਹੀ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। 73 ।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ —ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸਟ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ। 74।

ਭਿਅੰਕਰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣੀਆ (ਮਨੁਖਤਾ ਲਈ) ਕੌਣ ਚਾਨਣ (ਪ੍ਰਕਾਸ) ਕਰੇਗਾ ?। 75 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ —' ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਰਮਲ (ਪਵਿੱਤਰ) ਸੂਰਜ ਉਗ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁਖਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕਰੇਗਾ। 76।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ—ਉਹ ਸੂਰਜ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਕੇਸੀਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ। 77 ।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ —"ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਾਰ (ਜਨਮ ਮਰਨ) ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਸਰਵਗ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹ। ਅਜਿਹਾ ਜਿਨ (ਆਤਮ ਜੇਤੂ) ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਲੋਕਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਕਰੇਗਾ।78।

ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ :- ਹੇ ਗੌਤਮ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਸਰੇਸਟ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ।79।

ਮੁਨੀ! ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਖਾ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇ ਲਈ ਤੁਸੀ ਕਸ਼ੇਅ (ਦੁਖ ਰਹਿਤ) ਸਿਵ (ਕਲਿਆਨਕਾਰੀ) ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਰਹਿਤ ਕਿਹੜਾ ਥਾ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ?।80।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ —"ਲੋਕ ਦੇ ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਥਾ ਸਿਧਸਿਲਾ ਜਾ ਮੁਕਤ ਥਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੌਤ ਨਹੀ, ਦੁਖ ਨਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀੜਾ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ।81।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ —"ਉਹ ਥਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?" ਕੇਸੀ ਨੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ (ਕੇਸੀ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੌਤਮ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ।82।

ਗਣਧਰ ਗੌਤਮ —ਜਿਸ ਥਾ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਰਿਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਿਰਵਾਨ (ਸਿੱਧ ਪਦਵੀ) ਹੈ। ਰੁਕਾਵਟ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਲੋਕ ਦੇ ਆਖਰੀ ਭਾਗ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਪੀੜ ਰਹਿਤ, ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਰਹਿਤ ਹੈ।83।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਨੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ ਉਹ ਥਾ ਲੋਕ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿਸੇ ਤੇ ਹਮੇਸਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਥਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ।84।

ਕੇਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ - ਹੇ ਗੌਤਮ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੁਧੀ ਸਰੇਸਟ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਕ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੇ ਗੌਤਮ! ਉਸਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ।85।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਘੋਰ ਪਰਾਕਰਮੀ ਕੇਸੀ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮਹਾਨ ਜਸ ਵਾਲੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ।86।

ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਆਖਰੀ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਉਪਦੇਸ ਅਤੇ ਸੁਖਕਾਰੀ ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤ ਰੂਪੀ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਸਚੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਾਮਿਲ ਹੋਏ।87।

ਉਸ ਤਿੰਦੁਕ ਬਾਗ ਵਿਚ ਕੇਸ਼ੀ ਤੇ ਗੌਤਮ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰੂਤ ਤੇ ਸ਼ੀਲ ਦੇ ਉਚੇ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਇਆ। 88।

ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਧਰਮ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਲਗੀ ਉਸ ਸਭਾ ਨੇ ਕੇਸ਼ੀ ਤੇ ਗੌਤਮ ਦੀ ਸਤੂਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਦੋਵੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ। 89।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

੨੪

ਪ੍ਰਵਚਨ ਮਾਤਾ ਅਧਿਐਨ

'ਸਮਿਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਹ [illegible] ਚ ਨਾਮ ਈ ਵਿਚ [illegible] ਤ ਫਟਕਾਰ ਨਿਓਨਾ ਗੁਪਤੀ ਤੋਂ [illegible] ਦ ਹੈ — [illegible] ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰ [illegible] ਪਾਉਣਾ।

ਜਿਵੇਂ ਮਾ ਜਾਹੰਦੀ [illegible] ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਨ ਤ [illegible] ਠੀਕ ਰਾਹ ਤ ਤਲ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਗੁਪਤੀ' ਰੂਪੀ ਅਠ ਮਾਤਾ [illegible] ਰੂਪੀ [illegible] ਤੇ [illegible] ਹੈ।

ਇਹ ਅਠ ਮਾਤਾ ਪਰ ਮਹਾਵਰਤ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਲਈ ਰਹਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਿਥੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਜਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ਿਖਰ ਤੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਕਰਮ ਦੇ ਜਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਜੈ ਘੋਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਬਚਨ ਆਖੇ । 10 ।

ਜੈ ਘੋਸ—"ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਵੇਦਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜਾਨਦੇ ਹੋ ? ਨਾ ਹੀ ਯੱਗਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜਾਨਦੇ ਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਨਛੱਤਰਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀ ਜਾਣਦੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਜੋ ਮੁੱਖ ਹੈ ਉਸਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ । ਜੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤਾ ਆਖੋ ? । 11-12 ।

ਉਹ, ਮੁਨੀ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਹੋਇਆ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਜੇ ਘੋਸ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਮਹਾਮੁਨੀ ਜੈ ਘੋਸ ਤੋਂ ਪੁਛਣ ਲਗਾ । 13 ।

ਵਿਜੈ ਘੋਸ -' ਹੇ ਸਾਧੂ ! ਵੇਦਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਸੋ ! ਯੱਗਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਸੋ ! ਨਛੱਤਰਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਸੋ ? ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਸੋ । ਅਤੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਆਖੋ । ਮੇਰੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਕ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਛਣ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੋਂ" । 14-15 ।

"ਅਗਨੀ ਹੋਤਰ (ਹਵਨ) ਜੋ ਵੇਦਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹੈ । ਯੱਗਾ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਚੰਦਰਮਾ, ਨਛੱਤਰਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਸਯਪ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸਵਦੇਵ ਹਨ" । 16 ।

"ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਹਾਨ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਮਨੋਹਰ ਨਛੱਤਰ, ਤਾਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇੰਦਰ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸਵਦੇਵ ਆਦਿ ਤੀਰਥੰਕਰਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ" । 17 ।

"ਹੇ ਯੱਗਵਾਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋ ! ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੋ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਅਧਿਐਨ ਤੇ ਤੱਪ ਵਾਰੇ ਵੀ ਮੂਰਖ ਹੋ । ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਰਾਖ ਹੇਠ ਦੱਬੀ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜੋ ਕਿ ਢਕੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹਰੋ ਤਾ ਸਾਤ (ਠੰਡੀ) ਨਜ਼ਰ ਆਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਪ (ਗਰਮੀ) ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ" । 18 ।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕੁਸਲ ਪੁਰਸਾ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪੂਜੇ ਜਾਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦ ਹਾ । 19 ।

ਗਾਥਾ 16 ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਸੁਤਨਿਪਾਤ 33/20-21

"ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲਗਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਜੋ ਆਰਿਆ-ਪ੍ਰਵਚਨ (ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ) ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ (ਸੋਚਦਾ) ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ" । 20 ।

"ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੁਧ ਕੀਤਾ ਸੋਨਾ ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਰਾਗ-ਦਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" । 21 ।

"ਜੋ ਤਪੱਸਵੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤੱਪ ਕਾਰਣ ਮਾਸ ਅਤੇ ਖੂਨ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਰਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਿਰਵਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ । 22 ।

"ਜੋ ਤਰੱਸ (ਹਿਲਣ ਚਲਣ ਵਾਲੇ) ਤੇ ਸਥਾਵਰ (ਸਥਿਰ) ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਾਇਆ ਨਾਲ, ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" । 23 ।

"ਜੋ ਕਰੋਧ ਨਾਲ, ਲੋਭ ਨਾਲ, ਹਾਸੇ ਤੇ ਡਰ ਨਾਲ ਵੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" । 24 ।

"ਜਿਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਤੇ ਅਜੀਵ ਥੋੜੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" । 25 ।

"ਜੋ ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਸੰਬਧੀ ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀ ਨਹੀਂ ਭੋਗਦਾ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" । 26 ।

"ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" 27 ।

"ਜੋ ਰਸ ਆਦਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਜੋ ਸ਼ੁਧ ਭੋਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਘਰ

ਗਾਥਾ 23. ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਧਮਪੱਦ 26/26

ਗਾਥਾ 27. ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ਧਮਪੱਦ 26/19

ਛੱਡ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਜੋ ਲਗਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਤਿਆਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" ।28।

"ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਫੇਰ ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਖਿਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" ।29।

"ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮ ਰਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਯੱਗ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ। ਵੇਦ, ਯੱਗ ਪਾਠੀ ਜਾਂ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂ ਕਿ ਕਰਮ ਬਲਵਾਨ ਹਨ।" 30।

"ਸਿਰਫ ਸਿਰ ਮਨਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰਮਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਓਂਕਾਰ (੧ਓ) ਆਖਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੁਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਘਾਹ ਫੂਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੱਪਸਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।" ।31।

"ਸੱਮਭਾਵ (ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ) ਨਾਲ ਸ਼੍ਰਮਣ, ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮੁਨੀ ਅਤੇ ਤੱਪ ਨਾਲ ਤੱਪਸਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ।32।

"ਕੰਮ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੰਮ ਤੋਂ ਖੱਤਰੀ, ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਣੀਆ ਅਤੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੂਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" ।33।

"ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਰਹੰਤਾਂ (ਸਰਵੱਗਾਂ) ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਜੀਵ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਖਦੇ ਹਾਂ।" ।34।

ਗਾਥਾ 29 ਧਮਪਦ 26/19 19/9-11 19/13-19/15
26/11 ਉਦਯੋਗ ਪਰਵ (ਮਹਾ ਭਾਰਤ) 43/35

ਗਾਥਾ 30 ਮਨੂੰ 19/10 19/14

ਗਾਥਾ 33 ਮਤਸਯ ਪੁਰਾਣ 9/57-58 ਸੁਤਨਿਪਾਤ 7/21-27
ਗੀਤਾ 4/13

"ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਨ ਉਹ ਹੀ ਆਪਣਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹਨ।" । 35 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਕ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਵਿਜੈ ਘੋਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੈ ਘੋਸ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ "ਇਹ ਤਾ ਮੇਰਾ ਸਕਾ ਭਰਾ ਹੈ।" । 36 ।

"ਖੁਸ ਹੋਇਆ ਵਿਜੈ ਘੋਸ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਣ ਲਗਾ, "ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਰੂਪ ਮੈਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ।" । 37 ।

"ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਆਪ ਯੱਗਾ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਆਪ ਵੇਦਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ, ਵੇਦ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹੋ, ਆਪ ਜੋਤਿਸ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ।" । 38 ।

'ਹੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ! ਆਪ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹੋ ਇਸ ਲਈ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।" । 39 ।

ਜੈ ਘੋਸ —ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਮੈਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦੀਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਭੈਅ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲੈ। 40 ।

ਕਰਮਾ ਦਾ ਸੁਗ੍ਰਹਿ ਭੋਗਾ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਭੋਗੀ ਜੀਵ ਕਰਮਾ ਨਾਲ ਨਹੀ ਜੁੜਦਾ। ਭੋਗੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭੋਗੀ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 41 '

"ਗੀਲਾ ਤੇ ਸੁੱਕਾ ਦੋ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਗੋਲੇ ਕੰਧ ਤੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ। ਜੋ ਗਿੱਲਾ ਸੀ ਉਹ ਕੰਧ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ" । 42 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਕਰਮ ਚਿਮੜਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਕਾ ਗੋਲਾ ਕੰਧ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਿਪਕਦਾ। 43 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਜੈ ਘੋਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੈ ਘੋਸ ਮੁਨੀ ਕੋਲ ਪ੍ਰਮੁਖ ਧਰਮ ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਦੀਖਿਅਤ ਹੋ ਗਿਆ। 44 ।

ਸੰਜਮ ਤੇ ਤਪ ਰਾਹੀਂ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਜੈ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਜੈ ਘੋਸ ਦੋਹੇ ਸਿੱਧ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। 45 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਸਵਾਧਿਆਏ, ਦੂਸਰੇ ਪਹਿਰ ਧਿਆਨ, ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਨੀਂਦ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਸਵਾਧਿਆਏ ਕਰੇ । 44 ।

ਅਚਾਰਿਆ ਅਪਰਾਜੀਤ ਸੂਰੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਕਿ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਥੰਮੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾ ਖੜਾ ਕਰੇ । ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁਟਨੇ ਵਲ ਫੈਲਾ ਦੇਵੇ । ਸੁਭ ਧਿਆਨ (ਧਰਮ-ਸੁਕਲ) ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਾ ਅਕੜਾਕੇ ਖੜਾ ਕਰੇ ਨਾ ਹੀ ਝੁਕਾਕੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ । ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰੀਸੈਹ (ਕਸ਼ਟਾਂ) ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਕਰੇ ਕਯੋਤਸਰਗ ਦਾ ਥਾਂ ਏਕਾਂਤ ਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਯੋਤਸਗ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪਖੋਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । (1) ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਯੋਤਸਰਗ (2) ਅਭਿਭਵ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ।

ਚੇਸਟਾ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਦਾ ਸਮਾ ਸਾਹ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ । ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਮੇਂ ਅੱਠ, ਪੱਚੀ, ਸਤਾਈ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਪੰਜ ਸੌ, ਅਤੇ 1008 ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਅਭਿਭੱਵ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਮਹੂਰਤ ਤੇ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਇਕ ਸਾਲ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥਕਰ ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ ਦੇ ਪੁਤਰ ਬਾਹੂਵਲੀ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ ।[1]

ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਵਿਚ 24 ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਤੂਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੋਸ ਸੁਧੀ ਲਈ ਵੀ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (1) ਦੇਵਸੀਯ (ਦਿਨ) (2) ਰਾਤ (3) ਪੱਖ (15 ਦਿਨਾਂ) (4) ਚਾਰ ਮਾਹਾਂ (5) ਸੰਵਤਸਰ (ਸਾਲਬਾਅਦ)

ਇਕ ਤੀਰਥੰਕਰ ਸਤੂਤੀ 25 ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

<u>ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਦਾ ਫਲ</u>

ਕਾਯੋਤਸਰਗ, ਪ੍ਰਸਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਸ਼ੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

1 तत्र चेष्टा कायोत्सर्गोऽष्टौ पञ्चविंशति-सप्तविंशति-त्रिशती, पञ्चशती, अष्टोत्तर सहस्रोच्छ्वासान् यावद् भवति । अभिभवकायोत्सर्गं अन्तर्मुहूर्तादारभ्य
(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 199 ਤੇ)

ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਣਾ ਕਰੇ, ਅਸੰਜਮੀ ਆਦਮੀਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਵਾਧਿਆਏ ਕਰੋ। 45।

ਚੌਥੇ ਪਹਿਰ ਦੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ, ਕਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਮਨ ਕਰਕੇ ਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਣਾ ਕਰੇ। 46।

संवत्सर यावद् वाहुबलिरिव भवति। अन्तर्मुहूर्ते कायोत्सर्गस्य जघन्य: कालोवध-मुत्कृष्टम्।

मूल आराधना 2/116

ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਤੇ ਹਲਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਲਕਾ ਮਨ ਧਿਆਨ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਵ ਤੇ ਭਾਰ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਰ ਪਖੋਂ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਚਾਰਿਆ ਭਦਰ ਵਾਹੁ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਆਵਸ਼ਕ ਨਿਯੁਕਤੀ ਗਾਥਾ 1462 ਵਿਚ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਦੇ ਪੰਜ ਫਲ ਦਸੇ ਹਨ।

1 ਦੇਹਜਾੜਯ ਸੁਧੀ :— ਬਲਗਮ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਕਮਜੋਰੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2 ਮਤੀਜੜਯਸੁਧੀ — ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਨਾਲ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਦਬੁਧੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3 ਸੁਖ ਦੁਖ ਤਿਤਿਕਸ਼ਾ - ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

5 ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਵਿਚ ਸ਼ੁਭ ਧਿਆਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸਹਿਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

<u>ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਦੇ ਦੋਸ਼</u>

ਪ੍ਰਬਚਨ ਸਾਰ ਦੋ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 19,[1] ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ[2] 21 ਅਤੇ ਵਿਜੇਦਸ ਅਨੁਸਾਰ 16 ਦੋਸ਼ ਹਨ।

देहमइ जड्डसुद्धी सुहदुक्खतितिक्ख य अणुप्पेहा।
झायई य सुहं झाण, एयग्गो काउ सग्गंमि॥

(ਆਵਸ਼ਕਨਿਰਬੁਕਤੀ ਗਾਥਾ 1462)

1 ਪ੍ਰਬਚਨਸਾਰ ਕਧਾਰ ਗਾਥਾ 143-162
2 ਯੋਗਸ਼ਾਸਤਰ-3

ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਣ ਤੇ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਨੂੰ ਕਰੇ । 47 ।

ਗਿਆਨ, ਦਰਸਨ, ਚਰਿਤਰ ਅਤੇ ਤੱਪ ਸੰਬੰਧੀ ਰਾਤਸੰਬਧੀ, ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲਸਲੇਵਾਰ ਯਾਦ ਕਰੇ । 48 ।

ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ ਫੇਰ ਸਿਲਸਲੇਵਾਰ ਰਾਤ ਸੰਬੰਧੀ ਦੋਸਾਂ ਦੀ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਆਲੋਚਨਾ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰੇ । 49 ।

ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਮਨ ਕਰਕੇ, ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ । ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਕਰੇ । 50 ।

ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਵਿਚ ਸੋਚੇ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜ ਕਿਹੜਾ ਤਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਂ ।

ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ । 51 ।

ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ ! ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੱਪ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਵੇ । 53 ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਾਚਾਰੀ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । 54 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

• ੨੭ •

ਖਲੁੰਕੀਆ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਗਰਗ ਗੋਤਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਗਰਗ ਮੁਨੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤੱਪਸਵੀ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬੜੇ ਝੂਠੇ, ਧੋਖੇਵਾਜ, ਅਵਿਨਿਤ ਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾ ਚੇਲਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕਾਤ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਲੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਦੁਸ਼ਟ ਬੈਲ ਹੈ ਜੋ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਡੀ ਤੋੜ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਨਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਵਿਨੈ ਤੇ ਅਵਿਨੈ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਤਾਈਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਗਰਗ ਕੁੱਲ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਗਰਗ ਮੁਨੀ ਸਥਵਿਰ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਗਨਧਰ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਭਰਪੂਰ ਸਨ। ਗਣੀਭਾਵ ਨਾਲ (ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। 1।

ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਲਦ ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਖਪੂਰਬਕ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਦਾ ਹੈ। 2।

ਜੋ ਦੁਸਟ ਬੈਲ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਬਲਦਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਲੇਸ ਦੁੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਚਾਵੁਕ ਵੀ ਟੁੱਟ ਜਾਦਾ ਹੈ। 3।

ਉਹ ਗੁਸੇ ਹੋਇਆ ਗੱਡੀਵਾਨ ਕਿਸੇ ਬਲਦ ਦੀ ਪੂਛ ਕੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕਿਸੇ ਬਲਦ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਿਨੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾ ਬਲਦਾ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਲੀ ਦੀ ਕੀੜ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲਟ ਰਸਤੇ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 4।

ਕੋਈ ਰਸਤੇ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗਿਰ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਬੈਠ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੌਂ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੂਸਰਆ ਨੂੰ ਹੈ ਕੋਈ ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਗਾਵਾ ਦੇ ਪਿਛੇ ਭਜਦਾ ਹੈ।5।

ਕੋਈ ਧੋਖੇਵਾਜ ਬਲਦ ਸਿਰ ਨੂੰ ਨਿਢਾਲ ਹੋਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਗਿਰ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮਰਿਆ ਵਾਗ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਤਾ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਤਜਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 6।

ਗਾਥਾ 1 ਗਣਧਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ।

(1) ਤੀਰਥੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ-ਸਿਸ 'ਜਿਵੇਂ' ਗੌਤਮ, ਸੁਧਰਮਾ ਆਦਿ।

(2) ਅਨੂਪਮ ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਗੁਣਾ ਦ ਧਾਰਕ ਅਚਾਰਿਆ।

ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਬਲਦ ਰਸੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਸੇ ਨਾਲ ਜੂਆ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂੰ ਸੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 7।

ਅਯੋਗ ਬੈਲ ਜਿਵੇਂ ਗਡੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਗਡੀ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਉਹ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਗੱਡੀ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 8।

ਕੋਈ ਰਿਧੀ, ਐਸ਼ ਤੇ ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਸ ਤੇ ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦਾ ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। 9।

ਕੋਈ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲੈਕੇ ਆਉਣ ਵਿਚ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਢੀਠ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 10।

ਤਾਂ ਉਹ ਗਲਬਾਤ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੀ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਚਾਰਿਆ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੁਕਸ ਕਢਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬਚਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਦੇ ਹਨ। 11।

ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਿਆਉਣ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਸ਼ (ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕਣ ਬਾਰੇ ਆਖਦਾ ਹੈ) "ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। 12।

ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਲਈ ਭੇਜਨ ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਊਟ ਪਟਾਂਗ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਵਿੰਝ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਬੇਗਾਰ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੂੰਹ ਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 13।

ਜਿਵੇਂ ਖੰਭ ਆਉਣ ਤੇ ਹੰਸ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਸਿਖਿਅਤ ਅਤੇ ਦੀਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੋਟੀ, ਪਾਣੀ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਭੈੜੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 14।

ਅਵਿਨਿਤ (ਚਾਰਿੱਤਰ ਹੀਣ) ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਚਾਰਿਆ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, "ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲਾਭ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ"। 15।

ਜਿਵੇਂ ਆਲਸੀ ਨਿਕੰਮੇ ਗਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਇਹ ਚੇਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗਰਗ ਅਚਾਰਿਆ, ਗਧੇ ਸਮਾਨ ਆਲਸੀ ਸਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਤੱਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। 16।

ਉਹ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਦਿਆਵਾਨ ਸੁਭਾਵ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ, ਸਮਾਧੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੀਲ (ਚਰਿੱਤਰ) ਵਾਨ ਆਤਮਾ ਅਚਾਰਿਆ ਗਰਗ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਘੁੰਮਣ ਲਗੇ। 17।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

• ੨੮ ० ਮੋਕਸ਼ਮਾਰਗ-ਗਤੀ ਅਧਿਐਨ

ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਂ ਤੱਤ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ, ਛੇ ਦਰਵਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਕਈ ਸੂਤਰ, ਤਤਵਾਰਥ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਮੋਕਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ। (1) ਗਿਆਨ (2) ਦਰਸ਼ਨ (3) ਚਾਰਿੱਤਰ (4) ਤੱਪ।

ਦੇ ਪਖੋਂ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁਖਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤਾਂ ਮੂਰਤ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਨੂੰ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮਨ ਮੂਰਤ ਪ੍ਰਤਖ ਤੇ ਅਮੂਰਤ (ਅਪ੍ਰਤੱਖ) ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰੁਤ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮਨ ਹੈ।

(3) ਅਵੱਧੀ ਗਿਆਨ:— ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੇਵਲ ਆਤਮਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪੀ (ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਰੂਪੀ) ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਅਵਧੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਅਵਧੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ। ਅਵਧੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦਰੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਬਾਹਰਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਵਧੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਦਰਵ, ਖੇਤਰ, ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਵ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਲਕੇ ਜੋ ਗਿਆਨ ਮੂਰਤ ਦਰੱਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਵਧੀ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(4) ਮਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਗਿਆਨ — ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸ ਮਨ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਮਨ-ਪ੍ਰਯਵ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਜਦ ਮਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਿਆਂ ਮਨ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਪਰਿਆਏ ਹਨ। ਮਨ ਤੇ ਮਨਦੇ ਆਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅਵਧੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਪਰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜੋ ਭਾਵ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨਪ੍ਰਯਵ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਹਰ ਗਲ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਮਨ ਪ੍ਰਯਵ ਹੈ।

(5) ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ — ਆਚਾਰਿਆ ਸਮਰਾਟ ਪੂਜਯ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪੰਨਾ 63 ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(1) ਜਿਸਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਗਿਆਨ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਹੀ ਗਿਆਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(2) ਜੋ ਗਿਆਨ ਮਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਿਆਨ ਪਾਤਰ ਤੋਂ ਜੋ ਰੂਪੀ, ਅਰੂਪੀ, ਮੂਰਤ, ਅਮੂਰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ

ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹਮਣੇ ਫਿਲਮ ਚਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਆਖਦੇ ਹਨ।

(3) ਜੋ ਇਕ ਪਦਾਰਥ ਦੀਆ ਸਭ ਪਰਿਆਏ (ਸੁਭਾਅ) ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(4) ਜੋ ਗਿਆਨ ਇਨਾ ਮਹਾਨ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਨੰਤ ਅਨੰਤ ਜਾਨਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(5) ਜੋ ਰੰਗ ਰਹਿਤ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੈ।

(6) ਜੋ ਰਾਗ, ਦਵੇਸ਼, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ (1) ਪ੍ਰਤਖ (2) ਪਰੋਕਸ਼ ਇੰਦਰੀਆ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਤਖ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਪਰੋਕਸ਼ ਹੈ।

ਛੇ ਦਰਵ

ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਦ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰਕ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਮੱਦ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਾਨਣ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦਿਗਾਬਰ ਤੇ ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੈਦਿਕ ਧਰਮੀਆ ਦੀ ਉਪਨਿਸ਼ਧ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ "ਸੰਸਾਰ ਅਸਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਨ ਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। (1) ਉਹ ਇਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ— ਉਹ ਹੀ ਦੋ ਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (3) ਏਤਰੇਯ ਉਪਨਿਸ਼ਧ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸੀ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਤੱਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਮੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਾ। ਇਹ ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਲੋਕਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ (4) ਛਾਦੋਗਿਆ ਉਪਨਿਸ਼ਧ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੱਤ ਤੇ ਸੱਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ ਕਿ ਮੈਂ

ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਜਾ ਗੁਣ ਸ੍ਰੇਣੀ

'ਗੁਣ ਸਥਾਨ' ਜੈਨ ਸਿਧਾਤ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਬਨਣ ਤਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਹੈ । ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਨਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਹਾਲਤਾ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਆਤਮ ਵਿਕਾਸ ਦੀ 14 ਸ੍ਰੇਣੀਆ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਹਨ ।

(1) ਮਿਥਿਆਤ ਦਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (2) ਸਾਸਵਾਦਨ ਸਮਿਅਕ ਦਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (3) ਮਿਸਰਗੁਣ ਸਥਾਨ (4) ਅਵਿਰਤੀ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (5) ਦੇਸ ਵਿਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (6) ਪ੍ਰਮਤ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (7) ਅਪ੍ਰਮਤਸੰਯਤ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (8) ਨਿਵਰਤੀਵਾਦਰ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (9) ਅਨਿਵਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (10) ਸੁਖਮਸੰਪਰਾਏ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (11) ਉਪਸਾਤ ਮੋਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (12) ਸੀਨ ਮੋਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (13) ਸਯੋਗ ਕੇਵਲੀ ਗਣ ਸਥਾਨ (14) ਅਯੋਗੀ ਕੇਵਲੀ ਗੁਣਸਥਾਨ ।

(1) ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ.—ਜਦ ਤਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਦਕਾ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸਦੇ ਕਸਾਏ ਘਟ ਜਾਦੇ ਹਨ । ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਠੰਡੇ ਪੈ ਜਾਦੇ ਹਨ । ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਜੀਵ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਤਮ ਨਾਲ ਚਿਮੜੇ ਕਸਾਏ ਖਤਮ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਸੱਚੀ (ਸਮਿਅਕ) ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਵਰੂਪ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਚੋਥੇ ਗੁਣ ਤਕ ਪਹੁਚ ਜਾਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨਾ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮਿਥਿਆਤਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ । ਪਰ 'ਕਰਨ ਲਬਧੀ' ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਉਸਦ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ।

(1) ਮਿਥਿਆਤਵ (2) ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਤਵ ਤੇ (3) ਸਮਿਅਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ।

ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜੋ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ (ਸੱਚਾ ਵਿਸਵਾਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮ-ਸਮਿਅਕਤਵ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਮਾ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਜੀਵ ਸਮਿਅਕਤਵ (ਗਿਆਨ, ਦਰਸਨ ਤੇ ਚਾਰਿਤਰ) ਰੂਪੀ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਮਿਅਕਮਿਥਿਆਤਵ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੀਵ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਕਸਾਏ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਥਿਆਕਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੀਵ ਫੇਰ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਇੰਨੇ ਸੂਖਮ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਦੇ ਪੱਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

(2) ਸਾਸਵਾਦਨ ਸਮਿਅਕਦ੍ਰਿਸਟੀ :—ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਪਤਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਸਵਾਦਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਿਅਕਤਵ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਖੀਰ ਖਾਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਲਟੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇ ਉਹ ਉਲਟੀ ਕਰਦੀਆ ਖੀਰ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਿਅਕਤਵ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਜਦ ਕਰਮਾ ਕਾਰਨ ਸਮਿਅਕਤਵ ਨੂੰ ਉਲਟਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸ ਉਲਟੀ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਧੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਗਿਰਿਆ ਜੀਵ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਇਕ 'ਸਮੇ' ਤੋਂ ਲੈਕੇ 6 ਆਵਲੀ (ਇਕ ਮਿੰਟ) ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(3) ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਦ੍ਰਿਸਟੀ .—ਇਸ ਗੁਣ-ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਭਾਵ ਬੜੇ ਵਚਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਸਮਿਅਕ (ਸਚ) ਮਿਥਿਆਤਵ (ਝੂਠ) ਦੋਹਾ ਤੇ ਸਰਧਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤਾ ਸਚ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਹੀ ਤੇ ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ ਦਾ ਸਵਾਦ ਖੱਟਾ-ਮਿੱਠਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤੇ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਗਲਤ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਕ ਮਹੂਰਤ (48 ਮਿੰਟ) ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਜੀਵ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਭਲ ਜਾਵੇ ਤਾ ਉਹ ਚੌਥੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(4) ਅਸਯਤ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ :—ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸ਼ਨ (ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

(1) ਔਪਸ਼ਮਿਕ (2) ਖਾਯੀਕ (3) ਖਾਯੋਪਸ਼ਮਕਿ।

ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਜਾ ਗੁਣ ਸ੍ਰੇਣੀ

'ਗੁਣ ਸਥਾਨ' ਜੈਨ ਸਿਧਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਨਣ ਤਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਨਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾ ਹਾਲਤਾ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਵਿਕਾਸ ਦੀ 14 ਸ੍ਰੇਣੀਆ ਜਾ ਸਥਾਨ ਹਨ।

(1) ਮਿਥਿਆਤ ਦਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (2) ਸਾਸਵਾਦਨ ਸਮਿਅਕ ਦਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (3) ਮਿਸਰਗੁਣ ਸਥਾਨ (4) ਅਵਿਰਤੀ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (5) ਦੇਸ ਵਿਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (6) ਪ੍ਰਮਤ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (7) ਅਪ੍ਰਮਤਸੰਯਤ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (8) ਨਿਵਰਤੀਵਾਦਰ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (9) ਅਨਿਵਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (10) ਸੁਖਮਸੰਪਰਾਏ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (11) ਉਪਸਾਤ ਮੋਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (12) ਸ਼ੀਨ ਮੋਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (13) ਸਯੋਗ ਕੇਵਲੀ ਗਣ ਸਥਾਨ (14) ਅਯੋਗੀ ਕੇਵਲੀ ਗੁਣਸਥਾਨ।

(1) ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ —ਜਦ ਤਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਦਕਾ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸਦੇ ਕਸਾਏ ਘਟ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਠੰਡੇ ਪੈ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਜੀਵ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਤਮ ਨਾਲ ਚਿਮੜੇ ਕਸਾਏ ਖਤਮ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਸੱਚੀ (ਸਮਿਅਕ) ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਵਰੂਪ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਗੁਣ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਦਾ ਹੈ।

ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨਾ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮਿਥਿਆਤਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ 'ਕਰਨ ਲਬਧੀ' ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(1) ਮਿਥਿਆਤਵ (2) ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਤਵ ਤੇ (3) ਸਮਿਅਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ।

ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜੋ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ (ਸੱਚਾ ਵਿਸਵਾਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮ-ਸਮਿਅਕਤਵ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਮਾ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਕਿਸ ਸਮੇ ਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਜੀਵ ਸਮਿਅਕਤਵ (ਗਿਆਨ, ਦਰਸਨ ਤੇ ਚਾਰਿਤਰ) ਰੂਪੀ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਸਮਿਅਕਮਿਥਿਆਤਵ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੀਵ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਕਸਾਏ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਥਿਆਕਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੀਵ ਫੇਰ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਇੰਨੇ ਸੂਖਮ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਦੇ ਪੱਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

(2) **ਸਾਸਵਾਦਨ ਸਮਿਅਕਦ੍ਰਿਸਟੀ** :—ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਪਤਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਸਵਾਦਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਿਅਕਤਵ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਖੀਰ ਖਾਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਲਟੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਲਟੀ ਕਰਦੀਆ ਖੀਰ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਿਅਕਤਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜੀਵ ਜਦ ਕਰਮਾ ਕਾਰਨ ਸਮਿਅਕਤਵ ਨੂੰ ਉਲਟਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸ ਉਲਟੀ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਧੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਗਿਰਿਆ ਜੀਵ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਇਕ 'ਸਮੇ' ਤੋਂ ਲੈਕੇ 6 ਆਵਲੀ (ਇਕ ਮਿੰਟ) ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(3) **ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਦ੍ਰਿਸਟੀ** .—ਇਸ ਗੁਣ-ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਭਾਵ ਬੜੇ ਵਚਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਸਮਿਅਕ (ਸਚ) ਮਿਥਿਆਤਵ (ਝੂਠ) ਦੋਹਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤਾ ਸਚ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦਹੀਂ ਤੇ ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ ਦਾ ਸਵਾਦ ਖੱਟਾ-ਮਿੱਠਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤੇ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਗਲਤ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਮ੍ਹਾ ਇਕ ਮਹੂਰਤ (48 ਮਿੰਟ) ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਜੀਵ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਭਲ ਜਾਵੇ ਤਾ ਉਹ ਚੌਥੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(4) **ਅਸਯਤ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ** :—ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸ਼ਨ (ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

(1) ਔਪਸ਼ਮੀਕ (2) ਖਾਯੀਕ (3) ਖਾਯੋਪਸਮਕਿ।

ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਗੁਣ ਸ੍ਰੇਣੀ

'ਗੁਣ ਸਥਾਨ' ਜੈਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਨਣ ਤਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਨਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਵਿਕਾਸ ਦੀ 14 ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਹਨ।

(1) ਮਿਥਿਆਤ ਦਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (2) ਸਾਸਵਾਦਨ ਸਮਿਅਕ ਦਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (3) ਮਿਸਰਗੁਣ ਸਥਾਨ (4 ਅਵਿਰਤੀ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (5) ਦੇਸ ਵਿਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (6) ਪ੍ਰਮਤ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (7) ਅਪ੍ਰਮਤਸੰਯਤ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (8) ਨਿਵਰਤੀਵਾਦਰ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (9) ਅਨਿਵਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (10) ਸੂਖਮਸੰਪਰਾਏ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (11) ਉਪਸਾਤ ਮੋਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (12) ਸੀਨ ਮੋਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ (13) ਸਯੋਗ ਕੇਵਲੀ ਗਣ ਸਥਾਨ (14) ਅਯੋਗੀ ਕੇਵਲੀ ਗੁਣਸਥਾਨ।

(1) ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ :—ਜਦ ਤਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਦਕਾ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕਸਾਏ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਠੰਡੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਜੀਵ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਤਮ ਨਾਲ ਚਿਮੜੇ ਕਸਾਏ ਖਤਮ ਹੋਕੇ ਜੀਵ ਸੱਚੀ (ਸਮਿਅਕ) ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਵਰੂਪ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਗੁਣ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨਾ ਮੋਹਨੀਆਂ ਕਰਮ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮਿਥਿਆਤਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ 'ਕਰਨ ਲਬਧੀ' ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(1) ਮਿਥਿਆਤਵ (2) ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਤਵ ਤੇ (3) ਸਮਿਅਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ।

ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜੋ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ (ਸੱਚਾ ਵਿਸਵਾਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮ-ਸਮਿਅਕਤਵ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਮਾ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਜੀਵ ਸਮਿਅਕਤਵ (ਗਿਆਨ, ਦਰਸਨ ਤੇ ਚਾਰਿਤਰ) ਰੂਪੀ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾ ਗਿਰ ਜਾਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਸਮਿਅਕਮਿਥਿਆਤਵ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੀਵ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਕਸਾਏ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਥਿਆਕਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੀਵ ਫੇਰ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਬਣ ਜਾਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਇੰਨੇ ਸੂਖਮ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਦੇ ਪੱਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

(2) **ਸਾਸਵਾਦਨ ਸਮਿਅਕਦ੍ਰਿਸਟੀ** :—ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਪਤਿੱਤ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਸਾਸਵਾਦਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਿਅਕਤਵ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਖੀਰ ਖਾਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਲਟੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਲਟੀ ਕਰਦੀਆ ਖੀਰ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਿਅਕਤਵ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਜਦ ਕਰਮਾ ਕਾਰਨ ਸਮਿਅਕਤਵ ਨੂੰ ਉਲਟਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸ ਉਲਟੀ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਧੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਗਿਰਿਆ ਜੀਵ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਇਕ 'ਸਮੇਂ' ਤੋਂ ਲੈਕੇ 6 ਆਵਲੀ (ਇਕ ਮਿੰਟ) ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਦੇ ਹਨ।

(3) **ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਦ੍ਰਿਸਟੀ** :—ਇਸ ਗੁਣ-ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਭਾਵ ਬੜੇ ਵਚਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਸਮਿਅਕ (ਸਚ) ਮਿਥਿਆਤਵ (ਝੂਠ) ਦੋਹਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤਾ ਸਚ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਫਰਤ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾ ਦਹੀ ਤੇ ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ ਦਾ ਸਵਾਦ ਖੱਟਾ-ਮਿੱਠਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾ ਤੀਸਰੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤੇ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਗਲਤ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਮ੍ਹਾ ਇਕ ਮਹੂਰਤ (48 ਮਿੰਟ) ਤੋਂ ਘਟ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਜੀਵ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਭਲ ਜਾਵੇ ਤਾ ਉਹ ਚੋਥੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਦਾ ਹੈ।

(4) **ਅਸਯਤ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ** :—ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸ਼ਨ (ਸੱਚਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

(1) ਔਪਸ਼ਮੀਕ (2) ਖਾਯੀਕ (3) ਖਾਯੋਪਸਮਕਿ।

ਦਰਸਨ-ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਦੀਆ ਮਿਥਿਆਤਵ, ਸਮਿਅਕ ਮਿਥਿਆਤਵ ਅਤੇ ਸਮਿਅਕਤਵ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆ ਅਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਦੀ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ, ਮਾਇਆ ਤੇ ਲੋਭ ਚਾਰ ਹਾਲਤਾ ਹਨ ।

ਇਨਾ ਸੱਤਾ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੇ ਔਪਸ਼ਮਿਕ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਹਾਲਤ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੀਵ ਜਲਦ ਹੀ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾ ਹਾਲਤਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਲੇਕੇ 66 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। ਮਨੂਸਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਕਰਮਾ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਸਮਿਅਕ ਦਰਸਨ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ।[1]

(5) ਦੇਸ ਵਿਰਤੀ:- ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਤਮਾ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ 12 ਵਰਤਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੇਸ ਵਿਰਤੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪਾਪ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਬਚਨਾ, ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਧੂ ਬਨਣ ਦੀ ਕੋਸਿਸ ਵੀ ਆਤਮਾ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । 11ਵੀ ਸ੍ਰਮਣ ਕਲਪ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਤੱਕ ਤਾ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਾਧੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(6) ਪ੍ਰਮੱਤ ਗੁਣਸਥਾਨ - ਇਹ ਗਣ ਸਥਾਨ ਮੁਨੀਆ ਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੰਜ ਮਹਾਵਰਤਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਦ (ਅਣਗਹਿਲੀ) ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਮਾਦ ਦੇ 15 ਭੇਦ ਹਨ .- (1) ਚਾਰ ਕਸ਼ਾਏ (2) ਚਾਰ ਵਿਕਥਾ (3) ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ (4) ਸਨੇਹ ਅਤੇ (5) ਨੀਂਦਰ ।

(7) ਅਪ੍ਰਮੱਤ ਗੁਣਸਥਾਨ :- ਪ੍ਰਮਾਦ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਤਵਾ ਗਣ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। (2) ਸਵ ਸਥਾਨ (2) ਸਾਤਿਸ਼ੇ

ਸਤਵੇਂ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਛੇਵੇਂ ਤੋਂ ਸਤਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਨਾ ਸਵ-ਸਥਾਨ ਹੈ । ਪਰ ਜੋ ਸਾਧੂ ਮਹੋਨੀਆ ਕਰਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੋ-ਅਤਿਸ਼ੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

---

1. सम्यग्दर्शनसम्पन्नः कर्मणा नहि बध्यते
   दर्शनेन विहीनस्तु संसारं प्रतिपद्यते ॥ ६ ॥

ਅਗਲੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨਾ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਜਾਨਣ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਠਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦੀਆ ਦੋ ਸ੍ਰੇਣੀਆ ਹਨ। (1) ਉਪਸ਼ਮ (2) ਸ਼ਪਕ

ਉਪਸ਼ਮ ਸਰੇਣੀ ਵਿਚ 8-9-10 ਤੋਂ 11 ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸ਼ਪਕ ਸਰੇਣੀ ਤੇ ਕੇਵਲ ਤਦ ਭਵ ਮਕੋਸ ਗਾਮੀ (ਭਾਵ ਸ਼ਾਯਕ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਜੋ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ) ਔਪਸਮੀਕ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਤੇ ਸਾਯਕ ਸਮਿਅਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ, ਇਹ ਜੀਵ ਸਭ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਉਪਸਮ ਸਰੇਣੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਗਿਆਰਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਤੇ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਨੂੰ ਸਾਤ ਕਰਕੇ ਵੀਤਰਾਗਤਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿਯਮਾ ਤੋਂ ਗਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੰਭਲਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾ ਛੇਵੇਂ ਸਤਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੇ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾ ਨੀਵੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਵੀ ਅਪੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਤੱਦਭਵ ਮਕੋਸਕਗਾਮੀ ਤੇ ਸਾਯਕ ਸਮਿਅਕ ਦਰਿਸਟੀ ਜੀਵ ਹਨ ਉਹ ਸਤਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਮੋਹ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੁਰੂ ਕਰਕੇ ਅਠਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੀਆ ਦੋ ਸਰੇਣੀਆ ਦੇ ਰੂਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(8) ਅਪੂਰਵਕਰਨ ਗੁਣ ਸਥਾਨ :- ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣ ਤੇ ਆਤਮਾ ਸੁਧੀ ਹੁੰਦੀ। ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਇਨੀ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਇੰਨੀ ਕਦੇ ਸਧ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਨੂੰ "ਅਪੂਰਵ" ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੋਹ ਕਰਮ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(9) ਅਨਿਵਰਤੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ :— ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਪਹਿਲੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਵਾਲੇ ਪਰਿਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਯੂਕਰਮ (ਉਮਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਰਮ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਤ ਕਰਮਾ ਦੀ ਗੁਣ, ਸ੍ਰੇਣੀ, ਨਿਰਜਰਾ, ਗੁਣ, ਸੰਕਰਮਨ (ਸਿਲਸਿਲਾ) ਸਥੀਤੀ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਾਗ ਖੰਡਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਰਮ ਝੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਕਰੋੜ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕਰਮ ਬਨਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਸਿਲਸਲੇ ਵਾਰ ਘਟ ਹੋਣੇ ਸੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚਨ ਤਕ ਕਰਮਾ ਦੀ ਜੋ ਘਟੋ ਘਟ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਰਮਬੰਧ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕਰਮਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਰਮ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਅਸੰਖਿਆਤ ਗੁਣਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਕਰਮ ਆਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਝੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਪਸਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਮੋਹ ਕਰਮ ਦੀ ਇਕ ਸੂਖਮ ਲੋਭ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸਭ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਪਕ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਾ ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਹੀ

ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਫਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿ ਸਪਕ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਾਲਾ ਮੋਹ ਕਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(10) ਸੂਖਮ ਸੰਪਰਾਏ ਗੁਣ ਸਥਾਨ —ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਭ ਦੀ ਇਕ ਸੂਖਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਉਪਸਮ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਗਿਆਰਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪਕ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਵਾਰਹਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(11) ਉਪਸਾਂਤ ਕਸਾਏ ਵੀਤਰਾਗ ਛਦਮਸਤ ਅਵਸਥਾ .—ਦਸਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸੂਖਮ ਲੋਭ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਹਰ ਅੰਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕਸਾਏ ਸਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜੀਵ ਗਿਆਰਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਦਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਫਟਕਰੀ ਪਾਉਣ ਨਾਲ, ਮੈਲ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਪਸਮ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ,ਸੁਕਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਘਟ ਸਮੇਂ ਲਈਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਜੀਵ ਵਿਚ ਵੀਤਰਾਗਤਾ ਨਿਰਮਲਤਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਭੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਗਿਆਨਾਵਰਨੀਆ (ਅਗਿਆਨ) ਕਰਮ ਮਾਜੂਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨੀ ਬਨ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਹਾਲਤ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਘਟ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਜੀਵ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(12) ਸਕੀਨ ਕਸਾਏ ਵੀਤਰਾਗ ਛਦਮਸਤਅਵਸਥਾ --ਸਪਕ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਦਸਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਸੂਖਮ ਲੋਭ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਇਕਦਮ ਬਾਰਹਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਸੁਕਲ ਧਿਆਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀ ਜੀਵ ਗਿਆਨਾਵਰਨੀਆ, ਦਰਸਨਾਵਰਨੀਆ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੋਹ ਕਰਮ ਖਾਤਮਾ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਚੁਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਚਾਰ ਘਾਤਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰਹਵੇਂ ਕੇਵਲੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

(13) ਸੰਯੋਗੀ ਕੇਵਲੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ.-ਬਾਹਰਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤਕ ਗਿਆਨਾਵਰਨੀਆ ਤੇ ਦਰਸਨਾਵਰਨੀਆ ਕਰਮਾ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਅਣਜਾਨ ਰਹਿਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਹਰਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਜੀਵ ਸਭ ਦੁਨਿਆ ਦੀ ਹਰ ਚਲਤੇ ਅਚੱਲ ਚੀਜ ਅਪਣ ਸਾਹਮਣ ਸਪਸ਼ਟ ਵੇਖਣ, ਜਾਨਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਰਵੱਗ ਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਨਕਾਰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨੀ, ਅਰਿਹੰਤ ਬਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਰ

ਕੇਵਲੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਨੰਤ ਗਿਆਨ, ਦਰਸਨ, ਸੁਖ, ਸਮਿਅਕਤਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅੰਤਰਾਏਕਰਮ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਅਨੰਤ ਦਾਨ, ਲਾਭ, ਭੋਗ, ਉਪਭੋਗ ਤੇ ਅਨੰਤਵੀਰਜ ਦਾ ਧਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਲਈ ਸਮੋਸਰਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇੰਦਰ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਸਵ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਿਹੰਤ ਭਗਵਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦੀ ਘਟੋ ਘਟ ਸਥਿਤੀ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਇਕ ਪੂਰਬ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਅਠਸਾਲ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਘਟ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੇਹਰਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦਾ ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੁਕਲ ਧਿਆਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੀਵ ਚੋਦਹਵੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(14) ਅਯੋਗੀ ਕੇਵਲੀ ਗੁਣ ਸਥਾਨ :—ਇਸ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ ਕਰਦੇ ਹੀ ਜੀਵ ਸੁਕਲ ਧਿਅਨ ਦੇ ਚੌਥੇ ਭੇਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯੋਗਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਯੋਗੀ ਕੇਵਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਮਹੂਰੱਤ ਵਿਚ ਹੀ ਕੇਵਲੀ ਆਤਮਾ ਸਭ ਕਰਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ, ਬੁੱਧ, ਮੁਕਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਾ ਈਸਵਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਨਤੀਈਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਭਗਵਾਨ ਸੁਧਰਮਾ ਆਪਣੇ ਸਿਸ਼ ਜੰਬੂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ''ਹੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਸ਼ਯਪ ਗੋਤਰੀ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼! ਮੈਂ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਸਮਿਅਕ ਪ੍ਰਾਕਰਮ ਨਾਮਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਕਸ਼ਯਪ ਗੋਤਰ ਵਾਲੇ, ਸ੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੇ ਜੋ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਣ ਨਾਲ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਨਾਲ, ਰੁਚੀ ਨਾਲ, ਛੋਹ ਨਾਲ, ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਨਣ ਨਾਲ, ਕੀਰਤਨ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਨਾਲ, ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਅਰਾਧਨਾ (ਭਗਤੀ) ਕਰਨ ਨਾਲ, ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਣ ਵਾਲੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੁੱਧ (ਗਿਆਨੀ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਵਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1 ਸੰਵੇਗ (ਮੋਕਸ਼ ਦੀ ਰੁਚੀ) 2. ਨਿਰਵੇਦ (ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ) 3 ਧਰਮ ਸ਼ਰਧਾ 4 ਗੁਰੂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ 5 ਅਲੋਚਨਾ 6 ਨਿੰਦਾ (ਆਤਮ ਨਿੰਦਾ) 7 ਗ੍ਰਹ (ਦੂਸਰੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਦਸਣਾ) 8 ਸਮਾਇਕ (ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ) 9 ਚੌਵੀ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਤੁਤੀ 10 ਬੰਦਨਾ 11 ਪ੍ਰਤਿਕਰਮਨ (ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮਿਖਿਆ ਕਰਨਾ) 12. ਕਾਯੋਤਸਰਗ (ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦੇਹ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਤਿਆਗ ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ) 13. ਪ੍ਰਤਿਆਖਿਆਨ (ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਤਿਆਗ) 14. ਸੱਤਵ, ਸਤੁਤੀ ਅਤੇ ਮੰਗਲ (ਭਾਵ ਆਰੱਤੀ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕਰਨਾ) 15 ਕਾਲ ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਣਾ (ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ) 16 ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ (ਭੁਲ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨਾ) 17. ਖਿਮਾਯਾਚਨਾ 18. ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 19 ਵਾਚਨਾ (ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਣਾ, 20 ਪ੍ਰਤਿਪ੍ਰਛਣਾ (ਪਿਛਲੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ) 21 ਪਰਾਵਰਤਨ (ਪੜ੍ਹੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਵਰ, ਵਿਅੰਜਨ ਰਾਹੀਂ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ) 22 ਅਨੁਪਰੇਕਸ਼ਾ (ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਮਨਨ ਕਰਨਾ) 23. ਧਰਮਕਥਾ 24 ਸ਼ਰੁਤ ਅਰਾਧਨਾ (ਸੁਣੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨਾ) 25 ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ 26 ਸੰਜਮ 27. ਤੱਪ 28. ਵਿਦਾਂਦਾਨ (ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ) 29 ਸੁਖਸ਼ਾਤ 30. ਅਪ੍ਰਤਿਬੰਧਤਾ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ

ਕਾਮਭੋਗਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ) 31 ਵਿਵੱਕਤ ਸਯਨਾਸਨ ਸੇਵਨ 32 ਵਿਨਿਵਰਤਨਾ (ਮਨ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆ ਨੂੰ ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾ ਤੋਂ ਅਲਗ ਰਖਣਾ) 33 ਸੰਭੋਗ (ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ) 34 ਉਪਧਿ (ਭਾਡੇ, ਕਪੜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਉਪਕਰਨ) 35 ਅਹਾਰ ਦਾ ਪਛਖਾਨ (ਤਿਆਗ) 36 ਕਸਾਏ 37. ਯੋਗ ਦਾ ਪਛਖਾਨ 38 ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪਛਖਾਨ 39 ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਪਛਖਾਨ 40 ਭਗਤ ਪਛਖਾਨ (ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਣਾ) 41 ਸੱਦ ਭਾਵ ਪਛਖਾਨ 42. ਪ੍ਰਤਿਰੂਪਤਾ 4' ਵੈਆਵਰਤ (ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ) 44 ਸਰਵਗੁਣ ਸੰਪਨਤਾ 45 ਵੀਤਰਾਗਤਾ 46. ਖਿਮਾ 47 ਮੁਕਤੀ (ਨਿਰਲੋਭਤਾ) 48 ਰਿਜੂਤਾ (ਸਰਲਤਾ) 49 ਮਰੀਦੂਤਾ (ਮਿਠਾਸ) 50 ਭਾਵਸੱਚ (ਅੰਦਰਤੀ ਸਚਾਈ) 51 ਕਰਨ ਸੱਚ (ਕੰਮ ਦੀ ਸੱਚਾਈ) 52 ਯੋਗ ਧੱਚ (ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ) 53 ਮਨ ਗੁਪਤੀ 54 ਬਚਨ ਗਪਤੀ 55 ਕਾਇਆ ਗਪਤੀ 56. ਮਨ ਦੀ ਸਮਾ ਧਾਰਨਾ (ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਾ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੋਚ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਰਖਣਾ) 57 ਵਾਕ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ (ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਸਤਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ) 58 ਕਾਇਆ ਸਮਾਧਾਰਨਾ (ਸੰਜਮ ਸਧੀ ਲਈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਉਣਾ) 59 ਗਿਆਨ ਸੰਪਨਤਾ (ਭਰਪੂਰਤਾ) 60. ਦਰਸਨ (ਵਿਸਵਾਸ ਸੰਪਨਤਾ) 61 ਚਾਰਿੱਤਰ ਸੰਪਨਤਾ (ਅਮਲ) 62. ਸਰੋਤ (ਇੰਦਰੀਆ ਕੰਨਾ ਦੇ ਵਿਸੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ) 63, ਅੱਖਾ ਦੇ ਵਿਸੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ 64 ਨੱਕ ਦੇ ਵਿਸੇ ਤੇ ਕਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ 65 ਜੀਭ ਦੇ ਵਿਸੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ 66 ਸਪਰਸ (ਛੂਹਣ ਇੰਦਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਬੂ) 67 ਕਰੋਧ ਜਿਤਣਾ 68 ਮਾਨ ਜਿਤਣਾ 69 ਮਾਇਆ ਜਿਤਣਾ (70) ਲੋਭ ਜਿਤਣਾ 71 ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦਰਸਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਣਾ 72 ਸਲੇਸ਼ੀ 73 ਅਕਰਮਤਾ । 1 ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸੰਵੇਗ (ਮੋਕਸ ਪ੍ਰਤਿ ਰੁੱਚੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?)

ਉੱਤਰ - ਸੰਵੇਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਉੱਚੀ, ਪਰਮ, ਧਰਮ ਸਰਧਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰਮ ਧਰਮ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਵੇਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੀਵਅਨੇਕਾ ਪਾਪਾ ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ, ਮਾਇਆ, ਲੋਭ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਨਵੇਂ ਕਰਮਾ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਅਨੇਕ ਪਾਪਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇਜ ਕਸ਼ਾਏ ਤੇ ਦਿੱਲਾ ਪੈਣ ਤੇ ਮਿਥਿਆ (ਝੂਠ) ਤੋਂ ਸੁਧੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸਰਧਾ ਦੇ ਸੁਧ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਈ ਜੀਵ ਸੁਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਤਿੰਨ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । 2 ।

ਪ੍ਰਸਨ – ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਨਿਰਵੇਦ (ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਹਟਣ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਨਿਰਵੇਦ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੇਵਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੰਭ (ਪਾਪ) ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਧ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । 3 ।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਧਰਮ ਸਰਧਾ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਧਰਮ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰਿਕ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੱਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਗਾਰ (ਗ੍ਰਹਿਸਥ) ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਗਾਰ (ਸਾਧੂ) ਹੋਕੇ ਛੇਦਨ, ਭੇਦਨ (ਹਿੰਸਾ) ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਜੋਗ ਆਦਿ, ਮਾਨਸਿਕ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । 4 ।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਹਿਧਰਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਗਰੂ ਤੇ ਸਹਿਧਰਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਵਿਨੈ (ਨਿਮਰਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਿਨੈਵਾਨ ਆਦਮੀ ਗਰੂ ਦੇ ਕੌੜੇ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੁਖੀ ਜਾਂ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਨਾਰਕੀ, ਪਸ਼ੂ, ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਸੰਬੰਧੀ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ । ਵਰਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਸਾ) ਸਜਬਲਨ (ਗਣਾਂ ਦਾ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣਾ) ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਇੱਜਤ ਰਾਹੀਂ, ਮਨੁਖ ਤੇ ਦੇਵਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉੱਚੀ ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਲ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਵਿਨੈ ਸੰਬੰਧੀ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਨੈਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ । 5 ।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਲੋਚਨਾ (ਗੁਰੂਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ) ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ .- ਅਲੋਚਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮੋਕਸ਼ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਸੰਸਾਰ ਆਵਾਗਮਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਇਆ ਨਿਦਾਨ (ਤੱਪ ਆਦਿ ਦੇ ਫਲ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਹੋਣਾ) ਅਤੇ ਮਿਥਿਆਦਰਸਨ (ਝੂਠ) ਰੂਪੀ ਕੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ । ਸਰਲਤ (ਰਿਜੂਤਾਵ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਹਿਜੜੇ ਦੀ ਜੂਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ (ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਝੁਲਕਾੜਨਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ । 6 ।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਨਿੰਦਾ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਉਣ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਨਿੰਦਾ ਨਾਲ ਪਸਚਾਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਸਚਾਤਾਪ ਨਾਲ, ਕਰਨ ਗੁਣ ਸਰੇਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਰਨ ਗੁਣ ਸਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਦਾ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਨਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।7।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਗ੍ਰਹਿ (ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ ਦਸੱਣ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਸੂਤਰ 7 :— ਕਰਨ ਗੁਣ ਸਰੇਣੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਅਰਥ ਹੈ। ਅਠਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਆਤਮ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ (ਕਰਮ ਨਿਰਜਰਾ) ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨ ਗੁਣ ਸਰੇਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਇਨਾ ਸੁਧ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਅਪੂਰਵ ਕਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਕਦੇ ਨਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਦੇ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਲਾ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਭਾਵ ਸੁਧੀ ਦੀ ਇਕ ਅਧਿਆਤਮ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਤਕ ਅਸੰਖਿਆਤ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਮ ਪੁਦਗਲਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅਸੰਖਿਆਤ ਗੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮਨਿਰਜਰਾ ਦੀ ਇਹ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਗਲੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਅਸੰਖਿਆਤ ਗੁਣਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮਨਿਰਜਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਅਸੰਖਿਆਤ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮਹੂਰਤ (48 ਮਿੰਟ) ਤਕ ਚਲਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਪਕ (क्षपक श्रेणी) ਸਰੇਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। प्रकमात् क्षपक श्रेणी (ਸਰਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀ)।

ਸ਼ਪਕ ਸ਼ਰੇਣੀ ਅਠਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਦੀਆ ਦੋ ਕ੍ਰਿਆਵਾ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਦਾ ਸਿਲਸਲੇਵਾਰ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਮਹੁਰਤ ਲਈ ਇਸਦਾ ਆਉਣ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਉਪਸ਼ਮ ਸ਼ਰੇਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਪਕ ਸ਼ਰੇਣੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਸ਼ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸ਼ਪਕ ਸਰੇਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ - ਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਵਗਿਆ (ਇੱਜਤ ਨਾ ਮਿਲਨਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਵਗਿਆ ਕਾਰਨ ਉਹ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਅਨਗਾਰ (ਘਰ ਵਾਰ ਛੱਡ ਚੁੱਕਾ) ਭਿਕਸ਼ੂ ਗਿਆਨ-ਦਰਸਨ (ਗਿਆਨਵਰਨੀਆ ਕਰਮਾ ਦੀ ਪਰਿਆਏ) ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 8।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਮਾਇਕ (ਸਮਭਾਵ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਸਮਾਇਕ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਾਵੱਧਯ (ਪਾਪਕਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾ) ਕੰਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। 9।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਚੋਵੀ ਤੀਰਥਕਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਚੋਵੀ ਵੀਤਰਾਗ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਤੁਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਰਸਨ (ਸਰਧਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 10।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਬੰਦਨਾ (ਨਮਸਕਾਰ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਨਮਸਕਾਰ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੀਚ ਗਤੀ (ਜੂਨ) ਵਾਲੇ ਕਰਮਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਗੋਤਰ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾ ਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲਤਾ (ਠੀਕ ਵਰਤਾਉ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 11।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪ੍ਰਤਿਕਰਮਨ (ਦੋਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਿਲਸਲੇਵਾਰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ .- ਪ੍ਰਤਿਕਰਮਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਗ੍ਰਹਿਨ ਕੀਤੇ ਵਰਤਾ (ਪ੍ਰਤਿ ਗਿਆਵਾ) ਦੇ ਦੋਸ਼ਾ ਰੂਪੀ ਛੇਦਾ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਰਤਾ ਦੇ ਛੇਦਾ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਪਾਪ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਚਾਰਿੱਤਰ, ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਿਤੀ ਰੂਪੀ ਅੱਠ ਪ੍ਰਵਚਨਮਾਤਾ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ, ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਚੇ ਰਾਹ ਤੇ ਸਚੀ ਸਮਾਧੀ (ਸੁੱਖ) ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। 12।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਾਯੋਤਸਰਗ (ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਹ ਛੱਡਣਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਕਾਯੋਤਸਰਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਯੋਗ (ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨ ਯੋਗ), ਪਾਪਾ ਦੀ ਸੁਧੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ ਤੋਂ ਸੁਧ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਉਪਰ ਚੁਕੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਮਾਧੀ (ਧਿਆਨ) ਵਿਚ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। 13।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪਛਖਾਨ (ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਸੇ ਵਿਕਾਰਾ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਪਛਖਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਆਸ਼ਰਵ ਦਵਾਰ ਕਰਮਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। 14।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਆਰਤੀ ਭਜਨ ਅਤੇ ਮੰਗਲ (ਅਰਹੰਤ, ਸਿਧ, ਸਾਧੂ ਤੇ ਧਰਮ ਜਾ ਅਹਿੰਸਾ ਸੱਚ, ਤੱਪ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਆਰਤੀ, ਭਜਨ ਤੇ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗਿਆਨ, ਦਰਸਨ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਰੂਪੀ ਲਾਭ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਅੰਤ ਕਿਰਿਆ (ਮੋਕਸ) ਦੇ ਯੋਗ ਜਾ ਵਿਮਾਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ।5।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਨ (ਸ਼ਾਸਤਰਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਧਰਮ ਕਿਰਿਆਵਾ ਲਈ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਸਮੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਰਨੀਆ ਕਰਮ (ਅਗਿਆਨ) ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 16।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪ੍ਰਾਸ਼ਚਿਤ (ਪਾਪ ਕਰਮਾ ਦੀ ਤੱਪ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੁਧੀ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਨਾਲ ਜੀਵ ਪਾਪ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਨੂੰ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧਕ, ਰਾਹ ਅਤੇ ਮਾਰਗ ਫੱਲ (ਗਿਆਨ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਦੇ ਫਲ (ਮੁਕਤੀ) ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 17।

ਸੂਤਰ 15 ਇਕ, ਦੋ ਜਾ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੁਣ ਕੀਰਤੀ ਸਤੁਤੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਲੋਕ ਵਾਲੀ ਸਤੁਤੀ ਸਤਵਨ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਖਿਮਾਯਾਚਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਖਿਮਾਯਾਚਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਾਵ (ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਪਨ ਸਾਧਕ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੂਤ, ਜੀਵ ਅਤੇ ਸੱਤਵਾ (ਧਰਤੀ) ਜੀਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ, ਸ਼ੁਧ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 18 ।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਵਾਧਿਆਏ (ਸਾਸਤਰਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ -ਸਵਾਧਿਆਏ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਗਿਆਨਾ ਵਰਨੀਯ ਕਰਮ (ਅਗਿਆਨ) ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 19 ।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਵਾਚਨਾ (ਪੜ੍ਹਨਾ-ਪੜ੍ਹਾਨਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਵਾਚਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੇ ਕਰਮਾ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਗਿਆਨ (ਸਰੁਤ) ਦੀ ਉਲੰਘਨਾ ਦੇ ਦੋਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਰੁਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਲੰਘਨਾ ਦੇ ਦੋਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰਥ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਗਨਧਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਛੁੱਕ ਚੇਲਿਆ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਤੀਰਥ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਕਰਮਾ ਦੀ ਮਹਾਨਿਰਜਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅੰਤ (ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ । 20 ।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪ੍ਰਤਿਪ੍ਰਛਣਾ (ਪੜੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਨ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਪ੍ਰਤਿਪ੍ਰਛਣਾ (ਪੜੇ ਪਾਠ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਸੂਤਰ (ਸਲੋਕ) ਅਰਥ ਅਤੇ ਦੋਹਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਂਕਸਾਮੋਹਨੀਆ (ਸਕ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । 21 ।

ਸੂਤਰ 18. (पाण-भूया जीव सत्त) ਪ੍ਰਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਚਾਰ ਇੰਦਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੂਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਨਾਸਪਤੀ ਅਤੇ ਸਤਵ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਚਲਨ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਸਨ .- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪਰਾਵਰਤਨਾ (ਪੜ੍ਹੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਣ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਪਰਾਵਰਤਨਾ ਨਾਲ ਵਿਅੰਜਨ (ਸ਼ਬਦ) ਪੱਕੇ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈ । 22 ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਨੁਪਰੇਕਸ਼ਾ (ਸੂਤਰ ਦੇ ਅਰਥਾ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ:-ਅਨੁਪਰੇਕਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਆਯੂਸ਼ ਕਰਮ (ਉਮਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਰਮ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਮਰ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਹੈ) ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਬਾਕੀ ਗਿਆਨਾਵਰਨੀਆ ਆਦਿ ਸੱਤ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਬਹੁਕਰਮ ਪ੍ਰਦੇਸਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਮ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ । ਆਯੁਕਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੀ ਕਰਦਾ। ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾ ਦਾ ਸੁਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਅਟਵੀ (ਜੰਗਲ) ਜੋ ਅਨਾਦਿ (ਸੁਰੂ ਅੰਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ) ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਰਸਤੇ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਰਕ ਆਦਿ (ਨਰਕ, ਪਸੂ, ਮਨੁੱਖ, ਅਤੇ ਦੇਵਗਤੀ) ਜੂਨਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ । 23 ।

ਪ੍ਰਸਨ .- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਧਰਮ ਕਥਾ (ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਉੱਤਰ .-ਧਰਮਕਥਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਕਰਮਾ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ (ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿਧਾਤ) ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਜੀਵ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਫਲਦੇਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । 24 ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ .- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੁਤ (ਗਿਆਨ) ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਸਰੁਤ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ (ਭਗਤੀ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ

ਸੂਤਰ 23. ਅਨੁਪਰੇਕਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਤਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਤੱਪ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰਮਾ ਦਾ ਬੋਤ ਹਲਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । तपतोत्पादकत्वस्यात्स्वपनश्च निकाचितकर्मक्षयक्षमत्वात् (ਸਰਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀ)

ਉੱਤਰ :- (ਭੋਜਨ) ਦੇ ਪਚਖਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਕੋਸਿਸ਼ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਣ ਦੀਆ ਕੋਸਿਸਾ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਭੋਜਨ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵੀ ਦੁੱਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 36।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਸਾਏ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਕਸਾਏ (ਕਾਮ ਕਰੋਧ) ਆਦਿ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਵੀਤਰਾਗ (ਰਾਗ, ਦਵੇਸ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ) ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀਤਰਾਗ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੀਵ ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 37।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਯੋਗ (ਪਾਪਾ ਦੇ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਮਨ ਬਚਨ ਕਾਇਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੋਗਾ ਦੇ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਅਯੋਗੀ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਅਯੋਗੀ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਜੀਵ ਨਵੇਂ ਕਰਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। 38।

ਪ੍ਰਸਨ :—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੀਰ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਹ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਸਰੀਰ ਦੇ (ਮੋਹ) ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਿੱਧਾ ਵਰਗੇ ਖਾਸ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧਾ ਦੇ ਵਿਸੇਸ ਗੁਣਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵ ਲੋਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ (ਸਿੱਧ ਸਥਾਨ) ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 39।

ਪ੍ਰਸਨ :—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਸਹਾਇਤਾ (ਸਾਥ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇੱਕਲੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗਲਤ, ਸਬਦ ਲੜਾਈ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾ ਤੋਂ ਝਗੜੇ, ਗੁੱਸੇ, ਕਸਾਏ ਅਤੇ ਤੂੰ ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸੰਵਰ (ਪਾਪ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ) ਨਾਲ ਵਿਸਾਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 40।

ਪ੍ਰਸਨ :—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਭਗਤ ਪਚਖਾਨ (ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਲਈ ਗਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਮਰਨ ਨਾਲ) ਨਾ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ?

ਉੱਤਰ —ਭਗਤ ਪਛਖਾਨ (ਸਥਾਗ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੈਕੜੇ ਜਨਮਾ ਮਰਨਾ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। 41।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਦਭਾਵ ਵਿਕਾਰਾ ਪਛਖਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਸਦਭਾਵ ਪਛਖਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਨਿਵਰਤੀ (ਸੁਕਲ ਧਿਆਨ ਦਾ ਚੋਥਾ ਭੇਦ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨਿਵਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਨਗਾਰ ਕੇਵਲੀ (ਸਰਵੱਗ-ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ) ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਵੇਦਨੀਆ ਆਯੁਸ, ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੋਤਰ ਕਰਮ—ਇਨ੍ਹਾ ਚਾਰ ਕਰਮਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਵਾਨ (ਮੁਕਤੀ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾ (ਜਨਮ-ਮਰਨ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। 42।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪ੍ਰਤਿਰੂਪਤਾ (ਜਿਨਕਲਪ-ਬਸਤਰ ਰਹਿਤ ਉੱਚੀ ਸਾਧਨਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ -ਜਿਨਕਲਪ (ਉੱਚੀ ਸਾਧਨਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਉਪਕਰਨਾ (ਕਾੜ੍ਹੇ-ਕਪੜੇ) ਪ੍ਰਤਿ ਮੋਹ ਘਟ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਮੋਹ ਘਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਣਗਹਿਲੀ ਰਹਿਤ, ਪ੍ਰਤਖ ਭੇਸ ਵਾਲਾ) ਸੱਚੇ ਆਤਮਿਕ ਵਸਤਰਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ ਚਿਨ੍ਹਾ ਵਾਲਾ, ਸੁਧ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ, ਉੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਮਿਤਿ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣ-ਭੂਤ ਜੀਵ ਸਤਵਾ ਲਈ ਵਿਸਵਾਸ ਪਾਤਰ, ਥੋੜੀ ਝਾੜ ਪੂੰਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਜੇਤੂ, ਮਹਾਨ ਤੱਪਸਵੀ ਅਤੇ ਸਮਿਤੀਆ ਦੀ ਸਭ ਪਾਸੇਂ ਵਰਤੋਂ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 43।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਸੇਵਾ ਨਾਲ, ਜੀਵ ਤੀਰਥੰਕਰ ਵਾਲੇ ਗੋਤ (ਜਨਮ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 44।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਾਰੇ ਗੁਣਾ ਨਾਲ ਸੰਪਨ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਸਰਵਗੁਣ ਸੰਪਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੁਕਤ ਜੀਵ, ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਖਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 45।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਵੀਤਰਾਗਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਵੀਤਰਾਗਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮੋਹ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾ (ਜੰਜੀਰਾ)

ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਠੇ ਸਬਦ, ਸੁਪਰਸ, ਰਸ, ਰੂਪ ਅਤੇ ਖੁਸਬੂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 46।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਖਿਮਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?।

ਉੱਤਰ :- ਖਿਮਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਪਰਿਸੈ (ਮੁਸੀਵਤਾ) ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। 47।

ਪ੍ਰਸਨ :—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਨਿਰਲੋਂਭਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਨਿਰਲੋਂਭਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਪ੍ਰਿਗ੍ਰਹਿ (ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵਨਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਧਨ ਦੇ ਲੋਭੀ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। 48।

ਪ੍ਰਸਨ :— ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਰਿਜੂਤਾ (ਸਰਲਤਾ—ਸਾਦਗੀ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ .—ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਰਲਤਾ, ਭਾਵ (ਮਨ) ਦੀ ਸਰਲਤਾ, ਭਾਸਾ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਬਚਨ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਨੂੰ ਜੀਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਚਨ ਸਰਲਤਾ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 49।

ਪ੍ਰਸਨ '—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮਰਿਦੁਤਾ (ਨਰਮ ਸੁਭਾਅ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :—ਨਰਮ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਭਿਮਾਨ ਤੇ ਖਲਾਕੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਿੱਠਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਅੱਠ ਕਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਸਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। 50।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਭਾਵ ਸੱਚ (ਅੰਦਰਲੀ ਸਚਾਈ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ '- ਭਾਵ ਸੱਚ (ਅੰਦਰਲੀ ਸਚਾਈ) ਨਾਲ ਭਾਵ ਸੁਧੀ (ਸੁੱਧ ਵਿਚਾਰਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੁਧੀ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਅਰੱਹਤ (ਸਤਗੁਰ) ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਤ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਰੱਹਤ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਪਰਲੋਕ (ਸਵਰਗਾ) ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਹੱਕਦਾਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 51।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਰਨ ਸੱਚ (ਕੰਮ ਦੀ ਸਚਾਈ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ .- ਕੰਮ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਜੀਵ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਪੰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰਨ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੀਵ ਯਥਾਵਾਦੀ ਜਾ ਤਥਾਕਾਰੀ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 52।

ਪ੍ਰਸਨ .- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਯੋਗ ਦੀ ਸਚਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ.-ਯੋਗ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਕਾਇਆ ਕੇ ਕੰਮਾ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਯੋਗ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। 53।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮਨ ਗੁਪਤੀ (ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਮਨਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਿਤ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਅਸੁਭ ਵਿਕਲਪਾ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਜਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 54।

ਪ੍ਰਸਨ :- ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਬਚਨ ਦੀ ਗੁਪਤੀ (ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਗਲਵਾਤ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ :- ਬਚਨ ਦੀ ਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ ਜੀਵ ਬਾਣੀ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਕੇ ਯੋਗ ਅਧਿਆਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। 55।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੀਰ ਦੀ ਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ - ਸਰੀਰਕ ਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੁਦਾ ਹੈ। 56।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮਨ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ (ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਣ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ .- ਮਨ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਕ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ ਹੁਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਚਿੱਤਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਤਤੱਵਬੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਤੇ ਸੁਧ ਸ਼ਰਧਾ ਪਾਦਾ ਹੈ। ਝੂਠੀ ਸਰਧਾ ਦੀ ਧੂੜ ਝਾੜਦਾ ਹੈ। 57।

ਪ੍ਰਸਨ - ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਬਚਨ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਤੀਹਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਭਿਕਸ਼ੂ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤੱਪ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਢੰਗ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੋ । 1 ।

ਪ੍ਰਾਣ ਹੱਤਿਆ, ਝੂਠ, ਚੋਰੀ, ਮੈਥੁਨ (ਵਿਭਚਾਰ) ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ (ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵ ਆਸਰਵ-ਰਹਿਤ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।2।

ਪੰਜ ਸਮਿਤੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਪਤੀ ਸਹਿਤ, ਕਸਾਏ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਇੰਦਰੀ ਜੇਤੂ, ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ, ਨਿਸਲਯ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਜੀਵ ਆਸਰਵ-ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 3 ।

ਇਸ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਆਚਰਨ ਕਰਕੇ, ਰਾਗ ਦਵੇਸ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਸੁਣੋ । 4 ।

ਕਿਸੇ ਬੜੇ ਤਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਪੀਣ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਕਾਉਣ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 5 ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਜਮੀ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਭੱਵਾਂ (ਜਨਮਾਂ) ਦੇ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ, ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੇ ਹੀ ਤੱਪ ਰਾਹੀਂ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । 6 ।

ਇਹ ਤੱਪ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । (1) ਬਾਹਰਲਾ (2) ਅੰਦਰਲਾ । ਬਾਹਰਲਾ ਤੱਪ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰਲਾ ਤੱਪ ਵੀ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । 7 ।

(1) ਅਨਸਨ (2) ਉਨੋਦਰਿਕਾ (3) ਭਿਕਸਾਚਰੀਆਂ (4) ਰਸ ਤਿਆਗ (5) ਕਾਇਆ ਕਲੇਸ਼ (6) ਸੰਲੀਨਤਾ-ਇਹ ਬਾਹਰਲਾ ਤੱਪ ਹੈ । 8 ।

ਅਨਸਨ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ (1) ਇਤਵਰਿਕਸਾਵਕਾਕਸ (ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਨਸਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਭੋਜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (2) ਮਰਨ ਕਾਲ ਨਿਰਵਾਕਾਖ (ਭੋਜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਹੋਂਦਾ ਹੈ । 9 ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਤਵਾਰਿਕ ਤੱਪ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ । (1) ਸ਼ੇਣੀ ਤਪ

(2) ਪ੍ਰਤਰਤਪ (3) ਘਨਤੱਪ (4) ਵਰਗ ਤੱਪ । 10 ।

ਪੰਜਵਾ ਵਰਗ - ਵਰਗ ਤੱਪ ਅਤੇ ਛੇਵਾ ਪ੍ਰਕੀਰਨ ਤੱਪ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਤਵਾਰਿਕ ਅਨਸ਼ਨ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । 11 ।

ਗਾਥਾ 10-11 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਪ ਇਕ ਵਰਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੱਪ ਕਰਨਾ । ਸ਼੍ਰੇਣੀਆ ਅਨੇਕਾ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਰਤ, ਦੋ ਵਰਤ ਇਹ ਦੋ ਪੱਦਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਪ ਹੈ । ਵਰਤ, ਦੋ ਵਰਤ, ਤਿੰਨ ਵਰਤ, ਚਾਰ ਵਰਤ, ਇਹ ਚਾਰ ਪਦਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਪ ਹੈ ।

(2) ਪ੍ਰਤਰ ਤੱਪ -1, 2, 3, 4, ਵਰਤ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚਾਰਟ ਤੋਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਲੜੀ ਨੰ	1	2	3	4
1	ਇਕ ਵਰਤ	ਦੋ ਵਰਤ	ਤਿੰਨ ਵਰਤ	ਚਾਰ ਵਰਤ
2	ਦੋ ਵਰਤ	ਤਿੰਨ ਵਰਤ	ਚਾਰ ਵਰਤ	ਇਕ ਵਰਤ
3	ਤਿੰਨ ਵਰਤ	ਚਾਰ ਵਰਤ	ਇਕ ਵਰਤ	ਦੋ ਵਰਤ
4	ਚਾਰ ਵਰਤ	ਇਕ ਵਰਤ	ਦੋ ਵਰਤ	ਤਿੰਨ ਵਰਤ

ਇਹ ਪ੍ਰਤਰ ਤੱਪ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਲ ਪੱਦਾ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 16 ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤੱਪ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪੱਦਾ ਨੂੰ ਗੁਣਾ ਕਰਕੇ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਚਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ 16 ਸੰਖਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

(3) ਘਨਤੱਪ —ਇਸਦੇ 64 ਪਦ ਹਨ ।

(4) ਵਰਗ ਤੱਪ :– 64 × 64 = 4096 ਹਿੱਸੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

(5) ਵਰਗ, ਵਰਗ ਤੱਪ —4096 × 4096 = 16777216 ਪੱਦ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਪ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 5, 6, 7 ਆਦਿ ਪੱਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਈਆਂ-ਚੇਸਟਾ (ਸਰੀਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ) ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮਰਨ ਕਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਵਰਤ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਸਵਿਚਾਰ (ਕਰਵਟ ਬਦਲਨ ਵਾਲਾ) ਅਤੇ ਅਵਿਚਾਰ (ਕਰਵਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ)। 12।

ਜਾਂ ਮਰਨਕਾਲ ਵਰਤ ਦੇ ਸਪਰਿਕਰਮ (ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣਾ) ਅਤੇ ਅਪਰਿਕਰਮ ਇਹ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਅਵਿਚਾਰ ਵਰਤ ਦੇ ਦੋ ਨਿਰਮਹਾਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿਰਹਾਰੀ ਇਹ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਦੋਹਾ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 13।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਨੋਦਰਿਕਾ, ਦਰੱਵ, ਖੇਤਰ, ਕਾਲ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਪਰਿਆਏ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। 14।

ਜੋ ਜਿਨ੍ਹਾ ਭੋਜਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਘਟੋ ਘਟ ਇਕ ਕਣ ਅਤੇ ਇਕ ਬੁਰਕੀ ਘਟ ਕਰਨਾ, ਦਰੱਵ ਦਾ ਉਨੋਦਰੀ ਤੱਪ ਹੈ। 15।

ਗਾਥਾ 12. ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਰਤ ਸੰਨਥਾਰਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਅਵਿਚਾਰ ਇਸਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਸਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਕਰਵਟ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸਵਿਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ।

(1) ਭਗਤ-ਪਛਖਾਨ (2) ਇੰਗਤਮਰਨ। ਭਗਤ ਪਛਖਾਨ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਆਪ ਵੀ ਕਰਵਟ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰਵਟ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੁਝ ਸਾਧੂ ਵੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਅਹਾਰ ਜਾ ਚਾਰ ਅਹਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (2) ਇਗਨੀਮਰਨ—ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਇੱਕਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਵਟ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਪਹਾੜਾ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁੰਨਸਾਨ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਣਾ ਅਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਡਿਗ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੀ ਆਸਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਰਨ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗਾਥਾ 13 ਸੰਥਾਰਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਸਵਪਰਿਕਰਮ (ਬੈਠਣਾ, ਉਠਣਾ, ਕਰਵਟ ਬਦਲਣਾ) ਅਤੇ ਅਪਰਿਕਰਮ ਭਗਤ ਪਛਖਾਣ ਅਤੇ ਇੰਗਨੀ ਸਵਪਰਿਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਦਪੋਪ ਗਮਨ। ਅਪਰਿਕਰਮ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜੋ ਵਰਤ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 261 ਤੇ)

ਪਿੰਡ, ਸਹਿਰ, ਰਾਜਧਾਨੀ, ਨਿਗਮ (ਵਿਉਪਾਰੀਆ ਦਾ ਪੜਾਉ) ਆਕਰ, ਪਲੀ (ਜੰਗਲੀ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਟਿਕਾਨਾ) ਖੇੜ (ਕੰਧ) ਕਰਵਟ (ਮੰਡੀ) ਦਰੋਨ ਮੁਖ (ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਜਿਆਦਾ ਹੋਵੇ। ਪੱਤਨ (ਇਕ ਲੰਬਾ ਸਹਿਰ) ਮੰਡਪ (ਜੋ ਸਹਿਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ 2½ ਯੋਜਨ ਦੂਰ ਹੋਵੇ) ਸੰਵਾਦ (ਇਕ ਖੁਲਾ ਸਹਿਰ)। 16।

ਆਸਰਮ, ਵਿਹਾਰ (ਸਾਧੂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾ) ਸੰਨੀਵੇਸ ਸਮਾਜ (ਮੁਸਾਫਿਰ ਖਾਨਾ) ਘੋਸ (ਗਊਸਾਲਾ) ਸੱਥਲੀ (ਉੱਚ ਟੀਲੇ ਤੇ ਟਿਕਾਣ) ਫੋਜ ਦਾ ਕੈਂਪ, ਸਾਰਥੇ, ਸੰਵਰਤ (ਜਿਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਡਰੇ ਹੋਣ) ਕੋਟ (ਕਿਲ੍ਹਾ)। 17।

ਬਾਟ, ਗਲੀ ਤੇ ਘਰ ਇਨ੍ਹਾ ਖੇਤਰਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰਾ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਿਕਸਾ ਲਈ ਜਾਣਾ ਊਨੋਦਰੀ ਤੱਪ ਹੈ। 18।

ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਅਹਾਰਿਮ ਹੈ ਜੋ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਨਿਰਹਾਰਿਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ਓਹ ਨਿਰਹਾਰਮ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੁਨਸਾਨ ਥਾਵਾ ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅੱਗਨੀ ਸੰਸਕਾਰ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਅਨਿਰਹਾਰਮ ਹੈ।

ਗਾਥਾ 16-17-18

(1) ਜਿਥੇ ਟੈਕਸ ਲੱਗੇ	ਗ੍ਰਾਮ
(2) ਵਿਉਪਾਰ ਦੀ ਮੰਡੀ	ਨਿਗਮ
(3) ਸੋਨੇ ਦੀ ਖਾਨ	ਆਕਰ
(4) ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚੋਰਾ ਜਾ ਆਮ ਲੋਕਾ ਦੀ ਵਸਤੀ	ਪੱਲੀ
(5) ਧੂੜ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆ ਕੰਧਾ ਵਾਲਾ ਪਿੰਡ	ਖੇਟ
(6) ਛੋਟਾ ਨਗਰ	ਕਰਵੱਟ
(7) ਜਿਥੇ ਆਉਣ ਜਾਣਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਖੁਸਕੀ ਦੋਹੇ ਰਾਹ ਹੋਣ	ਦਰੋਣਮੁਖ
(8) ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ	ਪੱਤਨ
(9) ਜਿਥੇ ਚਾਰੋ ਪਾਸੇ 2½ ਯੋਜਨ ਤਕ ਪਿੰਡ ਨਾ ਹੋਵੇ	ਮੰਡਪ
(10) ਜਿਥੇ ਚਾਰੇ ਵਰਣ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ	ਸੰਬਾਧ
(11) ਤਾਪਸ ਆਦਿ ਦਾ ਆਸਰਮ	ਆਸਰਮਪਦ
(12) ਦੇਵ ਮੰਦਰ	ਵਿਹਾਰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 262 ਤੇ)

ਪੇਟਾ, ਅਰਧ ਪੇਟਾ, ਗੋਮੁਤਰੀਕਾ, ਪੰਤੰਗ ਵੀਥਿਕਾ, ਸੰਬੂਕਾਵਰਤਾ, ਆਯਤਮਗਤਵਾ-ਪ੍ਰਤਿਆਗਤਾ-ਇਹ ਖੇਤਰ ਪਖੋਂ 6 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। 19।

ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਂ ਮੁਕਰੱਰ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਜਾਣਾ ਉਨੋਦਰੀ ਤੱਪ ਹੈ। 20।

ਜਾਂ ਕੁਝ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਕਾਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਉਨੋਦਰੀ ਤੱਪ ਹੈ। 21।

ਇਸਤਰੀ, ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਹਿਤ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਮਰ ਅਤੇ ਅਜੇਹੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਪੜੇ। 22।

ਜਾਂ ਅਜੇਹਾ ਖਾਸ ਰੰਗ, ਅਤੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਭਿਕਸ਼ਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਰਤੀ (ਆਦਤ) ਹੀ ਭਾਵ ਉਨੋਦਰੀ ਤੱਪ ਹੈ। 23।

---

(13) ਸਰਾ	ਸੰਨੀਵੇਸ਼
(14) ਸਭਾ, ਪਰਿਸ਼ਧ	ਸਮਾਜ
(15) ਗਊਸ਼ਾਲਾ	ਘੋਸ਼
(16) ਉੱਚਾ ਟੀਲਾ	ਸੱਥਲੀ
(17) ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਚੱਲਨ ਵਾਲਾ ਸਮੂਹ	ਸਾਰਥ
(18) ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਡਰੇ ਹੋਣ	ਸੰਵੇਰਤ
(19) ਕਿਲਾ	ਕੋਟ
(20) ਜਿਥੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਦੀ ਵਾੜ	ਵਾਟ
(21) ਪਿੰਡ ਦੀ ਗਲੀ	ਰੱਥਥਿਆਂ

'ਖੇਤਰ ਅਵਮੋਦਰਯ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਸਫਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ ਹੱਦ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ।

ਗਾਥਾ 19. 1 ਪੇਟਾ—ਜਿਵੇਂ ਪੇਟੀ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਘਰ ਛਡਕੇ ਭੋਜਨ ਮੰਗ ਕੇ ਲੈ ਆਉਣਾ

2. ਅਰਧ ਪੇਟਾ—ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਕੋਣਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਭੋਜਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

3 ਗੋਮੁਤਰੀਕਾ—ਉਲਟੇ-ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਭੋਜਨ ਲੈਕੇ ਆਉਣਾ ਗੋਮੁ-

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 263 ਤੇ)

ਦਰੱਵ, ਖੇਤਰ, ਕਾਲ, ਭਾਵ ਵਿਚ ਜੋ ਪਰਿਯਾਵਾ (ਭਾਵ) ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਸਭ ਢੰਗਾ ਨਾਲ ਉਨੋਦਰੀ ਤੱਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ 'ਪਰਿਯਵ-ਚਰਕ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 24।

ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਿਕਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਏਸਨਾ (ਮੰਗਣ ਦੇ ਢੰਗ) ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਭਿਗ੍ਰਹ (ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ) ਭਿਖਿਆਚਰਿਆ ਤੱਪ ਹੈ। 25।

ਤਰੀਕਾ ਜਿਵੇਂ ਬਲਦ ਚਲਦਾ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਲਟੇ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਮੰਗਣਾ

4 ਪਤੰਗਵੀਥਿਕਾ—ਪਤੰਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉੜਦਾ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਕਦੇ ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਘਰ ਛਡ ਕੇ ਭੋਜਨ ਮੰਗਨਾ

5 ਸੰਬੂਕਾਵਰਤਾ—ਸੰਖ ਦੀਆ ਤੈਹਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਹਿਸੇ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਮੰਗਣਾ ਜਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੋਜਨ ਲੇਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਤਕ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ਸੰਬੂਕਾਵਰਤਾ, ਇਹ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ

6 ਆਯਤਮਗਤਵਾ—ਪ੍ਰਤਿਆਗਤਾ–ਪਿੰਡ ਦੀ ਇਕ ਗਲੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਤੋਂ ਲੇਕੇ ਆਖਰੀ ਘਰ ਤਕ ਭੋਜਨ ਮੰਗਣਾ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਜਾਦੇ ਸਮੇਂ ਗਲੀ ਦੀ ਇਕ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਲੇਕੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਗਲੀ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਲਾਈਨ ਤਕ ਮੰਗਣਾ। ਜਾ ਇਕ ਹੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚੋਂ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲੇਕੇ ਆਉਣਾ, ਦੂਸਰੀ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਨਾ ਮੰਗਣਾ

ਗਾਥਾ 25 ਗੋਚਰੀ ਦੇ ਅੱਠ ਭੇਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ
ਪੇਟੀਕਾ ਦੇ 6 ਭੇਦ ਅਤੇ ਸੰਬੂਕਾਵਰਤਾ ਅਤੇ ਆਯਤਮਗਤਵਾ ਪ੍ਰਤਿਆਗਤਾ ਦੇ ਦੋ ਉਪਭੇਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਠ ਭੇਦ ਹਨ।

ਸੱਤ ਏਸਨਾਵਾਂ

(1) ਸੰਸ੍ਰਿਸਟਾ—ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਹੱਥਾ ਜਾ ਭਾਂਡੇ ਰਾਹੀਂ ਭੋਜਨ ਮੰਗਣਾ

(2) ਅਸੰਸ੍ਰਿਸਟਾ—ਬਿਨਾ ਲਿਬੜੇ ਹਥਾ ਜਾ ਭਾਂਡੇ ਰਾਹੀਂ ਭੋਜਨ ਮੰਗਣਾ

(3) ਉਦਧ੍ਰਿਤਾ—ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਭਾਂਡੇ ਦੇ ਭੋਜਨ ਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਕਢਿਆ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ

(4) ਅਲੱਪਲੇਪਾ —ਛੋਲੇ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਲੈਣਾ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 264 ਤੇ)

ਸੌਣ, ਬੈਠਣ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਫਜ਼ੂਲ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਿਉਤ ਸਰਗ ਤੱਪ ਹੈ । 36 ।

ਜੋ ਪੰਡਤ ਮੁਨੀ ਦੋਹਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤੱਪ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । 37 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ।

○ ੩੧ ○

ਚਰਨ ਵਿਧੀ ਅਧਿਐਨ

ਇੱਕਤੀਈਵਾਂ ਅਧਿਐਨ

ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਉਸ ਚਾਰਿੱਤਰ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਆਖਾਂਗਾ, ਜਿਸਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੈਰ ਗਏ ਹਨ । 1 ।

ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਫ ਛੱਡਨ ਦੀ ਅਤੇ ਇਕ ਤਰਫ ਲਗਨ ਦੀ ਆਦਤ ਰਖਣੀ ਚਾਹਿਦੀ ਹੈ । 2 ।

ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੇ ਮੋਢੀ, ਰਾਗ ਅਤੇ ਦਵੇਸ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸਦਾ ਰੋਕ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ (ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।3 ।

ਤਿੰਨ ਦੰਡ, ਤਿੰਨ ਗੌਰਵ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਲੱਯ ਦਾ ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸਦਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ । 4 ।

ਦੇਵਤੇ ਪਸ਼ੂ ਮਨੁੱਖ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ । 5 ।

ਜੋ ਸਾਧੂ ਵਿਕੱਥਾ (ਫਜ਼ੂਲ ਤੇ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ) ਕਸ਼ਾਏ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਾ ਅਤੇ ਆਰਤ ਤੇ ਰੌਦਰ ਧਿਆਨ-ਦੋ ਧਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ

ਗਾਥਾ 4. ਤਿੰਨ ਦੰਡ ਇਹ ਹਨ । (1) ਪਾਪ ਕਰਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਮਨ (2) ਪਾਪੀ ਬਚਨ (3) ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ।

ਤਿੰਨ ਗੌਰਵ (ਹੰਕਾਰ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ (1) ਰਿਧੀ ਗੌਰਵ (2) ਰਸ ਗੌਰਵ (3) ਸਾਤ (ਸੁੱਖ) ਗੌਰਵ ।

ਤਿੰਨ ਸ਼ਲੱਯ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਮਾਇਆ (2) ਨਿਦਾਨ (ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਰਲੋਕਿਕ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਸੁੱਖਾਂ ਲਈ ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਨਾ) (3) ਮਿਥਿਆ ਦਰਸ਼ਨ (ਆਤਮ ਤਤੱਵ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ)

ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ । 6 ।

ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਵਰਤਾ ਅਤੇ ਸਮਿਤੀਆ ਦੇ ਪਾਲਨ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆਵਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਸਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ । 7 ।

ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਛੇ ਲੇਸਯਾ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਾਇਆ ਆਦਿ ਛੇ ਕਾਇਆ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਛੇ ਕਾਰਨਾ ਦਾ ਸਦਾ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀ ਰੁਕਦਾ । 8 ।

ਗਾਥਾ 6 ਚਾਰ ਵਿਕੱਥਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਇਸਤਰੀ ਕਥਾ (ਇਸਤਰੀਆ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ) (2) ਭੱਤ ਕਥਾ (ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਸਵਾਦਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ, (3) ਦੇਸਕਥਾ (ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਰਹਿਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਹਿਰਾ ਵਾਰੇ ਫਜ਼ੂਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ) (4) ਰਾਜਕਥਾ (ਰਾਜਿਆ ਦੇ ਸੁੱਖਾ ਅਤੇ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ)

ਚਾਰ ਸੰਗੀਆਵਾ (ਲਗਾਉ ਦੀਆ ਭਾਵਨਾਵਾ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਅਹਾਰ ਸੰਗੀਆ (2) ਭੈ ਸੰਗੀਆ (3) ਮੈਥੁਨ ਸੰਗਿਆ (ਵਿਭਚਾਰ ਸੰਗੀਆ) (4) ਲੋਭ ਸੰਗੀਆ (ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਸੰਗੀਆ ।

ਗਾਥਾ 7 ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਸ਼ਬਦ (2) ਵਰਨ (3) ਗੰਧ (4) ਰਸ (5) ਸਪਰਸ ।

ਪੰਜ ਕ੍ਰਿਆਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਕਾਇਕੀ ਅਧਿਕਰਨਕੀ (2) (ਹਥਿਆਰਾ ਸੰਬੰਧੀ (3) ਪਰਾਦਵੇਸਕੀ (ਦਵੇਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) (4) ਪਰਤਾਪਨੀਕੀ (ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਾ) (5) ਪਰਾਣਾਤੀਪਾਤ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨਾ ।

ਗਾਥਾ 8 ਡਾ ਹੈਰਮਨ ਜੈਕੋਵੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦੇ ਛੇ ਕਾਰਨਾ ਦੀ ਥਾ ਤੇ ਅੱਠ ਕਾਰਨ ਮਿਲੇ ਹਨ । ਦੋ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹਨ ਵੇਦਨਾ ਤੇ ਵੈਯਾਵਰਿਤ (ਸੇਵਾ) ।

(The Sacread Book of the last Vol XLV Page 181) (ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਬਾਰੇ 34ਵਾਂ ਅਧਿਐਨ ਵੇਖੋ)

(5) ਦਰਿਸਟੀ ਵਿਪਰਿਆਸ ਕ੍ਰਿਆ .- ਗਲਤ ਸਮਝ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਨ ਵਾਲਾ ਪਾਪ, ਜਿਵੇਂ ਚੋਰ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦੇਣਾ।

(6) ਮਰਿਸਾ ਕ੍ਰਿਆ :- ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ।

(7) ਅਦੱਤਾ ਦਾਨ .- ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ।

(8) ਅਧਿਆਤਮ ਕ੍ਰਿਆ :- ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਨ ਦਾ ਦੁੱਖ।

(9) ਮਾਨ ਕ੍ਰਿਆ .- ਅਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨਾ।

(10) ਮਿਤੱਰ ਕ੍ਰਿਆ :- ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਕਠੋਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ।

(11) ਮਾਇਆ ਕ੍ਰਿਆ :- ਧੋਖਾ ਕਰਨਾ।

(12) ਲੋਭ ਕ੍ਰਿਆ :- ਲੋਭ ਕਰਨਾ।

(13) ਈਰੀਆ ਪਥੀਕ ਕ੍ਰਿਆ :- ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਜੀਵ ਘਾਤ ਕਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਆ।

ਭੂਤ ਗ੍ਰਾਮ ਜੀਵ ਸਮੂਹ 14 ਹਨ।

(1) ਸੂਖਮ ਇੰਦਰੀ (2) ਵਾਦਰ ਇਕ ਇੰਦਰੀ (3) ਦੋ ਇੰਦਰੀਆ ਤਿੰਨ ਇੰਦਰੀ (5) ਚਾਰ ਇੰਦਰੀ (6) ਅਸੰਗੀ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀ (7) ਅਸੰਗੀ (8) ਪੰਜ ਇੰਦਰੀ ਸੰਗੀ (ਮਨ ਵਾਲੇ)।

ਇਨ੍ਹਾ ਸੱਤਾ ਦੇ ਪਰਿਆਪਤ ਅਤੇ ਅਪਰਿਆਪਤ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 14 ਭੇਦ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਸਟ ਦੇਣਾ ਮਨਾ ਹੈ।

15 ਪਰਮ ਧਾਰਮਿਕ ਦੇਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(1) ਅੰਬ (2) ਅੰਬਰੀਸ (3) ਸਿਆਮ (4) ਸਬਲ (5) ਰੌਦਰ (6) ਉਪ-ਰੌਦਰ (7) ਕਾਲ (8) ਮਹਾਕਾਲ (9) ਅਸੀ ਪੱਤਰ (10) ਧਨੂੰ (11) ਕੁਭ (12) ਬਾਲੁਕਾ (13) ਵੈਤਰਨੀ (14) ਖੁਰਸਵਰ (15) ਮਹਾਘੋਸ਼।

ਇਹ ਦੇਵਤੇ ਪਾਪੀ, ਤੇ ਨਿਰਦੇਈ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਕਰਮਾ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹਿਦੀ।

ਗਾਥਾ ਸੋਲਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਸੰਜਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ । 13 !

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਵਿਚ, ਗਿਆਤ ਧਰਮ ਕਥਾਂਗ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਅਸਮਾਧੀ (ਦੁੱਖ) ਦੇ ਸਥਾਨਾ ਨੂੰ ਜੋ ਭਿਕਸ਼ੂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ। । 14 ।

ਗਾਥਾ 13 ਸੋਲਾ ਗਾਥਾ (ਸੂਤਰਕ੍ਰਿਤਾਂਗ) ਦੇ 16 ਅਧਿਐਨ (1) ਸਵ ਸਮੇਂ ਪਰਸਮੇਂ (2) ਵੈਤਾਲਿਆ (3) ਉਪਸਰਗ ਪ੍ਰਗਿਆ (4) ਇਸਤਰੀ ਪਰਿਗਾ (5) ਨਰਕ ਵਿਭਕਤੀ (6) ਵੀਰ ਸਤੂਤੀ (7) ਕੁਸੀਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (8) ਵੀਰਜ (9) ਧਰਮ (10) ਸਮਾਧੀ (11) ਮਾਰਗ (12) ਸਮੌਸਰਨ (13) ਯਾਥਾਤੱਥਅ (14) ਗ੍ਰੰਥ (15) ਆਦਨੀਆ (16) ਗਾਥਾ ।

17 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਸੰਜਮ ।

(1 ਤੋਂ 9) (1) ਪ੍ਰਿਥਵੀ (2) ਆਪ (3) ਤੇਜਸ (4) ਵਾਯੂ (5) ਬਨਾਸਪਤਿ (6) ਦੋ ਇੰਦਰੀ (7) ਤਿੰਨ ਇੰਦਰੀ (8) ਚਾਰ ਇੰਦਰੀ (9) ਪੰਜ ਇੰਦਰੀ ।

(10) ਅਜੀਵਅ ਸੰਜਮ :- ਅਜੀਵ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਸਤੂਆ ਨਾਲ ਅਸੰਜਮ ਹੋਵੇ । ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਮੁਲ ਦੇ ਵਸਤਰ ਲੈਣਾ ।

(11) ਪਰੇਕਸਆ ਸੰਜਮ - ਜੀਵਾਂ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਠਨਾ, ਉਠਨਾ, ਸੋਣਾ ਆਦਿ ।

(12) ਉਪਕੇਸ਼ਾ ਅਸੰਜਮ - ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨਾ ।

(13) ਅੱਪ ਹੱਤਯਅਸੰਜਮ - ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸੁਟਣਾ ।

(14) ਮਨ ਅਸੰਜਮ - ਭੈੜਾ ਮਨ ਰਖਨਾ ।

(15) ਬਚਨ ਅਸੰਜਮ (ਬੁਰੇ ਬਚਨ ਆਖਣਾ) ।

(16) ਕਾਇਆ ਅਸੰਜਮ - ਚਲਨ-ਫਿਰਨ ਲਗਿਆਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਨਾ ।

ਗਾਥਾ 14 18 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ।

1 ਤੋਂ 3 ਦੇਵਤੇ ਸੰਬੰਧੀ, ਕਾਮ ਭੋਗ, ਮਨ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਕਰ ਵਾਉਣਾ ਤੇ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨਾ ।

(ਬਾਕੀ ਨੋਟ 278 ਤੇ)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਪੰਡਤ ਭਿਕਸ਼ੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 21 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

---

28. ਭਾਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਸਭਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਆਖਣਾ "ਛਡੋ ਕਥਾ ਨੂੰ, ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ"।
29. ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦੀ ਉਲਟ ਤੇ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ।
30. ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਨਾਲ ਪੈਰ ਛੂ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਨਾ ਮੰਗਣਾ।
31. ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਤੇ ਖੜਨਾ, ਬੈਠਣਾ, ਸੋਣਾ।
32. ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਤੋਂ ਉਚੇ ਆਸਨ ਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਸੋਣਾ ਤੇ ਖੜਨਾ
33 ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜਨਾ, ਸੋਣਾ ਤੇ ਬੈਠਣਾ।
ਸਾਧੂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ਾਂ (ਅਸਾਤਨਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਛਡ ਦੇਵੇ।

● ੩੨ ●

ਅਪ੍ਰਮਾਦ ਸਥਾਨ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਅਸ਼ੁਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਅਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਛੱਡਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਦ ਸਥਾਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਦ ਸਥਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਉਹ ਕੰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣ ਤੱਪ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਤਮ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਬੀਜ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ, ਮਾੜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

●

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਪੰਡਤ ਭਿਕਸ਼ੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 21 ।

ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

---

28. ਭਾਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਸਭਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਆਖਣਾ "ਹਟੋ ਕਥਾ ਨੂੰ, ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ"।
29. ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦੀ ਉਲਟ ਤੇ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ।
30. ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਨਾਲ ਪੈਰ ਛੂ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਨਾ ਮੰਗਣਾ।
31. ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਤੇ ਖੜਨਾ, ਬੈਠਣਾ, ਸੋਣਾ।
32. ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਤੋਂ ਉਚੇ ਆਸਨ ਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਸੋਣਾ ਤੇ ਖੜਨਾ
33 ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜਨਾ, ਸੋਣਾ ਤੇ ਬੈਠਣਾ।
ਸਾਧੂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ਾਂ (ਅਸਾਤਨਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਛਡ ਦੇਵੇ।

੦ ੩੨ ੦

ਅਪ੍ਰਮਾਦ ਸਥਾਨ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਅਸੁਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਅਸੁਭ ਕੰਮ ਛੱਡਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹ। ਅਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਦ ਸਥਾਨ ਹ।

ਪ੍ਰਮਾਦ ਸਥਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਉਹ ਕੰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣ ਤੱਪ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਤਮ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਬੀਜ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ [illegible], ਮਾੜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੇ [illegible] ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਮਾਧੀ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯਾਕੂਸ (ਉਮਰ ਦਾ ਕਾਰਣ) ਕਰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ, ਧਰਮ ਸੁਧ ਹੋਕੇ, ਸਹਿਜ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। 109।

ਫੇਰ ਉਹ ਮੁਕਤ ਆਤਮਾ, ਸਾਰੇ ਰੋਗਾ ਤੇ ਦੁੱਖਾ ਤੋਂ—ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਹਮੇਸਾ ਲਈ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਦੀ, ਮਹਾਨ ਬਣ ਜਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਬਣਕੇ ਹਮੇਸਾ ਲਈ ਧਰਮ ਆਤਮਿਕ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਦੀ ਹੈ। 110।

ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨਾਲ ਲਗੇ, ਸਾਰੇ ਦੁਖਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਹੋ ਹੀ ਰਾਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਹਮੇਸਾ ਲਈ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ। 111।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾ।

੦ ੩੩ ੦

ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਅਧਿਐਨ

ਕਰਮਵਾਦ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ [illegible] ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ [illegible] ਵਿਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ [illegible]

ਉਪਾਂਗ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ 3 ਭੇਦ ਹਨ .- (1) ਔਦਾਰੀਕ ਅੰਗਉਪਾਂਗ ਨਾਮ ਕਰਮ (2) ਵੈਕਰੀਆ ਅੰਗਉਪਾਂਗ ਨਾਮ ਕਰਮ (3) ਅਹਾਰਕ ਅੰਗਉਪਾਂਗ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ :- (1) ਔਦਾਰੀਕ ਸ਼ਰੀਰ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ (2) ਵੈਕਰੀਆ ਸਰੀਰ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ (3) ਅਹਾਰਕ ਸ਼ਰੀਰ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ (4) ਤੇਜਸ ਸਰੀਰ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ (5) ਕਾਰਮਨ ਸਰੀਰ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਸੰਘਾਤਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਘਾਤਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਜੋੜ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਹਨਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ 6 ਭੇਦ ਹਨ - (1) ਬਜਰਰਿਸ਼ਬ ਨਾਰਾਚ (2) ਰਿਸ਼ਵ ਨਾਰਾਚ (3) ਨਾਰਾਚ (4) ਅਰਧ ਨਾਰਾਚ (5) ਕਿਲਿਕਾ ਅਤੇ (6) ਸੇਵਾਰਤ ।

ਸੰਸਥਾਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ 6 ਭੇਦ ਹਨ :- (1) ਸਮ ਚੁਤਰ (2) ਨਯਗਰੋਧ (3) ਸਾਦਿ (4) ਕੁਬਜ (5) ਵਾਮਨ (6) ਹੁੰਡਕਸੰਸਥਾਨ ।

ਵਰਨ (ਰੰਗ) ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ :- (1) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਕਾਲਾ) (2) ਨੀਲਾ (3) ਲਾਲ (4) ਪੀਲਾ (5) ਸਫੇਦ ।

ਗੰਧ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ - (1) ਸੁਗੰਧ (2) ਦੁਰਗੰਧ ।

ਰਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ .- (1) ਤਿੱਖਾ (2) ਕੌੜਾ (3) ਕਸੈਲਾ (4) ਤੇਜ਼ਾਬੀ (5) ਮਿੱਠਾ ।

ਸਪਰਸ ਦੇ 8 ਭੇਦ ਹਨ .- (1) ਗੁਰੂ (ਭਾਰਾ) (2) ਲਘੂ (ਹਲਕਾ) (3) ਮਿਰਦੂ

ਕੰਮ ਅੱਖ ਝਪਕਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(4) ਤੇਜਸ ਸਰੀਰ—ਜੋ ਸਰੀਰ ਤੇਜਸ ਪੁਦਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬਨਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ (1) ਜਠਾਰ ਅਗਨੀ—ਜੋ ਭੋਜਨ ਪਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । (2) ਜਿਸ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਤੇਜਸ ਲਬਧੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ ਤਪਸਿਆ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਇਨੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅੱਗ ਕਢਦਾ ਹੈ ਤਾਂ 16 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਫੂਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤੇਜੋ ਲੇਸਿਆ ਹੈ (1) ਸੀਤਲ ਤੇਜੋ ਲੇਸਿਆ ਵਾਲਾ ਇਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(5) ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪੁਦਗਲਾਂ ਦਾ ਬਨਿਆ ਸਰੀਰ ।

(4) ਕਠੋਰ (5) ਠੰਡਾ (6) ਗਰਮ (7) ਚਿਨਗੰਧ (ਚਿਕਨਾ) (8) ਰੁਖਾ ਸਪਰੱਸ ।

ਅਨੂੰਪੂਰਬੀ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹਨ :- (1) ਨਰਕਾਨੂਪੁਰਬੀ (2) ਤਿਰਜੰਚ ਨੂਪੁਰਬੀ (3) ਮਨੁਸਾਨੂਪੁਰਬੀ (4) ਦੇਵਾਨੂਪੁਰਬੀ ।

ਵਿਹਾਯੋਗਤੀ ਦੇ 2 ਭੇਦ ਹਨ - (1) ਸੁਭ (2) ਅਸੁਭ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 14 ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਕੀਤਿਆ ਦੇ 65 ਭੇਦ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ, ਤਰਸ ਅਤੇ ਸਥਾਵਰ ਦਸਕ ਇਹ 28 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜੋੜ ਲੈਣੀਆ ਚਾਹੀਦੀਆ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 65+28 ਕੁਲ ਜੋੜ 93 ਬਣ ਜਾਦਾ ਹੈ ।

103 ਭੇਦ —93 ਭੇਦ ਉਪਰਲੇ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਕਰਮ ਦੇ 5 ਭੇਦ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 15 ਭੇਦ ਵੀ ਹਨ ।

1 ਔਦਾਰੀਕ – ਔਦਾਰੀਕ ਕਾਰਮਨ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

2 ਔਦਾਰੀਕ – ਤੇਜਸ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

3 ਔਦਾਰੀਕ—ਕਾਰਮਨ ਬੰਧਨ ਕਰਮ ।

4 ਵੈਕਰੀਆ—ਵੈਕਰੀਆ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

5 ਵੈਕਰੀਆ—ਤੇਜਸ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

6 ਵੈਕਰੀਆ—ਕਾਰਮਨ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

7 ਅਹਾਰਕ—ਅਹਾਰਕ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

8 ਅਹਾਰਕ—ਤੇਜਸ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

9 ਅਹਾਰਕ—ਕਾਰਮਨ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

10 ਔਦਾਰੀਕ- ਤੇਜਸ ਕਾਰਮਨ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

11 ਵੈਕਰੀਆ—ਤੇਜਸ ਕਾਰਮਨ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

12 ਅਹਾਰਕ—ਤੇਜਸ, [illegible] ।

13 ਤੇਜਸ—ਤੇਜਸ ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ।

14 ਤੇਜਸ—[illegible] ।

[illegible]

15 ਕਾਰਮਨ —ਕਾਰਮਨ ਸਰੀਰ ਨਾਮ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸੂਚੀ ਵਿਚ 10 ਭੇਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ 103 ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

67 ਭੇਦ —ਬੰਧਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ 15 ਭੇਦ ਸੰਘਾਤਨ ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ 5 ਭੇਦ ਦਾ 5 ਸਰੀਰ ਨਾਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਮਿਲਾਦਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਰਨ, ਗੰਧ ਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਦੇ 20 ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ 4 ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਬਾਕੀ 67 ਭੇਦ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੰਧਨ ਕਰਮ ਦੇ 15 ਭੇਦ
ਸਘਾਤਨ ਦੇ 5 ਭੇਦ
ਵਰਨਾ ਆਦਿ ਦੇ 16 ਭੇਦ

———

36 ਭੇਦ

———

103- -36=67

ਇਹ ਕਰਮ ਪਾਪ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੈ।

(7) ਗੋਤਰ —ਉਚੇ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਗੋਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹੋ ਕਰਮ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮ ਪਾਪ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਕਰਮ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਉਚੇ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਗੋਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(8) ਆਯੂਸ਼ -ਇਸ ਕਰਮ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਗਤੀ ਵਿਚ ਉਮਰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਮ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਜੀਵ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਸ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜੇਲ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਦੀ ਜੇਲ ਭੁਗਤ ਕੇ ਕੈਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਆਯੂਸ਼ ਕਰਮ ਅਧੀਨ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

(1) ਨਰਕ ਆਯੂ (2) ਤਿਰਯੰਚ ਆਯੂ (3) ਮਨੁੱਖ ਆਯੂ (4) ਦੇਵ ਆਯੂ

ਜੀਵ, ਪੁੰਨ, ਪਾਪ ਆਪ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਪੁਦਗਲ ਹੈ। ਪੁੰਨ, ਪਾਪ ਤੇ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜੀਵ ਤੇ ਪੁਦਗਲ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਕਾਰਣ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਬਣਦੀ ਹੈ

ਉਹ ਪਾਪ ਜਾ ਪੁੰਨ ਹੈ । ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪੁਦਗਲ ਇਨੇ ਸੂਖਮ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ
ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਆਪਣੇ ਕਰਮ
ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਪੁਦਗਲ ਜੜ (ਬੇਜਾਨ) ਹਨ ਪਰ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਨੂੰ
ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦਾ ਰਸ ਭੋਗਦਾ
ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਕਰਮਾ ਦੇ ਪੁਦਗਲਾਂ ਕਾਰਣ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ।

੩੪

ਲੇਸ਼ਿਆ ਅਧਿਐਨ

[illegible]

(10) ਉਮਰ :- ਲੇਸਿਆ ਦੇ ਸੁਰੂ ਤੇ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਮਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਮਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਭ ਲੇਸਿਆ ਤੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਭਗਵਤੀ ਸੂਤਰ, ਪ੍ਰਗਿਆਪਨਾ ਸੂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੇਸਿਆਵਾ ਦੀ ਲੰਬੀ ਵਿਆਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪੁਦਗਲ ਹੈ। ਪੁਦਗਲਾ ਵਿਚ ਰੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ 24 ਤੀਰਥਕਰਾ ਦੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੰਗ ਸਾਸਤਰਾ ਵਿਚ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਦਮ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਵਾਸੂ ਪੂਜਯ ਜੀ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪੁਸ਼ਪਦੰਤ ਦਾ ਰੰਗ ਸਫੈਦ ਹੈ। ਮਨੀਸੁਵਰਤ ਤੇ ਅਰਿਸਟ ਨੇਮਿ ਜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੈ। ਮਲੀ ਨਾਥ ਤੇ ਪਾਰਸਵਨਾਥ ਜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਨੀਲਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੋਲਾ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਨਹਹਿਰੀ ਹੈ।

ਚੋਤੀਈਵਾ ਅਧਿਐਨ

ਮੈਂ ਸਿਲਸਲੇ ਵਾਰ ਲੇਸਿਆਦਾਵਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਾਸੋ ਤੁਸੀ 6 ਲੇਸਿਆ ਦੇ ਰੰਗਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸੁਣੋ। 1।

ਲੇਸਿਆ ਦੇ ਨਾਉਂ, ਵਰਨ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ, ਪਰਿਨਾਮ, ਲੱਛਣ, ਸਥਾਨ, ਸਥਿਤੀ, ਗਤੀ ਅਤੇ ਉਮਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋ ਸੁਣੋ। 2।

(ਨਾਮ ਦੁਆਰ)

ਲੇਸਿਆਵਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। 1 ਕ੍ਰਿਸਨ (ਕਾਲਾ) 2 ਨੀਲ 3 ਕਪੋਤ (ਕਬੂਤਰ ਵਰਗਾ ਰੰਗ) 4 ਤੇਜਸ (ਲਾਲ) 5 ਪਦਮ (ਪੀਲਾ) ਅਤੇ 6 ਸੁਕਲ (ਸਫੇਦ)। 3।

(ਰੰਗ ਦੁਆਰ)

ਕ੍ਰਿਸਨ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰੰਗ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬੱਦਲ [illegible] ਅਰਿਸਟਕ-ਦਲ (ਰੀਠਾ) ਖੰਜਨ, ਅੰਜਨ (ਸੁਰਮੇ) ਅਤੇ ਨੇਤਰ ਤਾਰਿਆਂ [illegible] ਹੈ। 4।

ਨੀਲ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰੰਗ - ਨੀਲ ਅਸੋਕ, ਦਰਖਤ, ਚਾਸ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਤ ਅਤੇ ਬੇਡੂਰਿਆ ਮਨੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਨੀਲਾ ਹੈ । 5 ।

ਕਪੋਤ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰੰਗ - ਅਲਸੀ ਦੇ ਫੁਲ ਕੋਇਲ ਦੇ ਪਰ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਖੂੰਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲਾਲ ਮਿਲਿਆ ਜੁਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 6 ।

ਤੇਜੋ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰੰਗ - ਹਿਗੂਲ, ਧਾਤ, ਗੇਰੂਆ ਚਮਕਦਾ ਸੂਰਜ, ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ ਤੇ ਦੀਪਕ ਦੀ ਲੋ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 7 ।

ਪਦਮ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰੰਗ - ਹਰੀ ਤਾਲ (ਪੀਲਾ) ਤੇ ਹਲਦੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਸਣ ਅਤੇ ਸਣ ਦੇ ਫੁਲਾ ਵਰਗਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 8 ।

ਸੁਕਲ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰੰਗ - ਸਫੇਦ, ਅੰਕਰਤਨ (ਸਫੇਦ ਰਤਨ) ਕੁੰਦ ਦਾ ਫੁਲ, ਦੁਧ ਦੀ ਧਾਰ, ਚਾਦੀ ਦੇ ਹਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾ ਸਫੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 9 ।

(ਰਸ ਦੁਆਰ)

ਕੌੜਾ ਤੂਬਾ (ਕਦੂ) ਨੀਮ ਅਤੇ ਕੌੜੀ ਰੋਹਨੀ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਜਿਆਦਾ ਕੌੜਾ, ਕ੍ਰਿਸਨ (ਕਾਲਾ) ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰਸ ਹੈ । 10 ।

ਤਰਿਕੁਟ ਅਤੇ ਗੱਜ ਪੀਪਲ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਤੀਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਜਿਆਦਾ ਤਿੱਖਾ ਨੀਲ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰਸ ਹੈ । 11 ।

ਕੱਚੇ ਅੰਬ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਕੱਪਿਥ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਸੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਜਿਆਦਾ ਕਸੈਲਾ ਕਪੋਤ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰਸ ਹੈ । 12 ।

ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਅੰਬ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਕਪੀਥ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਖਟ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਤੇਜੋ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰਸ ਹੈ । 13 ।

ਉੱਤਮ ਸੁਰਾ (ਸਰਾਬ) ਫੁਲਾ ਦੇ ਬਣੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਸਵ (ਅਰਕ) ਮਧੂ (ਵਿਸੇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਾਬ) ਅਤੇ ਸਿਰਕੇ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਸੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਜਿਆਦਾ ਕਸੈਲਾ ਪਦਮ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰਸ ਹੈ । 14 ।

ਖਜੂਰ, ਦਾਖ, ਖੀਰ, ਖੰਡ ਅਤੇ ਸਕਰ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਮਿੱਠਾ ਸੁਕਲ ਲੇਸਿਆ ਦਾ ਰਸ ਹੈ । 15 ।

ਗਾਥਾ 11* ਤ੍ਰਿਕਟੂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੁੰਡ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ-ਪਿਪਲ ਦਾ ਯੋਗ ਹੈ ।धातृशक्ति कटुकस्य शुंठि-मिरिच पिप्पल्यार सन्नीकाण (सर्वार्थसिद्धि वृत्ति)

(ਗੰਧ ਦੁਆਰ)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਂ, ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਸੱਪ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਵਰਗੀ ਬਦਬੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਦੁਰਗੰਧ (ਬਦਬੂ) ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੇਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 16।

ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਪੀਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਵਰਗੀ ਗੰਧ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੇਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 17।

(ਸਪਰਸ਼ ਦੁਆਰ)

ਕਰਕੱਸ, ਗਾਂ ਦੀ ਜੀਭ ਅਤੇ ਸਾਗ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ [illegible] ਵਰਗਾ ਵਿਚ ਖੁਰਦਰਾ ਪੁਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੰਤ ਗੁਣਾ ਗੁਣਾ [illegible] ਛੋਹ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੇਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਹੈ। 18।

ਬੂਰ (ਬਨਾਸਪਤੀ) ਮੱਖਣ, ਸਿਰੀਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਛੋਹ [illegible] ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੇਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਹੈ। 19।

(ਪਰਿਨਾਮ ਦੁਆਰ)

[illegible] ਜਾਂ 243 ([illegible]

ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਤਰੁਟੀਤ—ਇਕ ਅਡਡਾਂਗ
ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਅਡਡਾਂਗ—ਇਕ ਅਡੱਡ

ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਅਡੱਡ—ਇਕ ਅਵਵਾਂਗ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਅਵਵਾਂਗ—ਇਕ ਹੂਹੂਕਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਹੂਹੂਕਾਂਗ—ਇਕ ਹੂਹੂਕ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਹੂਹੂਕ—ਇਕ ਉਤਪਲਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਉਤਪਲਾਂਗ—ਇਕ ਉਤਪਲ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਉਤਪਲ—ਇਕ ਨਲਿਨਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਨਲਿਨਾਂਗ—ਇਕ ਨਲਿਨ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਨਲਿਨ—ਅਛਨਿਕੁਰਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਅਛਨਿਕੁਰਾਂਗ—ਇਕ ਅਛਨਿਕੁਰ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਅਛਨਿਕੁਰ—ਇਕ ਅਯੁਤਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਅਯੁਤਾਂਗ—ਇਕ ਅਯੁਤ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਅਯੁਤ—ਇਕ ਪ੍ਰਯੁਤਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਪ੍ਰਯੁਤਾਂਗ—ਇਕ ਪ੍ਰਯੁਤ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਪ੍ਰਯੁਤ—ਇਕ ਨਿਯੁਤਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਨਿਯੁਤਾਂਗ—ਇਕ ਨਿਯੁਤ
ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਨਿਉਤ—ਇਕ ਚੂਲਿਕਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਚੂਲਿਕਾਂਗ—ਇਕ ਚੂਲੀਕਾ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਚੂਲਿਕਾ—ਇਕ ਸਿਰਸ ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾਂਗ

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਸਿਰਸ ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾਂਗ—ਇਕ ਸਿਰਸ ਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ

ਗਣਿਤ ਦਾ ਵਿਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕਾਲ ਔਪਪਮਿਕ ਹੈ ਔਪਪਮਿਕ ਕਾਲ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।

(1) ਪਲਯੋਪਮ (2) ਸਾਗਰੋਪਮ

ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦਾ—ਇਕ ਉਤ ।ਸਲਮਣ ਸਲਸਨੀਕਾ

ਅੱਠ ਉਤਸਲਮਣ ਸਲਸਨੀਕਾ—ਇਕ ਸਲਕਸਨ ਸਲਕਸਨੀਕਾ

ਅੱਠ ਸਲਕਸਨ ਸਲਕਸਨੀਕਾ—ਇਕ ਉਰਧਵਰੇਣੂ

ਅੱਠ ਉਰਧਵਰੇਣੂ—ਇਕ ਤਰੱਸ ਰੇਣੂ

ਅੱਠ ਤਰੱ। ਰੇਣੂ—ਇਕ ਰੱਥ ਰੇਣੂ

ਅੱਠ ਰੱਥ ਰੇਣੂ—ਇਕ ਬਾਲ ਅਗਰ (ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਅਕਾਰ)

ਅੱਠ ਬਾਲ ਅਗਰ—ਇਕ ਲਿਕਸਾ (ਲੀਖ)

ਅੱਠ ਲਿਕਸਾ—ਇਕ ਯੂਕਾ (ਜੂੰ)

ਅੱਠ ਯੂਕਾ—ਇਕ ਯਵਮਧਿਆ

ਅੱਠ ਯਵਮਧਿਆ – ਇਕ ਅੰਗੁਲ

ਛੇ ਅੰਗਲ—ਇਕ ਪਾਦ

ਵਾਰ੍ਹਾ ਅੰਗੁਲ - ਇਕ ਵਿਤਸਿਤ

ਚੌਵੀ ਅੰਗੁਲ– ਇਕ ਰਤਨੀ (ਹੱਥ)

ਅੜਤਾਲੀ ਅੰਗੁਲ—ਇਕ ਕੁਕਸੀ

ਛਿਆਨਵੇ ਅੰਗੁਲ ਇਕ ਦੰਡ–ਧਨੁ-ਯਪ
-ਨਾਲਿਕਾ-ਅਕਸ–ਮਸਲ

ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਧਨੁ—ਇਕ ਕੋਸ਼ (ਕੋਹ)

ਚਾਰ ਕੋਸ– ਇਕ ਯੋਜਨ

• ੩੫ •

ਅਨਗਾਰੰ ਮਾਰਗ ਗਤੀ ਅਧਿਐਨ

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਪਾਲਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਾਧੂ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਛਡ ਦੇਵੇ ਇਛਾਵਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਸੰਜਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਪਵਿਤਰਤਾ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧੇ।

ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਕਾਮਨਾ ਹੈ, ਵਾਸਨਾ ਹੈ ਕਾਮਨਾ ਤੇ ਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਨਿਰਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਿਧ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪੈਂਤੀਵੀਂਵਾ ਅਧਿਐਨ

(ਭਗਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਮੈ ਗਿਆਨੀਆ ਰਾਹੀ ਦਸੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਸੁਣੋ, ਜਿਸਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਿਕਸ਼ੂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ [illegible] ਹੈ।1।

ਘਰ ਬਾਰ ਛਡਕੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ [illegible] ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰੀ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।2।

ਸਜਨੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹਿੰਸਾ, ਝੂਠ, ਚੋਰੀ, ਬੁਰੇ, ਚਾਲ ਚਲਨ, ਨਾ ਮਿ[illegible] ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਕਰਨਾ) ਅਤੇ ਲੋਭ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ।3।

ਮਨੋਹਰ ਚਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਮਾਲਾ ਅਤੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਫ਼ੇਦ ਚੰਦੋਇਆਂ ਨਾਲ ਸਜੇ, ਮਨ ਲੁਭਾਉਣੇ [illegible] ਦੀ ਸਾਧੂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਛਾ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ [illegible] [illegible] ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।4।

ਅੱਪ ਕਾਇਆ (ਪਾਣੀ) ਜੀਵਾ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ (1) ਸੂਖਮ (2) ਵਾਦਰ ਦੋਹਾ ਦੇ ਪਰਿਆਪਤ ਅਤੇ ਅਪਰਿਆਪਤ ਦੋ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ । 84 ।

ਗਾਥਾ 84. ਪਰਿਆਪਤ ਜਾ ਅਪਰਿਆਪਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮਨੁੱਖ, ਜੋ ਜਿੰਦਗੀ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਪੁਦਗਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਿਆਪਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਉਹ ਪੁਦਗਲ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਪਰਿਆਪਤੀਆ ਛੇ ਹਨ ।

(1) ਅਹਾਰ ਪਰਿਆਪਤੀ—ਜਿਸ ਸਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭੋਜਨ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਹਰਲੇ ਪੁਦਗਲਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਲ ਮੂਤਰ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਾਰ ਪਰਿਆਪਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

(2) ਸਰੀਰ ਪਰਿਆਪਤੀ—ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਰਸ ਨੂੰ ਰਸ, ਖੂਨ, ਮਾਸ, ਚਰਬੀ, ਹੱਡੀ ਤੇ ਖਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਪਰਿਆਪਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

(3) ਇੰਦਰੀਆ ਪਰਿਆਪਤੀ ਸੱਤ ਧਾਤ ਰੂਪੀ ਭੋਜਨ ਦੀ ਜਿਸ ਸਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਨਿਰਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੰਦਰੀਆ ਪਰਿਆਪਤੀ ਹੈ ।

(4) ਸਵਾਸੋ ਸਵਾਸ ਪਰਿਆਪਤੀ— ਜਿਸ ਸਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵ ਸਾਹ ਯੋਗ ਪੁਦਗਲਾ ਨੂੰ ਸਾਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸਾਹ ਛਡਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਵਾਸੋ ਸਵਾਸ ਪਰਿਆਪਤੀ ਹੈ ।

(5) ਭਾਸਾ ਪਰਿਆਪਤੀ—ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੁਦਗਲਾ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਖੇ ਸਹਾਰੇ ਭਾਸਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਪਰਿਆਪਤੀ ਹੈ ।

(6) ਮਨ ਪਰਿਆਪਤੀ— ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁਖ ਮਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਯੋਗ ਪੁਦਗਲਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 345 ਤੇ)

ਵਾਦਰ ਅੱਪਕਾਇਆ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਭੇਦ ਹਨ (1) ਸ਼ੁਧ ਪਾਣੀ (2) ਔਸ (2) ਹਰਤਨੂੰ (ਗੀਲੀ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਪਾਣੀ ਜੋ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘਾਹ ਤੇ ਬਿੰਦੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ) (4) ਧੁੰਦ (5) ਹਿਮ-ਕਰਕ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ। ।85।

ਸੂਖਮ ਅੱਪਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਸੂਖਮ ਅੱਪਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਵਾਦਰ ਅੱਪਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵ ਲੋਕ ਦੇ ਇਕ ਭਾਗ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। 86।

ਗਾਥਾ 79 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। 87।

ਉਨਾ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ 7000 ਸਾਲ ਅਤੇ [illegible] ਅੰਤਮਹੂਰਤ (ਮਹੂਰਤ ਤੋਂ ਘਟ) ਹੈ। 88।

ਉਸ (ਅੱਪਕਾਇਆ) ਦੀ ਅਸੰਖਿਆਤ ਕਾਲ ਹੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ [illegible] ਹੈ ਅੰਤਮਹੂਰਤ ਘਟੋ ਘੱਟ ਕਾਇਆ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। 89।

ਪੁਦਗਲਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਪਰਿਆਪਤੀ ਹੈ।

ਛੇ ਪਰਿਆਪਤੀ ਇਕੋ ਸਮੇਂ [illegible] ਪਰਿਆਪਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਲਗਿਆਂ ਇਕ [illegible] ਇਕ ਮਹੂਰਤ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਅੱਪਕਾਇਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਅੱਪਕਾਇਆ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਸਮਾ ਘਟੋ ਘਟ ਅੰਤਮਹੂਰਤ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਹੈ। 90।

ਵਰਨ, ਗੰਧ, ਰਸ, ਸਪਰਸ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਨ ਪਖੋਂ ਅੱਪਕਾਇਆ ਦੇ ਹਜਾਰਾਂ ਭੇਦ ਹਨ। 91।

ਬਨਾਸਪਤੀ ਕਾਇਆ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। (1) ਸੂਖਮ (2) ਵਾਦਰ। ਫੇਰ ਦੋਹਾ ਦੇ ਪਰਿਆਪਤ ਤੇ ਅਪਰਿਆਪਤ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। 92।

ਵਾਦਰ ਪਰਿਆਪਤ ਬਨਾਸਪਤੀ ਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। (1) ਸਾਧਾਰਣ ਸਰੀਰ (ਇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਈ ਜੀਵਾਂ) (2) ਪ੍ਰਤਏਕ ਸਰੀਰ (ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਰੀਰ)। 93।

ਪ੍ਰਤਏਕ ਸਰੀਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਕਾਇਆ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (1) ਦਰਖਤ (2) ਗੁੱਛੇ (3) ਗਲਮ (4) ਲਤਾਂ (ਚੰਪਕ) ਆਦਿ ਦੀ ਵੇਲ, (5) ਬੱਲੀ (ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਕੱਕੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਬੇਲ) (6) ਘਾਹ। 94।

(6) ਲਤਾ ਬਲਯ (ਕੇਲਾ) (7) ਪਰਵਜ (ਗੰਨਾ ਆਦਿ) (8) ਕੁਹਨ (ਜਮੀਨ ਤੇ ਫੈਲਿਆ) ਕੁਕਰਮੁਤਾ ਆਦਿ। (9) ਜਲਰੂਹ (ਕਮਲ ਆਦਿ) (10) ਔਸਧਿ (ਜੌ, ਛੋਲੇ ਆਦਿ ਅਨਾਜ) (11) ਘਾਹ ਤੇ ਹਰਿਤ ਕਾਇਆ (ਹਰਿਆਲੀ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤਏਕ ਸਰੀਰੀ ਜਾਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। 95।

ਸਾਧਾਰਣ ਸਰੀਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। (1) ਆਲੂ (2) ਮੂਲ-ਮੂਲੀ (3) ਸ੍ਰਿਗੀਵੇਰ-ਅਦਰਕ। 96।

(4) ਹਿਰਲੀਕੰਦ (5) ਸਿਰਲੀਕੰਦ (7) ਸਿਸਰਲੀਕੰਦ (8) ਯਾਵਤਿਕ (9) ਪਲਾਡੂ (ਪਿਆਜ਼) (10) ਲਹਸਨ (11) ਕੰਦਲੀ (11) ਕੁਸਤੂਬਕ। 97।

(13) ਲੋਹੀ (14) ਹੁਤਾਕਸੀ (15) ਹੁਤਕੁਹਕ ਕੁਹਕ (16) ਕ੍ਰਿਸਨ(17) ਬਜ਼ਰਕੰਦ (18) ਸੂਰਨਕੰਦ। 98।

(19) ਅਸਵਕਰਨੀ (20) ਸਿੰਘਕਰਨੀ (21) ਮਸੂੰਢੀ (22) ਹਰੀਦਰਾਂ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਿਮੀਕੰਦ ਹਨ। 99।

ਗਾਥਾ ਨੰ 100, 101, 103, 104, 105 ਦਾ ਅਰਥ ਗਾਥਾ ਨੰ 78, 79, 81, 82, 83 ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਨਾਸਪਤੀ ਕਾਇਆ ਦਾ ਵਰਨਣ

ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸਥਿਤੀ 10,000 ਸਾਲ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਉਮਰ ਅੰਤ ਮਹੂਰਤ ਹੈ। 102।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਥਾਵਰ ਜੀਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਰਸ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗਾ। 106।

ਤਰਸ ਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵ ਤੇਜਸ, (ਅੱਗ) ਹਵਾ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੋ। 107।

ਤੇਜਸ (ਅੱਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ) ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ (1) ਸੂਖਮ ਤੇ (2) ਬਾਦਰ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਆਪਤ ਅਤੇ ਅਪਰਿਆਪਤ ਦੋ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। 108।

ਬਾਦਰ ਪਰਿਆਪਤ ਤੇਜਸ ਕਾਇਆ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। (1) ਅੰਗਾਰੇ (2) ਮਰਮਰ-ਸਵਾਹ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਅਰਥਾਤ ਚਿਗਿਆੜ (3) ਅੱਗ (4) ਜਵਾਲਾ ਲਾਟਾਂ। 109।

(5) ਉਲਕਾ (6) ਬਿਜਲੀ। ਸੂਖਮ ਤੇਜਸ ਕਾਇਆ ਦਾ ਜੀਵ [illegible] ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। 110।

ਗਾਥਾ ਨੰ 111 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 116 ਤਕ [illegible] ([illegible] 113 ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ) ਗਾਥਾ ਨੰ 78, 79, 80, 81, 82, 83 [illegible] ਵਿਚ ਤੇਜਸ ਤਰਸ ਕਾਇਆ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੇਜਸ ਕਾਇਆ ਦੀ ਉਮਰ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ [illegible] ਘਟ ਅੰਤਮਹੂਰਤ ਹੈ। 113।

ਵਾਯੂ ਕਾਇਆ (ਹਵਾ ਦੇ ਜੀਵ) ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ (1) [illegible] (2) [illegible] ਦੇ ਪਰਿਆਪਤ ਤੇ ਅਪਰਿਆਪਤ ਦੋ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। 117।

ਹੇਠਾ-ਹੇਠਾ (2) ਹੇਠ-ਦਰਮਿਆਨ (3) ਹੇਠਾ-ਉਪਰ (4) ਦਰਮਿਆਨਾ ਹੇਠਾ। 213।

(5) ਦਰਿਮਿਆਨ—ਦਰਿਮਿਆਨ (6) ਦਰਿਮਿਆਨ—ਉਪਰ (7) ਉਪਰ—ਹੇਠਾ (8) ਉਪਰ—ਦਰਿਮਿਆਨ। 214।

ਅਤੇ (9) ਉਪਰ-ਉਪਰ ਇਹ ਨੌ ਭੇਦ ਹਨ ਗਰੇਵੇਯਕਾ ਦੇ ਵਿਮਾਨਾ ਹਨ। (1) ਵਿਜੇ (2) ਵਿਜਯੰਤ (3) ਜੰਯਤ (4) ਅਪਰਾਜੀਤ। 215।

ਅਤੇ ਸਰਵਾਰਥ ਸਿੱਧਕ-ਇਹ ਪੰਜ ਅਨੁੱਤਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੇ ਭੇਦ ਹਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੈਮਾਨਿਕ ਦੇਵਤਿਆ ਦੇ ਅਨੇਕਾ ਭੇਦ ਹਨ। 216।

217-173 ਗਾਥਾ ਦਾ ਅਰਥ 218-78 ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। 217-218।

ਭਵਨਵਾਸੀ ਦੇਵ੍ਤਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ ਇਕ ਸਾਗਰੋਪਮ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘੱਟ 10 ਹਜਾਰ ਸਾਲ ਹੈ। 219।

ਵਿਅੰਤਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ ਇਕ ਪਲਯੋਪਮ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਹੈ। 220।

ਜੋਤਸੀ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ ਇਕ ਪਲੋਯਪਮ ਤੇ ਇਕ ਲਖ ਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ $\frac{1}{8}$ ਪਲਯੋਪਮ ਹੈ। 221।

---

213 ਤੋਂ 215 ਇਹ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਵਿਮਾਨ ਦੀ ਸਥੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

0—ਉਪਰ ਉਪਰ
0—ਉਪਰ ਦਰਿਮਿਆਨ
0—ਉਪਰ ਹੇਠਾ
0—ਦਰਿਮਿਆਨ ਉਪਰ
0—ਦਰਿਮਿਆਨ ਦਰਿਮਿਆਨ
0—ਦਰਿਮਿਆਨ ਹੇਠਾ
0—ਹੇਠਾ ਉਪਰ
0—ਹੇਠਾ ਦਰਿਮਿਆਨ
9—ਹੇਠਾ ਹੇਠਾ

ਈਸਾਨ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਘਟੋ ਘਟ ਉਮਰ ਇਕ ਸਾਗਰੋਪਮ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਅਤੇ ਜਿਆਦਾ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਕ ਪਲਯੋਪਮ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। 223।

ਸੌਧਰਮ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ ਦੋ ਸਾਗਰੋਪਮ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਕ ਪਲਯੋਪਮ ਹੈ। 222।

ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ ਸੱਤ ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 2 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। 224।

ਮਹੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਉਮਰ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ 7 [illegible] ਹੈ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 2 ਸਾਗਰੋਪਮ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਹੈ। 225।

ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ 10 ਸਾਗਰੋਪਮ [illegible] ਘਟੋ ਘਟ 7 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। 226।

ਲਾਂਤਕ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ 11 [illegible] ਘਟੋ ਘਟ 10 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। 227।

ਮਹਾਸ਼ੁਕਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ [illegible] ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 14 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। 228।

ਸਹਸਤਰਨਾਰ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ [illegible] ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 17 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। 229।

ਆਨਤ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ 19 [illegible] 18 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ। 230।

ਦੂਸਰੇ ਗਰੇਵੇਯਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 24 ਸਾਗਰੋਪਮ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 23 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 235 ।

ਤੀਸਰੇ ਗਰੇਬਯਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ 25 ਸਾਗਰੋਪਮ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 24 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 236 ।

ਚੋਥੇ ਗਰੇਬਯੱਕ ਦੇਵਤ੍ਰਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 26 ਸਾਗਰੋਪਮ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 25 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 237 ।

ਪੰਜਵੇ ਗਰੇਬਯੱਕ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਮਰ 27 ਸਾਗਰੋਪਮ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 26 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 238 ।

ਛੇਵੇ ਗਰੇਬਯੱਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 28 ਸਾਗਰੋਪਮ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 27 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 239 ।

ਸਤਵੇਂ ਗਰੇਬਯੱਕ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 29 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 28 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 240 ।

ਅਠਵੇਂ ਗਰੇਬਯਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 30 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 29 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 241 ।

ਨੌਵੇਂ ਗਰੇਬਯਕ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 31 ਸਾਗਰੋਪਮ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ 30 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 242 ।

ਵਿਜੇ, ਵਿਜਯੰਤ, ਜੈਯਤ ਅਤੇ ਅਪਰਾਜੀਤ ਦੇਤੇਤਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ 33 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ ਘਟੋ ਘਟ 31 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 243 ।

ਮਹਾਵਿਮਾਨ ਸਰਵਾਰਥ ਸਿਧ ਵਿਚ ਨਾ ਹੀ ਘਟ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮਰ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦੀ ਉਮਰ ਇਕ ਬਰਾਬਰ 33 ਸਾਗਰੋਪਮ ਹੈ । 244 ।

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਰੇ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਰੇ ਘਟੋ ਘਟ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਸਥਿਤੀ ਹੈ । 245 ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਘਟੋ ਘਟ ਅੰਤ ਮਹੂਰਤ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਅਨੰਤਕਾਲ ਦਾ ਸਮਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । 246 ।

ਗਾਥਾ 246. ਜੈਨ ਸਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਖਿਆ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ ।

(1) ਸੰਖਿਆ—ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆ ਸਕੇ ।

(2) ਅਸੰਖਿਆ—ਜੋ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਦੇ ਪਤੇ ।

(3) ਅਨੰਤ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਮਿਟੀ ਦੇ ਕਣ ।

ਗਾਥਾ 247 ਦਾ ਅਰਥ 83 ਅਨੁਸਾਰ । 247 ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰੀ ਤੇ ਸਿਧ (ਮੁਕਤ) ਜੀਵਾ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਰੂਪੀ ਅਤੇ ਅਰੂਪੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾ ਦਾ ਵੀ ਮੈਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । 248 ।

ਜੀਵ ਤੇ ਅਜੀਵ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਕੇ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਆਦਿ ਸਾਰੇ (ਨਯਾ) ਕਾਰਣਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਮੁਨੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁਮੇਂ । 249 ।

ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਅਦ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੰਜਮ ਪਾਲਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਨੀ [illegible] ਵਿਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰੇ । 250 ।

(1) ਉੱਚੀ ਸੰਲੇਖਨਾ (ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਨ ਵਾਲਾ ਵਰਤ-[illegible]) 12 ਸਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (2) ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੰਲੇਖਨਾ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (3) [illegible] ਘਟ ਸੰਲੇਖਨਾ ਦਾ ਸਮਾ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । 251 ।

ਪਹਿਲੇ 4 ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੁਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾ ਦਾ [illegible] ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤੱਪ ਕਰੇ । 252 ।

ਫੇਰ 2 ਸਾਲ ਤਕ ਇਕਾਂਤਰ ਤਪ (ਇਕ ਦਿਨ [illegible]) [illegible] ਭੋਜਨ ਕਰੇ, ਉਸ ਸਮੇ ਆਯੰਬਿਲ ਕਰੇ ।

11 (ਗਿਆਰਵੇਂ) ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 6 ਮਹੀਨੇ [illegible]

55. ਰਥਨੇਮੀ (22/34) ਇਹ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਅਰਿਸ਼ਟਨੇਮਿ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਰਾਜਮਤੀ ਦੇ ਗਿਰਨਾਰ ਜਾਨ ਲਗਿਆ ਇਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਇਸਨੂੰ ਰਾਜਮਤੀ ਨੇ ਠੀਕ ਰਾਹ ਵਿਖਾਇਆ।

56 ਭੋਜਰਾਜ (22/43) ਉਗਰਧੇਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾ ਹੈ।

57. ਅੰਧਕ ਵ੍ਰਿਸਨੀ (22/43) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਜੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਮੁਖ ਰਾਣੀ ਸੁਭਦਰਾ ਸੀ।

58. ਪਾਰਸ਼ਵ (23/2) ਇਹ 23ਵੇਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਸਨ। ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾ ਅਸਵ ਸੈਨ ਤੇ ਮਾ ਬਾਮਾ ਦੇਵੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਜਨਮ ਅਠਵੀਂ ਸਦੀ ਈ. ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ।

59. ਕੁਮਾਰ ਕੇਸੀ (23/2) ਇਹ ਪਾਰਸਨਾਥ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾ ਰਾਜਾ ਪਰਦੇਸੀ ਦੇ ਨਾਸਤਕ ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦੀਖਿਅਤ ਕੀਤਾ।

60 ਜੈ ਘੋਸ ਵਿਜੈ ਘੋਸ (25/1) ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਜੁੜਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਸਯਪ ਗੋਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ ਦੋਵੇਂ ਸਾਧੂ ਬਣਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਏ।

61 ਗਰਗ (27/1) ਇਹ ਇਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਗੋਤ ਗਰਗ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਚਾਰਿੱਤਰਹੀਣ ਚੇਲਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇਕੱਠੇ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਗਏ।

ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧ

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਰੋ ਦਵਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਨੀ ਤਿੰਨ [illegible] ।

1 ਸਵੇ ਬੁਧ—ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬੋਧੀ (ਗਿਆਨ [illegible]) [illegible]

2 ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ [illegible] ਹਨ ।

3 ਬੁੱਧ ਬੋਧਿਤ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀ [illegible] ।

ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧ ਵਿਰਾਗੀ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ । ਰਿਸੀ ਭਾਸਤ 2 [illegible] ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁਧਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 20 [illegible] ਭਗਵਾਨ ਪਾਰਸ਼ਨਾਥ ਸਮੇਂ ਅਤੇ 10 ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਸਮੇਂ [illegible] ।

ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਚਾਰ [illegible] ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਬੁਧ ਧਰਮ [illegible] ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਨਿਯੁਕਤੀ (ਗਾਥਾ 270) ਵਿਚ [illegible] ਇਕ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬੁਧ ਹੋਏ, [illegible] ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਨੇ । [illegible] ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣੇ । [illegible] ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣੇ ।

[illegible]

55. ਰਥਨੇਮੀ (22/34) ਇਹ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਅਰਿਸ਼ਟਨੇਮਿ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧੂ ਬਣਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਰਾਜਮਤੀ ਦੇ ਗਿਰਨਾਰ ਜਾਨ ਲਗਿਆ ਇਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ । ਇਸਨੂੰ ਰਾਜਮਤੀ ਨੇ ਠੀਕ ਰਾਹ ਵਿਖਾਇਆ ।

56 ਭੋਜਰਾਜ (22/43) ਉਗਰਸੈਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾ ਹੈ ।

57. ਅੰਧਕ ਵਿਰਿਸਨੀ (22/43) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਜੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਰਾਣੀ ਸੁਭਦਰਾ ਸੀ ।

58. ਪਾਰਸਵ (23/2) ਇਹ 23ਵੇਂ ਤੀਰਥੰਕਰ ਸਨ । ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾ ਅਸਵ ਸੈਨ ਤੇ ਮਾ ਬਾਮਾ ਦੇਵੀ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਜਨਮ ਅਠਵੀਂ ਸਦੀ ਈ. ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਬਨਾਰਸ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ।

59. ਕੁਮਾਰ ਕੇਸ਼ੀ (23/2) ਇਹ ਪਾਰਸ਼ਨਾਥ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾ ਰਾਜਾ ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਸਤਕ ਪੁਣੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦੀਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ।

60 ਜੈ ਘੋਸ ਵਿਜੈ ਘੋਸ (25/1) ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਜੁੜਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ । ਕਸ਼ਯਪ ਗੋਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ ਦੋਵੇਂ ਸਾਧੂ ਬਣਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ।

61 ਗਰਗ (27/1) ਇਹ ਇਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਗੋਤ ਗਰਗ ਸੀ । ਆਪਣੇ ਚਾਰਿੱਤਰਹੀਣ ਚੇਲਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਇਕੱਠੇ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਗਏ ।

ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧ

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰ। ਬੁੱਧ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁੱਧੀ ਤਿੰਨ [illegible]

1 ਸਵੈ ਬੁੱਧ—ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬੋਧੀ (ਗਿਆਨ [illegible]

2 ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਜੀਵ [illegible]

ਹਨ।

3 ਬੁੱਧ ਬੋਧਿਤ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਾ ਕੇ [illegible]

ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੈਨ [illegible] 20 [illegible] ਪ੍ਰਤੇਕ ਬੁੱਧਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 20 [illegible] ਪਾਰਸਨਾਥ ਸਮੇਂ ਅਤੇ 10 ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ [illegible]

ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਿਚ [illegible] ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਨਿਰਯੁਕਤੀ (ਗਾਥਾ 270) ਵਿਚ [illegible] ਚਾਰੇ ਹੀ ਇਕ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬੁੱਧ ਹੋਏ, [illegible]

[illegible]

ਕਾਰਨ ਤਾ ਕਰਮ ਹਨ। ਜਦ ਕਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ ਤਾ ਫਲ ਭੋਗਨ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੀ ਜਰੂਰਤ ਹੇ।

(7) ਅਗੁਰੁਲਘੁਤਾ—ਸਿੱਧਾ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾ ਹਲਕੀ ਹੈ, ਨਾ ਭਾਰੀ, ਨਾ ਹੀ ਛੋਟੀ ਹੈ।

(8) ਅਨੰਤ ਸਕਤੀ—ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਨੰਤ ਸਕਤੀ ਦੀ ਧਨੀ ਹੇ।

ਸਿੱਧਾ ਦੇ ਹੋਰ ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਤਪਨ ਹੋ ਜਾਦੇ ਹਨ :—

(1) ਮਤੀ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (2) ਸਰੁਤ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (3) ਅਵਧੀ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (4) ਮਨ ਪਰਿਆਏ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (5) ਕੇਵਲ ਗਿਆਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (6) ਚਕਸੂ ਦਰਸਨਾਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (7) ਅਚਕਸੂ ਦਰਸਨਾ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (8) ਅਵਧੀ ਦਰਸਨਾ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (9) ਕੇਵਲਾ ਦਰਸਨਾ ਵਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (10-14) ਨਿੰਦਰਾ, ਨਿਦਰਾ-ਨਿਦਰਾ; ਪ੍ਰਚਲਾ; ਪ੍ਰਚਲਾ-ਪ੍ਰਚਲਾ; ਅਤੇ ਸ਼ਤਿਯਕਾਰਨਧਿ ਇਨ੍ਹਾ ਪੰਜਾ ਨੀਦਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (15) ਸਾਤਾ ਵੇਦਨੀਆ ਕਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (16) ਅਸਾਤਾ ਵੇਦਨੀਆ ਕਰਮਾ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (17) ਦਰਸਨਾ ਵਰਤੀਆ ਮੋਹਨੀਆ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (18) ਚਾਰਿਤਰ ਮੋਹਨੀਆ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (19—22) ਨਾਰਕੀ, ਪਸੂ, ਮਨੁਖ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (23-24) ਉੱਚ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਗੋਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (25-26) ਸੁਭ ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਅਸੁਭ ਨਾਉਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ (27-31) ਦਾਨ ਅੰਤਰਾਏ; ਲਾਭ ਅੰਤਰਾਏ; ਭੋਗ ਅੰਤਰਾਏ (ਰੁਕਾਵਟ) ਉਪਭੋਗ ਅੰਤਰਾਏ ਅਤੇ ਵੀਰਜ ਅੰਤਰਾਏ ਦਾ ਖਾਤਮਾ।

ਸਿੱਧਾ ਦੇ 31 ਗੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(1—5) ਸੰਸਥਾਨ, ਪਰਿਮੰਡਲ, ਗੋਲ, ਤਿਕੋਨ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਆਯਤ ਆਦਿ ਅਕਾਰਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (6) ਪੰਜਰੰਗ (13) 5 ਰਸ (16) 2 ਖੁਸਬੂਆ (25) 8 ਸਪਰਸ (28) 3 ਵੇਦ (29) ਸਰੀਰ ਰਹਿਤ (30) ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (31) ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।[1]

---

(1) ਇਸ ਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ 36ਵੇਂ ਅਧਿਐਨ ਦੀਆ ਟਿਪਣੀਆ ਵੇਖੋ।

ਅਭਿਆਸ

ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਪਦਾ, ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਥਿਤੀ ਕਲਪ, ਬਾਰ੍ਹਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ, ਛੇ ਆਵਸਕ ਇਹ ਕੁਲ 36 ਗੁਣ ਮਿਥੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮੋਲਕ ਰਿਸੀ ਜੀ ਨੇ ਜੈਨ ਤੱਤਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਚਾਰਿਆ ਦੇ 36 ਗੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸੇ ਹਨ :

5 ਇੰਦਰੀਆ ਦਾ ਸੰਬਰ, 9 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪਾਲਨ ਦਾ ਢੰਗ, 4 ਕਸਾਏ ਤੇ ਕਾਬੂ, 5 ਮਹਾਵਰਤ, 5 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਚਾਰ, 5 ਸਮਿਤੀਆ ਅਤੇ 5 ਗੁਪਤੀਆ ।

ਇਹ 36 ਗੁਣ ਅਚਾਰਿਆ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਆਖੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਉਪਾਧਿਆ

ਉਪਾਧਿਆ ਦਾ ਪੱਦ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ । ਉਸਦਾ ਫਰਜ ਸੰਘ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀਆ ਨੂੰ ਸਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਸਨਾ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸੰਕਾਵਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਧਿਆ ਪਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

उप-समीते उधीयते यस्माद् इति उपाध्याय.

ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਉਪਾਧਿਆ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਪਾਧਿਆ ਸੰਘ ਦਾ ਸਿਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਧਿਆ ਦੇ 25 ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(11) ਅੰਗਾ ਦੇ ਜਾਨਕਾਰ, (12) ਉਪਾਗਾ ਦਾ ਜਾਨਕਾਰ+ਚਰਨ ਸਪਤਿਤੀ + ਕਰਨ ਸਪਤਿਤੀ ਇਹ 25 ਗੁਣ ਉਪਾਧਿਆ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਚਰਨਸਪਤਿਤੀ—ਜਿਨ੍ਹਾ 70 ਬੋਲਾ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਚਰਨ ਸਪਤਿਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ 5 ਮਹਾਵਰਤ+10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ + 17 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਜਮ + 10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵੈਯਾਵਰਿਤਯ + 9 ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਪਾਲਨ ਦਾ ਢੰਗ + 3 ਰਤਨ (ਗਿਆਨ+ਦਰਸਨ+ਚਾਰਿਤਰ) + 12 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ+ 4 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਸਾਏ ਸਾਮਲ ਹਨ ।

੭੪੮ ਸਪਤਿਸ਼ਤੀ—ਪੂਰਾ [illegible] 70 [illegible]

ਸਪਤਿਸ਼ਤੀ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 4 [illegible]

+12 [illegible] +12 ਪੁੱਤਰ +5 [illegible]

25 [illegible] +3 [illegible] 4 [illegible]

[illegible] 25 [illegible]

12 [illegible] +1 [illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

ਜੈਨ 'ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਰੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਨਕਾਰੀ

24 ਤੀਰਥੰਕਰ

	ਨਾਮ ਤੀਰਥੰਕਰ	ਜਨਮ ਸਥਾਨ	ਰਾਜਾ/ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾ	ਰਾਣੀ/ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਂ	ਚਿੰਨ੍ਹ	ਨਿਰਵਾਨ
1.	ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ	ਵਿਨਿਤਾ ਨਗਰੀ	ਨਾਭੀ ਰਾਜਾ	ਮਰੂ ਦੇਵੀ	ਬਲਦ	ਅਸਟਾਪਦ ਪਰਵਤ
2	ਅਜੀਤ ਨਾਥ	ਵਿਨਿਤਾ ਨਗਰੀ	ਜਿਤਸਤਰੂ	ਵਿਜੈ ਦੇਵੀ	ਹਾਥੀ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
3	ਸੰਭਵ ਨਾਥ	ਸ਼ਰਾਵਸਤੀ	ਜਿਤ ਰਾਜਾ	ਸੈਨਾ ਦੇਵੀ	ਘੋੜਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
4.	ਅਭੀਨੰਦਨ	ਅਯੋਧਿਆ	ਸੰਬਰ	ਸਿਧਾਰਥਾ	ਕਪਿ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
5.	ਸੁਮਤੀ	ਅਯੋਧਿਆ	ਮੇਘਰਾਜਾ	ਮੰਗਲਾ	ਕਰੌਚ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
6	ਪਦਮ ਪ੍ਰਭ	ਕੌਸ਼ਾਬੀ	ਧਰ ਰਾਜਾ	ਸੁਸੀਮਾ	ਕਮਲ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
7.	ਸੁਪਾਰਸਵ ਨਾਥ	ਵਾਰਾਨਸੀ	ਪ੍ਰਤਿਸਠ	ਪ੍ਰਿਥਵੀ	ਸਵਾਸਤਿਕ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
8.	ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ	ਚੰਦਰ ਨਗਰੀ	ਮਹਾਸੇਨ	ਲਕਸ਼ਮਨਾ	ਚੰਦਰਮਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
9.	ਸੁਵਿਧੀਨਾਥ	ਕਾਕੰਦੀ	ਸੁਗਰੀਵ	ਰਾਮਾ	ਮਕਰ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
10	ਸੀਤਲ ਨਾਥ	ਭਦਿਲਪੁਰ	ਦ੍ਰਿੜਰਥ	ਨੰਦਾ	ਸ੍ਰੀ ਵਤਸ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
11.	ਸਰਿਆਂਸ਼ ਨਾਥ	ਸਿੰਘਪੁਰ	ਵਿਸਨੂੰ ਰਾਜਾ	ਵਿਸਨੂੰ ਦੇਵੀ	ਗੈਂਡਾ	ਸਮੇਤ ਸਿਖਰ
12	ਵਾਸੂਪੂਜਯ	ਚੰਪਾ ਨਗਰੀ	ਵਾਸੂ ਪੁਜ	ਜੈਆਰਾਣੀ	ਮੱਝ	ਚੰਪਾ
13	ਵਿਮਲ ਨਾਥ	ਕੰਪਿਲ ਪੁਰ	ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ	ਸਿਆਮਾ ਦੇਵੀ	ਸੂਰ	ਚੰਪਾ

[illegible]	[illegible] ਦਾ ਨਾ	[illegible] ਦਾ ਨਾ	ਚਿਨ	ਨਿਰਦਾਲ
[illegible]	[illegible]	[illegible]	ਨਾਜ	ਵੰਧ
	[illegible]	[illegible] ਵੇਦੀ	ਦਦਰ	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible] ਵੇਦੀ	ਮਿਣਨ	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible] ਵੇਦੀ	ਢਕ [illegible]	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible]	ਕਲਸ	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ਸਮੇਤ ਸਿਧਰ
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		[illegible]		[illegible] ਸਿਧਰ
				[illegible]

(1) ਅਰਿਹੰਤ ਦੀ ਭਗਤੀ (2) ਸਿਧ ਦੀ ਭਗਤੀ (3) ਭਾਸਨ ਦੀ ਭਗਤੀ (4) ਵਿਰਧ ਦੀ ਭਗਤੀ (5) ਵਿਰਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ (6) ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਸੇਵਾ) (7) ਤਪੱਸਵੀ ਦੀ ਭਗਤੀ (ਸੇਵਾ) (8) ਗਿਆਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ (9 ਸਮਿਕਤਵ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਨਾ (10) ਗੁਣਵਾਨਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ (11) ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ 6 ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਕਰਨਾ (12) ਸੀਲ ਤੇ ਵਰਤਾ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨਾ (13) ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵੈਰਾਗ ਭਾਵਨਾ (14) ਤੱਪ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਉੱਚਾ ਪਾਲਨ (15) ਸੰਘ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ (16) ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ (18) ਵੀਤਰਾਗੀ ਬਚਨਾ ਤੇ ਸਰਧਾ ਵਿਸਵਾਸ ਰੱਖਣਾ (19) ਸੁਪਾਤਰ ਦਾਨ ਕਰਨਾ (20) ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਤਨ, ਮਨ ਧਨ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਾ ।

16 ਸੁਪਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

(1) ਹਾਥੀ (2) ਬੈਲ (3) ਸੇਰ (4) ਲਛਮੀ (5) ਦੋ ਫੁਲਾ ਦੀ ਮਾਲਾ (6) ਚੰਦਰਮਾ (7) ਸੂਰਜ (8) ਘੜਾ (9) ਦੋ ਮੱਛੀਆ ਦਾ ਜੋੜਾ (10) ਖੀਰ ਸਮੁਦਰ (11) ਤਲਾ (12) ਸਿੰਘਾਸਨ (13) ਦੇਵ ਵਿਮਾਨ (14) ਨਾਗ ਵਿਮਾਨ (15) ਰਤਨ ਦਾ ਢੇਰ (16) ਧੂੰਏ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਲਦੀ ਅੱਗ ।

12 ਚਕਰਵਰਤੀਆ ਦੇ ਨਾ

(1) ਭਰਤ (2) ਸਗਲ (3) ਮਘਵਾ (4) ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ (5) ਸਾਤੀ ਨਾਥ (6) ਕੁੰਥੂ ਨਾਥ (7) ਅਰ ਨਾਥ (8) ਸੁਭਮ (9) ਪਦਮ (10) ਹਰੀਸੇਨ (11) ਜੈਸੇਨ (12) ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ ।

9 ਬਲਦੇਵਾ ਦੇ ਨਾਂ

(1) ਵਿਜੇ (2) ਅਚਲ 3) ਸੁਧਰਮ (4) ਜੁਪ੍ਰਭਵ (5) ਸੁਦਰਸਨ (6) ਨੰਦੀ (7) ਨੰਦੀ ਮਿਤਰ (8) ਰਾਮ (9) ਪਦਮ ।

9 ਪ੍ਰਤਿ ਵਾਸੁਦੇਵਾ ਦੇ ਨਾ

(1) [illegible] (2) ਤਾਰਕ (3) ਮੇਰਕ (4) ਮਧੂ ਕੈਟਭ [illegible]
ਨਿਸ਼ੁੰਭ (6) ਬਲੀ (7) ਪ੍ਰਹਲਾਦ (8) [illegible] (9) [illegible]

9 ਵਾਸੁਦੇਵਾ ਦੇ ਨਾ

(1) ਤ੍ਰਿਪਿਸ਼ਟ (2) ਦ੍ਵਿਪ੍ਰਿਸ਼ਟ (3) [illegible] (4) [illegible]
ਪੁਰਸ਼ਸਿੰਹ (6) ਪੁਰਸ਼ ਪੁੰਡਰੀਕ (7) [illegible]

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਦੇ 11 ਗਣਧਰ [illegible]

(1) ਇੰਦਰ ਭੂਤੀ (ਗੌਤਮ) (2) [illegible]
[illegible] ਸਵਾਮੀ (5) [illegible] (6) [illegible]
[illegible] (8) [illegible] (9) [illegible]
(11) [illegible]

ਸਹਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ

(1) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰ ਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਭਾਗ (1-3) ਲੇਖਕ : ਅਚਾਰਿਆ ਸਮਰਾਟ ਪੂਜਯ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਜੈਨ ਸਾਸਤਰ ਮਾਲਾ ਲਾਹੌਰ) 1941 ।

(2) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸਤਰ ਭਾਗ (1-2) ਵਾਚਨਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਸੰ 2017 (ਜੈਨ ਸਵੇਤਾਂਵਰ ਤੇਰਾ ਪੰਥੀ ਮਹਾ ਸਭਾ ਕਲਕੱਤਾ) ।

(3) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਨਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਨਮਤੀ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) 1972 ।

(4) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਰਤਨ ਲਾਲ ਡੋਸੀ (ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਮਾਰਗੀ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਰਖਿਅਕ ਸੰਘ ਸੈਲਾਨਾ) ।

(੫) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਤਿਰਲੋਕ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਪੀ ਏ ਸੋਧ ਸੰਸਥਾਨ ਹੋਸਿਆਰਪੁਰ) 1966 ।

(6) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਦੇਵ ਚੰਦਰ ਲਾਲ ਭਾਈ ਜੈਨ ਪੁਸਤਕ ਦਵਾਰ ਭੰਡਾਗਾਰ ਸੰਸਥਾ) ਸੰ: 1972 ।

(7) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਉਪੱਸਲਾ ਵਿਸਵਵਿਦਿਆਲੇ) ਸੰ 1972 ਡਾ ਸਰਪੇਂਟੀਅਰ ।

(8) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ (ਡਾ ਹਰਮਨ ਜੈਕੋਂਬੀ) ਦੀ ਸੇਕਰੀਡ ਬੁਕ ਆਫ਼ ਈਸਟ ਵਾਲੁਯਮ XLV (ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਬਨਾਰਸੀ ਦਾਸ ਦਿੱਲੀ) 1973 ।

(9) ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਚੂਰਨੀ (ਰਿਸ਼ਭ ਦੇਵ ਕੇਸਰੀਮਲ) ਸ੍ਰੀ ਸਵੇਤਾਂਬਰ ਸਮਤਾ ਸੰ: 1984 ਲੇਖਕ ਜਿਨ ਦਾਸ ਮਹਤਰ।

(10) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵ੍ਰਹਦ ਵਿਰਤੀ (ਦੇਵ ਚੰਦ ਲਾਲ ਭਾਈ ਜੈਨ ਪੁਸਤਕ ਉਧਾਰ ਫੰਡ ਗਾਰ ਸਮਤ ਸੰ 1972, ਲੇਖਕ ਵੇਤਾਲਵਦੀ ਸਾਂਤੀ ਸੂਰੀ।

(11) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਨਿਯੁਕਤੀ ([illegible] ਉਧਾਰ ਭੰਡਾਗਾਰ ਸਮਤਾ) ਸੰ 1972, [illegible] ਸਵਾਮੀ (ਦੂਸਰਾ)।

(12) ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ [illegible]

(13) ਸ੍ਰੀ [illegible]

(14) ਸ੍ਰੀ [illegible] (1-2) [illegible]

(21) ਸ੍ਰੀ ਔਪਪਾਤਿਕ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਉਮੇਸ਼ ਮੁਨੀ ਜੀ 'ਅਣੁ' (ਸ੍ਰੀ ਸਾਧੂ ਮਾਰਗੀ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਿਅਕ ਸੰਘ ਸੈਲਾਨਾ)।

(22) ਸ੍ਰੀ ਔਪਪਾਤਿਕ ਵਿਰਤੀ—ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਭੇਦੇਵ ਸਰੀ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ)।

(23) ਸ੍ਰੀ ਆਵਸਕ ਨਿਉਕਤੀ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤਿ ਬੰਬਈ ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਭਦਰਵਾਹੂ) 1928।

(24) ਸ੍ਰੀ ਆਵਸਕ ਭਾਸਯ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ)।

(25) ਸ੍ਰੀ ਆਵਸਕ ਵਿਰਤੀ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤਿ ਬੰਬਈ) ਅਚਾਰਿਆ ਮਲਯਗਿਰੀ।

(26) ਸ੍ਰੀ ਆਵਸਕ ਵਿਰਤੀ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤਿ ਬੰਬਈ) ਅਚਾਰਿਆ ਹਰੀਭੱਦਰ ਸੂਰੀ।

(27) ਸ੍ਰੀ ਪਰਿਗਿਆਪਨ ਸੂਤਰ (ਆਗਮੋਦੇ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ)।

(28) ਸ੍ਰੀ ਦਸਵੈਕਾਲੀਕ ਸੂਤਰ ਤੇ ਚੂਲਿਕਾ, ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਤੁਲਸੀ (ਸ੍ਰੀ ਸਵੇਤਾਵਰ ਤੇਰ੍ਹਾ ਪੰਥੀ ਜੈਨ ਸਭਾ ਕਲਕੱਤਾ) 1964।

(29) ਸ੍ਰੀ ਨਿਰਯਬਾਲੀਕਾ ਸੂਤਰ (ਸ੍ਰੀ ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਸਾਰਕ ਸਭਾ ਭਾਵਨਗਰ) ਸੰ: 1990 ਲੇ. ਘਾਸੀ ਲਾਲ ਜੀ।

(30) ਸ੍ਰੀ ਨੀਸਥ ਸੂਤਰ ਸਭਾਸਯ ਤੇ ਚਰਨੀ ਸ੍ਰੀ ਕਨ੍ਹਈਆ ਲਾਲ ਜੀ 'ਕਮਲ' (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) 1959।

(31) ਸ੍ਰੀ ਅੰਤਗੜ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਸਮਿਤੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ)।

(32) ਸ੍ਰੀ ਅਨੁਤਰੋਪਾਤਿਕ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ)।

(33) ਸ੍ਰੀ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਅਚਾਰਿਆ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ)।

(34) ਸ੍ਰੀ ਨੰਦੀ ਚੂਰਨੀ (ਰੂਪਚੰਦ ਨਵੇਲ ਮੱਲ ਪੇੜੀ ਸਿਰੋਹੀ) 1931 ਲੇਖਕ ਜਿਨਦਾਸ ਮਹਿਤਰ।

(35) ਸ੍ਰੀ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਵਿਰਤੀ (ਆਚਾਰੀਆ [illegible]) [illegible]
ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਮਲਯਗਿਰੀ।

(36) ਸ੍ਰੀ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਪ੍ਰਗਿਆਪਤੀ ਸੂਤਰ ([illegible])।

(37) ਬ੍ਰਹਦ ਕਲਪ ਭਾਸ਼ਯ (ਸ੍ਰੀ [illegible]
[illegible] ਸੰ. 1933-1937।

(38) ਸ੍ਰੀ [illegible]
[illegible])।

(39) ਸ੍ਰੀ [illegible]
[illegible] M A D I।

(40) ਸ੍ਰੀ [illegible]
[illegible]

(49) ਤਤਵਾਰਥ ਭਾਸਯਨੁਸਾਰੀ (ਦੇਵਚੰਦ ਲਾਲਚੰਦ ਭਾਈ ਬੰਬਈ) 1926 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸਿਧ ਸੇਨ ਗਣੀ।

(50) ਤਤਵਾਰਥ ਰਾਜਵਾਰਤਿਕ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਸੰ. 20)0 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਅੰਕਲੰਕ ਦੇਵ।

(51) ਤਤਵਾਰਥ ਸਰੁਤ ਸਾਗਰੀਆ ਵਿਰਤੀ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਸੰ 2000 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸਰੁਤ ਸਾਗਰ।

(52) ਤਤਵਾਰਥ ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਮਨਵਯ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਜੈਨ ਸਾਸਤਰ ਮਾਲਾ ਲਾਹੌਰ) 1946।

(53) ਸ੍ਰੀ ਤਿਲੋਯ ਪਣਤੀ (ਜੈਨ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਸਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਸੋਲਾਪੁਰ)।

(54) ਧਿਆਨ ਸੂਤਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਮੁਨੀ ਦੁਲਹਰਾਜ (ਆਦਰਸ ਸਾਹਿੱਤ ਸੰਘ ਚੁਰੂ)।

(55) ਧਰਮ ਪਰਿਕਸਾ (ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸਕ ਸਭਾ) ਸੰ: 1998 ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਯਸੋ ਵਿਜੈ ਜੀ ਗਣੀ।

(56) ਨਾਭੀ ਨੰਦਨ ਦਵਾਰ।

(57) ਪਟਾਵਲੀ ਸਮੁਚਯ (ਚਾਰਿੱਤਰ ਸਮਾਰਕ ਗਰੰਥਮਾਲਾ)।

(58) ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) 1-58 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਰਵੀਸੇਨ।

(59) ਪੁਰਸਾਰਥ ਸਿਧੀ ਸਮੁਚਯ (ਸੈਂਟਰਲ ਜੈਨ ਪਬਲਿਸਿੰਗ ਹਾਊਸ, 1933 ਲੇਖਕ ਅਮ੍ਰਿਤ ਚੰਦ ਸੂਰੀ।

(60) ਪ੍ਰਵਚਨੋਸਾਰ ਦਵਾਰ (ਦੇਵ ਚੰਦ ਲਾਲ ਭਾਈ ਜੈਨ ਪੁਸਤਕ ਦਵਾਰ ਭੰਡਾਗਾਰ ਸੰਸਥਾ) ਸੰ: 1978 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਨੇਮੀ ਚੰਦਰ ਸੂਰੀ।

(61) ਮਰਨਸਮਾਧਿ ਪ੍ਰਕਿਰਨਕ (ਆਗਮੋਦੋ ਸਮਿਤੀ ਬੰਬਈ) .983।

(62) ਮਹਾਪੁਰਾਣ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਸੰ. 1944 ਲੇਖਕ ਜਿਨਸੇਨ।

(63) ਮੂਲਾਚਾਰ (ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਮਾਲਾ ਸਮਿਤੀ) 1977 ਲੇਖਕ ਵਟੇਰਕਰ ਅਚਾਰਿਆ।

(64) ਮੂਲਾਰਾਧਨਾ (ਵਿਜੈ ਉਦੈ ਟੀਕਾ) ਸੋਲਾਪੁਰ ਸੰ 1935 ਲੇਖਕ ਸ਼ਿਵ ਆਰਿਆ ਟੀਕਾਕਾਰ ਅਪਰਾਜਿਤ ਸੂਰੀ।

(65) ਮੂਲਾਰਾਧਨਾ ਵਿਰਤੀ ਲੇਖਕ ਅਮਿਤਗਤੀ।

(66) ਮੂਲਾਰਾਧਨਾ ਦਰਪਨ (ਸੋਲਾਪੁਰ 1965) ਲੇਖਕ ਪੰ ਆਸਾਧਰ।

(67) ਮੋਕਸ਼ ਪਾਹੁੜ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਲੇਖਕ ਕੁੰਦਕੁੰਦ ਅਚਾਰਿਆ।

(68) ਯਸ਼ ਤਿਲਕ (ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਰਕਸ਼ਨ ਸੋਲਾਪੁਰ) 1949 ਸੰ ਕੇ. ਕੇ ਹਿੰਦਕੀ।

(69) ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਰਤੀ (ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਸਾਰਕ ਸਭਾ ਭਾਵ ਨਗਰ 1926 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਹੇਮ ਚੰਦਰ।

(70) ਸਮਾਧੀ ਤੰਤਰ (ਆ ਧਾਰਮਿਕ ਜੈਨ ਸਭਾ ਭਾਵ ਨਗਰ)।

(71) ਅਮਿਤਗਤੀ ਸ਼ਰਾਵਕਾਚਾਰ (ਸੇਠੀ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਜੈਨ [illegible] ਪੁ. 1) ਸੰ 1979 ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਅਮਿਤ ਗਤੀ।

(72) ਵਸੁਨੰਦੀ ਸ਼ਰਾਵਕਾਚਾਰ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) 1952) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਵਸੁਨੰਦੀ।

(80) ਹਰੀਵੰਸ ਪੁਰਾਣ (ਭਾਰਤੀਆ ਗਿਆਨ ਪੀਠ)।

ਹਿੰਦੀ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥ

(81) ਪ੍ਰਸਨ ਕੇ ਉਤਰ ਭਾਗ 2 ਲੇਖਕ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ)।

(82) ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਕੇ ਪਾਚ ਸਿਧਾਂਤ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਲੇਖਕ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ)।

(83) ਗਿਆਨ ਕਾ ਅਮਰਿਤ (ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜਨ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਦਿਲੀ) ਲੇਖਕ ਗਿਆਨ ਮੁਨੀ ਜੀ।

(84) ਜੈਨ ਸਿਧਾਤ ਦੀਪੀਕਾ (ਆਦਰਸ ਸਾਹਿਤ ਸੰਘ ਚੁਰ) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ।

(85) ਮਨੋਨੁਸਾਸਨਮ (ਆਦਰਸ ਸਾਹਿਤ ਸੰਘ ਚੂਰੁ) ਲੇਖਕ ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਤੁਲਸੀ।

(86) ਤੁਮ ਅਨੰਤ ਸਕਤੀ ਕੇ ਸਰੋਤ ਹੋ (ਭਾਰਤੀਯ ਗਿਆਨ ਪੀਠ) ਲੇਖਕ ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਨੱਥਮੱਲ।

(87) ਚਿੰਤਨ ਕੀ ਮਨੋਭੂਮੀ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ।

(88) ਅਹਿੰਸਾ ਦਰਸਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ।

(89) ਸਤਯ ਦਰਸਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ।

(90) ਅਸਤੇਯ ਦਰਸਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨਿ ਜੀ।

(91) ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਦਰਸਨ (ਸਨਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਆਗਰਾ) ਲੇਖਕ ਉਪਾਧਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ।

(92) ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਵੀਰ (ਜਾਲੋਰ) ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਨ ਵਿਜੈ।

(93) ਤੀਰਥੰਕਰ ਮਹਾਵੀਰ (ਬੰਬਈ) ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਵਿਜੇਂਦਰ ਸੂਰੀ ਜੀ।

(94) ਮਹਾਵੀਰ ਏਕ ਅਨੁਸ਼ੀਲਨ (ਸ੍ਰੀ ਤਾਰਕ ਪ੍ਰਕਾਸਨ ਸੰਸਥਾ) ਲੇਖਕ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਮੁਨੀ ਸਾਸਤਰੀ।

(95) [illegible] (1-25 [illegible]

(96) [illegible] 1-5 [illegible]

(97) [illegible] 1-5 [illegible]

(98) [illegible]

(99) [illegible]

(100) [illegible]

(101) [illegible]

ਸਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ

(110) ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜਾਰੀ ਮੱਲ ਸਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।

(111) ਗੁਰਦੇਵ ਰਤਨ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

(112) ਅਚਾਰਿਆ ਤੁਲਸੀ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

(113) ਮਰੁਧਰ ਕੇਸਰੀ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

(114) ਅਚਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਭਿਕਸ਼ੂ ਸਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।

(115) ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੈ ਨੰਦ ਸਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।

(116) ਅਚਾਰਿਆ ਆਨੰਦ ਰਿਸੀ ।

(117) ਸ੍ਰੀ ਤਿਰਲੋਕ ਰਿਸੀ ਸਮਰਿਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ।

ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ

(118) ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਵੀਰ ਜੈਨ ਵਿਦਿਆਲੇ ਸਵਰਨ ਮਹੋਤਸਵ ਗ੍ਰੰਥ ।

(119) ਹੁਕਮ ਚੰਦ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ

(120) i) ਰਿਗਵੇਦ ਤੇ ii) ਅਥਰਵ ਵੇਦ (ਸਵਾਧਿਆਣੇ ਮੰਡਲ ਪਾਰਡੀ) ।

(121) ਮਹਾਭਾਰਤ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ) ।

(122) ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ) ।

(123) ਵਿਸਨੂੰ ਪੁਰਾਣ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ) ।

(124) ਸ੍ਰੀਮਦ ਭਾਗਵਤ ਗੀਤਾ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ ।

(125) ਮੁੰਡਕਪੋਨਿਸਧ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ) ।

(126) ਸਵੇਤਾ ਉਪਨਿਸਧ ਸੰਕਰਭਾਸਯ (ਗੀਤਾ ਪ੍ਰੈਸ ਗੋਰਖਪੁਰ) ।

(145) ਬਾਈਵਲ (ਭਾਰਤ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਬਾਈਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ)।

ਪਤ੍ਰਿਕਾਵਾ ਦੇ ਵਿਸੇਸ ਅੰਕ

(146) ਜੈਨ ਭਾਰਤੀ ਕਲਕੱਤਾ।

(147) ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ ਦਿੱਲੀ।

(148) ਜੈਨ ਜਨਰਲ ਅੰਕ ਕਲਕੱਤਾ।

(149) ਸ੍ਰਮਣ ਬਨਾਰਸ।

(150) ਸੁਧਰਮਾ ਪਾਥੜੀ।

(151) ਵੱਲਭ ਸੰਦੇਸ ਜੈਪਰ।

(152) ਜਿਨਬਾਨੀ ਜੈਪੁਰ।

(153) ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਭਾਰਤੀ ਆਗਰਾ।

(154) ਆਤਮ ਰਸਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ।

(155) ਵੀਰ ਪੀਰਨਿਰਵਾਨ ਦਿੱਲੀ।

(156) ਧਰਮਯੁਗ ਬੰਬਈ।

(157) ਦੀ ਇਲਸਟਰਤ ਵੀਕਲੀ ਆਫ ਇੰਡਿਆ ਬੰਬਈ।

(158) ਨਵਭਾਰਤ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਿੱਲੀ।

(159) ਜਾਹਨਵੀ ਦਿੱਲੀ।

(160) ਤੀਰਥੰਕਰ (ਹਿੰਦੀ) ਇੰਦੌਰ।

(161) ਤੀਰਥੰਕਰ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਇੰਦੌਰ।

(162) ਸਨਮਤਿ ਇੰਦੌਰ।

ਕੋਸ

(163) ਜਿਨੇਂਦਰ ਸਿਧਾਂਤ ਕੋਸ ਲੇਖਕ ਜਿਨੇਂਦਰ ਵਰਨੀ (ਭਾਰਤੀ ਗਿਆਨ ਪੀਠ ਦਿਲੀ) (1-4)।

ਸ਼ੁੱਧੀ ਪੱਤਰ

(ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸੁਧੀ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ)

ਸਫਾ ਨੰ:	ਗਾਥਾ ਨੰ.	ਲਾਈਨ ਨੰ:	ਅਸ਼ੁੱਧ	ਸ਼ੁੱਧ
3	10	2	ਵਿਹਲੇ	ਵੇਹਲੇ
4	14	1	ਚੰਗੀ	ਚੰਗੀਆ
4	20	1	ਮਿਹਰ	ਮੇਹਰ
5	24	1	ਫੈਸਲਾਕਨ	ਫੈਸਲਾਕੁਨ
5	28	1	ਕੰਮ	ਕਰਮ
6	35	3	ਡੇਗਦਾ	ਡਿਗਦਾ
7	39	3	ਤਾ	×
7	44	1	ਨਾਹ ਕਹੇ ਜਾਣ ਤੇ	ਬਿਨਾਂ ਆਖੇ
7	45	2	ਆਸਰਾ	ਆਸਰਾ ਹੈ
7	45	3	ਉਸ	ਉਸੇ
12	6	3	ਸਵਾਧੇ	ਸਵਾਧਿਆਏ
13	13	1	(ਸਥਿਰ)	(ਸਥਵਿਰ)
13	14	1	ਅਪਰਿ-ਗ੍ਰਹਿ	ਅਪਰਿਗ੍ਰਹੀ
13	15	2	ਹਿੰਸਾ ਦੇ	ਹਿੰਸਾ ਦਾ
13	15	2	ਲੱਗੇ	ਲੱਗਾ
16	35	2	ਅਲੇਲਕ	ਅਚੇਲਕ
16	38	3	ਓਨ੍ਹਾ	ਉਨ੍ਹਾਂ
17	ਟਿਪਨੀ 43	1	ਪ੍ਰਿਤਮਾ	ਪ੍ਰਤਿਮਾ
21	ਟਿਪਨੀ 15	1	ਪਰਮਪਰਾ	ਪਰੰਪਰਾ
22	18	1	ਉੱਚ	ਉੱਚੀ
25	ਟਿਪਨੀ 6	6	ਵਸੂ ਦੇ ਵਹਿੰਡੀ	ਵਸੁਦੇਵ ਹਿੰਡੀ

ਸਫਾ ਨੰ	ਗਾਥਾ ਨੰ	ਲਾਈਨ ਨੰ:	ਅਸੁੱਧ	ਸੁੱਧ
71	31	3	ਵਾਲਾ	ਵਾਲੇ
75	5	2	ਬ੍ਰਹਸਚਾਰ	ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ
76	7	1	ਹੋਂ	ਹੈਂ
79	36	2	ਸੰਹਿਨਾਈ	ਸਹਿਨਾਈ
80		29	ਬਾਸਵਾ ਅਧਿਐਨ	ਬਾਰੁਵਾ ਅਧਿਐਨ
83		23	ਸਨ ਸਨ	ਸਨ
86	12	3	ਸੂਰਮਣ	ਸ੍ਰਮਣ
86	16	7	ਸਰੇ	ਸਾਰੇ
87	22	2	ਮੋ	ਮੌਤ
88	32	1	ਤੁਸੀ	ਤੁਸੀਂ
89	33	1	ਬੁੱਧੀ ਰਹੀ ਹੈ	ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
98	41	2	ਮੇਂ	ਮੈਂ
110	3	3	ਸਵਵਗ	ਸਰਵੱਗ
110	7	2	ਿ ਆਗ	ਤਿਆਗ
113	11-12-13	9	ਰਾਕਤਵਰ ਤੇ ਪੁਸਟੀ ਦਾਇਕ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ	ਇਸਤਰੀਆ ਦੇ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਵੱਲ ਵੇਖਣਾ
113	do	11	ਜੋਤੂ	ਜੋਤ
113	12	2	ਕਿਨਰੇ	ਕਿਨਰ
118	14	2	ਮੰਜੇ	ਤਖਤਪੋਸ
124	20	1	ਮਹਾ ਰਿਸੀ ਨੂੰ	ਮਹਾ ਰਿਸੀ
125	×	17	ਚੋਣੇ	ਚੋੜੇ
125	×	19	ਜਿਨਾ ਸਮਾ	×
125	24 ਗਾਥਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਸਫੇ ਤੇ ਹਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਧਿਆਨ ਦੇਣ			(25-26 ਗਾਥਾਵਾਂ)
127	44	2	ਰਾਜਾ	ਰਾਜਾ
128	52	2	ਗਹਿਣ	ਗ੍ਰਹਿਣ

ਸਫ਼ਾ ਨੰ:	ਗਾਥਾ ਨੰ:	ਲਾਈਨ ਨੰ:	ਅਸੁੱਧ
175	79	2	ਅਰਥ ਵੀ
177	×	7	ਹੈ
185	18	3	ਬਹਰੋਂ
187	42	1	ਗੀਲਾ
199	—	11-24	ਨਿਯੁਕੰਤੀ
207	—	2	ਸਸਮਿਅਕ
207	—	14	ਉਤਰਾਧਿਅਨ
207	—	20	ਭਾਵਅ ਗਿਆਨ
208	—	1	ਮਰਤ
208	—	10	ਲਕੇ
216	—	17	ਦਧ
219	13	2	ਅਧਿਆਏ
234	—	4	ਮਕੋਂਸ
236	—	17	ਸ਼ਕੀਨ
249	41	1	(ਸਥਾਂਗ)
285 ਗਾਥਾ 20 ਦੀ ਟਿਪਣੀ		1	31
286	—	16	ਦੂਖੋਂ
291	8	4	ਪ੍ਰਿਗ੍ਰਹਿ
295	105	2	ਸੱਖਾ
295	107	3	ਸਭ
310	15	1	ਭੋਗਣਾਰਾ
310	15	3	ਤਿਨਤਾ
321	1	1	ਲੋਮਿਆਦਾਵਾ
328	54	1	ਤੇਜੋ
337	—	16	ਧਰਮ
341	56	1—2	ਅਰਾਰ
356	245	2	ਜਿਆਦਾ ਹੈ